

વિ. સં. ૨૦૦૦
આત્મ સં. ૪૮

તીર સં. ૨૪૭૦
મ. સ. ૧૯૪૩

મૂલ્ય અટકી રૂપિયા એ ભાગના પાંચ રૂપિયા

પ્રકાશક: શ્રી મોદનલાલ દીપચંદ ઝોઠા
શ્રી વાણીલાલ નેતાલાલ રાવ
અર્થઝો: શ્રી અક્ષયભાઈ જીન સભા
રેસીડેન્સી ચાલ: પાણપુરી : મુંબઈ

મુદ્રિત : મહિંગાલ કમ્પ્યુટર પ્રેસ
મુલ્યપ્રકાશ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ :
૧.૫૫૨.૬૦૦ અમદાવાદ

ગ્રામીણીનિધિ સંસ્થાના ૧૦૦૮
 શ્રીમદ્ વિજયપાલજીએ
 (આત્માસામય) મહાનિધિ

અર્પણ

[ન્યાયાંબોનિધિ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયનાથંદ સૂરી-
શ્વરજી. (આત્મારામજી મહારાજ)]

જગત્પતસત્, કરુણાનિધિ

શાસનનાયક, સમાજઉદ્ધારક

મુ. ચરણે

ગુરુવી ગુરુદેવના ને નવયુવાનને તમે
આકર્ષિત કર્યો, જેના જ્ઞાનમાને પ્રબલિત કર્યો, જેમની
જુદિનો વિકાસ સુધાર્યો, જેમની કૃતિઓને ખીલવી, જેમના
જ્ઞાનનો પ્રકાશ ફેલાવ્યો, જેમના જીવનમાં ત્યાગ અને
તપશ્ચર્યા, સેવા અને સત્કાર્યના પાઠો વણ્યા: જેમની
નસનસમાં, સ્વચ્છતા, સમર્થતા, ધર્મ, રાષ્ટ્ર અને શાસનના
કલ્યાણને માટે બલિદાનની પ્રેરણાશક્તિ, વચનસિદ્ધિ,
કાર્યદક્ષતા, સુવર્ણચરિત્રના આરસામાં આપી જે દીપ
અને ચરણો, અને

જે દીપે રાષ્ટ્રને જોમાજને રોશન કર્યો :

એક જ્યોતિષના દીપકની

જીવનપ્રણાના મીઠાંમધુરાં તેજકિરણો

આપને ચરણે અર્પણ

ચરણરજ

દુલયંદ હરિયંદ દોશી

મા છવન ચરિત્રનો
દિલીપ ભાગ
ને અનેકવિધ સામગ્રીઓથી
ને અનેકાં વિત્રીથી સજ્જ
બનશે. દ્વં સમયમાં પ્રગટ થશે.

ચરિત્રનાયક

પંચતકેસરી, નાસનપ્રભાવક

આચાર્ય શ્રી વિજય વલ્લભચરીત્રચંદ

में लिखवाना। इतने में गुजराती के सुप्रसिद्ध लेखक श्रीयुत फूलचंद हरिचंद दोशी की लिखी हुई उपाध्याय श्री सोहनविजयजी म. की जीवनी लोगों के वांचने में आई। तब हजारों भक्तजनों ने, यही सलाह दी कि श्री गुरुदेव की जीवनी भी गुजराती में लिखाई जाय और उसके लेखक भी श्रीयुत फूलचंद-भाई ही होने चाहिये। इसलिए यह कार्य श्री फूलचंदजी दोशी को सौंपा गया और उन्होंने अपने दार्दिक प्रेम से इस कार्य को किया।

आज मैं मेरा अहोभाग्य मानता हूँ कि मेरा यह प्रशस्य प्रयत्न सफल हुआ। पूर्ण आशा है कि गुणग्राहक-भक्तजन इस से बहुत लाभ उठावेंगे और इस अमृतपान से अपने मानव जीवन को सफल बनावेंगे।

मु. वरकाणा तीर्थ }
(मारवाड़)
भादरपा यदि ७ }

निवेदकः—
विजयललितमूरि

બે બોલ

ધર્મનીર ઉપાધ્યાયના પ્રશસન પત્રી પરમશુરભક્ત
આચાર્ય શ્રી વિશ્વવલ્લભસુરિએ અને પંડિતજીસરી આ. શ્રી.
વિશ્વવલ્લભસુરિજીના જીવનચરિત્ર માટે ગ્રેરુખા કરી

આ ગ્રેરુખા માટે તેમની પામે ખાસ દારખુ હતું. હું
આભાનું કે જેન મુરુદુષ (મુનશાનવાલા પંડિત)માં ૭ વર્ષ
નિવાસ કરીને દેવો. આ મમય કરમિયાન ચરિત્રનામકના
અપરંને, એમના અતેવાની થવાનો, એમનાં જીવનને જીવનનાં
પર્જા પામે નિદાનવાનો પ્રમંથ પ્રાપ્ત થયો દેવો. આ ઉપ-
નાત આચાર્યશ્રીના મમાજકવાળાના વિચારો, શિશુમંરવાઓ
કોટી રરુખાઓ, માનુષમાનના મંજાન વિંતી બાવનાઓ,
તેવાંના પ્રદોષ અને પ્રગતિ માટેની દરજ્જાની તેમની
અપરં આ પર્જા દુ નુપરિચિત દેવો. તે એ જ દારખુ
અપરં તેમ આપરંને દેવો.

એ જ દારખુ દુ નુપરિચિત દેવો, અને વર્ષોની પ્રગતિ
અપરં તેમ આપરંને દેવો. તે એ જ દારખુ દુ નુપરિચિત દેવો.

મારો-હૃદયોસ્થાસ આની પાછળ કામ કરતો દનોઃ પણ કેવલ હૃદયોસ્થાસ જ કાર્યસિદ્ધિ માટે બસ નથી, એ વાતની ખાતરી મને તરત જ થઈ ગઈ.

એ કે તો જીવન-આલેખન જ કપરી વસ્તુ છે, તેમાં જ જીવંત વ્યક્તિનું જીવન-લેખન તોલખનારની કસોટી સમાન છે. પણ તેમાં ચરિત્રનાયકનાં જૂના સંસ્મરણોએ લામ બીડાવી, અને એમના મુશિબ આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજી તથા પં. શ્રી સમુદ્રવિગ્નયજી મદારાજની સતત પ્રેરણાએ વેગ આપ્યો. આ બે શ્રદ્ધેયપુરુષોદ્વારા જોઈતી સામગ્રી ને ખુલાસા પણ મળવા માંડ્યા.

મારી કલમે પણ કામ શરૂ કર્યું. પછી ભક્તિ અને પુરુષાર્થબળો પ્રયત્નને શી કમીના રહે છે ! પરિણામ વાચકો સમક્ષ મોજુદ છે. મને આશા છે કે સમાજમાં જ્યારે નવજીવનની ઉપાક્ષિતિ પર હામી રહી છે, ત્યારે આવા યુગવીરનું જીવન આપણા જીવનનું અવશ્ય રાહગર બનશે.

આ પ્રકાશનના યશભાગી તો આચાર્યવર્યના મુશિબ ગુરુભક્ત આ. વિજયલલિતસૂરિજી જ છે. આ ગ્રંથનું આમુખ લખી આપવા માટે જાણીતા ત્રિચારક ને સાહિત્યપ્રેમી શ્રીયુગ મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીયાનો હું આભારી છું. પોતાના અનિબ્ધવસાથી તથા પ્રત્યક્ષ જીવનમાંથી પણ આટલી નિવૃત્તિ સાધી : તે હું તેઓશ્રીની મારા પ્રત્યેની શુભ લાગણી જ માનું છું.

આ ગ્રંથના પ્રકાશનમાં મારા લઘુગ્રંથસમા બાઈથી ખાલામાઈ વીરચંદ દેસાઈ (વ્યવિજ્ઞ) નો મોટો ફાવો છે.

બે બાલ

ધર્મવીર ઉપાધ્યાયના પ્રકાશન પછી પરમગુરુભક્ત
આચાર્ય શ્રી વિજયલક્ષ્મિનસરિછએ અને પંડતપોસરી આ. શ્રી.
વિજયવંશભટ્ટગીશ્વરજીના જીવનચરિત્ર માટે પ્રેરણા કરી.

આ પ્રેરણા માટે તેમની પાસે ખાસ કારણ હતું. તે
આત્માનંદ જેન યુરુષ (ગુજરાતવાસી પંડત)માં ૭ વર્ષ
નિવાસ કરીને દેતો. આ સમય દરમિયાન ચરિત્રના પાત્રના
અવસ્થા, એમના જીવનશૈલી, એમના જીવનને કરનાં
પણ પાત્રા નિદાગવાનો પ્રમંથ પ્રાપ્ત થયો. આ ઉપ-
રાં આચાર્યશ્રીના સમગ્રજીવનના વિચારો, શિક્ષણમંરવાઓ
માટેની દરખાઓ, ભાષ્યમાળના મંથાન વિગેની આવનાઓ,
જીવનકાળ, પ્રદાન અને પ્રમતિ માટેની દરખાની તેમની
અંખના આ. પાત્રી દે સુચરિત્ર દેતો. તે એ જ કારણ
એ. જ. તે આપણે દેતો.

એ જ કારણ તેમની પ્રેરણા અને તેમની પ્રેરણા
તેમની પ્રેરણા અને તેમની પ્રેરણા તેમની પ્રેરણા

મારો-હૃદયોસ્થાસ આની પાછળ કામ કરતો હતો: પણ કેવલ હિંસાસ જ કાર્યસિદ્ધિ માટે જસ નથી, એ વાતની ખાતરી મને તરત જ થઈ ગઈ.

એક તો જીવન-આલેખન જ કપરી વસ્તુ છે, તેમાં જીવંત વ્યક્તિનું જીવન-લેખન તોલખનારની કસોટી સમાન છે. પણ તેમાં ચરિત્રનાયકનાં જૂના સંસ્મરણોએ લામ બીડાવી, અને એમના સુશિષ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસુરિજી તથા પં. શ્રી સમુવિજયજી મદારાજની સનત પ્રેરણાએ વેગ આપ્યો. આ બે શ્રદ્ધેયપુરોહિતો દ્વારા જોઈતી સામગ્રી ને ખુલાસા પણ મળવા માંડ્યા.

મારી ક્ષમે પણ કામ સર કર્યું. પછી બક્ષિત અને પુરુષાર્થબળો પ્રયત્નને ઠી કમીના રહે છે. પરિણામ વાચકો સમક્ષ મોજુદ છે. મને આશા છે કે સમાજમાં ન્યારે નવજીવનની ઉપાક્ષિતિ જ પર જીતી રહે છે, ત્યારે આવા યુગવીરનું જીવન આપણા જીવનનું અવશ્ય રાહબર બનશે.

આ પ્રકાશનના યશભાગી તો આચાર્યવર્યના સુશિષ્ય ગુરુભક્ત આ. વિજયલલિતસુરિજી જ છે. આ મંથનું આમુખ લખી આપવા માટે જાણીના વિચારક ને સાહિત્યપ્રેમી શ્રીયુન મેનીચંદ ગિરધરજાલ કાપડીવાનો હું આભારી છું. પોતાના અનિવચસાથી તથા પ્રતિભા જીવનમાંથી પણ આટલી નિવૃત્તિ સાધી : તે હું તેઓશ્રીની મારા પ્રત્યેની શ્રદ્ધ લાગણી જ માનું છું.

આ મંથના પ્રકાશનમાં મારા લઘુમધુસમા બાઈશ્રી ખાલામાઈ વીરચંદ દેસાઈ (જયબિજ્જુ) નો મોટો ફાળો છે.

તેમણે આ અંચને સુશોભિત કરવામાં તથા જસદી બહાર પાડવામાં ખૂબ જહેમત લીધી છે.

ચૌદ રહે કે આ પુસ્તકનો બીજો ભાગ પણ તરતમાં જ પ્રગટ થવાનો છે. તેમાં આ અંચમાં ન સમાઈ શકેલી ધર્મીય મદત્તવની આગનો આવશે. તેઓશ્રીના જીવનના સંસ્મરણીય પ્રસંગો, અદ્વિતીય પત્રધારા, પ્રેરક વ્યાખ્યાનો, અભિનંદન પત્રો, શિષ્યવર્ગને સુપરિચિત રાજમહારાજઓનો પરિચય અપારો.

આશા છે કે યથામતિ રચાયેલું આ ચરિત્ર યુગ-વીરના જીવનના આદર્શને મૂર્તિમંત કરશે, અને તેઓશ્રીનો વિશાળ બક્ષાસમુદાય સર્વિશેષ સમાજસેવા સાધવા કટિબદ્ધ બનશે.

કુલચંદ સંરિચંદ દોશી

મદ્રાસ

૧૯૫૦ : ૧૦

પાકોતર

શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા-મુંબઈ.

કાર્યવાહીની બિડતી નોંધ

શ્રી આત્માનંદ જૈન સભાની સ્થાપના વિષે તથા સભાદ્વારા શરૂ કરેલ કાર્યોની દ્રષ્ટિ નોંધ 'ધર્મવીર ઉપાધ્યાય'માં આપવામાં આવી હતી. પણ ત્યારપછી સભા પ્રગતિના પંથે કેટલા પ્રમાણમાં કૃત્યક્રમ કરી રહી છે, તેનું દિગ્દર્શન આપવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.

સભ્યોનું સંખ્યાગણ વિસ્તૃત થતું જાય છે, તેમાં ખીજા વર્ગના આજીવન સભ્યોની સંખ્યા-મુંબઈવાસી તથા બહાર વસનારની ખાસ ખ્યાન બેચે તેવી છે. વાર્ષિક સભ્યો પણ વધતા જાય છે. આંકડો સવાસોની હદે આવી ચૂક્યો છે. આ વર્ષમાં તે સંખ્યા ત્રણસોની કરવાની ભાવના છે. સંસ્થાના સભ્યોનું પ્રમાણ જોતેલે અંશે વિસ્તૃત થાય તેટલે અંશે સભાના ઉદ્દેશો ને આદર્શોને જલ્દાતવામાં અનુ-કૂળતા થશે.

સભ્યોને શ્રી કુલચંદ હરિચંદ દોશી કૃત 'ધર્મવીર ઉપાધ્યાય' આપવામાં આવેલ છે. આ ઉપરાંત આત્માનંદ સનાતન સમિતિના અને શ્રી કપૂરવિજયજી લેખસમૃદ્ધ ભાગ ૬ વગેરે પુસ્તકો આપવામાં આવ્યાં છે. 'શ્રી દેવચંદ્રાચાર્ય' તથા શ્રી મદ્વાકર કૃત "યુગ-વીર આચાર્ય"ના અનુપમ ગ્રંથ આપવાની વિચારણા આવી રહી છે.

અનુક્રમ

૧ તીર્થકરને ચરણે	૩	૧૭ શ્રી પ્રવર્તકજીનો	
૨ સાચું ધન	૮	અનન્ય પ્રેમ	૧૩૧
૩ ગૂઝરાનનું નર	૧૦	૧૮ જીવન-સંદેશ	૧૩૮
૪ ભવના બેરુ	૧૬	૧૯ અંતિમ-અંજલિ	૧૪૪
૫ મધુરાં સ્વપ્ન	૨૦	૨૦ ગુરુદેવનું સ્મારક	૧૫૩
૬ કપરી કસોટી	૨૭	૨૧ જનનાનો પ્રેમ	૧૫૮
૭ બંધુપ્રેમ	૩૬	૨૨ વાણીનો ચમત્કાર	૧૬૮
૮ વિદાય	૪૮	૨૩ અદિતીય શિષ્યરત્નની	
૯ આત્મજાગૃતિ	૬૦	પ્રાપ્તિ	૧૭૮
૧૦ ઠરૂડીની દલાલી	૬૭	૨૪ મદાન ત્યાગ	૧૮૬
૧૧ અમૃત એધદિયું	૭૩	૨૫ સરસ્વતીમંદિરનું	
૧૨ અધ્યાપન-અધ્યાપન	૮૪	બીજાદોષણ	૧૯૨
૧૩ ગુરુવિરદ	૮૯	૨૬ સામ્રાજ્ય	૨૦૦
૧૪ પંડિતની રક્ષા	૧૦૫	૨૭ રાજસભામાં સામ્રાજ્ય	૨૧૦
૧૫ અધ્યાસ અને નાલીમ	૧૧૦	૨૮ વનનો સાદ	૨૨૨
૧૬ અધ્યાપન અને ગુરુસેવા	૧૧૮	૨૯ દુષ્ટર પદ્મિસદ	૨૩૬

૩૦ કાન્તિકારી કે		૪૦ લક્ષ્મીની ચપળનાનો	
શાન્તિકારી	૨૫૧	ચિનાર	૩૭૮
૩૧ શાસનસેવાનાં કાવ્યો	૨૬૨	૪૧ ધર્મપ્રચારકને પુકાર	૩૮૭
૩૨ શ્રી સિદ્ધાચળકનો સપ્ત	૨૭૬	૪૨ કર્મની પ્રજ્ઞાતા	૪૦૦
૩૩ જનમશૂચિનું આગુ	૨૮૫	૪૩ મરુશૂચિનો ઉદ્ધાર	૪૧૦
૩૪ સમાધાન અને સુખાર	૨૯૧	૪૪ તીર્થયાત્રા અને મધૂરું	
૩૫ રાજદરબારમાં મનમાન	૩૧૩	મિલન	૪૨૭
૩૬ શ્રીમદાવીર જૈન		૪૫ ગોડવાડમાં પ્રચારકાય	૪૪૧
વિદ્યાસપ્ત	૩૨૦	૪૬ પંચજામ્રવેશ	૪૫૩
૩૭ શ્રી શિશુ અને આદર્શ		૪૭ તપસ્વીજીવન	૪૬૭
શિક્ષકોની દિમાચન	૩૩૪	૪૮ પ્રતિષ્ઠા તથા આચાર્ય	
૩૮ મિત્રતાયાત્રા અને		પદ્ધતિનો મહોત્સવ	૪૮૦
ગાનની પદ્ધતિ	૩૪૮	૪૯ આચાર્યની જ્ઞાપદારી	૪૯૫
૪૯ મુખર્મિમાં કલ્યાણકારી		૫૦ મંગલ આગીવાંદ	૫૦૪
રાગી	૩૬૪		

જાતી બોલે

અને તે જાણે છે કે આપણે એવી રીતમાં મદદાપણ તથા નીચેના
જાણીએ કે જે પાંચ મુખર્મિમાં મહાવિજય છે.

૫૦૦) જો કે જે જિવે છે તેને પુરે જાણ સુધારે મુખર્મિ

૫૦૧) જો કે જે જિવે છે તેને પુરે જાણ સુધારે મુખર્મિ

૫૦૨) જો કે જે જિવે છે તેને પુરે જાણ સુધારે મુખર્મિ

૫૦૩) જો કે જે જિવે છે તેને પુરે જાણ સુધારે મુખર્મિ

(અનુવાદ)

૫૦૪) જો કે જે જિવે છે તેને પુરે જાણ સુધારે મુખર્મિ

૫૦૫) જો કે જે જિવે છે તેને પુરે જાણ સુધારે મુખર્મિ

૫૦૬

સહાયકો

આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજીની પ્રેરણાથી
સહાય આપનાર સંજ્ઞાનોની યાદી

- ૧૦૦૦) શ્રી સકરચંદ્રભાઈ મોતીલાલ મુલગી જે. પી. મુ. મુખ્ય
૧૫૨) શ્રી મૂલચંદ્રજી હજમજી પ્રસિદ્ધ
શ્રી પાર્શ્વનાથ જૈન વિદ્યાલય વરકાણા મુ. સાદડી
૫૦૧) શ્રી જવેરચંદ હજમજી સુરવાડાવાલા મુ. કરજણ
૫૦૧) શ્રી નાથાલાલ બેદરદાસની પેટી મુ. કરજણ
હસ્તે શ્રી મૂલચંદ્રભાઈ લખમીચંદ
૫૦૧) શ્રી ઉત્તમચંદ નેમચંદ મુ. પાલેજ
૫૦૧) શ્રી મોદનલાલ ચીમનલાલ દોલતરામ મુ. પાલેજ
૫૦૧) શ્રી પુરુષોત્તમ સુરચંદ, મુ. માણસા
૨૫૧) શ્રી વાડીલાલ દોલતરામ મુ. મુંગઢ
૨૫૧) શ્રી ચંદનમલજી કિરુરચંદ્ર મુ. માણસા
૨૫૦) શ્રી ભોગીલાલ છોટાલાલ સુતરીઆ મુ. સાદડી
પ્રમુખ: મરકતી મારકેટ મદાગન
૨૦૧) શ્રી ડોચરશ્રી જીકાનેરવાલા મુ. અમદાવાદ
૧૫૧) શ્રી પાર્શ્વનાથ ઉમ્મેદ જૈન જાલાગમ દાલ મુ. અમદાવાદ
૧૨૫) શ્રી લાલચંદ્ર કિસનાજી મુ. રાણના રોડ
૧૦૧) શ્રી રામચંદ મોતીચંદ મુ. સાદડી
૧૦૧) શ્રીમાન ડોક્ટર મણિલાલભાઈ કાપડીઆ મુ. મુંગઢ
૧૦૧) શ્રી જવેરચંદ નેમચંદ નમરશીદ મુ. જોડા
૧૦૧) શ્રી કીકાભાઈ પ્રેમચંદ સરનામદ મુ. માયાગામ
૧૦૧) શ્રી મૂલચંદ્રજી જનનરાગજી મુ. મુંગઢ
૧૦૧) શ્રીમતી લીલાબહેન, લીરાબહેન નથા મુ. વાગેરાવ
કંચનબહેન: પેતાની દીકાપ્રતિજે
૧૦૧) શ્રી પુંજભાઈ જુલાબાઈ મુ. પાલજપુર
મુ. અમદાવાદ

૧૦૦) શ્રી પુનભાઈ દીપચંદ

પ્રેસિડેન્ટ શ્રી પાંચવેરા મદાગન

મુ. અમદાવાદ

મુ. જગદીશ્વાનીય

૧૦૦) શ્રી જીન મોનાચન કારખાના

દરેન કોઈ દીપચંદ્રાઈ કનડમદ

મુ. બાંચ

૫૧) શ્રી કેશવજીભાઈ તીન્ચદમાઈ

મુ. ભારી (ગિ. સિરોદી)

૫૧) શ્રી પૂનમચંદ્ર જીમાઈ

મુ. કાલંદી

૫૧) શ્રી પદ્માજીભાઈ દુકેમાઈ

મુ. લાહોર(મારવાડ)

૫૧) શ્રી જીતચંદ્ર ચેનાઈ

મુ. " (")

૫૧) શ્રી નેત્રમલઈ નિદાલમદઈ

મુ. ખુડાસા (")

૫૧) શ્રી સગદારમલઈ મગનીરામઈ

મુ. પુખાવા (")

૫૧) શ્રી સંઘવી દિંમજાજઈ કામમલઈ

મુ. ખિન્તવા (")

૫૧) શ્રી મણેકચંદ્ર બદઈ

મુ. બાલી (")

૫૧) શ્રી ખીમરાજઈ અન્નરાજઈ

મુ. સાદડી (")

૫૦) શ્રી પૂનીરાજઈ નવજાઈ

મુ. ખાલાપુર

૫૧) શ્રી સુખલાલ દવરીલાલ

મુ. ખાલાપુર

૫૧) શ્રી લાલચંદ ખુશાલચંદ

મુ. બાલી(મારવાડ)

૩૧) શ્રી સરદારમલઈ ગમનાઈ

મુ. સેવાડી (")

૩૧) શ્રી મરદારમલઈ નેહાઈ કોઠારી

મુ. ખડોઈ

૨૫) શ્રીમતી મણીબહેન કે. મામાની પોળ

મુ. કોઠાલ(ગુજરાત)

૨૫) એક સદગૃહસ્થ

મુ. ખંભાત

૨૫) શ્રી સંઘ

મુ. અમદાવાદ

૨૫) શ્રી ગણાભાઈ પોપટલાલ

મુ. મિરામી

૨૧) મુના નેત્રમલઈ કોઠામલઈ

કુલ ૩. ૧૪૮૬) ની સદાયતા પ્રાપ્ત થઈ છે.

નોંધ:—થોડા સમય બાદ જીવનચરિત્રનો ખીન્ત બાગ (ઉત્તર)

પ્રગટ થશે. ૧૦૦૦) એક દગ્ગર નયા ૫૦૧) પાંચમો એક અને ૨૫

બંગા એકાવત્તી સદાયતા પ્રદાન કરવા માટે સદગૃહસ્થોના કોટા

જીવન પગિય નીચળ બાગમાં આપવામાં આવશે. અતઃ દામા

આમુખ

ઉંઘારાસાહિત્યમાં નવલની દૃષ્ટિએ એક સાધુ-મહાત્માના ચરિત્રને રસમય કરવામાં ઘણી મુશ્કેલી સ્વાભાવિક રીતે દેખાય છે, તેનું કારણ એ છે કે જનતાને સામાન્ય રીતે નવ રસમાં મુંઝાર કે વીર રસ જોટલો અસર કરે છે, તેટલો સાધારણ રીતે શાંત રસ અસર કરતો નથી. અને મહાત્મા કે યોગી પુરુષના ચરિત્રમાં એ બન્ને પ્રધાન રસોને સ્થાન જ ન હોવાને કારણે એને રસમય બનાવવામાં ઘણી મુશ્કેલી પડે એ વાત સમજાય તેવી છે. યુગરાતી ભાષામાં સીપાત્ર વગર નવલને રસિક, આકર્ષક કે આનંદમય બનાવવાનો હજી સુધી કોઈએ પ્રયાસ કયો નહયો નથી, અને છતાં એવાં નવલ બહુ જોાઈ સંખ્યામાં અંગ્રેજી ભાષામાં મારા વાંચવામાં આવ્યાં છે. આવાં નવલોની સંખ્યા અતિ પરિમિત હોવા છતાં એની શક્યતા છે એટલી વાત જણાવતાં અત્ર વસ્તુતઃ એ છે કે આ 'યુગવીર આચાર્ય' પુસ્તકના લેખક, ઉપર જણાવેલી પરિસ્થિતિના બંધનને આધીન હોવા છતાં, આખા ગ્રંથમાં રસની ક્ષતિ થવા દીધા વગર, મંદન અનાવી શક્યા છે, તેનું

કારણ વિગતને બદલાવવાની યક્તિ, પ્રસંગોના વૈવિધ્યને રસમય કરવાની આવડત અને દક્ષીણના મુદ્દામ નિરપખનું રપટ અંતરદર્શન મળ્યાવે છે.

કોઈ પણ વ્યક્તિની વૃક્ષના કરવામાં અનેક પ્રસંગોનો આશ્રય લેવાનો હોય છે, પણ સાધુપુરુષનાં ચરિત્રમાં નો એનું ચારિત્ર કે પ્રકારનું છે, એના પ્રયાસ અને આદર્શને સુમેળ કેટલો મળે છે, એમ બાલ્ય દેખાવ કરતાં અંતરની ધમધમને કેટલું રચાન મળ્યું છે અને આત્મનિમગ્નતાને અને પરદિનને કેરી આદર્શ રીતે સમજાવી શકા છે: એ ધોરણે જ એની પરીક્ષા કરી શકાય. સાધુજીવનમાં ધર્મા રચાન ન હોય, હંબને અવકાશ ન દોય, પરાપકાર વૃત્તિને જ પ્રાધા હોય, દાક્ષિણ્ય ઉભત પ્રકારનું હોવા સાથે એમાં આત્માર્થી વૃત્તિ હોય અને પોતાની ફરજના ખ્યાલની પાછળ બારે પરિવર્ત-ઉપસર્ગો સહન કરવાની નિર્ભય ભાવના હોય. આવી વૃત્તિ હોવી અતિ મુશ્કેલ છે, જનતાના સામાન્ય વ્યવહારથી પર છે અને અતિ ઉદાત્ત હોવા છતાં વ્યવહારમાં દૃઢ નિર્ભય, આત્મવિશ્વાસ અને સતત ઉદ્યોગ-શીલતા ભાગી લે છે. આ અતિ વિશિષ્ટ મુખ્યગુણને જાળવવો, સ્વીકારવો, સમજવો, પચાવવો અને જીવવો એટલો મુશ્કેલ છે, તેટલો જ તેને સમજવો, સમજાવવો અને નવજના આકારમાં રચી કરવો અપરો છે.

લેખકની આખી સૈદ્ધી આ દૃષ્ટિએ વિચારતાં ધણી ફેરફાર થયેલ દેખાય છે, એ અતિ મોરવની ખાખત છે. અતિ રસહીન દેખાત ચરિત્રને સુવાચ્ય અને રસમય બનાવવાના એકેએક પ્રસંગમાં લેખક વિશિષ્ટતા તરવરી આવે છે અને મંથની મહત્તામાં પૂરનો વધ કરી આવે છે: અને વિચારસ્પષ્ટતા સાથે બાળા પરનો મળખૂન બનાવી વાંચતી વખતે આદ્વાદ કરાવે છે.

ચરિત્રના અનેક પ્રસંગો બારે આકર્ષણીય, સુરેખ અને સ્નેહ મોઈ વાંચવા-વિચારવામાં વાન્યાર અને શિક્ષણીય થઈ પડે તેવી

ચીતરાણા છે અને વિચારક વાંચકને ખૂબ મળ આપે તેવા રસદાર થઈ પડ્યા છે. ખૂદ આચાર્યશ્રીનો દીક્ષાનો પ્રસંગ 'તીર્થકરને ચરણે'થી શરૂ કરીને પ્રથમના અગિયાર પ્રકરણોનો પ્રત્યેક પ્રસંગ આશ્વક પરિભાષામાં લખાયો છે અને સંક્ષિપ્ત યોગ્યતાને પરિણામે મન પર છાપ પાડે તેવા આકારમાં રજૂ થયો છે.

સાધુએ વાપરવાની ભાષાસમિતિ આખા ગ્રંથના પ્રત્યેક પ્રસંગમાં ચોતપ્રોત થતી આવી છે અને પ્રતિભાષાળી વ્યક્તિની વચનશૈલી કેવી સુસ્પષ્ટ, સંક્ષિપ્ત અને સુરુચિગ્રન્થ હોય તેનો પરિપૂર્ણ અભ્યાસ પૂરો પાડે છે. અભ્યાસક દષ્ટિએ ચારિત્રમાં રંગાયલા સંતોનો પૂર્ણ પરિચય હોય, તેમની ભાષાસમિતિને સમજવાની આવડત હોય, જે ને આકારમાં એ ઉદ્ભવી હોય તે જ આકારમાં રજૂ કરવાની વિચાર-સ્પષ્ટતા અને વિવેચકકળા પ્રાપ્ત થયેલ હોય તો જ આવી વચન પ્રાસાદિને કાયમ કરી શકાય છે. આખા ગ્રંથનો કોઈ પણ સંભાવણુ-પ્રસંગ વાંચતાં તે વખતે 'યુગવીર આચાર્ય'ને તમારી સન્મુખ જોઈ શકો, તેમની માનસિક દશામાં પ્રવેશ કરી શકો અને તેમને યથાસ્વરૂપ માનસચિત્રમાં સામે નિહાળી શકો એવી આભેદગ્રન્થ વચન ચિત્રાવલી તૈયાર કરવા માટે લેખકને અભિનંદન આપવા મન થઈ આવે છે. આ અતિ વિશિષ્ટ કળાપ્રાપ્તિ અસાધારણ છે. સાધુ મહારાજની ભાષા રજૂ કરવાની વાત અતિ કઠિન છે અને તે કરવામાં રસક્ષતિ થવા દીધા વગર ક્તોદ્ધાગેષવળી લઘુભ્રમ અશક્ય છે. એ વાત જે સમજે તે આખા ગ્રંથના શબ્દચતુર્ય, ભાષામાધુર્ય અને અંતર્ગત રસ-પ્રવાહની ભર્મિને બરાબર સમજી શકે.

લેખકે કોઈ કોઈ પ્રસંગોની ચિત્રામણુ તો બારે યુક્તિ પૂર્વક કરી છે અને તેની ગોઠવણુ કરવામાં ખૂબ ઓળસ દાખવ્યું છે. 'ક્રાંતિકારી કે શાંતિકારી'ના ત્રીયમા પ્રકરણમાં જ્યપુર શહેરમાં સાધુને ખંખાળા ધારી જે ગોટાળો પોલિસ કરે છે તે વખતનું આખું

દરેક મુનસફ માટેના સાથે આંખ સમગ્ર રમૂ થાય છે અને આચાર્યની વાતોનો વિનોદ, અપાતંગી પરિમિત મદ્યમ ભાષા અને દાબ માનુષનો દાખલ પડે પાડે છે. જ્યારે પાત્રજીવનો મુઠાદો (પ્રકરણ ૩૧ મે), મિત્રાગામનો મુઠાદો અને મુનિસંમેલન માટે લખેલ વિદ્યમિપત્ર (પ્ર. ૩૪) આચાર્યશ્રીની બ્યવહારદક્ષતા, આત્મચુતા અને કર્તવ્યપરાયણતાના પાકો શીખવે છે. આ સર્વ પ્રસંગો લેખો મુનિપૂરક ગોઠવી જનતાની સમક્ષ મુયોગ્ય ભાષામાં અને તદુપિત રીતોને ગોઠવી આપ્યા છે અને લેખક્રમાનીને ચિરંજીવ કરવા માટે તેમની લેખનશૈલી માટે જરૂર મર્વ થાય તેવી પદ્ધતિ તેમજે મુદત રીતે અબ્બ હજી છે.

જાણી આચાર્યશ્રીનો મર્મપ્રચાર માટે આમદ, પોતાની સમગ્રને જાપે પરીપાશ દરેક સમગ્રજીવના અને નામામાં પ્રેમ ઉત્પન્ન કરવાની રીતિ કરે. આનો મર્મ વાંચતાં અનેક પ્રયત્નો આનંદ ઉપાદયે છે. દરેક આ.જની વચનું એકી જોડાની સમાજ, અતિ ઉત્સાદમાં યામનને દર્શિત ન કરે તે તેની ધીરજ, સમગ્રજીવની નિદિષ્ટ પદ્ધતિ અને જોડિત જરૂરના મારેની જોડી મિત્રા તેમજે આ યુગમાં 'યુગનીર' જનને તેના જોડાની નહીં. આખા મર્મમાં આ અનેક પ્રસંગો દર્શાવે છે અને કાચ થાય છે એ વિચારના, જેની પાછળ રહેલા સમગ્રજીવન વિષય જાણ અને પા પાતાં, અને જેની આંદર તરફની જોડા વિચારના (જે વિચારના પૂર્વજાતી કરતાં, જામનની પ્રદત્તા મેદાની જોડા વિચારના પ્રવેશ ધીરજ આન વિચારે તેની જોડા છે, અને અબ્બ કમુદને ન અનુસાધ્ય રહે, તેને તરફથી રમૂ જોડાની રોજાવે છે તેમજા તેમજા જોડામાં આન પધારો કરે છે.

એ રમૂ દરેક જોડા જામન, તરફને એ માટે રમૂ નહીં
રમૂ, આ.જ વિચારના પધારક તરફ અધિકારિત થાય, આ
- એ રમૂ દરેક જોડા નહીં અબ્બ, એ રમૂ અને

અને જીવનનું ધ્યેય કેળવણી અને જ્ઞાનપ્રસારને કરે, એવા પ્રાયે
પાઠન ગમે તેટલો ચકિતનો બોગ આપે અને ગીદાશયી જ્ઞાનમન-
રંજન કરી કામ પાર ઉતારી કેળવણીનાં અનેક કાર્યોને પાર પાડ; તે
માટે તે વ્યક્તિનો દીર્ઘદર્શિતા અને આદર્શ વિચારણા માટે તે દરેક
વિચારકને સન્માન થાય એમાં નવાઈ નથી, પણ જ્યારે એ જ્ઞાન-
પ્રસારની વિવિધતા વિચારવામાં આવે ત્યારે એક મસ્તિષ્કમાંથી આટલી
પ્રેરણાપરંપરા કેવી રીતે ઉદ્ભવી પ્રસાર પામી હશે તેનું આશ્ચર્ય થયા
વગર રહે તેમ નથી અને તે વાતને યથાસ્વરૂપે બનતી રીતે રજૂ
કરવાની આવડત અને આંબરુચિ માટે સેષક તરફ આનંદ દર્શાવ્યા
વગર રહી શકાય તેમ નથી.

શ્રી મદાવીર જૈન વિદ્યાલયની સ્થાપના અને વિકાસનો પ્રસંગ
માન્યુએ રાખીએ તો મારવાડ જેવા પછાત દેશમાં વિદ્યાલય સ્થાપવાની
વાતને મક્કમ કરવી કે પંજાબમાં જૈન કોલેજ કરવી કે બગવાડામાં
જેળવણીકેન્દ્ર સ્થાપવાં એ કાંઈ સાધારણ વાત નથી. આ યુગની એ
વેળા વરમાળો છે. એનાં ફળ જૈન સમાજને આગળ જતાં મળવાનાં
અને સમાજના વિકાસનાં એ સીમાચિહ્નો કોઈ અતિ આવકાર-
પક છે. આ સર્વ હકીકતને અતિશયોક્તિ વગર એક સ્થાને સંકલિત
કરનાર સેષકને ખરેખર ધન્યવાદ ધટે છે. એ પ્રસંગોના મુજબદોષમાં
નહોય. મારો આશય નથી અને આમુખમાં એ દષ્ટિબિન્દુને સ્થાન
નહોય. મારો મુદ્દો આચાર્યવર્ચના આ વિદ્યાવિલાસી ધર્મમય
નસને યથાસ્વરૂપે એકઠા કરી રજૂ કરવાની આવડતને અંગે મંથના
પકને યોગ્ય ન્યાય આપવાનો છે. સેષક 'યુગવીર'ને જરાખર
ન્યાય છે, તેનો આશય તેણે અબ્યસી લીધો છે અને તેને જરાખર
લાવવામાં અતિ વિશિષ્ટ આદર્શોને એમણે જીવતા ક્યાં છે. આ
સેષકની સેષપ્રસાદી આપણી પ્રશંસા માંગી લે છે અને તે
પ્રશંસામાં આપણે સંકોચ કરીએ તો આપણા ધર્મર્થી આપણે યુગ
દોષીએ એવું મને લાગે છે.

અને સાધુની બાપાસમિતિ વધારે સીમ્ય હોય છે, એમનો સં-
વ્યવહાર એમને અમુક પ્રકારની બાપા વાપરવાની જરૂર પાડે છે.
એ કોઈને નારાજ કરે નહિ અને છતાં ચોક્કસ જવાબ આપી શકે,
એક ચાતુર્માસ માટે બક્ષતજનો વિગતિ કરવા આવે ત્યારે નેમનો
શુદ્ધપ્રયોગ વિચાર્યો હોય તો તેમાં રહેલી તેમની દીર્ઘદષ્ટિ અને
અનુરોધ કરવાની આવડતપર ખ્યાલ થાય તેવું છે. આવા પ્રયોગને
બરાબર તદ્દનુરૂપ હિતારી લેવા એ કામ એટલું જ મુશ્કેલ છે અને
તેવા બાપાપ્રયોગો અનેક પ્રસંગે ઘણી સુદૃઢતાથી સ્વાધીન કર્યા છે
અને હોદ્દમંદોથી તેનો ઉપયોગ કર્યો છે એ દૃઢીકૃત પ્રત્યર્થાચનમાં
વરવરી આવે છે.

બાકી આચાર્યશ્રીના જીવનમાં અનેક પ્રસંગો વર્ણનીય આવે
છે: એમનો ગામેગામનો વિદાર, એમની અનેક વ્યક્તિઓના સ્વ-
ભાવની પરીક્ષા, એમના પરિચયોનું વૈવિધ્ય અને એમની જનતાને
સમજવાની અસાધારણ કુશળતા તો એટલા પ્રસંગો પૂરા પાડે કે
ને લેખક તેમની સાથે હોય તો લગભગ દરેક ચાતુર્માસ માટે એક
મોડું નવજ બધાર પડી શકે. અહીં તો માત્ર લાક્ષણિક મોટા પ્રસં-
ગોનું એકીકરણ થયું છે, પણ દંત્ય ધણે અતર્ગત ઇતિહાસ તો
બાકી છે. તે કાર્ય કોઈ અંતેવાસી સિધ્ધ કે સહચારી નિરીક્ષક કરી
શે. સાધુજીવનમાં વૈવિધ્ય નથી હોતું, પણ એ દષ્ટા તરીકે જે
વિવિધતા જોઈ શકે છે તે નાટકમાં પડેલાં પાત્રો અનુભવી શકતા
નથી. આવાં મનદર ચિત્રો તો કોઈ સ્પષ્ટદર્શી મહાત્મા દોરે તો બારે
આઠાંક અને ઉપદેશક થાય. છતાં જે ચિત્રો લેખકે દોરવા પ્રયત્ન
કર્યો છે તે આકર્ષક અને મનનીય હોઈ છાપ પાડે તેવાં છે, વખર
અનિચયોક્તિએ આચાર્ય મદરાજને એના સાચા સ્વરૂપે રજૂ કરે
તેવાં છે અને ચરિત્રદષ્ટિએ, સાદિત્યદષ્ટિએ કે અનુકરણ દષ્ટિએ
અપનાવતા યોગ્ય હોઈ ખૂબ મજા આવે તેવી રીતે આવેખાયાં છે.
અધ્યયનરતને આજેખવાની મુશ્કેલીથી રહ કરાવું આમુખ લેખકને

અભિનંદન આપે એટલે એમાં ફેટકી વારતવિક્તા પ્રાપ્ત થઈ હશે તે સદા સમગ્ર સકાય તેવી હતીકે છે.

આચાર્યશ્રીના જીવન પર લખવાનો આ પ્રસંગ નથી. મારા અનેક અનુભવો યથારથાને યથાસમયે હું ચીનરીશ. મારે તો આ પ્રંથના શરૂઆતના બે બોલ લખવાના હોઈ અંદ-પરતે મારી વિચાર ધારા રજુ કરી છે. આડી આવા વિશુદ્ધ લેખકને, આડી શૈલીના અભ્યારીને, ઉપધારીને યથાસ્વરૂપે બનાવી આપવાની આવડતવાળાને એક વિનંતિ હતું કે જે બની શકે તો આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ ધારા પ્રવાહ એકદો કરી, બરાબર મોઢવી પ્રસદ કરવો. એમના સાતશેવની પરસ્પરની આયોજના, સાધ્ય અને સાધક દોનોની વહેંચણી, સમય ભર્મને અંગે પ્રાપ્ત થતું જૈનધર્મનું અને જાન સ્વરૂપ, સાધુજીવનની મર્યાદા અને મદતા, શિષ્યમોદરદિન રિથિતિ પ્રાપ્ત કરવાનાં કારણો, સમાજમાં બળમગાડ કરવાની દલિની પાછળ રહેલ વિશારવશતા આદિ અનેક વિષયો કાયમ કરવા યોગ્ય છે અને આના લેખક એ વિચારોને એકાદ કરી મૂર્તસ્વરૂપ આપે તો સ્વપર દયાબુસાધક નીવડવા ઉપરાંત બિવિખની પ્રગતને જરૂર માર્ગદર્શન કાગે એમાં અને શંકા નથી.

જે મીઠી, સચોટ અને આકર્ષક શૈલીએ ચરિત્ર આલેખાઈ છે તેનો અભ્યાસ કરતાં આવા વ્યવહારલક્ષી અમરકારક પ્રશ્નોના નીકાલને અંગે આચાર્યશ્રીના સંપ્રદાયા જેવું વિચારોને એકત્ર કરી રજૂ કરવાની પૂરી સાધનાન લેખકે આ પ્રંથના પ્રથમ ૪૩૨ પૃષ્ઠ મને જગાર પડ્યાં પડેલાં મોઢકો આડી સિદ્ધ કરી બનાવી છે અને અર તે દષ્ટિએ વિરૂપ પ્રવાહ કરીને આ પ્રંથમાં જેમ • જીવનપ્રમા ને કાયમ કરી છે તેમ અને પછી આચાર્યશ્રીના • જીવનમોદેશ ને કાયમ કરવા બની ગયેના પ્રવાહ કરવા ઉપમૂલના અને આચાર્યશ્રીની વાત્સલ્યનું પાન કરવાના અનેક પ્રસંગો રજૂ કરી છે અને તે વખતે લખ્યું છે કે કાલનાં પેન્થિયુ દેવ તો કે

સર્વ વિચારોનું એકીકરણ કરું, પણ એમ કરવા જતાં શ્રવણસુખ અને અંતર આનંદમાં વિશેષ થતો દોરાગી એમ જની શક્યું નથી. જો અમારું શીતે-પારલેમાં આચાર્યવર્મે 'સમયધર્મ' પર સળંગ ૨ કલાક ૧૫ મિનિટ સુધી વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું તે કે ત્યારબાદ સાતકેવ પર મુનર્ધ (સાલગ્રામ જુનેશ્વર) માં વિવેચન કર્યું હતું તે ને સ્થાપી રૂપે થઈ શક્યા હોત તો અંત્યારે અને ભવિષ્યમાં જેન સમાજના અનેક મૂંચવણ બરેલા પ્રસંગો વખતે બારે રસ્તો બનાવે એની બરાબર સ્મૃતિ છે. અને આવા તો અનેક પ્રસંગો જાણવા, વિચારવા અને સંપ્રદવા યોગ્ય છે. એ ઉપરાંત જીવનનું ક્ષણિકત્વ, જ્યોત સુમાર્જી વ્યય, ધનચર્યની મદત્તા, પરિશ્રદ પરિભાષમાં રહેલ પ, કપાય પરિણતિમાં રહેલી બારે વિચિત્રતા, સામાજિક અને ઈતિહાસિક દષ્ટિનો સાધવા યોગ્ય સમન્વય વગેરે આચાર્યશ્રીના ધારા-દાની અનેક જાતનો નોંધી લેવા યોગ્ય છે અને સમાજમાં ચાર્યશ્રીની સાક્ષાત્ક પશુ મક્કમ બાળમાં રજૂ કરવા યોગ્ય છે.

આ તો કનંવ્ય સૂચના થઈ, અને તે એક રીતે અપ્રસ્તુત મણાય. બાકી જે સ્પષ્ટતાથી લેખક શ્રી કૃષ્ણચંદ્રભાઈએ 'યુગવીર આચાર્ય' ની 'જીવનપ્રભા' પર પ્રકાશ પાડ્યો છે તે અનેક રીતે અભિનંદનને યોગ્ય છે. એમની ક્ષમને એમણે યથોચિત અવકાશ આપવા સાથે આવા પ્રસંગમાં થઈ આવતી અતિશયોક્તિ કે અત્યુ-ને સ્થાન આપવા દીધું નથી, બોટી પ્રસંગોને એક પશુ પ્રસંગે વેલ આપેલ નથી અને લેખનસંયમ જાળવી દહીકત રજૂ કરવામાં ચાર સ્પષ્ટતા આપ્યા પુસ્તકમાં બનાવી પ્રતિબાને ઉચિત અવકાશ મેલો છે. ફિનિયાના રચેતપચેલ વ્યવહારીને તદ્દન શુદ્ધ લાગે તેવા જીવનને રસપ્રદ બનાવવાની કળાને અંગે લેખકને સવિશેષ અભિ-આપી, છેવટે વાર્ત્તિક એક પ્રસંગે કહ્યું છે તેમ 'દશુ રામાયણ

પૂરું થવું નથી' એ વૃત્તિને સદૈવ જાગૃત રાખવા, અને તે રીતે
આચાર્યવર્ણના જૂન અને બચિષ્પત્ત અનેક પ્રસંગો વિચારો, વ્યા-
ખ્યાનો, પત્રો અને સંભાષણોનો સંગ્રહ કરી રામાયણને પૂરું કરવાનું
ન જની શકે તો તેને બને તેટલું સમૃદ્ધ કરવાનો આદરેલ પ્રયાસ
આપુ રાખવા સૂચવન કરું છું. કરેલ કાર્ય તરફ સંપૂર્ણ મુદ્દાનુમતિ,
પ્રેમ અને આનંદ જતાવી અંશકાર તરીકેની તેમની સુધનના મુક્ત
કૃતિ સ્તીકારનાં આ અંશને જનના સમક્ષ વગર સહેલે મૂકવા તેમને
વિજ્ઞાપિ કરું છું અને અને ખાતરી છે કે જનના એનો મુંદર ઉપયોગ
કરી પોતાની જાનને ધન્ય માનશે.

મેાતીચંદ જિવંદરજાલ કાપડીખા

મલખાર બુ, ચોપારી સી ફેમ
મુંબઈ તા. ૨૦ : ૧૨ : ૧૯૪૩

धादः धोता मुपीर्वन्ता,
मुज्येयातां यरीश ! तत् ।

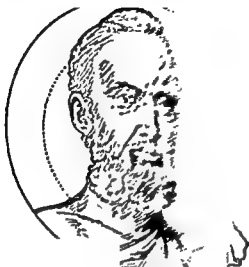
विद्ययात्मनस्य साम्राज्यम्,—

मेकच्छुभ्रं कृत्वावपि ॥

—धीतरागस्तोत्र

જો શુદ્ધ મધ્યાથી નિમંજલુદયી માફ શ્રોતા હોય, અને
સામ્રપારગત વસ્ત્રપરશુ વક્તા હોય, તો દે દેવ ! એ બંનેના
યોગથી મહિલાઓમાં પણ તારા સાસનનું એક છત્ર સામાન્ય
થઈ શકે છે.

તીર્થઠરને જરણે

મન મુંઝાય છે અને.....”

“જા ! જા ! કેમ જોલતાં અટકી ગયાં ?
માય છે જા ! જોલોને !”

“શ્વાસ ચડ્યો લાગે છે — અરે છગન,
ભાઈ ! જરા, બહેનને પણ ઉઠાડ-મગન ઉઠ્યો કે ?

માતા—પુત્ર એકબીજા સામું જોઈ રહ્યાં, વા
ગમગીન બની ગયું. બધાં ભગી બિઠ્યાં ને બા પાં
આવ્યો.

નાના છગનથી ન રહેવાયું. તે માતાની આખ
જોઈને રહી પડ્યો. મોટાભાઈએ છાનો રાખવા પ્રયત્ન

શ્વાસ જરા હેઠા બેઠો.

માતાએ છગનને પોતાની પાસે લીધો; છા
આંખો, હાથ ફેરવ્યો, આંસુ લુછ્યાં; કપાળે ચૂમ

માતાની આંખ મુજબ થઈ ગઈ.

“જા ! અમને કેને આશરે સોંપતી નય
નાનો જોલ્યો.

“જેટા ! મોટાભાઈ છે ને ! તમને બધાંને સ
તમને ભણાવશે. તમારી બધી ભતની સંભાળ
તમે શીદને મુંઝાજો છો ?”

“પણ જા ! તારા વિના હું તો નહિ જ ર
માફું શું થશે ! જો—જા !” નાનો છગન ફર
રહી પડ્યો.

માતા પણ બાજકોની મેચ પામીને અતોપ અનુભવે છે. નાનાને માથે દાઢ ફેરવે છે. મોટાને આરામ દેવા ઈશારો કરે છે. ગમગીનીમરી રાત વધતી જાય છે.

“ તમે જ્યાં દંત્ર મુખી જાઓ છો ? ”

“ ના જા ! તમે ફિકર ન કરો. તમને કેમ છે ? ”

“ મને ? મને દીક છે, બાઈ ! ” વટપ્રદનમરના જિંઘા મિનાશઓને ગોઠમાં દાળીને કાઢી રાત જામતી જતી હતી, અને એક ભરેલાં ઘરનારવાળી પ્રેમાજ માતાના છવન પર મૃત્યુની રાતના કાળા ઓછાયા પથરાતા જતા હતા.

“ જા, વેધ આવી ગયા. તે કહેતા ગયા છે કે શેક જરાજર થશે તો મ્મવારે આરામ થઈ જશે. દવા પણ આપી ગયા છે. ”

“ બાઈ ! શેક તો તમે ક્યાં જ કરો છોને. દવા તો રાત્રે મારે ક્યાં લેવી છે. તમે જ્યાં મારી પાસે જ છોને ! મારી કેટકેટલી સેવા કરો છો ? બાઈ છગન ! તું તો હવે જીધી જા. ” શબ્દોમાં વાતસહ્ય ગૂંજતું હતું, મોહમાયાના વલ્લવલાટ નહોતા.

“ જા ! મને જીધ જ નથી આવતી. ”

“ ના, બેટા. હવે તો તું જીધી જ જા. ”

“ સારું જા ! ”

ચોક્કિવાર માતા-પુત્ર શાન્તિથી પથારીમાં સૂઈ રહ્યાં. પણ અચાનક માતાએ જ શાન્તિનો ભંગ કર્યો.

“ બાઈ ! આજ સાંજનું મને જરાજર થેન નથી હો.

‘તીર્થકરને ચરણે’ છગનભાઈના હૃદયમાં ઠેાતરાઈ ગયું. જાણે એનો જીવન—મંત્ર ! ખાતાંપીતાં, સૂતાંબેસતાં પ્રિયમાતા અને એ માતાનો હૃદયોદ્ગાર ‘તીર્થકરને ચરણે’ એની આંખ સામે તરવરે છેઃ ભૂલ્યાં ભૂલાતાં નથી.

“ બેટા છગન! તું તો મારો લાડકો છે, બેટા. તુંને તો તીથંકરને ચરખે મોંપું છું. તારું કડયાળુ થયે.” આશીર્વાદ આપવા નાથ ઊંચો થયો, ત્યાં ફરી શ્વાસ ઉપડ્યો.

ગાંધાં ગભરાવા લાગ્યાં.

ઉદ્ધો સમય હતો. મોટાભાઈ સમજી ગયા. બાળકોને સમજાવી સંબંધીઓને બોલાવા મોકલ્યાં.

પાંચદસ સગાંસંબંધીઓ જલદી દોડી આવ્યાં.

મોટાભાઈ મજબૂત મન કરી માતાને નવકાર આપતા હતા.

ધર્મધ્યાન પણ કર્યું. માતા અરિહંત—અરિહંત બોલતાં બોલતાં ઉદ્ધો શ્વાસ લેવા લાગ્યાં. યોડીવારમાં પ્રાણ પંખેડું ભેડી ગયું. માતાજી સ્વર્ગે સીધાવી ગયાં.

પણ સ્વર્ગે સાધાવતી માતા આ નાનાં બાળકોને એકલાં છોડતી જતી હતી. એની કુટુંબકથા દુઃખદ હતી.

બાળકોના પિતાજી નાનપણમાં આદ્યા ગયા હતા. માતાએ બાળકોને ઉછેરી મોટા કર્યાં હતાં. માતા અને મોટાભાઈ ઘર ચલાવતા.

પણ કુદરતને તે મંજૂર નહોતું. માતા એકાએક જિમાર પડ્યાં. ભાઈઓ ખડેપગે રહ્યા. માતાની સેવા સુશુભાં બનતું કર્યું. દવાઓ કરી, ઉકાળા પાયા. પણ બધું બંધન થવા સરળયું હતું.

‘તીર્થકરને ચરણે’ છગનભાઈના હૃદયમાં ઠેાતરાઈ ગયું. જાણે એનો જીવન—મંત્ર ! ખાતાંપીતાં, સૂતાંબેસતાં પ્રિયમાતા અને એ માતાનો હૃદયોદ્ગાર ‘તીર્થકરને ચરણે’ એની આંખ સામે તરવરે છેઃ બૃહ્યાં બૃહાતાં નથી.

તેની કેમ જાણ આવી ગઈ કે મું? ઘર નથી જવું? મું
જોઈએ છે તમારે?"

પ્રશ્નપર પણ સાંભળી હસનભાઈ તો હેજતાઈ ગયા.
શું જવાબ આપવો તે સૂઝ્યું નહિ. પણ વિચારો આવ્યા
ને મરી ગયા પણ જોડી ન શકાયું.

મદારાજીની વિશેષ લાગણી થઈ આવી.

"ભાઈ! તારે ધનલેઈએ છે? તું કેમ જોતો નથી?"

"જી હા! મારે ધન લેઈએ છે?" વાક્યો મરી

પડ્યા.

"અરે ભાઈ! ઉપાસ્યમાં તે વળી ધન હોય? હા!
તું કાલે આવજો તો કાઈ યાવક પાસેથી લને કાંઈક અપા-
વીશું, સમજ્યોને?" શુભદારાજે સમાધાન કર્યું.

"શુભદારાજ! મારે તો સાચું ધન લેઈએ જે કદી
નાશ ન પામે—જે ક્ષણિક ન હોય, તે મને આપજો."

હૃદયઝિર્મિના ભાવો પ્રદર્શિત થઈ ગયા.

શુભદેવ તો આ ભાજકના વચનો સાંભળી મુગ્ધ થ
ગયા. ભાજકને ધન્યવાદ આપ્યા. હમેશાં બ્યાખ્યાન
આવવા પ્રેરણા કરી અભ્યાસ કરવા આવવા જણાવ
ત્યા આગીવાદ આપ્યા:

"વન્ધુ યથા સમયે તારી મનોકામના પૂરી થશે
જન્મનું મુક્તમળ ખીલી
લીયંતુંને જો

યાદ તો કેમ જૂલાય પણ મોટાભાઈના પ્રેમભર્યા ઉછેરમાં બધાં આનંદથી રહેવા લાગ્યાં.

x

x

x

આજે વટોદરાના જૈનસમાજ (શ્રીસંઘ)ના આનંદનો પાર નથી. પંજાબના સિંહસમા આચાર્યવર્ય શ્રી. આત્મારામજી મહારાજ શિષ્ય પરિવાર સાથે પધારવાના છે. પ્રવેશ મહોત્સવ ધામધૂમથી થયો. જાની ચેરીનો ઉપાશ્રય હંમેશાં લોકોની ભીડોથી ઉભરાવા લાગ્યો. આચાર્યશ્રીની મીઠી મધુરી વાણી સાંભળી લોકો ધન્ય ધન્ય કહેવા લાગ્યા.

આપણા છગનભાઈ ધર્મના રાગી હતા. પૂજાસેવા, કેવલશન તેમને બહુ પ્રિય લાગતાં. શુરુમહારાજ આવ્યા સાંભળી તે પણ હંમેશાં ઉપાશ્રયે આવવા લાગ્યા. શુરુવર્યની મધુરી વાણી, જગતની ક્ષણભંશુરતાના દર્શાવો, જીવોની ગતિ અને મનુષ્ય જન્મની સાર્થકતા વગેરે સાંભળી છગનભાઈના મનોમંદિરમાં 'તીર્થંકરને ચરણે' ની ભાવના ફરી જાગૃત થઈ.

સમા પૂરી થઈ. લોકોની મેદની ઝોણી થઈ. શુરુવંદણા કરી પ્રભાવના લઈ લોકો જવા લાગ્યા. ઉપાશ્રય લગભગ ખાલી થઈ ગયો. ગોચરીનો વખત થયો. સાધુઓ ગોચરી માટે બેઠા. શુરુવર્ય નીચે આવ્યા ત્યાં તો એક દિશોર બાજક એક જગ્યાએ વિચારમસ્ત બેઠો છે.

એકવડી કાયા, સૌમ્ય મુખારવિંદ, ચમકતી આંખો, વિશાળ હાલટ જોતાં જ શુરુવર્યને આશ્ચર્ય થયું.

“કેમ બાઈ! શું વિચારમાં છો? પ્રભાવના ન”

લેવી? કેમ જિંઘ આવી ગઈ કે શું? ધર નથી જતું? શું
લેઈએ છે તમારે?”

પ્રશ્નપરંપરા સાંભળી છગનભાઈ તો દેખતાઈ ગયા.
શું જવાબ આપવો તે સૂઝ્યું નહિ. ધણા વિચારો આવ્યા
ને સરી ગયા પણ બોલી ન શકાયું.

મહારાજશ્રીને વિશેષ લાગણી થઈ આવી.

“ભાઈ! તારે ધન લેઈએ છે? તું કેમ બોલતો નથી?”

“હા હા! મારે ધન લેઈએ છે?” વાક્યો સરી
પડ્યાં.

“અરે ભાઈ! ઉપાધ્યયમાં તે વળી ધન હોય? હા!
તું કાલે આવજે તો કોઈ શ્રાવક પાસેથી તને કાંઈક અપા-
વીશું, સમજ્યોને?” શુરુમહારાજે સમાધાન કર્યું.

“શુરુવર્થ! મારે તો સાચું ધન લેઈએ જે કદી
નાશ ન પામે—જે ક્ષણિક ન હોય, તે મને આપશે.”
હૃદયભિન્ન બાવો પ્રદર્શિત થઈ ગયા.

શુરુદેવ તો આ બાળકના વચનો સાંભળી મુગ્ધ થઈ
ગયા. બાળકને ધન્યવાદ આપ્યા. હુમેશાં વ્યાખ્યાનમાં
આવવા પ્રેરણા કરી. અભ્યાસ કરવા આવવા જણાવ્યું.
તથા આશીર્વાદ આપ્યા:

“વત્સ યથા સમયે તારી મનોકામના પૂરી થશે.”

બાળકનું મુખકમળ ખીલી ઉઠ્યું.

‘તીર્થકરને ચરણે’ યાદ કરતા છગનભાઈ ઘર તરફ

આલ્યા. ગુરુદેવની પ્રતિભા-મૂર્તિ હૃદયમાં જડાઇ ગઇ.

ગુરુમહારાજ પણ બાળકને જોઇ જ રહ્યા. તેના બુદ્ધિકોશલ્ય પર આશ્ચર્ય થયું. બાળકના ચહેરાની તેજસ્વિતા, લલાટ પરની કાંતિ, ભવિષ્યના ઉજ્જવળ છવનની રેખાઓ વાંચી લીધી. તેમણે જોયું—આ બાળહૃદયમાં મહાન આત્મા બિરાજે છે. એ આત્મા જો ધર્મપ્રભાવથી પૂર્ણ વિકસિત થાય તો તે સમાજનું કલ્યાણ સાધશે. ધર્મનો ઉદ્યોત થશે, શાસનની પ્રભાવના થશે. ગુરુવર્ય બાળકને આનંદઉમિંથી જતો જોઇ રહ્યા.

એ બાળક આપણા ચરિત્રનાયક પંજાબકેસરી સમાજ કલ્યાણ સાધક, શાસનપ્રભાવક, આચાર્યશ્રી વિજય વલ્લભ-સૂરીશ્વરજી.

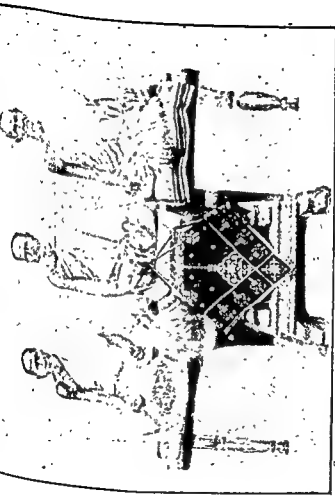
ગુજરાતનું નૂર

[૩]

વિ. શ્રમેત્રીના સંદેશ આપતી વિશ્વામિત્રી સરિ-
તાના સુરમ્ય તીરે ગુજરાદેશની અભિવૃદ્ધિ કરનાર
'વટોદર' વટોદરા વસેલું છે.

આ પૂર્યભૂમિ મનાય છે. જ્ઞાનની ગંગા અહીંથી
ગુજરાતભરમાં પ્રસરી છે. એ નગર પ્રતાપી મહારાજા સ્વ.
શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડ મહારાજના હીલ્લે રાજ્ય-
કાળમાં સમૃદ્ધ, સુંદર અને દુનિયા-ઉદ્યોગમાં વિકાસ પામતું
તેમજ સમાજ, ધર્મ અને રાષ્ટ્રજીવનને પ્રાણપોષક સુધા-
રાથી સંપન્ન થયું છે. આજે પણ તે ગુજરાતમાં સુપ્રસિદ્ધ
જ ગણાય છે.

આ પવિત્ર ભૂમિને મહાકવિ પ્રેમાનંદે વીરક્ષેત્ર કહ્યું
છે. આ વીરક્ષેત્રમાં અનેક વીરો રાજ્યનીતિજ્ઞો, ધર્મધુરંધરો,
હાપડિતો અને રાષ્ટ્રસેવકો તથા વ્યાયામ વિશારદો
હતા છે.

प्रभु'क श्री
मंतिविजयल म.

सविननायक

सांतभूति' श्री
क सुविजयल म.

पादलु सं. १८८४

6283
May - California State

તો તેજ કે એક વખત વાંચે તો યાદ રહી જાય. પૂરે
હંમેશાં જિંદગી જ રાખે. ગણિતમાં તો ભારે તેજ, પૂરે
શુભ મેળવે ત્યારે જ'એ. અક્ષરો તો જાણે મોતીના ક
માનસિક વિકાસ ઠીક ઠીક સધાયો ત્યાં કુદરત વિ
પિતાનું શિરછત્ર ઝુટવાઈ ગયું. માતાની જવાબદારી વ
પડી. એટલું દુઃખ એણે હશે તેમ થોડા જ વયે
માતાની શીળી છાંયડી પણ સરી પડી.

તો તેજ કે એક વખત વાંચે તો યાદ રહી જાય. નંબર
હંમેશાં જિંદો જ રાખે. ગણિતમાં તો ભારે તેજ, પૂરેપૂરા
ગુણ મેળવે ત્યારે જંપે. અક્ષરો તો જાણે માત્રીના દાણા.
માનસિક વિકાસ ઠીક ઠીક સધાયો ત્યાં કુદરત વિકસી.
પિતાનું શિરછત્ર ઝુંટવાઈ ગયું. માતાની જવાબદારી વધી
પડી. એટલું દુઃખ ઓછું હશે તેમ થોડા જ વર્ષોમાં
માતાની શીળી છાંયડી પણ સરી પડી.

વૃદ્ધ માતાનો વિચાર આવે છે, ને દિલ તૂટી જાય છે. પણ તમે મક્કમ હો તો હું પણ દિલ મજબૂત બનાવીને નીકળી આવું!” હરિલાલે સ્પષ્ટતા કરી.

“છગનભાઈ! તમે શું વિચાર કર્યો?” સાંકળચંદે નાના છગનને પૂછ્યું.

“ભાઈ! તમે બધા મારાથી મોટા છો. જ્યારથી મુનિમહારાજશ્રી ચંદ્રવિજયજીનું ચોમાસું અમારા પીપળા-શેરીના ઉપાશ્રયમાં થયું છે; અને તેમના પરિચયમાં હું આવ્યો છું ત્યારનો મને તો ઠીક ઠીક વૈરાગ્યભાવ જાગ્યો છે. પણ મોટાભાઈની બીક પણ જેવીતેવી નથી.”

“પણ મગનભાઈ, તમે તો અંગ્રેજી અભ્યાસ કરો છો. તમે તો નહિ જ છૂટી શકો!” વાડીભાઈએ ટકોર કરી.

“શું અંગ્રેજી અભ્યાસ કરે તે નાસ્તિક હોતા હશે! મારે તો ઉચ્ચ જીવનની ભાવના છે. આ જન્મજાતી છૂટવા હું તલસી રહ્યો છું.”

“ભાઈ! મારી વાત કોઈ સાંભળશે?” હરિલાલ ‘સુળા’એ ઉકેલ માટે વિચાર રજૂ કર્યો.

“જરૂર! જરૂર! તમે કોઈ રસ્તો બતાવો તો તો ખેરો પાર!”

“વાત એમ છે, આપણા બધાના હૃદયમાં વૈરાગ્યની ભાવના તો જાગી છે. મહારાજશ્રીના ઉપદેશની અસર તો અજળ છે; પણ વૈરાગ્ય અને બંધન વચ્ચે આપણે બધા મુંઝાયા છીએ. એમાંથી માર્ગ નીકળે એવો છે.”

“તો તો તમે જ બતાવો—કયો માર્ગ ?”

“આપણે એક દિવસ નક્કી કરીએ. તે દિવસે પાંચે મિત્રો સંસારનાં બધાં બંધનો તોડીફાડીને નીકળી જઈએ. એક જ જગ્યાએ મળીએ અને પછી તો પાંચેની જોડી જગત જોઈ રહેશે !”

“વાહ ! સૂઝા ! વાહ ! તારી ખુદી તો કોઈ અજબ છે. અમે બધા કપૂર, પણ જો જો હો કોઈ ફસકી ન જતા, નહિ તો આદ્યો અપૂરો રહેશે.” સાંકલથઈ મૂળથઈ ખંભાનીએ બધાને ચેતવ્યા.

પાંચે મિત્રો પેરાવ્યના રંગે રંગાઈને છટા પડ્યા. મુશ્મિના દિવસની રાહ જોવા લાગ્યા. આપણા ઉગનભાઈ તો પહેલેથી ઉત્સુક હતા. પૂર્વજન્મના સુકૃત, માતાને ‘તીર્થકરને ચંદ્રો’ નો મહેશ અને મદારાજશ્રીની અમૂન થાપી વચેદારી પ્રભાવિત થઈને સંસાર તરફ ઉદારીત હતા જ. મિત્રોના મંત્રપાથી તેમને આનંદ થયો. રાત્રિ-દિવસ દોઝ પૂન, દોઝ સ્વપ્નો. જેમ જેમ દિવસ નજીક આવે તો તેમ તેમ ઉગનભાઈનું મન પ્રકુલ રહેવા લાગ્યું.

પણ વિધિનું નિર્મલ તો જુદું જ હતું. ચોખ્ખાના પારિવારિક જિવનના મૂળ જ પહેલા ફસકયા. વેગવ્યભાવ એ જોઈ ગયે; એટલું જ નહિ પણ જોનારા આધીદારોના વહીવટોને પણ સીધી જોઈ હતા મમાયાર પહેલાથી દીપા. ન હોત તો—તે જના નિષ્કૃત મર્મ. બધાના વેગવ્યભાવ પડે મવા ઉગનભાઈનો અનિચ્છિત તો પૂરતું જ

ભવના ભેડું

શું ? તેમનું સોનેરી સ્વપ્ન વિલીન થઈ ગયું. આશા
મહેલ કંકડભૂંસ કરતો ધસી પડ્યો.

૧૯૪૨ ની સાલ ચાલતી હતી. આચાર્ય શ્રી
વિજયાનંદસુરિજી મહારાજ વડોદરામાં પધાર્યા અને સૂતેલી
વૈરાગ્યભાવના ફરી જાગૃત થઈ અને છગનભાઈને કહ્યું સાચું
ધન ભેઈતું હતું તે આપણે ભેઈ ગયા.

આચાર્યશ્રીના પરિચય અને અભ્યાસથી ભાવના વિશેષ
દૃઢ થઈ પણ મોટાભાઈ ખીમચંદભાઈની ધાક એવી હતી
કે કશું બ્રોલી શકાતું નહિ. આચાર્યશ્રી તો વિહાર કરી
ગયા. છાણી સુધી સાથે ગયા. પાછા આવવાની મરજી
નહોતી પણ ભાઈની સાથે ચૂપચાપ આવવું પડ્યું.

મહારાજશ્રી તો ગયા પણ તેમના શિષ્ય શ્રી હર્ષ-
વિજયજી મહારાજ વડોદરામાં રહ્યા હતા. તેમની પાસે
વારંવાર જતા અને પોતાની ભાવનાને પોષતા હતા.

પાંચ ભેડુએ સંસારનો ત્યાગ કરી દીક્ષા લેવાના
મનોરથો ધડ્યા. એક સાથે નીકળી જવા નિર્ણય કર્યો.
પાંચ ભેડુઓમાં આપણા ચરિત્રનાયક તો મહત્તમ હતા.
જ્યારે ચાર તો ફસડી પડ્યા. ચાર ગતિમાંથી છટ્ટી દીપક
રૂપે જગતને પ્રકાશ આપવાની દૃષ્ટિ તો એક ઝીણી જ્યોતને
મળી, અને એ જ્યોત જ્વલંત નીવડી. અજ્ઞાનરૂપી અંધ-
કારમાં રડવડતાં હબરોને એ દીપકે પ્રકાશ પાથર્યો. ચાર
દીવી ટમટમ ધઈ સંસારમાં જ વિલિન થઈ ગઈ. પાંચમા
તેભેમય ચંદ્રે જગતનાં અંધારા ઉલેચ્યાં અને ખપી હોવાને
પ્રકાશિત કર્યા.

મધુરાં સ્વપ્ન

[૫]

આજ હમનભાઈના આનંદનો પાર નહોતો. શુભ મહારાજ સાથે જવાની મોટાભાઈની રજા મળી ચૂકી હતી. શાળામાં રજા હતી. મોટાભાઈને પણ થોડો થોડો વિચાર નહોતો હતો.

પણ પણા દિવસે આજે શુભદેવ મજ્યા હતા. હવે અર્ધા મોટાભાઈની બીક નહોતી, ઘરની ચિંતા નહોતી, જરૂરી જરૂરી પાઠા જવાની ફિકર નહોતી. સ્વાધીનતાનો અજો પ્રથમ દિવસ હતો. મહારાજથી માથે પેટ બંદીને રહે. ફરી—પાળાનો ફેરવવો નિર્ણય જણાવ્યો. દીકરા માટે એ દેવતા પણ ફરી અને બંદીથી ફેર પાછા ન જવાની મજબૂત શરત જણાવી. હવે તે યોગે તેમ મનને દ્રઢ કર્યું.

શુભદેવ જે તેનું જીવનને ખેંચી. પ્રથમ આખું દિવસ એકે તે જ રહે. તેમ આજીવન આપ્યું.

હવે જોઈએ તે અનુભવ શુભી મહારાજએ જોઈ જોઈ વિદ્યાર્થીને પણ અનુભવ કરાવે. એકે તે.

ત્યાં ખીમચંદલાઈ હાજર જ હતા. ભાઈને ભેઈને આભા જ બની ગયા. શું બોલવું તે સૂઝે જ નહિ. ચાર પાંચ ઘોલ ખાઈ લીધી. ભાઈ સાથે જવું પડ્યું. ચારા કામમાં સો વિઠ્ઠા ઘાળો હિસાબ થયો. ગુરુમહારાજને છોડીને મોટાભાઈની સાથે જવું પડ્યું. આત્મા તો ગુરુદેવ પાસે હતો, ખોળિયું ભાઈ સાથે જવું હતું.

આત્મા ઝંખતો હતો આઝાદી, મન ઊડતું હતું ગુરુની પાસે, કાયા પિંજરમાં પડી હતી. ભાઈની પણ દેખરેખ હવે વિશેષ રહેતી. બહાર જવાનું બંધ થયું હતું. શાળા ને દુકાન સિવાય બીજો જવાની મનાઈ હતી.

મન મૂંઝાવા લાગ્યું. છૂટવા માટે યુક્તિ—પ્રયુક્તિઓ શોધાવા લાગી, આમ ને આમ કયાં સુધી ચાલશે તેમ વિચાર આવ્યો.

“હવે શું થાય ? આમ ને આમ તે કેમ રહેવાય ? શું ગુરુમહારાજની મારા પર કૃપાદ્રષ્ટિ નહિ હોય ? અરે, હું તો સૂતાં, બેસતાં, ખાતાં, પીતાં ગુરુમહારાજ ને તેમના પવિત્ર ઉપદેશને અને તેમની સૌમ્ય સુખાદૃતિને યાદ કર્યા જ કરું છું. દર્મના ક્ષણ પણ કેવા છે ?

“મોટાભાઈનો પણ તેમાં હોય શું ? તેમણે નાનપણથી મને મોટો કયો, લણ્યાવ્યો, ગણ્યાવ્યો, અને આજે હું તૈયાર થયો એટલે ચાલી નીકળું તો તેમને કેટલું દુઃખ થાય ? પોતાના બાંધવને કોઈ આધુ યવા વે ખરા ? પણ મારો આત્મા તો હવે અકળાય છે. મારાથી તો હવે નથી

“કૃપાનાથ ! અપરાધ ક્ષમા કરો !”

“પણ જણાવ તો ખરો કે એકાએક પત્ર કેમ લખ્યો ?”

“ગુરુદેવ ! કેટકેટલા વખતથી હું હીક્ષાનો વિચાર સેવું છું ; આપથી તો મોટાભાઈની રજા વિના હીક્ષા આપવાના નથી. હું એક દિવસ અકળાયો, મુંઝાયો પછી વિચાર આવ્યો કે મોટાભાઈને જોલાવીને આ વાતનો નિર્ણય કરાવી લઉં, ‘મોટાભાઈ તો નિશ્ચિંત હતા કે હું રજા દઈશ ત્યારે આપ હીક્ષા આપશોને !”

“તારું ભલું થાય ! ખરી સુખિત થોધી ! ત્યારે હવે ખીમચંદભાઈ રજા આપી દેશે, કેમ ?”

“કૃપાનિધાન ! ગરંજ તો મારે છે, ખીમચંદભાઈ ને નથી. વડોદરામાં તો મારું શું થાલે ? મેં વિચાર્યું આપ-થીજની પાસે ખીમચંદભાઈનો સૂતેલો આત્મા જાગૃત થશે, અને મારી ભાવના સિદ્ધ થશે.”

“પણ ખીમચંદભાઈ આવત નહિ તો તું શું કરત ?”

“ગુરુદેવ ! એટલા માટે તો રજીસ્ટર પત્ર મોકલ્યો હતો. જેથી ન આવે તો સંમતિ ગણી શકાય અને આપને વિનંતી કરી શકાય.”

“પણ હું ખીમચંદભાઈની રજા વિના હીક્ષા ન આપત તો !”

“તો ! તો ! હયાતુ મેં નવો જ વિચાર કરી રાખ્યો હતો.”

“એ શું ?”

ગ્રીસેન્ટિ

“ મોટાભાઈ ! મારા હંખનો કાંઈ પાર છે ! એ એક આદત હોય છે. હમણાં ઘરમાં તળીયત બરાબ નહોતી. હજી બે દિવસથી ઠીક છે ત્યાં બીજી ઉપાધિ આવે પડી.” ખીમચંદભાઈએ મુસ્કેલી બતાવી.

“ પણ છે શું, ખીમચંદ ! વાત તો કર.”

“ હગન પાલીતાણાથી મહારાજ સાહેબની સાથે રાધનપુર ગયો છે. ત્યાંથી રજીસ્ટર કરેલો પત્ર આવ્યો છે કે મારી દીકા થવાની છે.”

“ કાગળ તો એક મારા પર પણ છે અને ગોકુળ-કાકા મળ્યા હતા તે પણ કહેતા હતા કે મારા પર પણ એક કાગળ છે.”

“ પણ હવે મારે કરવું શું ! હગનની પાછળ તો હેરાન થઈ ગયો. રાધનપુર વાઉ પણ ત્યાં માફું ઠેકાણું ?”

“ ભાઈ ખીમચંદ ! એમ ચિંતા કયે કંઈ આવશે ? તું બ, સાથે દીવાળીફરને તેડી બ. પણ એ ત્યાં કાંઈ થમાવ ન કરીય. હગન હવે કાંઈ નાનો નથી. ઘેર ન આવે તો જીવરહસ્તી લાવીને પણ તું શું કરીશ ? મહારાજશ્રીને વિનંતિ કરજો. અને હગનને સમજાવજો, નહિતો પછી જેવું નિમિષ. તેના બાવ્વમાં જ ત્યાગ હશે તો આપણે શું કરવાનું હતા ?”

ખીમચંદભાઈ ફેફલાની સાથે આવી નીકળ્યા. રાધનપુર મુખે ફેરવે સાધન હતું નહિ. દારીજ રોડને ઉતરીને મહારાજની નવાલ કરી પણ બગદાસી ન મળી. હવે

શું થાય ! જલદી પહોંચવું જોઈએ. છેવટે તપાસ કરતાં એક ઘંટ મળ્યું તે. ભાડે કરી મહા ચુરકેલીએ. રાધનપુર પહોંચ્યા અને સીધા ઉપાશ્રયે ગયા.

“ સાહેબ ! મને પત્ર તો લખવો હતો ! ” ખીમચંદ-ભાઈ શુરમહારાજને વંદણા કરતાં કરતાં બોલી કહ્યા.

“ પણ છે શું ખીમચંદભાઈ ”

“ બીજું શું હોય સાહેબ ! છગન મારા ગરીબનું રતન છે. મારી જમણી જૂલ છે. મારો છગન મને પાછો આપો. હું તમારે પગે પડું છું. મારો લાલ હું નહિ આપું—નહિ આપું. ” ખીમચંદભાઈ જોરજોરથી રડી ઉઠ્યા.

“ ખીમચંદભાઈ ! શાંતિ રાખો. મને બધી વાત સમજાવો. તમે બિલકુલ નિશ્ચિંત રહેશો. ” મહારાજશ્રીએ આશ્વાસન આપતાં કહ્યું.

“ સાહેબ ! છગનનો મારા પર રજીસ્ટર પત્ર છે. શ્રી હીરાચંદભાઈ અને શ્રી ગોકુલભાઈ ઉપર પણ તેજ દિવસે પત્ર હતા. છગન લખે છે કે મારી દીકરા ચવાની છે. ”

“ સોજા ! શું વાત કરે છે ! અહીં તો કોઈ ભણતું થ નથી. ”

“ પણ સાહેબ, જુઓ આ છગનનો પત્ર. ”

એટલામાં રાધનપુરના આગેવાનો શ્રી ચીરચંદભાઈ. શ્રી મોહનલાલ પારેખ, શ્રી ગોડીદાસભાઈ વગેરે ઉપાશ્રયના આવી પહોંચ્યા તેઓએ પણ ખીમચંદભાઈને ધીરજ આપી અને કહ્યું.

“મોટાભાઈ ! મારા હઃખનો કાંઈ પાર છે ! એ એક આદત હોય છેજ. હમણાં ઘરમાં તબીયત ખરાબ નહોતી. હજી એ દિવસથી ઠીક છે ત્યાં બીજી ઉપાધિ આપડી.” ખીમચંદભાઈએ મુશ્કેલી બતાવી.

“પણ છે શું, ખીમચંદ ! વાત તો કર.”

“છગન પાલીતાણાથી મહારાજ સાહેબની સાથે રાધનપુર ગયો છે. ત્યાંથી રજીસ્ટર કરેલો પત્ર આવ્યો છે કે મારી દીક્ષા થવાની છે.”

“કાગળ તો એક મારા પર પણ છે અને ગોકુળ કાકા મળ્યા હતા તે પણ કહેતા હતા કે મારા પર પણ એક કાગળ છે.”

“પણ હવે મારે કરવું શું ! છગનની પાછળ તો હેરાન થઈ ગયો. રાધનપુર બહુ ત્યાં માકું ઠાણું ?”

“ભાઈ ખીમચંદ ! એમ ચિંતા કર્યે કંઈ આવશે ! તું જા, સાથે દીવાળીદિને તેડી જા. પણ જો ત્યાં કાંઈ ધમાલ ન કરીય. છગન હવે કાંઈ નાનો નથી. ઘેર ન આવે તો જખરદસ્તી લાગીને પણ તું શું કરીશ ! મહારાજશ્રીને વિનંતિ કરજો. અને છગનને સમજાવજો, નહિતો પછી જેવું નિમિત્ત. તેના જાન્યમાં જ ત્યાગ હશે તો આપણે શું કરવાનું હતા ?”

ખીમચંદભાઈ રૂઝિયાની સાથે આવી નીકળ્યા. રાધનપુર મુખો રેલવે સાધન હતું નહિ. દારીજ રોડને ઉતરીને જામનગરની નવાલ કરી પણ બગદાસીન મળી. હવે

“કૃપાનાથ ! અપરાધ ક્ષમા કરો !”

“પણ જણાવ તો ખરો કે એકાએક પત્ર કેમ લખ્યો ?”

“ગુરુદેવ ! કેટકેટલા વખતથી હું દીક્ષાનો વિચાર સેવું છું. આપશ્રી તો મોટાભાઈની રજા વિના દીક્ષા આપવાના નથી. હું એક દિવસ અકળાયો, મુંઝાયો પછી વિચાર આવ્યો કે મોટાભાઈને જોલાવીને આ વાતનો નિર્ણય કરાવી લઉં, મોટાભાઈ તો નિશ્ચિંત હતા કે હું રજા દર્શિ ત્યારે આપ દીક્ષા આપશોને !”

“તારું ભલું થાય ! ખરી સુખિત થોઈ ! ત્યારે હવે ખીમચંદભાઈ રજા આપી દેશે, કેમ ?”

“કૃપાનિધાન ! ગરજ તો મારે છે, ખીમચંદભાઈ ને નથી. વડોદરામાં તો મારું શું થાશે ? મેં વિચાર્યું આપ-શ્રીજીની પાસે ખીમચંદભાઈનો સૂતેલો આત્મા જાગૃત થશે, અને મારી ભાવના સિદ્ધ થશે.”

“પણ ખીમચંદભાઈ આવત નહિ તો તું શું કરત ?”

“ગુરુદેવ ! એટલા માટે તો રજીસ્ટર પત્ર મોકલ્યો હતો. જેથી ન આવે તો સંમતિ ગણી શકાય અને આપને વિનંતી કરી શકાય.”

“પણ હું ખીમચંદભાઈની રજા વિના દીક્ષા ન આપત તો !”

“તો ! તો ! દયાળુ મેં નવો જ વિચાર કરી રાખ્યો હતો.”

“એ શું ?”

પ્રોસેટિ -

“શ્રી અંપતવિજયજી મહારાજશ્રીની જેમ સ્વયં દીક્ષા લેવાનો.”

“ખીમચંદભાઈ! હવે આ આત્માને તમે ઘેર લઈ જઈને પણ શું કરશો! કોઈ વાતનો તન્ત કરવો હીક નહિ. હવે તો હું પણ તમને શું કહું?”

“સાહેબ! હવે આપ આજ્ઞા આપો. ખીમચંદભાઈ જમી પરવારીને આવશે પછી બધો વિચાર કરીશું. વખત બહુ થઈ ગયો.”

“હા! સીરચંદભાઈ જરૂર ખીમચંદભાઈને લઈ જાઓ. તમે પણ બધા મળીને વિચાર કરો અને આ પરિસ્થિતિમાં શું થઈ શકે તેનો ઉકેલ લાવો.” આચાર્યશ્રીએ વિચાર કરવા સૂચના કરી.

“ભાઈ છગન! ચાલો આજે આપણે બંને ભાઈઓ સાથે જમીએ.” ખીમચંદભાઈના હૃદયમાં બહુપ્રેમ વ્યાપ્યો.

“મોટાભાઈ! આજે ચતુર્દશી છે. મારે ઉપવાસ છે. હું આવીને શું કરીશ!”

“ભાઈ! તું મારી પાત્રે બેસજે, ખાઈશ નહિ.”

“તો ચાલો! હું તૈયાર છું.”

કરતુરીની દસાલી

[૧૦]

“તું તારું જ ધાર્યું કરવાનો કેમ છગન !”
જમીને જન્ને ભાઈઓ વાતે વળગ્યા.

“એટલે ?”

“દીક્ષા લેવાની ઉતાવળ શું છે ?”

“મોટાભાઈ, હું કેટલા વર્ષથી તપશ્ચર્યા કરું છું ? હવે
|| ઉવટનો નિર્ણય કરી આપો.”

“તો છતાં મહિના રોકાઈ જા. હું ચોમાસા પછી
તે દીક્ષા માટે રજા આપીશ.”

“મોટાભાઈ ! છતાં મહિના તો શું છ-સાત વરસ
રોકે ? પણ આ કારણો શું બરોસો ? કરું તે કાન. તમે
! શક્યો કે આપણે બધા અમર રહેવાના છીએ ?”

“ભાઈ, તે તો કેમ કહેવાય?”

“તો હું હવે વિલંબ કરવા નથી માગતો. કાલે કાંઈ અકસ્માત થયો તો મારા મનના મનોરથ મનમાં જ રહી જાય. આપ કૃપા કરીને આજ્ઞા આપો એટલું જ નહિ પણ આજ્ઞા થઈને મને દીક્ષા આપો. તમે તમારું વચન પાળો.”

“કયું વચન?”

“ભૂલી ગયા, મોટાભાઈ! અમદાવાદમાં આપે મહારાજ સાહેબને કશું હેતું કે થોડો સમય આપ ચોતાની પાસે રાખી ભણાવો પછી સમય આવ્યે હું ચોતે તેને દીક્ષા અપાવીશ.”

“વાત તો મેં કરી હતી.”

“વળી મહારાજ સાહેબે તો ચોતાનું વચન પાળ્યું છે. આજસુધી દીક્ષાનું નામ પણ નથી લીધું. આપ આપનું વચન પાળી બતાવો અને આપની ધર્મક્ષતા અને ઉદારતા દર્શાવો.”

“ખીમચંદ! જોયુંને ભાઈ! કેવો તણકદણક વાત કરે છે. છે વાજ સરમ? પહેલાં કદી સામે બોલતો હતો. તું હવે તેને ઘેર વર્તી જઈને પણ મું કરીશ. આનામી તારું દારિદ્ર મું દૂર થવાનું? ચાલો ઘેર જઈએ.” રૂઝાએ છનન-ભાઈના સ્વસ્થ મચાવજવાજ જોઈને આશા હારી.

“કઈના! હું તો એના એજ છનન છું. પણ મારી ખીમચંદ હવે નથી છે અને તને કહે છે ને બનજાર છે નેને કેવું જ નિ પણ મું ક-ક-ક.”

“ઓહો ! ભાઈ તો મોટા પંડિત બની ગેલા.” કુંભા દાદમાંથી બોલ્યાં.

“મારે પ્રતિક્રમણનો સમય થઈ ગયો છે. હું બહુ છું.” છગનભાઈ પોતાનો સમય થઈ જવાથી જીડીને આદ્યતા ગયા. કુંભાજીએ વાતો કરતાં બેસી રહ્યાં.

રાધનપુરમાં શ્રી ગોડીદાસભાઈ આગેવાન અને ધર્મપ્રેમી સજ્જન હતા. તેમની પ્રતિષ્ઠા આખા રાધનપુરમાં સારી હતી. લોકો તેમની સલાહ લેવા આવતા, અને જેટલી તેમની વાત માનવામાં આવતી તેટલી કોઈકોઈવાર મુનિ-રાજની પણ નહોતી, માનવામાં આવતી. આચાર્ય મહારાજશ્રીને તેઓ, માંદલથી વિનતી. કરીને રાધનપુર લઈ આવેલા. તેથી તો આચાર્યશ્રીના આગમનથી આખાંજો રાધનપુરમાં અપૂર્વ ઉત્સાહ ફેલાયો હતો.

શ્રી ગોડીદાસભાઈ છગનની ધર્મભાવના, તપશ્ચર્યા, અભ્યાસીવૃત્તિ અને વિનમ્રતાથી પરિચિત હતા. તેમની દીક્ષાની ભાવના કેવી સતેજ છે તે તો તેમણે સમજ્યાં જ ભાઈભાઈની વાતચીત ઉપરથી બહુ. ખીમચંદભાઈનો ગંધુપ્રેમ અને તેમની ભાઈપ્રત્યેની લાગણી પણ તેઓ સમજી શક્યા. પણ આમાંથી ઉકેલ લાભ્યા સિવાય પણ છટકો નહોતો. છગનભાઈ તો હવે દીક્ષા માટે અધીરા થઈ ગયા હતા. તેમની ધીરજ હવે ખૂબી ગઈ હતી. ખીમચંદભાઈ પણ હવે કાંઈક સમજ્યા તો હતા પણ તેને થોડાં મિત્રોની જરૂર હતી. કુંભાજીવળની વાતો પૂરી થઈ ને ખીમચંદભાઈ હજી તો વિચારચરણ બેઠા હતા ત્યાં ગોડીદાસભાઈ

જઈ પહોંચ્યા.

“ ખીમચંદભાઈ! તમારી મુંઝવણ હું જાણું છું. ભાઈ જેવા ભાઈને હંમેશને માટે જવા દેવો તે કેમ બને! પણ તમે તો સમજી છો. તમારામાં પણ ધર્મભાવના તો છે જ, માત્ર મોહજ છૂટતો નથી.”

“ આપ કહો છો તે જરાબર છે.”

“ ખીજી રીતે વિચારીએ. છગનની વાત તમે જાણો છો. તેની વૃત્તિ હવે ચંસાર તરફ છે જ નહિ. તેની તપશ્ચર્યા અને તેજસ્વિતા વિષે તો અમે જાણીએ છીએ. તેની તપશ્ચર્યા વિષે તો અમે જાણીએ છીએ.”

“ હું પણ બધું જાણું છું. તે તો જન્મથી ‘તીર્થકરને ચરણે’ બેઠો છે. મારાં માતૃશ્રી પણ તેજ કહેતાં.”

“ તો પછી બીજું અન્તરાય કયું શા માટે બાંધેલું છે? હવે તે ઘર તો આવી જ રહ્યો. તમે વિશેષ તંજ કર્યો તો કેમ જાણે મું કરી બેસે?”

“ ગોપીદાસભાઈ! તેની ઘર પાછા આવવાની આશા તો અમને પણ છે જ નહિ.”

“ તો પછી ખીમચંદભાઈ! આપના હાથે જ આ મંત્રાવલોકન કેમ ન કરવું? તેમાં તો કરુણીની દલાલી છેને?”

“ મુરખી! હું તે સમજું છું. ત્યારથી આપના મહારાજ જોડાઈને પધાયાં હતા ત્યારથી મારી જાવના જરૂર નહોતી. હું તો ધનં જાણું તો નહોતો. પણ મુજબ નહોતો. ત્યારથી અને છગનની પ્રવૃત્તિથી મારા હૃદયના ધનં જાણવાની જગતી બંધ છે.”

“તો તો પછી છગનને તંમે રજા આપો—તમારે રજા આપવી જોઈએ.”

“પણ એ બાવના એટલી બધી તો નથી જાગૃત થઈ કે મારી જમણી બુજ સમાન મારાં પ્રિયબંધુને સાધુ થવા દઉં.”

બાઈ! તમારી વાત સાચી છે. દુનિયામાં મોહનજ બહુ મોટી છે. તે તો તમે સમજો છો ને!

“ગોડીદાસબાઈ, હું સમજું છું, પણ કરું શું!”

“કેમ શું કરે? તમે જુઓ છો કે તમે મારો છગન! મારો છગન! કરતા કરો છો. છગનને તમારી પડી નથી. તમને છગનનું રક્ષણ છે, છગનને તેના સ્વાર્થનું—મુક્તિનું છે. આ દશામાં મોહ રાખીને શું કરશો? કમ-બંધન સિવાય તમારા હાથમાં આવશે શું? હું તો કહું છું તમે મિથ્યા મોહને છોડો અને છગનને તેની મનોકામના પૂર્ણ કરવામાં તમે સહાયજૂત થાઓ. હવે રાત બહુ ગઈ છે. તમે આરામ કરો.”

ખીમચંદભાઈના મનમાં ગોડીદાસભાઈના વિચારોએ ઉથલપાથલ મચાવી મૂકી. બિંધ તો નસીબમાં નહોતી, મનમાં દ્રંદયુદ્ધ બિજું થયું. “છગન તો હવે ઘેર જવા તૈયાર નહોતો. મન છગનને દીક્ષાની આજ્ઞા દેવા માનતું નહોતું. જબરદસ્તી પણ ક્યાંયુધી થઈ શકે?”

ઉવટે ખીમચંદભાઈના મોહનો પડદો તૂટી ગયો. દુદ્ધ-પરિવર્તન થઈ ગયું. તેમને આજે સંસાર વિશાળ દેખાયો. કસ્તુરીની દલાલીની વાત એમને રૂંચે વત્તી ગઈ.

આજસુધી જે જાંધુપ્રેમની પાછળ મોહાંધતા હતી સરી પડી. જગતના કરોડો માણસો મોહરૂપી મદિરા ઉન્મત્ત પાગલ થઈ રહ્યા છે અને તેની પાછળ જીવનના ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ ધ્યેયને ભૂલી જાય છે; તે છંગને વર્ષો પહેલાં સમજેલું સત્ય આજે તેમને સમજાયું. આજેજ તેઓ ૨૫૪ બાળી શક્યા કે છંગનભાઈનો જીવાત્મા ઉચ્ચતમ કોટિનો છે. તે મારા જેવા રંકનું રત્ન છે, ઘરમાં પડી રહેવા તે સજાનું નથી.

તેની સાધના મહાન છે. ઘર નહિ, કુટુંબ નહિ, કોમ નહિ, ગામ નહિ, નગર નહિ, પણ જગતના બધા મનુષ્યો, એટલુંજ નહિ પણ જગતના પ્રાણી માત્રના કસ્યાણ માંદે એ મહાન આત્મા મારે ત્યાં નિમિત્તરૂપે બૂલો ભટક્યો. આવી ચડ્યો છે. પ્રાણીમાત્ર તેનું કુટુંબ-તેનું ઘર છે. હું કોણ તેને જાંધનમાં જાંધી શખનાર? અને તેના ત્યાગથી-સંયમથી હું, માતું કુટુંબ, મારી કોમ, મારો દેશ ઉત્તત્તલ થયો."

ખીમચંદભાઈની બાવનાઓ સતેજ થઈ. ઉર્મિઓ ભગી ઝીડી. યોડી જ શણે પહેલાંના ખીમચંદભાઈ બદલાઈ ગયા. કમંજાંધનના દલાલ ધર્મમુજિના દલાલ બની ગયા.

દયે એમને જાંધ નહોતો, આરામ નહોતો, તેઓ એકાએક ત્રિદયા અને ચાંતનિદ્રા લઈ રહેલા ગોડીદાસ તાઈના પતંગ પાને ગયા.

અમૃત-ચોધડિયું

[૧૧]

“કોણ છે !” અવાજ ચતાં જ ગોડીઢાસવ
ભગી બિઠ્યા.

“એ તો હું ખીમચંદ !”

“ખીમચંદભાઈ ! કેમ બિંધ ન આવી !”

“બિંધ ક્યાંથી આવે ગોડીઢાસભાઈ ! તમે માતું મન
હરી લીધું. વિચારની પરંપરા આલી. મોહરાજનો પંતે
એવો સખત કે તેમાંથી છટાય નહિ પણ તમારી વાળીની
અંતર પણ અજળ થઈ. ગુરુદેવની ટૂંપા મારા પર વરસી,
મારા બાંધવવીર છત્રનની મહત્વાકાંક્ષા મારા મનમાં વસી
મઈ અને મોહ ગયો ને ગયો જ. હું આપનો ઉપકાર માન
નું, આપે જ મને ગુરુવ્યો.”

“ બેટા છગન! તારી નન્યોકાનના પૂરી થઈ.” વહેલ
ભરી પ્રતિક્રમણ કરી વંદન કરવા જતાં જ છગનભાઈ
ચુરેરે હાથે.

“ ચુરેરે! મું ખીનચંદભાઈ સમજ્યાં!”

“ અરે ભાઈ! તારી વીરતા અને દ્રઢતા પાસે મે
પણ સ્થાપના થઈ બધા.” ચુરેરે હસ્યા.

“ કૃપાનિધાન! કહો તો મું ચમત્કાર કયો આવે!”

“ અરે ભાઈ! તારે જાર વાગ્યે ગોડીદાસભાઈ અને
ખીનચંદભાઈ આપ્યા હતા. ગોડીદાસભાઈએ કાંઈ કે
વચન કહ્યું હતું. ખીનચંદભાઈની સૂતેલી ધન-ભાવના
સમુદાય થઈ ગઈ. જિવાંત જીવને એક જ ન આવે અને
તારે જાણી જાણી તારે જાણ્યા.”

“ પછી!”

“ પછી મું! એ દીકરા અપાવવા તેમણે જ કહ્યું
અને તે દેવે મુંને મળ્યો. હૃદય ભરાઈ આવ્યું
અને જીવનની મેડ મેડી થઈ ગઈ.”

“ પ્રભો! અરે ઉદરપ્રભાવનો જ એ ચમત્કાર.
આજની પીરસ, સર્વદેવતા, આપની પ્રતિમા અદિતીય
જે આજે હું કુદરતને આજે માનું જીવન ગાયક
હું. આજે મારે તારે વંદન, સુકલજી અને ઉચ્ચ-
સુચારુ અનેકા.” ચુરેરે.

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રની રત્નત્રયી અંધકારમાંથી પ્રકાશ કરતા
કરતા ઉપાશ્રયમાં પહોંચ્યા.

“ત્રિકાળવંદણા”

“કોણ ? અત્યારે ?”

“કૃપાનાથ ! તકલીફ માફ કરશો. હું ગોડીઢાસ અને
મારી સાથે છે ખીમચંદભાઈ.”

“મને તો થયું કે કોઈ સાધુને કાંઈ તકલીફ થઈ
કે શું !”

“છના ! અમે અત્યારે નહોતા આવતા, પણ ખીમ-
ચંદભાઈ કહે મારે અત્યારે જ શુરુદેવને મળવું છે.”

“કહો ! શું વાત છે ?”

“દયાનિધાન ! આજે આંખ શુરુદેવની કૃપાથી મારાં
લોચન ખુલી ગયાં. મોહબાળ તૂટી ગઈ. આ યશ ગોડી-
ઢાસભાઈને છે.”

“ખીમચંદભાઈ ! ગોડીઢાસભાઈ તો જાણી છે. પણ
તમારી ભાવનાને પણ ધન્ય છે. હું આ કાળની જ રાહ
મેલો હતો.”

“શુરુદેવ ! મેં આપનો ઘણીવાર અવિનય કર્યો હતો.
હું તો પામર છું. આપ દયાભંડાર છો. क्षમા કરો, क्षમા
કરો.” કહેતાં કહેતા અશ્રુઓ સરી પડ્યાં.

“ખીમચંદભાઈ ! તમે જેમ કહેા છો તેમ કરીશ.
ત્રિ બહુ ગઈ છે. જઈને જ્ઞાન્તિથી આરા
જનિપોને બોલાવી સુદૃઢ નક્કી કરી લે

અત્યારે
શે.”

“ ખીમચંદભાઈ ! હું તો નિમિત્ત માત્ર છું. તમારા હૃદયમાં ધર્મભાવના તો છે જ. તે સુપુષ્પ હતી અને ભૂત ધર્મ ચાલો જાહુ આરી વાત છે. હવે નિશ્ચિંતતાથી આરામ કરો. ”

“ નહિ ! હવે તો—”

“ શું કહ્યું ? ”

“ અત્યાદે ચાલો ગુરુદેવ પાસે. હવે મારા મનની ઉમ્મિ ઉભરાઈ જાય છે. ત્યાંસુધી ગુરુદેવને હું મારો વિચાર નહિ કહું ત્યાંસુધી મને શાંતિ નહિ થાય. ”

“ અરે ! પણ અત્યાદે ! ગુરુદેવ તો આરામ કરતા હશે. રાત્રિ પણ જાહુજ ગઈ હાગે છે. અત્યાદે આરામમાં ખલેલ પહોંચાડવા કરતાં સવારે આપણે જઈશું. ”

“ મહારાજ સાહેબ તો કૃપાયુ છે. અંતરાયની અવધિ થઈ ગઈ, એ વેકનાનો જોતો મારા હૃદયને પછે પણ ને કાણે કાણે અંતાપી રહ્યો છે. આરામમાં હશે તો પણ મારા કંઈનો વિચાર નહિ કરે. હવે મને ચેતન નહિ પડે. હવે જલ્દી ચાલો અને આ વધારા આપો. તમે જ વાત કરો. મારું તો હૃદય બરાઈ આવશે. ”

મોહનપારેખ પાસે જ સૂઈ રહ્યા હતા. ખીમચંદભાઈની વાત સાંભળી તેમને આનંદ થયો. તે જોડ્યા :

“ મોહનપારેખ ! ખીમચંદભાઈ ઠીક થઈ છે. તમે ત્યાં જ રહો. હું મારા જેવ નને આપની ગાથે મોકલું છું. ”

મોહનપારેખના પુત્ર જેવ મહાઈ દાનવ સૂઈને ચાલે

“ બેટા ! તું મહા-પ્રભાવી યૌવન. જૈન સમાજનો કલ્યાણદાતા યૌવન. તારો તેજસ્વી આત્મા શાસનમાં નવ-ચેતન રેડશે. તું બડભાગી છો. ” માથા પર હાથ મૂકી પ્રેમથી ગુરુદેવે હજાર હજાર આશીર્વાદ આપ્યા.

“ ભાઈ ! તારા ચેલાની દીક્ષાનું મુદ્દત્ત જોવશવતું છેને ! કોઈ આવકને કહી સંઘના જ્યોતિષીને જોવાવી હતી. ” આચાર્યશ્રીએ મુનિમહારાજ શ્રી હર્ષવિજયજીને કહ્યું.

જ્યોતિષી આવી ગયા. કેટલાક આવકો પણ એકઠા થઈ ગયા. શ્રીસંઘના આગેવાનોએ ખીમચંદભાઈની મંદિરા બાજી લઈ દીક્ષાનું મુદ્દત્ત પૂછ્યું. જ્યોતિષીએ થોડીવાર વિચાર કરી, ગણિત ગણી મુદ્દત્તનો હિસાબ કરી કહ્યું.

“ વેશાંખ સુદી તેરથનું મુદ્દત્ત દીક્ષા માટે સર્વોત્તમ છે. લગ્નકુંડળી પણ મેં બનાવી લીધી છે. ”

“ જોશીજી ! તે પહેલાં બીજું કોઈ સાકું મુદ્દત્ત આવતું હોય તો તે જરા જુઓને ! ” ખીમચંદભાઈએ ફરી જોવા આગ્રહ કર્યો.

“ ખીમચંદભાઈ ! તમે દીક્ષાનું મુદ્દત્ત જરૂરી મંદિરા છો. પણ મેં બધી રીતે તપાસી જોયું છે. આ મુદ્દત્ત જ ઉત્તમમાં ઉત્તમ છે. વળી આચાર્યશ્રી, હું કોઈ બવિધ્યવેત્તા તો નથી પણ કુંડળી ઉપરથી કહ્યા ચકું છું કે આ મુદ્દત્તમાં જે વ્યક્તિની દીક્ષા થશે તેને સંસારમાં યશ મળશે. લાખો મનુષ્યો એમને પૂજશે અને ઉચ્ચપદને મેળવી જીનશાસનનો જય જયકાર કરશે. આપ તો જ્યોતિષના જ્ઞાતા છો. આપજ કુંડળી તપાસો ને ” આચાર્યશ્રીને કહ્યું.

તો નથી ચાલતો. મન એટલું બધું મુંઝાય છે કે પૂછે નહિ.” ખીમચંદલાઈએ : મનઃકુખ વ્યક્ત કર્યું.

ખીમચંદલાઈ ! તમારી વાત હું સમજી શકું છું. પ્રભુ મહાવીરના ભાઈ તો જાણી હતા. છતાં નંદિવર્ધનને વર્ધમાન કુમારને રત્ન આપતાં કેટલું કુખ થયેલું ? પલ્લ હવે બહાદુર બનેા. ઉદાર મન રાખો. તમારા ભાઈને પ્રાણી માત્ર જગતના ભાઈ—બાંધુ બનવા દો.” આચાર્યશ્રીએ સાંત્વન આપ્યું.

છગન ! પ્રિય બાંધવ ! હૃદય ભરાઈ આવ્યું. અદાર પલ્લ ખોલાયો નહિ. ભાઈને છાતી સરસો દાખ્યો. છગન ભાઈનું મસ્તક મોટાભાઈના આંસુથી અભિષિક્ત થયું. છગનભાઈએ પણ આખરી વિદાય વેળાએ મોટાભાઈના ચરણમાં મસ્તક મૂકી દીધું. ભાઈના ચરણો અધુધાશાથી ભીંજી દીધાં. ભાઈએ ફરી છાતીએ લગાવ્યો.

આચાર્યશ્રીથી માંડી નાનામાં નાનાં સાધુની આંખો બીની થઈ ગઈ. ત્યાં ઉભેલા આગેવાનો—સગરનો બધાની આંખોના ખૂણા બીના થઈ ગયા. આંસુ ખરી પડ્યાં. વિદાયનું કેલું કેટલું દ્રશ્ય !

અધુજો હૃદયને હવડું કરવાની અમોઘ કોષણિ છે. જ્યારે ખીમચંદલાઈ બહુ આંસુ પાડી રહ્યા ત્યારે તેમનું મન જરા હવડું પડ્યું અને બોલ્યા :

“પ્રિય જ્ઞાતા ! જે ઉન્નાદથી આજે દીક્ષા માટે તૈયાર થયો છે તે ઉન્નાદ ત્યાંથી રાખજે, નેને ઠટા ન પડવા જે હંમેશા મુઠ ચાલત પાડજે વધી કમેટીમાંથી જે

પસાર થયો છે તેથી તારી દ્રઢતા હું બાણું છું, પણ છતાં
કોઈ એવું કામ ન કરી બેસતો જેથી ગુરુ અને પિતાને
કલંક લાગે. હમેશાં ગુરુ મહારાજની આજ્ઞામાં રહેજે અને
ધર્મસેવા કરી શાસનનો ઉદ્યોત કરજે.”

“વડીલબંધુ ! આપના આશીર્વાદથી મારો ઉત્સાહ
કોઈ દિવસ મંદ પડશે જ નહિ. મેં તમને વારંવાર બાણું
કહ્યું પહોંચાડ્યું છે, તો તે માફ કરશો.” છગનભાઈએ
મોટાભાઈની પગરજ શિર પર ચઢાવતાં કહ્યું.

ખીમચંદભાઈએ એકવાર ફરી છગનભાઈને છાતીએ
લગાવ્યો અને છગનને છગનના નામથી હમેશને માટે
વિદાય આપી.

આચાર્યશ્રી તથા મુનિમંડળને વંદના કરી, આગેવાન
સભાનોનો આભાર માન્યો અને જતાં જતાં પારેખ મોહન-
ભાઈ ટોકરશીને કહેતા ગયા: “શેઠ ! ‘હું’ તો સાધારણ
માણસ છું. પણ મારી નજીવી લેટ આપ સ્વીકારો. હું
બાણું કરીને તો દીક્ષાપ્રસંગે પહોંચીશ પણ કાર્યવશ ન
આવી શક્યો તો તે રકમ આપ યોગ્ય લાગે ત્યાં વાપરશો.”

ખીમચંદભાઈ વટોદરા આવ્યા ગયા. દીક્ષાના સમયે
ન પહોંચી શક્યા. દીક્ષાની તૈયારી ચાલી. રાધનપુર આ-
ખામાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. છગનભાઈને સોજનના
નિમંત્રણ ઉપર નિમંત્રણ આવવા લાગ્યાં. બધા તેમનું રૂડું
આતિથ્ય કરવા લાગ્યા. મહિનેદિવસ તો દીક્ષાના વરઘોડા
નીકળ્યા. છેવટે એ અમૃત ચોપડિયું આવી પહોંચ્યું. મુક્તિ-
રમણીને વરવાને કહેવા કુંવર ઠાઠમાઠપૂર્વક વરઘોડે ચડ્યા.

રેશમી વસ્ત્રો અને અનેક આભૂષણોથી વિભૂષિત ને જોવાને રાધનપુરના નગરજનો એકઠા મળ્યા. દીક્ષાના ઉત્સવમાં આનંદપૂર્વક ભાગ લીધો. કુમારિ વધાવ્યા. સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓએ કુમકુમ તિલક કર્યાં. એએ અંતરના આશીર્વાદ આપ્યા. શ્રીસંઘે વધાવ્યા. જૈન—અજૈન પ્રાણી—વૈશ્ય, હિન્દુ—મુસલમાનો સંસ્કારનો ત્યાગ કરનાર યુવાન નરરાતને પુમાન આપ્યું. છગનભાઈની મનોકામના ફળી.

રંગબેરંગી વસ્ત્રો અને વિધવિધ આભૂષણો ઉપનાખ્યાં. ગુરુદેવ, સાધુમંડળ, સાધ્વીવૃંદ હજારો લોકો નમન કરતા, હસતા-હસતા દીક્ષાની મંગળ ક્રિયા મંડપમાં નાણુ પાસે ઢોડી આવ્યા. આચાર્યશ્રીએ દ્વંદ્વ દીક્ષાવિધિ કરી. આનંદપૂર્વક ક્રિયા પૂરી થઈ. હજારો લોકોએ નવીન સાધુને વધાવ્યા. ધન્ય ધન્યના અવાજો કાઢાયા ગળાવી મૂક્યું. તેમનું નામ મુનિ વરદસમવિજય બહુ જ અર્થસૂચક રાખ્યું.

મુનિમહારાજશ્રી હર્ષવિજયજીના શિષ્ય થયા. જે પદો પદોના જે યુવાન હજારોને નમન કરતા હતા તે જાતે મુનિને હજારો સ્ત્રી-પુરુષો વંદન કરવા લાગ્યાં.

આજ આપજી અસ્તિત્વાયકનો જન્મ ગ્રહણ થયો. આજ મનની મુક્તિ ફળી. હરિયાના પાર જનુકળી ઉપાસનનો માર નાચો ગર્યો. હર્ષનો પાર નાચ. આજ પાર પાર થયે હરિને જાણે વિના. માણે રત્ન નગી નકુ. પારની નાચે પાર નાચે. હરિને જાણે જાણે. પાર નાચે પાર નાચે.

પવિત્ર કર્યું. અહીંથી અમદાવાદ તરફ વિહાર કર્યો. રસ્તામાં માંડળમાં ખીમચંદભાઈ સહકુટુંબ દર્શનાર્થે આવ્યા.

“ગુરુદેવ ! મધ્યેણુ વંદામિ.”

“ધર્મલાભ ! જોહો ખીમચંદભાઈ આવ્યા કે ? આહો બહુ સારું કર્યું. વસ્ત્રભ ! મોટાભાઈ આવ્યા છે.”

“હુ આવ્યો !”

“મધ્યેણુ વંદામિ.” આખા કુટુંબે વંદન કર્યું.

“ધર્મલાભ !”

“કેમ ખીમચંદભાઈ ! દીક્ષા અવસરે ન આવી શક્યા કે ! આવ્યા હોત તો બહુ આનંદ થાત. રાધનપુરના શ્રીસંઘે દીક્ષા મહોત્સવ બહુ જ ધામધૂમથી કર્યો હતો.” આચાર્યશ્રીએ ખીમચંદભાઈને દીક્ષાના આનંદ ઉત્સવની વાત કરી.

“સાહેબ ! ધણું પહોંચવું હતું પણ દરબારી કામને લીધે છેક છેલ્લી ધડીએ રોકાઈ જવું પડ્યું.”

“જુઓ ! વસ્ત્રભની કથા ચિંતા ન કરશો. તે તો મારો લાડકો શિષ્ય છે.”

“સાહેબ ! આપના ચરણમાં શું દુઃખ હોય. અમે તો આપને સોંપ્યો છે.”

“બહુ જ અભ્યાગી છે. જુદી પણ તેજ છે અને મેં તો આજથી જ મારો રહસ્યમંત્રી બનાવી દીધો છે. એક દિવસે તે બહુ ઉચ્ચ સ્થાન મેળવશે.”

અધ્યયન-અધ્યાપન

(૧૨)

આચાર્યશ્રીના અન્તેવાંચી રહેવા અભાગેલા મુનિશ્રી
 ગદેવની આમે આમે વિદ્યાર કરવા કામ્યા.
 ની આમે રાધનપુરમાં થયું. ઉડા
 પામે વારંવાર રહેલા. અભ્યાસ
 ન. હવે તે અભ્યાસને વધારવાની

કે નવા અભ્યાસ આગળ ચલાવ્યો. અટિકા પૂર્વાર્ધ પૂરી
 કરી. પછી ૫. અનીચક્રુ રાત્રી નવા અભ્યાસ મુનિશ્રી
 ના પછી નાંદેન શુભનું કેવલિની નાંદેનના ગુલાય
 અભ્યાસ થોડા રાત્રી નાંદેન નાંદેન પછી રાધનપુર
 નાંદેન કરી શ્રીકે નાંદેન નાંદેન પછી નાંદેન

“ ગુરુદેવ આપની વાણી ફળે. ” બધાં બોલી પડ્યા.

“ સાહેબ ! અમને તો હજી પણ રોજ સાંભળેલા જુદા જુદા પથ નથી. ” બહેન બોલ્યાં !

“ બહેન ! મોહ વસ્તુ એવી છે. ” આચાર્યશ્રીએ કહ્યો.

“ સાહેબ ! અમને બધાને તેમના પ્રત્યે બહુ સ્નેહ હતો. તે એટલા બધા વિનથી હતા કે મને માતા તુલ્ય માનતા. ” બાબીએ સ્નેહ વ્યક્ત કર્યો.

“ બાબી તો માતા જ ગણાય ને ! ” આચાર્યશ્રીએ ન્યાય આપ્યો.

“ પણ સાહેબ ! આ સરીરે કહી કદ વેઠ્યું નથી. તેમનો ઢેક તો કેવો સુકોમળ છે ? કેવા મુંઝવણ શોભતા હતા ? બૂટ-બોલ્સ તો તેમને બહુ ગમતાં અને ધોતિયું તો બહુજ સરસ રીતે પહેરતા. તેમના કાંઠા આઢિ બેઠું બેઠુંને હજી વારંવાર આંખ આવી જાય છે. ” બાબી ગળગળાં થઈ ગયાં. બીજાઓની આંખમાં પાણી અથડાઈ આવ્યાં.

“ બાબીને તો દિયર લાડકો હોય જ અને તમને એમના સુખે વનેરે ચાંબરે તે સ્વાભાવિક છે, પણ તમારા કુટુંબને રસ છે. આખું જીવન તેનું કુટુંબ જન્યું છે. તમે જો જુદા જુદા ન કરો. તમારા જેવા મહાપ્રાણી જન જન પડે કે અન્ય માને ? ” આચાર્યશ્રીએ

“કૃપાળુ ! સાધુમાર્ગ ખડુંજ વિકટ છે. તલવારની ધાર સમાન છે. ભલભલા એ માર્ગ ચાતરી શાસનની હેલના કરાવે છે.” ખીમચંદલાઈએ શંકા કરી.

“ખીમચંદલાઈ ! મગમાં કેારડું નથી હોંતા ? તેમ કોઈ હોય. પણ તમારો વલ્લભ તો કુળરત્ન થયે. મારો પટ્ટધર થયે.” આચાર્યશ્રીએ ભવિષ્યવાણી કહી.

“સાહેબ ! સુખશાતામાં રહેશો. શુરુદેવના ચરણ છોડશો નહિ. સુખશાતાનો પત્ર લખતા રહેશો. કોઈ વસ્તુનો ખપ હોય તો જરૂર જણાવશો. અમે આજે સાંજે જવાના છીએ. મધ્યેણુ વંદામિ.” ખીમચંદલાઈએ રજા લેતાં વિનંતિ કરી.

“ધર્મલાલ ! મને અહીં ખૂબ જ આનંદ છે. બધા મારા તરફ ખૂબ મમતા રાખે છે. શુરુદેવની તો મારા પર પૂર્ણ કૃપા છે. આપ સૌ સુખેથી જશો. મારી તલમાત્ર ચિંતા ન કરશો. જે વસ્તુની જરૂર પડે છે તે શુરુકૃપાથી મળી રહે છે. કાર્યવશ પત્ર ન લખાય તો ચિંતા ન કરશો. વટોદરામાં જે યાદ કરે તે બધાને ધર્મલાલ કહેશો.” મહારાજશ્રીએ ખીમચંદલાઈને નિશ્ચિંત કર્યાં.

કુલરતની કેવી રચના છે ! હજી ગઈ કાલે મોટા-ભાઈના ચરણમાં પોતાનું શિર મૂક્યું હતું, તે મોટાભાઈ પોતાની મોટાઈ ભૂલી ગયા ને નાનાભાઈના ચરણમાં વંદણ કરી. જે ભાઈ ગઈ કાલે પોતાના લઘુ બંધુને કુળની મોટાઈની દ્રષ્ટિએ સાધુ યવા નહોતા દેતા, ભાઈને કેદી

જીવનમાં રાખતા, વારંવાર નાચી જતા ભાઈને ધમકાવી ઘસડી લાવતા, તે એવા તો ધર્મપ્રેમી બન્યા કે અઠધી રાત્રે શુરુને જગાડી દીક્ષા માટે રાજીખુશીથી રજા આપી.

જે જીવ ઉચ્ચજીવન માટે અલિલાય રાખે છે, જે આત્મા ઉચ્ચ આદર્શ માટે સન્નિયેલ હોય છે, જે મનુષ્ય જગતના કલ્યાણની સાધના માટે આવ્યો હોય છે તેને અનેક મુશ્કેલીઓ તો કસોટી રૂપે આવે છે, તેમાં તેની અગ્નિપરીક્ષા હોય છે. પણ તે પ્રભાવી-પુરુષ અન્તે પોતાની સાધનામાં સફળ થાય છે. કુદરતનો હિસાબ બહુજ ચોકકસ હોય છે. કર્મનાં લેખાં સર્વ સમયે અણા-ધિત હોય છે.

ગુરુવિરહ

[૧૩]

“વે.દક્ષણ !” આચાર્યશ્રીએ અવાજ દીધો.

“ જી સાહેબ ! આવ્યો. ” મહારાજશ્રીએ જવાબ આપ્યો.

“ હા. એ. એફ. ડ્રોઈફ્ હાર્નેલના પ્રશ્નોના જવાબ મેં લખી રાખ્યા છે. તેની આરા અક્ષરે નકલ કરી શ્રી. મંગનલાલભાઈ લલિતભાઈને અનુદાવાદ મોકલાવશે. તે ડોક્ટરને મોકલવાની વ્યવસ્થા કરશે જૂલ ન રહે. વીઃવાં પહેલાં મને બનાવી લેજો. ” આચાર્યશ્રીએ આપણા પરિત્રાસકને કામ બતાવ્યું.

“હા ! આજે જ તૈયાર કરીને આપશ્રીને
બતાવી જઈશ.”

“ભુઓ ! મેં જ્યાં જ્યાં સૂત્રોનો પાઠ આવે છે
ત્યાં અધ્યાય અને શ્લોકની સંખ્યા લખી છે. તે જરા
નોંધ લેશો. કાંઈ ન સમજાય તો પૂછીને લખશો.”

“ભારું સાહેબ !”

“વરલભ ! હમણાં હમણાં આવા કામ આવ્યાંજ
કરે છે અને તને તારા પાઠનો પણ વખત નહિ મળતો
હોય ?” આચાર્યશ્રીને મહારાજશ્રીના અભ્યાસની
ચિંતા થઈ.

“પ્રભો ! આ પણ એક ભતનો પાઠ જ છે ને ?
મને તો આમાંથી ઘણું ઘણું લખવાનું મળે છે.”

“એ તો ખરું ! પણ થોડો ઘણો અભ્યાસ તો
જરૂરી છે. તું એમ કર, પંડિતશ્રીને મારાના આવવાનું
કહે. બહે તારા માટે ખાસ વખત રાખવો પડે.”

“ના હા ! ના ! એમ આ માટે ? એ વખત પંડિ-
તશ્રીને કાંઈ નથી બોલાવવા. કામ હશે ત્યારે હું નહિ
બેઠું, બીજા માનુષો બેસશે. આપ મારા માટે ચિંતા ન
કરો. મુઠ્ઠેર ! હું ખરું કંઈ મુંઝું કે મને આ કાવંમાંથી
પણ મોટો પાઠ મળી રહે છે.”

“પણ જાણ ! માટે તો તને મોટું વિદ્યાન અને
સન્માન મળે છે મને વરુનને વનં પ્રદીપ બેસશે.”

“ના ! ના ! આ મારા માટે નથી.”

હયે તો બધું ચ થયે. હું તો આપ બન્નેનો દાસાનુદાસ સેવક છું.”

માંડલથી વિહાર કરી આપણા ચરિત્રનાયક શ્રી સૂરિજી મહારાજની સાથે અમદાવાદ પધાયો. શ્રી સૂરિજી મહારાજની આંખોમાં મોતિયા આવી ગયાં હતાં તેને માટે થોડો વખત અમદાવાદ રહેવું પડ્યું. અમદાવાદથી વિહાર કરી મહેસાણા આવ્યા, આપણા ચરિત્રનાયકનું બીજું આતુર્ભાસ (૧૬૪૫) મહેસાણામાં થયું. અહીં ડૉ. રૂડોન્કના પત્રો આવતા અને આચાર્યશ્રી તેમના પ્રશ્નોના જવાબ લખીને તેની સારા અક્ષરે નકલ કરવા આપણા ચરિત્રનાયકને આપતા. એમ તો વર્ષોથી આચાર્યશ્રીના રહસ્યમંત્રીનું કામ તેઓજ કરતા હતા. અભ્યાસ પણ થોડો થોડો ચાલતો હતો પણ મુખ્યત્વે આખો દિવસ કામમાં રોકાયેલા રહેતા.

એવામાં ચાર સભ્યન દીક્ષાની અભિલાષાથી આચાર્યશ્રી પાસે આવ્યા. આચાર્યશ્રીએ પોતાના સિદ્ધાંત પ્રમાણે તેઓને અભ્યાસ કરવા સૂચના કરી અને એ અભ્યાસ કરાવવાનું કામ આપણા ચરિત્રનાયકના શિરે આવ્યું. આ રીતે આપણા ચરિત્રનાયક નાની ઉંમરમાં પોતાની બુદ્ધિ-શક્તિ, કાર્યદક્ષતા અને વિનમ્રતાને લીધે વ્યવહારથી નહિ પણ નિશ્ચય રીતે ઉપાધ્યાય બન્યા.

આટલું બધું જવાબદારીનું કામ હોવા છતાં વૃદ્ધ મુનિરાજશ્રી પ્રમોદવિજયજી મહારાજ તથા મુનિ મહારાજશ્રી અમરવિજયજી મહારાજ પાસેથી ચંદ્રિકા ઉત્તરાર્ધના

દસ ગણોનું અધ્યયન કરી લીધું; અભ્યાસ માટેની કેવી ધગશ ?

મહેસાણાથી વિહાર કરી શ્રી સૂરિજીની સાથે વડનગર, વીસનગર થઈ ને તારંગા જતાં ખેરાજીમાં ઘોઘાનિવાસી શ્રી મગનલાલભાઈ દીક્ષા લેવાની ભાવનાથી સૂરિજીને મળ્યા. તેમને પણ વરલભવિજયજી પાસે અભ્યાસ કરવા આજ્ઞા મળી. તારંગાથી યાત્રા કરી વિહાર કરતા કરતા સૌ પાલજીપુર આવી પહોંચ્યા.

“શુરુદેવ ! મુનિ મહારાજશ્રી વરલભવિજયજી પાસે અભ્યાસ કરનારા ભાઈઓ કેટલા છે ?” એક દિવસ વ્યાખ્યાન પૂરું થયા પછી સંઘના આગેવાનોએ આચાર્યશ્રીને પૂછ્યું.

“એ પાંચે ભાઈઓ દીક્ષાના ઉમેદવાર છે. હમણાં તો અભ્યાસ કરે છે.” આચાર્યશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

“જાપજી ! પાલજીપુર સંઘના એવાં અહોભાવ્ય કયાંતી કે પાંચ મહાનુભાવોની દીક્ષાનો મહોત્સવ ઉજવી આનંદ મનાવે ? આપની કૃપાદ્રષ્ટિ હોય તો અમને તે ઉપામ ગ્રામ માટે આજ્ઞા કરાવો.” સંઘે વિનવિ કરી.

“સંઘની કૃત્તિ હોય નો એ પાંચે જાતી સુરે નો નેવાર છે, પણ વડનગરની નેનની અનિચાર છે નારી નો નમન છે રત્ન હું ને નરંજીને જન. જન ન- પો ને પડો નમને ને જન જનના. ” આચાર્યજી ને આજ્ઞા પાડી.

“કૃપાનાથ ! બોલાવું ! આપ ફરમાવો તો હમણું જ બોલાવી લાવું.” એક ગૃહસ્થે ઉત્સૂકતા ગતાવી.

“ભલે ! બોલાવી લાવો. અત્યારે જ નિર્ણય કરી લઈએ.” આચાર્યશ્રીએ આજ્ઞા આપી.

“શુરુદેવ ! મધ્યેણુ વંદામિ. આપ દયાળુની રસિ આજ્ઞા છે ?” પાંચે ભાઈઓએ આચાર્ય પાસે આવી વિનયથી પૂછ્યું.

“ભાગ્યશાળીઓ ! પાલણુપુર શ્રીસંઘના આગેવાનોની ભાવના છે કે તમારી દીક્ષા અહીં જ થાય. દીક્ષાનો ઉત્સવ કરવાની શ્રી સંઘની તીવ્ર ઇચ્છા છે. વળી તમે પણ ધણા સમયથી તેજ ભાવના સેવો છો. તમારી બધી રીતે અનુકૂળતા હોય તો જ હા પાડજો.” આચાર્યશ્રીએ પરીક્ષા કરવા પ્રશ્ન કર્યો.

“કૃપાસિંધુ ! અમે તો અત્યંત ઉત્સૂક છીએ. અમે તો તે મંગળ ઘડીની રાહ ભેઈ રહ્યા છીએ. આપશ્રી હવે વિલંબ ન કરો. અમને ભુદા ન રાખો.” ગળગળા ધઈ પાંચે એ વિનંતિ કરી.

“જહાસુખમ્ ! તમારી ભાવનાઓ સિદ્ધ થાઓ. તમે ખુશીથી નૈયારી કરો. પાંચે ભાઈઓની દીક્ષા અહીં જ થશે.”

સંઘમાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. દીક્ષા મહેલ તરફની નૈયારી થવા લાગી. દીક્ષાનો વરઘોટો હાડમાડથી

આચાર્યશ્રીની સંઘ ભૂરિભૂરિ પ્રશંસા કરવા લાગ્યો. સાત સાત દીક્ષાના ભાવિકોને દીક્ષા આપી પણ કેટલી ઉદાર ભાવના ? સાતે નવીન શિષ્યોમાંથી કેઈને પોતાના નામની દીક્ષા ન આપતાં બીજા મુનિરાજોના નામની દીક્ષા આપી.

નવીન બાળમુનિઓ પોતાના અધ્યાપક-આપણા ચરિત્રનાયક પાસે આવ્યા અને પરમ ઉપકારી વિદ્યાશુરને આનંદપૂર્વક વંદણા કરી.

પાલણપુરથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી આખૂણ તથા પંચતીર્થી આદિ તીર્થોની યાત્રા કરી પાલી (મારવાડ) પધાયો. આપણા ચરિત્રનાયક પણ સાથે જ હતા.

“ વલ્લભ ! મેં સાંભળ્યું છે કે પંચતીર્થીમાં બાલીમાં તમે રાત્રે લોકોને ઉપદેશ આપ્યો હતો ? ” આચાર્યશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો.

“ સાહેબ ! બાલીમાં રાત્રે કેટલાક ભાઈઓ આવી પહોંચ્યા. આપ શ્રી વિહારથી શ્રમિત હતા એટલે મેં જ એ ચાર વાતો કરી વિદાય કર્યા. ” ચરિત્રનાયકે નમ્રતાથી મુલાસો કર્યો.

“ પણ મેં તો એ પણ સાંભળ્યું કે તે બીજે દિવસે નાડલાઈમાં વ્યાખ્યાન પણ વાંચ્યું હતું. ”

“ હા ! વ્યાખ્યાન શું ! મંગલિક મંભળાવરા લોકોને. આગ્રહ થયો એટલે મારી પાસે એક ઉપદેશ માળા હતી તેમાંથી પાંચ દસ શ્લોકો વાંચી તેના અર્થ સમજાવ્યા. એકાદ કથા કહી. ”

“વાહ ! તો તો તું હવે વ્યાખ્યાતા થયો. બધા કહે છે કે તારી જીભમાં માધુર્ય છે. લોકોને તારું વ્યાખ્યાન ગ્રહુજ પસંદ પડ્યું- હું ભાઈજીને કહીશ કે હવે તને જ વ્યાખ્યાન માટે કહે. તારે તો મોટા વ્યાખ્યાતા પણ થવું જ પડશે ને ?” આચાર્યશ્રીએ ઉત્સાહ વધાવ્યો.

આપણા ચરિત્રનાયકનું આ પ્રથમ વ્યાખ્યાન. અને એ પ્રથમ વ્યાખ્યાનથી જ તેમની વક્તૃત્વ શક્તિના દર્શન થયાં અને શુભદેવની આશીષ ફળી. મારવાડના એક નાના ગામમાં ચર કરેલી વ્યાખ્યાનમાળા જગતના ચોક્કમાં પહોંચશે, પંજાબથી માંડી દક્ષિણ સુધી એ વ્યાખ્યાનાનાં શુંજનો ગાજશે એવી તો કોઈને કલ્પના પણ નહોતી.

પાલીમાં આચાર્યશ્રીએ સં. ૧૯૪૬ ના વૈશાખ સુદી ૧૦ ના શ્રી નવલખાપાથનાયજીના મંદિરમાં આપણા ચરિત્રનાયક તથા ખીજા છ સાધુઓને વડી દીશા આપી. આચાર્યશ્રી વિદાર કરી ભેધપુર પધાવ્યો. આપણા ચરિત્રનાયક શુભદેવશ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજની તબિયત નરમ રહેતી હોવાથી તેઓ પાલીમાં રહ્યા. એ રીતે ૧૯૪૬ નું ત્રીજું મોનામું પાલી (મારવાડ) માં થયું.

પાલીમાં પછીવાર તેમને વ્યાખ્યાન વાગ્યું પડ્યું. પુરુષોત્તમ તો આકે દિવસ તેમણે જ વ્યાખ્યાન વાંચી દેડેલા મનરજન કેપ હંપા અહીં ને ન.ગામ. ગુરુ ૧૯૪૭ ની પાને અ.ન.વ.તો.પ. અને - અ.ન.વ.ન. ગુરુ.વિ.કે ૧૯૪૮ ના પાને કેપ ગુરુ.વિ.કે ૧૯૪૯ ના પાને અ.ન.વ.ન. ૧૯૪૯ ના પાને ૬ - અ.ન.વ.તો.પ. ૧૯૪૯ ના પાને

નહિ હોય, જેમને શ્રી હૃપંવિજયજી મહારાજશ્રીએ સૂત્રોતું અધ્યયન ન કરાવ્યું હોય.

વળી અહીં મહારાજશ્રીએ ચંદ્રિકા પણ સમાપ્ત કરી લીધી. અમરકોશ પણ થોડોક કંઠસ્થ કર્યો. પાલીના ઉપાશ્રયમાં એક ન્યોતિપી હતા, તેમની પાસેથી ન્યોતિપ-વિદ્યા પણ થોડીઘણી શીખ્યા.

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે અહીંથી વિહાર કરી અજમેર આવ્યા. આચાર્યશ્રી પણ જોધપુરથી અજમેર પધાયાં. અજમેરમાં આચાર્યશ્રીની સાથે સોળ મુનિમહારાજો હતા. અજમેરના સંઘનો હૃપં માતો નહોતો.

શ્રી સંઘે આચાર્યશ્રીનું ખૂબ સન્માન કર્યું. સમવસ-રણની રચના કરાવી અને અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કર્યો. અહીંથી વિહાર કરી જયપુર આવી પહોંચ્યા. જયપુરમાં શ્રી હૃપં-વિજયજી મહારાજશ્રીની તબિયત ફરી ખરાબ થઈ ગઈ, તેથી મહારાજશ્રી શુરજીની સેવામાં રહ્યા અને આચાર્યશ્રીએ દિલ્હી તરફ વિહાર કર્યો. અહીં શુરવર્ધની સેવામાં આપણા ચરિત્રનાયક તેમજ મુનિમહારાજ શ્રી શુભ-વિજયજી તથા શ્રી મોતીવિજયજી મહારાજશ્રી હતા. જરા તબિયત સારી થઈ એટલે ધીમે ધીમે વિહાર ચરૂ કર્યો અને આચાર્યશ્રીને દિલ્હી આવી મળ્યા.

“ ભાઈજી ! હવે કેમ જણાય છે ? ” આચાર્યશ્રીએ શ્રી હૃપંવિજયજી મહારાજની પાસે જઈ પૂછ્યું.

“ ડોણ ! શુરદેવ ! આપે કેમ કહ લીધું ? મને

તો હવે ઠીક લાગે છે. કાલે રાતે જરા ગભરામણુ થઈ હતી, પણ અભારે તો સાડું છે. આપ મારી બહુ ચિંતા કરો છો ? ” શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજશ્રીએ જવાબ આપ્યો.

“ ભાઈજી ! મારે પંતળ ગયા સિવાય ચાલે તેમ નથી. જો આ વખતે નહિ પહોંચાય તો ઘણાં કામો અધૂરાં રહેશે. અહીં તમારી તબિયતની ચિંતા પણ રહે છે. ” આચાર્યશ્રીએ ચિંતા વ્યક્ત કરી.

“ પ્રસો ! આપ સુખેથી પંતળ પધારો. અહીં શ્રી શુભવિજયજી, શ્રી મોતીવિજયજી તથા વસ્ત્રભ છે ને ! તેઓ તો મારી ખૂબ ખૂબ સેવા કરે છે. અજમેરમાં તો મને સુનિરાજેએ મારા માટે ઉલ્લાસ પણ કરેલા. ”

“ તેમાં શું નવાઈ કરે છે ? તમારા જેવા પુણીની સેવા કરવી એ તો સારો ધર્મ છે. ”

“ જુઓ ! વસ્ત્રભ ! તમે બધા અહીં જ રહી જાઓ. દિલ્હીમાં ચારા હકીમો મળી રહેશે. વળી દિલ્હીનો શ્રી ચંપ બહુ જ ગુરુભક્ત છે. જો ભાઈજીની તબિયત મારી થઈ જાય તો પંતળ તરફ વિદાર કર્યો. પણ કદાચ વખત વિશેષ લાગે તો અહીં ગોમાગાની જ બાપી અનુકૂળતા થઈ રહેશે. ”

“ ગુરુજી ! જો પુણીથી ગુરુદેવનો નેર નાકે પીગુ અનુભવી વિદ્યા થઈ જાય. ” શ્રી વસ્ત્રભવિજયજીનાં મારે નેરનો બનાવ

“ ના તમે એકલા-અબાણ્યા છો તે હું બાણું છું, પણ મુનિ મહારાજ શ્રી કમળવિજયજી મહારાજ અહીં આતુર્ભાસ કરવાના છે. તેમનો તમને સારો સાથ મળશે. તમારી તેઓ ખૂબ સંભાળ રાખશે. ”

“ પ્રભો ! આપ સુખેથી પધારો. અમે આપને ભાઈજીની તળિયતના ખગર વારંવાર આપીશું. અમારાથી બનતી બધી સેવાસુધુપા કરીશું. ” આપણા ચરિત્રનાયકે હિંમતથી જવાબ આપ્યો.

આચાર્યશ્રી વિહાર કરી ગયા ને અહીં. ભાઈજીની તળિયત બગડી. દિલ્હી શ્રીસંઘના આગેવાનો વાત સંભળી તરત જ ઉપાશ્રયે દોડી આવ્યા. દિલ્હી તો શું પણ આખા હિંદુસ્તાનમાં પ્રસિદ્ધ એવા હકીમ મહમૂદખાં ને બોલાવી લાવ્યા. હકીમજીએ બનતા બધા ઉપાયો કર્યા પણ તળિયત વિશેષ ખરાબ થતી ગઈ. આપણા ચરિત્રનાયક તો રાતદિન ગુરુસેવામાં અખંડ સેવાભાવે લીન થઈ ગયા હતા. આરામનું તો નામ નહોતું, પણ કઢી કઢી ગોચરી પણ ભૂલી જતા. શ્રી મોતીવિજયજી અને શ્રી શુભવિજયજી મહારાજશ્રીએ પણ ભાઈજીની બાદે સેવા કરી. દિલ્હીના ત્રણે તો ગુરુવર્યાની સેવાભક્તિ, આપધ-વૈધ-વગેરેમાં કશી કમોના ન રાખી. પાલીમાં એક યત્રીના પ્રિયજીવી પહેલા આરામ થયેલા. તેમને પાલીથી ખાત્ર તાર કરી બોલાવવામાં આવ્યા.

“ મહારાજશ્રી ! મેં ગુરુજીને બરાબર તપાસ્યું છે. પાલીમાં તો તેમને આરામ પણ થયો હતો. અ.જ. નં.

શરીર ખૂબ કચળું છે.” યતિશ્રીએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજશ્રીને જરાબર તપાસી મહારાજશ્રી તથા સંઘના આવાનને જુદા બોલાવી કહ્યું.

“પણ આપ તો વયોવૃદ્ધ અને ખડું જ અનુભવ અને સિદ્ધહસ્ત વૈદરાજ છો. આપ અમને સાચી સલાહ આપશો એટલા માટે તો આ ગુરુમકતોએ આપને પાક્ષીથી બોલાવ્યા છે.” શુભવિજયજીએ વૈદરાજને ખુલાસો પૂછ્યો.

“મારા હાથમાં હવે બાજી રહી નથી. આ રોગ અસાધ્ય છે: સાધ્ય હોય તો તો હજાર ઉપાય થઈ શકે. મારો સાક વરસનો અનુભવ કહે છે કે હવે ગુરુમહારાજની જીવનદોરી જજીરિત થઈ ગઈ છે. અંતિમ સમાધિ અને શાંતિ માટે હવે બધા પ્રયત્ન કરવા બેઠીએ.” યતિજીએ સ્પષ્ટ કહી દીધું.

“સાહેબ ! પંજાબથી વૈદરાજ પધાયા છે.” હજી તો યતિશ્રી બેઠા અને ગુરુજીના ઈલાજ માટે શું કરવું તે વિચાર આવે છે, ત્યાં એક મૃદસ્યે ખબર આપ્યા.

“પધારો ! પધારો ! વૈદરાજ ! અને બધા મુંઝવણમાં પડ્યા હીએ. આપશ્રી અમને કાંઈ ઉપાય બતાવો તો દુપા.” મંપળા આમેરાનોએ વૈદરાજનું સ્વાગત કરતા વિનંતિ કરી.

પંજાબના પ્રસિદ્ધ વૈદ્યશ્રી ગુજરાતવાસી આચ.વંશીના મહેશ્વરી બાબા હતા તે જાણીતા ગુરુના વૈદ્ય હતા ૩૦ વર્ષની ઉંમરના વયે વૃદ્ધ વૈદ્યને મુનિમહારાજશ્રી

હવે વિજયજીને ઘણીવાર તપાસ્યા. થોડીવાર વિચાર કર્યો અને પછી યતિશ્રીની સાથે રોગ-દવા-નિદાન અને ઇલાજ માટે ખાનગી રીતે બેચાર વાત કરીને સ્પષ્ટ જણાવ્યું.

“મને આચાર્યશ્રીએ મોકલ્યો છે. તેમણે મને એ પણ સૂચના આપી છે કે તમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય તમે આપશો. મેં પણ ખૂબ વિચાર કરી લેયો. વળી શ્રી યતિશ્રી અહીં હાજર હોવાથી તેમની સાથે પણ મેં ઠીક ચર્ચા કરી છે.”

“આપ અમને જે કહેશો તે અમે બરાબર માનીશું અને ચલાવોગ્ય તે પ્રમાણે કરીશું.” એક આગેવાને વૈદ્યરાજને કહ્યું.

“મહારાજશ્રી ! હું બહુ છું કે તેઓ આપના પરમ-પૂજ્ય શુરુદેવ છે. હું એ પણ બહુ છું કે આપ તેમને માટે પ્રાણ પાઘરી રહ્યા છો. શ્રી સંઘની સેવાશક્તિ તો પ્રશંસનીય છે, પણ તૂટીની ખૂટી નથી હોતી. મારો અભિપ્રાય છે કે હવે શુરુદેવનો અંતિમ સમય છે. તમે બધા હિંમત રાખીને તેમનો અંતિમ સમય સુધારી દ્યો.” આપણા ચરિત્રનાયકને તેમણે પોતાની દ્રષ્ટિ જણાવી.

“પણ વૈદ્યરાજ ! હવે બીજો કશો ઉપાય નથી શું ? આપ અને યતિજી જેવા નિષ્ણાત વૈદ્યો પણ શું કંઈ નહિ કરી શકે ?” આપણા ચરિત્રનાયકે ઉદાત્ત મનથી નગનગા દૃઢ્યે પૂછ્યું.

“મહારાજશ્રી ! ઇલાજ હોત તો તો અમે ને નહીં

શરીર ખૂબ કથળ્યું છે.” યતિશ્રીએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજશ્રીને ધરાબર તપાસી મહારાજશ્રી તથા સંઘના આગેવાનોને જુદા બોલાવી કહ્યું.

“પણ આપ તો વયોવૃદ્ધ અને બહુ જ અનુભવી અને સિદ્ધહસ્ત વૈદ્યરાજ છો. આપ અમને સાચી સલાહ આપશો એટલા માટે તો આ શુરુભકતોએ આપને પાલીથી બોલાવ્યા છે.” શુભવિજયજીએ વૈદ્યરાજને ખુલાસો પૂછ્યો.

“મારા હાથમાં હવે બાજી રહી નથી. આ રોગ અસાધ્ય છે. સાધ્ય હોય તો તો હંભર ઉપાય થઈ શકે. મારો સાઠ વરસનો અનુભવ કહે છે કે હવે શુરુમહારાજની જીવનદોરી જજ્જરિત થઈ ગઈ છે. અંતિમ સમાપ્તિ અને શાંતિ માટે હવે બધા પ્રયત્ન કરવા બેઠાં છે.” યતિજીએ સ્પષ્ટ કહી દીધું.

“સાહેબ ! પંજબથી વૈદ્યરાજ પધાર્યા છે.” હજી તો યતિશ્રી બેઠા છે અને શુરુજીના ઈલાજ માટે મુંઝવે તે વિચાર આવે છે, ત્યાં એક શૂદ્રસે ખતર આપ્યા.

“પધારો ! પધારો ! વૈદ્યરાજ ! અમે બધા મૂંઝવણમાં પડ્યા છીએ. આપશ્રી અમને કોઈ ઉપાય બતાવો તો રૂપા.” નાંધના આગેવાનોએ વૈદ્યરાજનું સ્વાગત કરતાં વિનંતિ કરી.

પંજાબના પ્રસિદ્ધ વૈદ્યશ્રી મુખરજીવજી આચાર્યશ્રીના આગેવાનોએ આપને હાર્દમાંથી કહ્યું છે. મુખરજીવજીના આગેવાનોએ આપને હાર્દમાંથી કહ્યું છે. મુખરજીવજીના આગેવાનોએ આપને હાર્દમાંથી કહ્યું છે.

‘ ખામેમિ સુવ્વે જીવા ’ કહી ક્ષમાપ્રાર્થના કરી. પછી પર-
માત્માના ધ્યાનમાં લીન થઈ ગયા અને ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં
મુનિરાજશ્રી હૃપંવિજયજી મહારાજનો આત્મહંસ ઊડી ગયો.
નશ્વરદેહ છોડી આત્મા હમેશાંને માટે ચાલ્યો ગયો.

સંવત ૧૬૪૬ ના ચૈત્ર સુદી ૧૦ તા. ૨૧-૩-૧૮૬૦
ની રાત્રિ ગોઝારી રાત્રિ હતી. તે રાત્રિએ શ્રી હૃપંવિજયજી
મહારાજ સ્વર્ગે સીધાવ્યા. દિલ્હીના શ્રીસંઘે ખીજે દિવસે
ધૂમધામપૂર્વક મહારાજશ્રીના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર કયો.
દિલ્હીમાં લાલ કિલ્લાની પાસે વાબં વગાડવાની કોઈને
રજા મળતી નથી, પણ આ જૈનસાધુની સ્મશાનયાત્રા માટે
ખાસ રજા મળી હતી.

આજ આપણા ચરિત્રનાયકના દુઃખનો પાર નહોતો.
આઠ દિવસના ઉબગરા તો હતા. ગુરુસેવામાં ખડે
પગે રહેલા, પણ બધી સેવા નકામી મઈ. ગુરુ એકાએક
પોતાના બાળશિષ્યને છોડી ચાલ્યા ગયા. આજે ગોચરી
પણ ન કરી. ન કોઈની સાથે વાતચીત. બધા સાધુમુનિ-
રાજોએ પાતુંએ સમજાવ્યા પણ ગુરુનો વિરહકાળ કેમ
ભૂલ્યો ભૂલાય ?

“ વરદભ ! તને કશી ચિંતા ન કર્યો. ગુરુદેવનું
સ્થાન તો ખાલી જ રહેવાનું પણ તમારે તો દયાસાગર
આચાર્યશ્રીની પાસે જ રહેવાનું છે. હમણાં તો તમે અહીં
રહો. દિલ્હીના શ્રીસંઘની વિનંતિ છે. અહીં ચોમાનું કરીએ
અને ચોમાનું પૂર્ણ કરી આપણે બધા ગુરુદેવને બેટગું.”
શ્રીકમલવિજયજી આદિ મુનિરાજોએ સમજાવ્યા.

ખતાવ્યો. હોત. હા. એક વાત છે, આજની રાત ને નીકળી જાય તો કદાચ થોડા દિવસો લંબાય.” વૈધરાજે આશા બતાવી.

“ સાહેબ ! આપણે હવે સમય નથી શુભાવવો. આપણાથી થાય તે અંતિમ ક્રિયા કરી લેવી જોઈએ.” એક આગેવાને મુનિરાજેને કહ્યું.

મુનિમહારાજશ્રી હપ્તવિજયજી મહારાજ બહુ જ મુસ્ત હતા. તે પરિસ્થિતિ અમજી ગયા. વૈધોની નાનીમોટી વાતો અને બધાના મનની દયા ઉપરથી તેમ જ પોતાના યરી-રતી વિષમ સ્થિતિ જોઈને તે પોતે મોઢી ઊઠ્યા.

“ વરુણ ! હવે અંતિમ સમય આવી પહોંચ્યો છે. તું કંઈ ચિંતા ન કરીશ. મેં અભિપ્રય કરી લીધો છે. જો તું બહુ દીલો છે. હિંમત રાખજો.”

“ ગુરુદેવ ! ગુરુદેવ ! મારા પ્રભુ ! મારું મું થયે !” આપણા અસ્થિનાયક હમંદો થઈ ગયા. આંશુની ધારા ચાતરા લાગી.

“ સાહેબ ! આ મું ! અંતિમ સમયને જોઈએ. હિંમત રાખો.” અંધના આગેવાનોએ સમજાવ્યા.

“ વરુણ ! બેટા ! તું તો મારો લાડકો છે. તેં મારી અજોનિય બારે રોજ કરી છે. તું બાઝાનો થઈશ. ભાયા પડે. જીવ ન જમવું કરીશ.” ગુરુજીને ઉંડા ન શીરંદ આપ્યા.

જાજનું દુઃખ ન પાંડુ મુનિરાજેને જાણવાતા. આજે તેમણે જાણ્યું. તેમણે જાણ્યું. તેમણે જાણ્યું. તેમણે જાણ્યું. તેમણે જાણ્યું.

‘ ખામેમિ સવ્વે જીવા ’ કહી ક્ષમાપ્રાર્થના કરી. પછી પર-
માત્માના ધ્યાનમાં લીન થઈ ગયા અને ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં
મુનિરાજશ્રી હૃષિકેવિજયજી મહારાજનો આત્મહંસ જીડી ગયો.
નન્દરહેહ છોડી આત્મા હમેશાંને માટે ચાલ્યો ગયો.

સંવત ૧૯૪૬ ના ચૈત્ર સુદી ૧૦ તા. ૨૧-૩-૧૯૬૦
ની રાત્રિ ગોઝારી રાત્રિ હતી. તે રાત્રિએ શ્રી હૃષિકેવિજયજી
મહારાજ સ્વર્ગે સીધાવ્યા. દિલ્હીના શ્રીસંઘે બીજે દિવસે
ધૂમધામપૂર્વક મહારાજશ્રીના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો.
દિલ્હીમાં લાલ કિલ્લાની પાસે વાજા વગાડવાની કોઈને
રજા મળતી નથી, પણ આ જૈનસાધુની સ્મશાનયાત્રા માટે
ખાસ રજા મળી હતી.

આજ આપણા ચરિત્રનાયકના દુઃખનો પાર નહોતો.

આઠ દિવસના ઉબગરા તો હતા. શુક્રસેવામાં ખડે
પગે રહેલા, પણ બધી સેવા નકામી ગઈ. શુક્ર એકાએક
પોતાના બાળશિષ્યને છોડી ચાલ્યા ગયા. આજે ગોચરી
પણ ન કરી, ન કોઈની સાથે વાતચીત. બધા સાધુમુનિ-
રાજોએ ઘણુંએ સમજાવ્યા પણ શુક્રનો વિરહકાળ કેમ
બૂઝ્યો બૂઝાય ?

“ વલ્લભ ! તમે કશી ચિંતા ન કર્યો. શુક્રદેવનું
સ્થાન તો ખાલી જ રહેવાનું પણ તમારે તો કયાસાગર
આચાર્યશ્રીની પાસે જ રહેવાનું છે. હમણું તો તમે અહીં
રહો. દિલ્હીના શ્રીસંઘની વિનંતિ છે. અહીં ચોમાસું કરીએ
અને ચોમાસું પૂર્ણ કરી આપણે બધા શુક્રદેવને ”
ધોકમવિજયજી આદિ મુનિરાજોએ મ-

“તમારા અભ્યાસ માટેની જામી વ્યવસ્થા થઈ રહેશે. તમને કશી તકલીફ નહિ રહે. તમે જેટલો વખત કહેશો તેટલો વખત હું તમને અભ્યાસ કરાવીશ.” મુનિમહારાજ શ્રી શાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીએ સહાનુભૂતિ દર્શાવી.

“આપ સૌની મારા પર અસીમ કૃપા છે. આપ જામી મને સવાયો રાખ્યો પછી મારું મન લાગતું નથી. ગુરુચરણ તો મારા નસીબમાંથી ગયાં. હવે તો આચાર્યશ્રીના ચરણોમાં જઈને જ જીવીશ.”

આપણા ચરિત્રનાયકનો ગુરુવિરહ અસહ્ય હતો. તેમના મનને ચેન નહોતું. આચાર્યશ્રી વિના તેમને ખરું સાંત્વન મળે તેમ નહોતું. જામી મુનિરાજે અને ધારણની રજા લઈ આપશ્રી આપનાવ ગુરુભાઈ શ્રી ગુણવિજયજી મહારાજશ્રી તથા શ્રી મોતીવિજયજી મહારાજશ્રીની સાથે દિલ્હીથી પંજાબ તરફ વિદાર કરી ગયા.

જીવનની અધારી વાટ પર નવનવા રીપકેનો પ્રકાશ મેળાઈ રહ્યો હતો. આધકને આદ્યની શ્રી કમીના જ્ઞાનનું મુકાન નવા નાવિકના હાથમાં સોંપાનું હતું.

પંતળની રક્ષા

[૧૪]

“ ગુરુદેવ ! ગુરુદેવ ! મારા ગુરુને છોડીને આવ્યો.
હું શું કરું ! ક્યાં જાઉં ! પ્રભો પ્રભો ! ” આચાર્યશ્રીને જોતાં
જ આપણા ચરિત્રનાયકને ગુરુ યાદ આવી ગયા. ચરણમાં
મસ્તક મૂકી દીધું. દ્રશ્ય ભારે હૃદયદ્રાવક હતું. બધા
મુનિરાજોની આંખો અશ્રુઓથી ભરાઈ ગઈ. આચાર્યશ્રીની
આંખો પણ સજળ થઈ ગઈ.

“ ખેટા વજ્રલ ! એ તારા ગુરુ હતા પણ મારી તો
એ જ મહા ભુજા હતી. પણ શું યાચ ! એવું નિર્માણ હશે. ”
આચાર્યશ્રીએ પોતાનું દુઃખ વ્યક્ત કર્યું.

“ દયાસાગર ! દિલ્હીથી અહીં મુખી પહોંચ્યા હોત
તો ! રસ્તામાં જ રિસાઈ ગયા. અમે ન જાણ્યા શક્યા. ”
આપણા ચરિત્રનાયક ગળગળા થઈ ગયા.

“ બાઈ ! એમાં તમારો શું રોષ, જલજલા રેશે એ

ઈશ્રી આપણા ચરિત્રનાયકને પોતાની પાસેજ રાખતા. હમેશાં કાંઈ ને કાંઈ કામ તો હોય. પત્રવ્યવહાર તો ચાલુ હોય જ. કોઈ કોઈ પ્રશ્નોના જવાબ પણ તૈયાર કરવાના હોય. કોઈ પુસ્તકની નકલ કરવાની હોય. આ ઉપરાંત જૂનરાતી પત્રપત્રિકાઓ જે જે આવતાં તે આપણા ચરિત્રનાયક આચાર્યશ્રીને હમેશાં વાંચી સંભળાવતા. ધીમે અભ્યાસમાં પણ મન ભેગાયું. ગુરુવિરહ ઓછો થયો, જ્ઞાન પ્રાપ્તિમાં શરૂ લાગી ગયો.

“ગુરુદેવ ! આ નવીન મુનિમહારાજ જૂનરાતી જમામ છે.” એક સંપના આગેવાને સુધન મુનિરાજને આચાર્યશ્રીની પાસે બેઠેલા બેઠને કહ્યું.

“તમારું અનુમાન ખરું છે. આપણા મુનિમહારાજશ્રી કવિવિજયજી અને મુનિમહારાજશ્રી હંસવિજયજીના મામતા છે.” આચાર્યશ્રીએ જવાબ આપ્યો.

“ગુરુદેવ ! છે તો જ્ઞાના પણ ચતુર અને સેવામૂર્તિ જમામ છે. હું તો પણ દિવસોથી બેસા જ કરું છું. હમેશાં જ્ઞાના મોટા કાનમાં રોકાયેલા જ રહે છે.” મૃદુરૂપે પોતાનો અનિશ્ચય કહ્યો.

“કાકાજી ! એ સંજ્ઞા છે, સાંનમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજના નેમનો આ મોતીને પચ્છીદાર બતાવ્યું છે. હજી હંસજી જ નેમના મુદ્દની અહેતિયા બતાવેલા કાકાને બતાવેલા બતાવે છે. માટે ને. એ બહુ મોટો છે નવિ અંતર જાણે છે.” ગુરુ મહારાજે જવાબી જવાબ

“ પ્રભો ! પણ એ મોતીને ઓપ તો આપેજ આપવાનો છે ને, ખૂબ અઘ્યાસ પણ કરાવશે અને એવી તાલીમ આપશે કે ભવિષ્યમાં આપનું નામ રોશન કરે. ” બીજા ગૃહસ્થે આચાર્યશ્રીને પ્રાર્થના કરી.

“ ભાઈ ! હું તેને પંતળની રક્ષા તો શીખવો રહ્યો છું ”

“ પણ સાહેબ ! ગૂજરાતને કોણ સંભાળશે. ” ત્રીજા ગૃહસ્થે ટકોર કરી.

“ ગૂજરાતને સંભાળવાવાળા ઘણા છે. તેની ઓટ નથી. ત્યાં તો એક કહેતાં એકવીશ. ”

“ તારણહાર ! પણ આ તમારા તૈયાર થયેલા ‘ પંતળના રક્ષક ’ ને કોઈ ગૂજરાતમાં ઉડાવી ન લઈ લય. ” એક સભ્યને થંકા કરી.

મારી તાલીમ એવી પાકી હશે કે પંતળની રક્ષા એમનો જીવનમંત્ર હશે. તે માટે તો મારી બધી ઈર્ષ્યા ઉપભોગ હું તેને તૈયાર કરવામાં કરવાનો છું. પંતળનું નામ સાંભળતાં આસમાનમાં ઉડીને પણ તે આવશે. મારી મહત્વાકાંક્ષા જરૂર ફળશે જ ફળશે. ”

બધા સાધુઓ નાના મુનિમહારાજના બાબ્બની રેખાઈ રક્ષા. પંતળના આગેવાનો આનંદિત થયા. ગુરુદેવના પાન કરતાં કરતાં આપણા ચરિત્રનાયક તોને ધન્ય ધન્ય માનવા લાગ્યા.

અભ્યાસ અને તાલીમ

[૧૫]

“ ગુરુદેવ ! સાધ્વી પાર્વતીજી કોણ છે ? ” આપણા ચરિત્રનાયકે પ્રશ્ન કર્યો.

“ કેમ બાઈ ! એ સ્થાનકવાસી સમાજમાં ઠીક ઠીક પ્રસિદ્ધ છે. પંજાબમાં તો તે પૂજ્ય મનાય છે. વિદુષી પણ ગણાય છે. ”

“ પણ સાહેબ ! તેમની આ શીષિકા વાંચીને તો બારે દુઃખ થાય છે. ” આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાનું દુઃખ વ્યક્ત કર્યું.

“ આપણા સામ્રાજ્યરૂઢ પાનું જ બરડપું લયે. ”

“ સાહેબ ! હું આવી શીષિકા વાંચી ગયો. પ્રવેશનાર નૃતિપૂજક રાજ્ય અને સામુદાય વચ્ચે ઉપર નવન પ્રદાન છે નૃતિપૂજક શિવ પણ આશ્ચર્ય છે એ ને અન્ય છે. ”

“ પણ ને નવ નવ છે હું જાણું છું એ જાણે પાત્રી જે ૪

“શ્રીજી! મેં દીપિકા વાંચ્યા પછી એક તેનો જવાબ તૈયાર કર્યો છે. લગભગ તેના બધા આક્ષેપોનો તેમાં સચોટ જવાબ આવી જાય છે. આપશ્રી જરા કુરસદ મેળવી જોઈ જશે?”

“શાખાશ! શાખાશ! મારા વડલજા! તું આવો યતુર અને બુદ્ધિશાળી હઈશ, તે આજેજ જાણ્યું. જવાબ પણ તૈયાર કરી લીધો. શું નામ રાખ્યું છે ભાઈ!”

“ગુરુદેવ! મેં તેા વિચિત્ર નામ રાખ્યું છે. આપની મંજૂરી મળે તો ‘ગણ્ધ દીપિકાસમીર’ નામ રાખવું છે.”

“વાહ ભાઈ વાહ, નામ પણ ઠીક ચોધી કાઢ્યું.”

ચરિત્રનાયકની આ સોથી પહેલી બાળ-રચના. પણ એ પ્રથમ રચનામાં વિદુષી ગણાતાં સાધ્વી પાવંતીજીની બધી દલીલોના જડખાતોડ જવાબો હતા. એકેએક આક્ષેપની સમાલોચના બહુજ બુદ્ધિપૂર્વક કરવામાં આવી હતી. સૂત્રના આધારે ટાંકી પુસ્તકને સમૃદ્ધ બનાવ્યું હતું.

અહીંથી આચાર્યશ્રીએ લુધિયાના તરફ વિહાર કર્યો. અહીં સંઘની પ્રાર્થનાથી મુનિમહારાજશ્રી ઉદ્યોતવિજયજી, મુનિમહારાજશ્રી મુંદરવિજયજી મહારાજ આદિ સાધુઓને ત્યાં ચોમાસું કરવાની આજ્ઞા આપી. આપણા ચરિત્રનાયકના મોટા ગુરુભાઈ મુનિમહારાજશ્રી પ્રેમવિજયજી મહારાજ કાર-બુધશ ભાઈજી મહારાજના (હરખવિજયજી) સ્વગારોદ્ધન પહેલાં દિલ્હીથી પંજાબ આવ્યા હતા. અહીં જન્મે મળ્યા. આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાના ત્રણે ગુરુભાઈઓની મંત્રણા, આચાર્યશ્રીને પ્રાર્થના કરી કે આપની આજ્ઞા હેતુ

અમારી ચારેની ઈચ્છા અહીં લુધિયાનામાં ગુરુમહારાજશ્રી હરપંચિજયજી મહારાજના નામથી જ્ઞાનભંડાર સ્થાપવાની છે. આચાર્યશ્રીએ તે માટે આનંદપૂર્વક આજ્ઞા આપી. ચારે ગુરુભાઈઓની પ્રેરણાથી લુધિયાનામાં ‘શ્રી હરપંચિજયજી જ્ઞાનભંડાર’ નામથી એક પુસ્તકાલય ઉઘાડવામાં આવ્યું. પાછળથી તે ભંડાર જંડિયાલાગુરૂમાં મોકલવામાં આવ્યો.

લુધિયાનાથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી મલેરકોટલા પધાયાં અને સં. ૧૯૪૬ નું ચાતુર્માસ અહીં યયું. આપણા ચરિત્રનાયકનું આ ચોથું ચાતુર્માસ હતું. આ ચોમાસામાં અબ્યાસ તરફ દૃષ્ટિ કરી. અબ્યાસ માટે તીવ્ર ઈચ્છા હતી પણ બધી જગ્યાએ તે માટે સામગ્રી નહોતી મળતી. કોઈ જગ્યાએ સામગ્રી હતી તો કામ વિશેષ રહેતું. આ વખતે તે માટે વિશેષ લક્ષ્ય રાખ્યું. અહીં ન્યાયનો અભ્યાસ કર્યો. અમરકોટ પૂર્ણ કર્યો. અભિધાન ચિન્તામણી નામમાળાનો પણ પસંદખરો બાબ થઈ ગયો. ઉપાધ્યાયજી શ્રીગમયનુંદરજી સ્વિત્ત દશરેકાવિક સૂત્રની લગુ ટીકાનો અભ્યાસ આપે પાડીથી દિલ્હી જતાં ગુરુજી શ્રી ભાઈજીમહારાજ પાસે કર્યો હતો. અહીં આચાર્યશ્રીની પાસે દશ વેકાવિકની શ્રી હરિભદ્રમુનિમહારાજ વિરચિત ‘નૃસિંહ ટીકા’ નવા આચાર્ય દ્વારાનો અભ્યાસ કર્યો. આ ચોમાસામાં જ્ઞાનનો ઉદય થયો અને અવિષ્ણની નેપાની યજ્ઞ લાગી. આચાર્યશ્રી પણ યજ્ઞ સંસ્કાર અર્પણ સંપન્ન થયા. અરજી ચરિત્રનાયક પણ એક હજુ પણ નજાન. ગુરુજી વિજ્ઞ અભ્યાસમાં લોન કરી પણ મ. ન. પૂજારી જ અહીં અવિષ્ણની નેપાની માટે જ

પોતે સર્વંયા હોય તેમ આચાર્યશ્રીના પ્રભાવશાળી અમૃત વરસતાં વ્યાખ્યાનો હંમેશાં ધ્યાનપૂર્વક સાંભળતા. એકાદ જે ચોમાસા સિવાય લગભગ બધાં વ્યાખ્યાનો પોતે સાંભળ્યા છે, અને વ્યાખ્યાનશૈલી, દષ્ટાંતો, સમાલોચનાની દૃષ્ટિ તથા સમાજને રુચિર થઈ પડે તેવા વિચારો અને તત્ત્વની ચર્ચા તેમણે એવાં તો શ્રદ્ધા કરી લીધાં કે જ્યારે જ્યારે તેઓ વ્યાખ્યાન આપે છે ત્યારે ખરેખર એ ગુરુદેવની વાણી અને શૈલીની યાદ આપે છે. ગુરુદેવના ભક્ત વૃદ્ધજનો આજે પણ કહે છે કે આપણા ચરિત્રનાયકના હૃદયમાં ગુરુદેવનો સાક્ષાત વાસ છે.

મલેરકોટલાથી વિહાર કરી રાયકોટ, જગરાંવા થઈ છરાં થઈ પટ્ટી પધાર્યાં. પટ્ટીના શ્રીસંઘે આતુર્ભાસ માટે વિનંતિ કરી અને આચાર્યશ્રીએ શ્રીસંઘનો ઉત્સાહ જોઈ, તે માટે પોતાની સંમતિ આપી ને ક્ષેત્રસ્પર્શના પ્રભાણે યથા-ચોખ્ખ કરવા જણાવ્યું.

પટ્ટીમાં પં. ઉત્તમચંદ્રજી એક વયોવૃદ્ધ વિદ્વાન હતા. આપણા ચરિત્રનાયકે તેમની પાસે ચંદ્રિકાનું વિવેચન શરૂ કર્યું. પંડિતજીની શલી સરળ તથા મનોગમ્ય હોવાથી આ-પણીએ ચંદ્રિકાની પુનરાવૃત્તિ શરૂ કરી.

અહીંથી વિહાર કરી આપણા ચરિત્રનાયક શ્રી ચારિત્ર-વિનયજી મહારાજની સાથે જડિયાલાગુરૂમાં આવ્યા. અહીં એક નૈયાયિક પંડિત પાસે ન્યાયબોધિની તથા ચંદ્રોદય નામના જે ન્યાયના મંથોનું અધ્યયન કર્યું. આચાર્યશ્રી પણ કરૂ-અમૃતસર થઈ અહીં પધાર્યાં. અહીં આચાર્યશ્રીજીની પાસે

શ્રી કમલવિનયણ મહારાજ સાથે આપે પણ સમ્યક
સપ્તતિનું અધ્યયન શરૂ કર્યું

અમૃતસરમાં પ્રતિષ્ઠા થવાની હતી. આચાર્યશ્રીના વર
હસ્તે શ્રી અરનાયકસ્વામીનો પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ થવાનો હતો.
સં. ૧૯૪૭ ના વૈશાખ સુદી ૬ ને દિવસે સમારોહપૂર્વક
પ્રતિષ્ઠા થઈ. આપણા ચરિત્રનાયકે આચાર્યશ્રીની સાથે પ્રતિ
ષ્ઠાની ક્રિયાવિધિમાં રસપૂર્વક ભાગ લીધો. તેમને આમાં
થયું શીખવાનું-સમજવાનું મળ્યું.

આચાર્ય પ્રવરતું સં. ૧૯૪૭ નું ચોમાસું નિબંધ પ્રમાણે
પટ્ટીમાં થયું. આપણા ચરિત્રનાયકનું પણ પાંચમું ચોમાસું
પટ્ટીમાં થયું. પટ્ટીમાં આપણા ચરિત્રનાયકે પંડિતશ્રી ઉત્તમ-
ચંદ્રજીની પાસે 'ચંદ્રપ્રભા' વ્યાકરણનું અધ્યયન શરૂ કર્યું.
સાથેસાથે થોડું જ્યોતિષનું જ્ઞાન પણ મેળવ્યું. અહીંથી
જ્યોતિષ તરફ પ્રેમ થયો અને જ્યોતિષ વિષેના વિશેષ
અભ્યાસ પણ થીમે થીમે કર્યો. આજે પણ જ્યોતિષ વિષેનું
આપણા ચરિત્રનાયકનું જ્ઞાન બહુ ઊંચા પ્રકારનું મળાય છે.
સુનિમદારાજશ્રી કમળાચરિત્રવજી મદારાજશ્રીના અનુમદાથી
શ્રી આચર્યકસૂત્રનું અધ્યયન પણ આચાર્ય મદારાજ પાસે
થયું હતું.

૧૩૬ (અનુવાદ) નિચની ધીરુદા ગદ્યાનું ના
મહિમથી ધીરુદા નામે આજ્ઞા કરા. તેમને અજ્ઞાત અ. ૩૦
કોઈ તે અજ્ઞાતને કવિ કરા તેમની અજ્ઞાતની વિનિયો
તેમને ૧૩૬૮ ના ૩૦૧૧ ૧૬ ૩૦ દિવસે આજ્ઞા વંધોને
અ. ૩૦ ના વિનિયોવિનિયો ૧-૩ તેમને અજ્ઞાત

શ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકના નામની દીક્ષા આપી. આ તેમના પ્રથમ શિષ્ય. પ્રથમ શિષ્યમાં વિવેક મળ્યા. કેવું મંગળ શુકન !

પટ્ટીથી વિહાર કરી છરા પધાર્યા. અહીં સં. ૧૬૪૮ ના માગશર સુદી ૧૧ ના દિવસે શ્રી ચિન્તામણી પાશ્વનાથજીની પ્રતિષ્ઠા તથા ભરૂચનિવાસી પરમ શ્રુદ્ધાશ્રુ, પરમભક્ત ધર્માત્મા શેઠ શ્રી અનુપચંદ મહુકચંદ કેટલીક સ્ફટિકની મૂર્તિઓ લાવ્યા હતા, તેની અંજનશલાકા કરાવી.

આચાર્ય મહારાજ તો જાણતા હતા કે મારો વડલભ (વિજયજી) જ પંતળની રક્ષા કરશે, તેથી પ્રત્યેક કાર્યમાં તેમને તાલીમ આપતા હતા. આ પ્રતિષ્ઠા તથા અંજનશલાકાની બધી વિધિ આચાર્યશ્રીની પ્રેરણા પ્રમાણે આપણા ચરિત્રનાયકે કરાવી.

આ પ્રતિષ્ઠાઉત્સવ પછી આચાર્યશ્રી હુશિયારપુર પધાર્યા. અહીં પણ લાલા શુભજરમલજીના બનાવેલા જિનમંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી. આપણા ચરિત્રનાયકને કેટલાક સાધુઓની સાથે પદા મોકલ્યા, જેથી તેમનો અધૂરો અભ્યાસ આગળ ચાલે. પ્રતિષ્ઠા સમયે આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને હુશિયારપુર બોલાવ્યા અને પ્રતિષ્ઠાની બધી ક્રિયાવિધિમાં આચાર્યશ્રીને હાદિક સહકાર આપ્યો. આ વખતે આચાર્યશ્રીજીની સાથે ૨૮ મુનિમહારાજો હતા.

પંતળ ધોત્તંબના આગેવાન ગણના લાલા શુભજરમલજી તથા લાલા નરપ્રમલજીની સામ્રાજ વિનંતિથી નેનજ હુશિયારપુરના ધોત્તંબની દરિયાથી આચાર્યશ્રીને હુશિયારપુરના

પુરમાં ચાતુર્માસ કરવાનો નિર્ણય કરવો પડ્યો.

આપણા ચરિત્રનાયકના અભ્યાસ માટે આચાર્યશ્રીને ચિંતા હતી જ. તેમણે મુનિમહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રીને કહ્યું કે તમે પટ્ટીમાં ચોમાસું કરો તો વડલને અભ્યાસ આગળ વધી શકે. મહારાજશ્રીએ આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા માથે ચડાવી અને તેઓએ પટ્ટી તરફ વિદાર કર્યો. પટ્ટીમાં પંડિત ઉત્તમચંદ્રજી પાસે અધ્યયન કરવાની સારી તક હતી, તે આચાર્યશ્રી સારી રીતે લક્ષ્યતા હતા. વડી બીજા મુનિઓને પણ તે રીતે થોડો થોડો અભ્યાસ થયે તેમ પારી આ વિદાર કર્યો હતો.

પણ પટ્ટી પહોંચતા જ લગ્નનું કે પં. ઉત્તમચંદ્રજી કાર્યવર બહાર ગયા છે અને ક્યારે આવશે તે નિશ્ચિત નથી. આથી શ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રી અમૃતચંદ્ર પધાવં. અર્જી પંડિત કર્મચંદ્રજીનો ભેગ બની ગયો અને ચંદ્રપ્રતાને પાઠ શરૂ કર્યો. મુનિ મહારાજશ્રી દાનવિજયજી મહારાજશ્રીએ પણ ચંદ્રિકાના ઉત્તરાર્ધનું અધ્યયન શરૂ કર્યું. આમ સમય પાડી ત્રિયેગ અભ્યાસની દૃષ્ટિએ પં. કર્મચંદ્રજી બનકરના સમયા મયા. અમૃતચંદ્રના શ્રીમદે બીજા પંડિત શ્રી બિહારીલાલની સ્વચર્યા કરી આપી. તેમની પાસે સ્વામીજીના પટ્ટીનું અધ્યયન શરૂ કર્યું. તે પણ આમ ચિરંજીવ પડેને સમય આવવા નય.

અભ્યાસ બપોરે ૧૨.૩૦ થી શરૂ થાય છે. ૧.૩૦ થી ૨.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૨.૩૦ થી ૩.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૩.૩૦ થી ૪.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૪.૩૦ થી ૫.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૫.૩૦ થી ૬.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૬.૩૦ થી ૭.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૭.૩૦ થી ૮.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૮.૩૦ થી ૯.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૯.૩૦ થી ૧૦.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૧૦.૩૦ થી ૧૧.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે. ૧૧.૩૦ થી ૧૨.૩૦ ના સમયે ૧૫ મિનિટ ના પાઠ થાય છે.

મદારીમાં કશું નહિ જાને. પણ કરવું શું? વિદ્વાનો મળે નહિ, મળે તો થોડા દિવસમાં ચાલ્યા જાય:

આ વખતે એક નવીન તક પ્રાપ્ત થઈ. મુનિ મહારાજશ્રી ધીરવિજયજી મહારાજ પાસે લાવનગરના ધર્મનિષ્ઠ વિદ્વાન આગેવાન શ્રી કુંવરજીભાઈનો પત્ર આવ્યો. તેમાં જણાવેલું કે “મકરસૂદાણાંક નિવાસી બાળુ બુદ્ધિસિંહજી દુધેડિયાએ પાલીતાણામાં એક સંસ્કૃત પાઠશાળા ખોલી છે. જે મુનિરાજ અધ્યયન કરવા ઈચ્છે તેને માટે બહુ જ સારી વ્યવસ્થા છે. સારા પંડિતોની પણ વ્યવસ્થા છે, માટે જે મુનિરાજોને આ પાઠશાળાનો લાભ લેવો હોય, તેને આપશ્રી પ્રેરણા કરશો. જે આપશ્રી મને જણાવશો તો હું જાતે ત્યાં જઈને યથા-શક્તિ બધી વ્યવસ્થા કરી કરાવી આપીશ.”

તક તો સાંપડી હતી, પણ બીજી તરફ એક મોટો કતવ્યભાર પણ ઉભો હતો. શું કરવું એની વિમાસણ ચાલુ આવીને ઊભી રહી.

પુરમાં ચાતુર્માસ કરવાનો નિર્ણય કરવો પડ્યો.

આપણા ચરિત્રનાયકના અભ્યાસ માટે આચાર્યશ્રી ચિંતા હતી જ. તેમણે મુનિમહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રીને કહ્યું કે તમે પટ્ટીમાં ચોમાસું કરો તો વસંતને અભ્યાસ આગળ વધી શકે. મહારાજશ્રીએ આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા માથે ચડાવી અને તેઓએ પટ્ટી તરફ વિહાર કર્યો. પટ્ટીમાં પંડિત ઉત્તમચંદ્રજી પાસે અધ્યયન કરવાની આજ્ઞા તક હતી, તે આચાર્યશ્રી આજ્ઞા રીતે લળુતા હતા. વળી બીજા મુનિઓને પણ તે રીતે થોડો થોડો અભ્યાસ થયે તેમ ધારી આ વિહાર કર્યો હતો.

પણ પટ્ટી પહોંચતા જ લળુતું કે પં. ઉત્તમચંદ્રજી કાર્યવશ બહાર ગયા છે અને ક્યારે આવશે તે નિશ્ચિત નથી. આથી શ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રી અમૃતચર પધાયાં. આજ્ઞા પંડિત કમંચંદ્રજીએ એમ બની મર્યો અને ચંદ્રપ્રતાપે પાઠ શરૂ કર્યો. મુનિ મહારાજશ્રી દાનવિજયજી મહારાજશ્રીએ પણ ચંદ્રિકાના ઉત્તરાર્ધનું અધ્યયન શરૂ કર્યું. યામ સમય પછી વિશેષ અભ્યાસની દૃષ્ટિએ પં. કરમચંદ્રજી બનારસ આવ્યા ગયા. અમૃતચરના શ્રીચંદ્રે વીજ પંડિત શ્રી ત્રિહારીલાલની સ્વચર્યા કરી આવી. તેમની પાસે અધ્યયનના રહીનું અધ્યયન શરૂ કર્યું. તે પણ મહા દિવસના રોજ અને નામ અભ્યાસ ગયો.

અમૃતચર અમૃતે મહા અ. ચ. પ. યા. ૪ મહા પ. નં. ૧૧
મ. નં. ૧૧ અમૃત ન. ન. નં. ૧૧ : મહા હ. નં. ૧૧
૧૧ : અમૃત ન. પ. ૧૧ : ૧૧ : ૧૧ : ૧૧ : ૧૧ : ૧૧ : ૧૧

ચલણમાં એક પાઠશાળા થઈ છે. ત્યાં સાધુઓ માટે ઘણી સારી વ્યવસ્થા છે.”

“મહારાજશ્રી ! એ તો બહુ સારી વાત છે. પણ હું અહીં, ને પાઠશાળા પાલીતાણામાં. શું થાય ? જરૂર પણ કેમ અને ગુરુદેવની આજ્ઞા વિના જઈ પણ કેમ શકાય ?” આપણા ચરિત્રનાયકે મુંઝવણ દર્શાવી.

“તમારી અભ્યાસની ઇચ્છા તો પ્રબળ છે. આચાર્યશ્રી પણ તે જાણે છે. મને લાગે છે તમને આજ્ઞા મળશે. હું પણ ગુરુદેવને લખીશ. તમારો વિચાર પાકે, કરી લ્યો.”

“સાહેબ, મારે તો લાખ વાતે ત્યાં જવું છે. અભ્યાસ થતો હોય અને ગુરુદેવની આજ્ઞા મળે તો પછી શું ભેઈએ. આપશ્રી કૃપાદ્રિષ્ઠી જે શબ્દો લખો તો કદાચ ગુરુદેવ આજ્ઞા આપે.”

“હું લખું છું, તમે પણ તમારી ઇચ્છાદર્શક પત્ર સાથે જ બીડો. હું માત્ર હું કે આચાર્યશ્રી જરૂર મંજૂરી આપશે.”

“તો તો ધનભાગ્ય મારાં ! મારી અભ્યાસની તમન્ના તો એવી છે કે આજ્ઞા મળે તો બીજી જ ઘડીએ વિહાર કરું. સાથે કોઈ મુનિરાજે હોય તોજ એ સાહસ થઈ શકે.”

“ભાગ્યશાળી ! આચાર્યશ્રીની સંમતિ તો આવવા દે, પછી બધી વ્યવસ્થા થઈ જશે.”

આચાર્યશ્રીને પત્ર લખવામાં આવ્યો. સાથે બીજા મુનિરાજેને પૂછવામાં આવ્યું તો મુનિરાજશ્રી સંતવિજયજી

મહારાજ તથા મુનિશ્રી મોતીવિજયજી મહારાજ આપ સાથે જવા માટે તૈયાર થઈ ગયા.

આપણા ચરિત્રનાયક તો આનંદમાં આવી ગયા હતા. સિદ્ધાચળનાં સ્વપ્ન સેવતા હતા. જડ્ડીજડ્ડી વિહાર કરીશું, જરૂર પડશે તો બળે વિહાર સવારસાંજ કરીશું; પણ પાલી-તાણા પહોંચીને ચાતુર્માસ કરીશું. અભ્યાસ પણ જડ્ડી થશે. તીર્થધિરાજ આદીશ્વર દાદાનાં દર્શન થશે. થોડા જ વખતમાં એક ઘડીનો પણ વખત શુભાભ્યાસ વિના અભ્યાસમાં લાગી જઈશ અને ન્યાય વ્યાકરણ, તત્ત્વજ્ઞાન, વગેરેનો અભ્યાસ પૂરો કરી શુરહેવના ચરણમાં પાછો પહોંચી જઈશ. આ મીઠાં મધુરાં સ્વપ્નો ચાલતાં હતાં, ત્યાં દપાલ આવી; અને જેની ખૂબ રાહ જોવાતી હતી તે આચાર્યશ્રીનો પત્ર પણ આવી ગયો.

“સાહેબ ? મું શુરહેવનો પત્ર આવી ગયો ?”

“હા, તમારા પત્રનો જ જવાબ લાગે છે. અને તેમાં શુરહેવે અંમતિ જ આપી હશે. અભ્યાસ માટે તો શુરહેવ ના નજર હો. ખોલીને વાંચાને.”

“હા ના ! આપનો પત્ર છે. આપજ વાંચા.”

“અરે ભાઈ, એમાં શું ? કાલ હું વાંચી બતાવું.”

“આચાર્યશ્રીની તો આજ્ઞા આવી છે.”

“પણ કંઈ છે મું ?”

“એક વાત છે કે જ્યાંની જ્યાં જ શુરહેવનો ખુલ્લો પત્ર આવે ત્યાં જ્યાં જ્યાં જિગેશ ન રહેશે. ૫૫૫૫”

પહેલાં પણ બ્યારે ઈચ્છા થાય ત્યારે અહીં પાછા આવી જવું. એ વાતનો ખ્યાલ રહે કે કદાચ બન્ને બાબુથી ન રહી જાયો.”

આપણા અસ્તિનાયકને જલ્દી જવાની તાલાવેલી હતી. આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા તો હતી. વિશેષ રહસ્યનો વિચાર કરવા તો મન ના પાડતું હતું. આજ્ઞા છે, તો પછી જવુંજ. વળી હું વહેલો આવી જઈશ. આમ વિચાર કરી તૈયારી કરી લીધી.

“મધ્યેષુ વંદામિ !” અમૃતસરના બેપાંચ આગેવાનો મહારાજશ્રી વક્ત્રભવિજયજી પાલીતાણા તરફ વિહાર કરે છે તે વાત સાંભળી; મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રી પાસે દોડી આવ્યા.

“ધર્મલાભ ! કેમ લાલાજી !”

“સાહેબ અમે સાંભળ્યું છે કે મુનિ મહારાજશ્રી વક્ત્રભવિજયજી આદિ પાલીતાણા તરફ વિહાર કરે છે.”

“હા ! તમારી વાત સાચી છે. ગુરુદેવની આજ્ઞા પણ આવી જઈ છે. પાલીતાણામાં એક પાઠશાળા છે, ત્યાં અભ્યાસ માટે સારું સાધન છે.”

“સાહેબ ! આચાર્ય મહારાજ પાલીતાણા જેટલે દૂર જવા મહારાજશ્રીને આજ્ઞા આપે તે અમારી સમજમાં આવતું નથી. ભવિષ્યના પંક્ષણના રક્ષકને ગુરુદેવ પોતાથી જુદા પાડે નહિને.” આગેવાનોએ ધંકા કરી.

“જુઓ ! આ રહ્યા ત્રીજનો પત્ર.”

“સાહેબ ! પત્ર તો છે પણ તેમાં આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા

સ્પષ્ટ નથી.” પરંતુ વાંચીને આગેવાનોએ સ્પષ્ટતા કરી

“શું કહો છો, લાલાભાઈ! આમાં સ્પષ્ટ તો લખ્યું છે કે ખુશીથી જાઓ. પણ બાકી શું રહ્યું?” આપણા અસ્તિત્વનાયક આ ચર્ચા સાંભળી આવી પેહોંચ્યા અને જવાની તૈયારીમાં આ વિદ્યન કંચાંચી; તેમ વિચારી ઉપરના શબ્દો બોલી ઉઠ્યા.

“માફ કર્યો, સાહેબ! અમે આપની સાથે વિવાદ કરવા નથી ઇચ્છતા પણ એટલું કહ્યા વિના તો નહિ ચાલે કે આચાર્યશ્રીનો અભિપ્રાય આપ બરાબર નથી સમજ્યા.” આગેવાનોએ નીડરતાથી વિનયપૂર્વક કહ્યું.

“લાલા પત્તાલાલભાઈ! તમે જ કહોને, આમાં ગુજરાતની આજ્ઞા છે કે કેમ?” આપણા અસ્તિત્વનાયકે પૂછ્યું.

“સાહેબ! જેમણે વાક્યો શ્રીજીનાં એવાં છે કે જેમાં તેમની ઇચ્છા તો નથી માત્ર આપની ઇચ્છા પ્રબલ હોવાથી ના નથી લખી, પણ તે માટે ઇચ્છારે તો છેજ.”

“એ જેમણે વાક્યો મને જરા સમજાવ્યો?”

“પછી ખુશીથી. જુઓ સાહેબ ‘એ જવાની ઇચ્છા હોય તો’ તે વાક્ય જ સંદિગ્ધ છે. એ તમને મોકલવા હોય તો તો શબ્દ ન લખા કે અનુકલનમુક સાધુ ગાય જશે.”

“પછી!”

“પછી ૫.૪ ૧૧ પહેલાં જવારે પૂરેલા હોય ત્યારે પછી જાહેર નેમ્સ બાઈ પણ એજ છે કે જરૂરી પાછા બાવી

જવાનું સૂચન છે.”

“એ તો હું પણ સમજું છું. હું જલદી આવવાનો વિચાર રાખીને જ બહાર છું.”

“પણ સાહેબ ! છેલ્લું વાક્ય તો સ્પષ્ટ છે કે ‘કદાચ બન્ને તરફથી રહી ન બાકો.’ આ વાક્યમાં શ્રીજી ચાહે છે કે તમે ત્યાં જશો પણ કદાચ અભ્યાસ પણ પૂરો નહિ થાય અને અહીં તો પછી કોણ બાકો કેવા સંભોગો જિભા થાય. સાહેબ ? અમે તો આપના હિતની દ્રષ્ટિએ આપને વિનંતિ કરીએ છીએ કે શુરુચરણમાં રહેવું એજ આપને માટે શ્રેયસ્કર છે. પછી તો આપની જેવી મરજી.” લાલાજીએ સહસ્ય સમજાવ્યું.

“લાલાજી આપની વાત પણ વિચારવા જેવી છે. આપ ચિંતા ન કરો. હું અહીંથી શ્રીજીની પાસે બહાર છું. ત્યાંથી શુરુદેવની આજ્ઞા લઈને પછી જ આગળ વિહાર કરીશું.” આપણા ચરિત્રનાયકને સંઘના આગેવાનોની દલીલ ગળે ઉતરી અને તેમણે શુરુદેવની પાસે જવા વિચાર કર્યો.

અમૃતસરથી ત્રણે શુરુભંધુઓ વિહાર કરવાના હતા. એટલામાં ત્યાંના વયોવૃદ્ધ ધર્મપ્રેમી સર્વજન લાલા ખાગા-મલજી લોહા આવ્યા.

“મહારાજશ્રી ! આપ તો બલે પધારો. શુરુદેવ તો હયાસાગર છે. તે આપને આજ્ઞા આપી દેશે, પણ આ ખૂદાની વાત પણ યાદ રાખજો. આપ અંખાલાથી પેલી તરફ આ ચોખાસામાં તો નહિ પહોંચી શકો. મારી વાત ખોટી નીકળે તો હું સાચો શુરુભક્ત નહિ.”

[illegible]

લાલાજીની વાત મનમાં રાખીને અધ્યયન માટે પૂની
આપણા ચરિત્રનાયક ચાલી નીકળ્યા.

આચાર્યશ્રી આ વખતે મિયાની (જિ. હોશિયારપુર)
માં હતા. ત્યાં પહોંચી ગયા.

થોડા દિવસ આચાર્યશ્રીની સાથે રહી એક દિવસ
પ્રસંગ લઈને પ્રાર્થના કરી.

“શુભેવ ! મારે અધ્યયન માટે પાલીતાણા જવાની
આવના છે.”

“હા ! મેં પત્ર તો લખ્યો હતોને ? શું તે પત્ર
નથી મળ્યો ?”

“હા ! પત્ર તો મળ્યો હતો પણ અમૃતસરનીવાસી
લાલા પન્નાલાલજી, મહારાજમજી વગેરેને લાગ્યું કે
શુભેવની ધૂંધા તમને રૂજરાત મોકલવાની નથી.”

“તને શું લાગે છે, વત્સ !”

“શુભેવ ! મારા અરુપાચ માટે તો આપ જૂજ
જાય છે, વગી હું જરૂરીજરૂરી આપની સેવામાં પાછો
જાવું છું.”

“પુત્રીશ્રી જા ! યાદ રાખજો પંજાબની સંજ્ઞા
રે વેવાની છે. રજસાલમાં જઈને પંજાબ અને તારા
ને ન જુવી જતો.” આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રના
જન્મના સ્મરણ કરીને તેમનું દિવ ન
ને માટે હું ખો ફરવું રહ્યો છું.

“શુભેવ ! મારા સંજ્ઞા માલ આચરવાનું ને હું કેમ

બૂલીશ? પંતળ તો હવે મારા હૃદયમાં જડાઈ ગયો છે. હું જલ્દીજલ્દી આપના ચરણમાં આવી પહોંચીશ. આપણા ચરિત્રનાયકે શુરુદેવના ચરણે મસ્તક નમાવી રબ લીધી.

આચાર્યશ્રીએ ત્રણે મુનિઓને વિદાય આપી. આપણા ચરિત્રનાયકના જવા સાથે હૃદયમાં થોડો આઘાત થયો. ત્રણે જણને જતાં લાંબે સુધી ભેઈ રહ્યા. ક્યારે પાછા આવશે, તેમ વિચાર આવ્યો.

ધડીયાળમાં આઠના ટકોરા થયા.

“સાહેબ! આ ત્રણ મુનિઓ ગયા છે, તે આઠેક મહિનામાં પાછા આવવા ભેઈએ. આ ધડીયાળની સૂચના મને બહુજ સમયસરની લાગે છે.” એક સાધુએ આગાહી કરી.

“જેવો ભાવિભાવ! પાંચ વર્ષમાં તો શું નું શું થઈ જાય!” શુરુદેવથી બોલાઈ જવાયું.

મિયાનીથી વિહાર કરી અંબાલા પહોંચ્યા, ત્યાં તો પંતળના ગામેગામ સમાચાર પહોંચી ગયા. બધી જગ્યાએથી અંબાલાના શ્રીસંઘપર પત્રો આવ્યા કે તમે મુનિ મહારાજશ્રી વસુભવિજયજી આદિને રોક્યો. અમે આચાર્યશ્રીને વિનંતિ કરીને તેમને જૂજરાત જતા રોકવા ઈચ્છાએ છીએ.

અંબાલાના શ્રીસંઘે થોડા દિવસ સ્થિરતા કરવા પ્રાર્થના કરી; ત્યાં તો દેવયોગે ત્યાં રહેવા ફરજ પડી. સાથેના એક મુનિમહારાજને તાવ આવવા લાગ્યો. એક મહિનો થયો પણ ઉતરે નહિ. ઔષધઆદિ કરવા છતાં તાવ ગયો નહિ. છતાં

અશાક સુદી એકમ સુધીમાં ઠીક થઈ જાય તો ૮ દિવસ દિલ્હી પહોંચી જવું; તેમ વિચાર કર્યો, પણ ભવિત્યતા હું જ હતી. રાત્રીનું કંઈન મિથ્યા થતું નથી. વળી અંબાલા શ્રીસંઘે ગુરુદેવને પ્રાર્થના પત્ર લખ્યો કે “અહીં એક મુનિ મહારાજનું શરીર અશક્ત છે. આવી હાલતમાં હક કરી વિહાર કરવાથી રસ્તામાં તકલીફ રહેશે. વળી અમારા શહેરની પણ બહુનામી કહેવાય. આપ તેમને અહીં ચોમાસા માટે આજ લખશો. અમે પણ તેમને વિહાર કરવા હઈશું નહિ.”

આચાર્યશ્રીએ તુરત જવાબ લખી જણાવ્યો.

“સાધેના મુનિની તબિયત બરાબર નથી તો વિહારનું સાહસ ન કરવું. અંબાલા શ્રીસંઘની અવહેલના કરી જવું યોગ્ય નથી. તમે તો જીવાન છો. ચોમાસું પૂર્ણ કરીને જાડી પાતીતાણા જઈ શકાશે.”

બસ, પછી મું બાકી રહ્યું ! ચોમાસું અંબાલા નિમિત્ત થઈ ગયું અને અમૃતસરવાળા ધર્મનિષ્ઠ ટૂંક વાતા બામા મલ્લ લોકાની વાત વાદ આવી ગઈ.

ચાતુર્માસમાં જિનાર મુનિસાગરનું સ્વાસ્થ્ય પણ ચાકું થઈ ગયું. આનંદથી ચોમાસું પસાર થયું જાયું. અંબાલાના શ્રીસંઘને પણ મહારાજશ્રીના ચાતુર્માસથી વાત થઈ. તમ્મદી રાત્રીએ ધારકોમાં મનસે હતા તે મહારાજશ્રીના પ્રધાનથી દલીલ કરી અને નવાન થયું તેમજ નિમિત્ત થયું તે જ નામથી સંકર. વા. રીને ૧૭

ચાતુર્માસમાં આપણા ચરિત્રનાયક ઉપર ગૂજરાતથી પણ પત્રો આવ્યા. ગૂજરાતમાં તેમના પાલીતાણા તરફના વિહારની વાત પહોંચી ગઈ હતી. ઘણાને તે માટે આનંદ થતો હતો, પણ કેટલાક અંગત હિતેષી આત્મજનોને તો થોડું દુઃખ થયું. તેઓની તો માન્યતા હતી કે આપણા ચરિત્રનાયક શુરુદેવના ચરણોમાં રહે અને તાલીમ મેળવે એ મોટામાં મોટો અભ્યાસ છે. ગૂજરાતમાં પાઠશાળાનું સાધન છે-પણ શુરુસેવા અને તાલીમ પાસે તેની કશી ક્ષીંભત નથી.

વડોદરાના ધર્માત્મા શેઠ ગોઠળભાઈ દુર્લભદાસ, મોટાભાઈશ્રી ખીમચંદભાઈ, ધર્મકાર્યમાં સહાયક જયેરી હીરાચંદભાઈ, ભરૂચના શેઠ અનોપચંદ મહુકચંદ, ખંભાતના શેઠ પોપટભાઈ અમરચંદ તથા ધુળિયા (ખાનદેશ) ના શેઠ સખારામ દુર્લભદાસ આદિના પત્રો આવ્યા અને તે વાંચતાં આપણા ચરિત્રનાયકના વિચારોમાં ભારે પરિવર્તન થયું.

પોતે પણ આ માટે વિચારમગ્ન તો હતા જ. એક તરફ અધ્યયનની તમન્ના, ખીલ તરફ શુરુદેવની મમતા, તેઓશ્રીની તાલીમ અને તેમની ચરણસેવાનો લાભ. વળી પંજાબના ગામેગામના સંઘના આગેવાનોનો પંજાબ છોડીને નહિ જવાનો અનુરોધ. આ બધામાં ગૂજરાતના પત્રોએ ઉમેરો કર્યો.

ગૂજરાતના પત્રો નમૂનો આ રહ્યા.

વડોદરા

“પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ.

શ્રી અંબાલા વડોદરાથી લી. સેવક.....ના વંદણા અવ
 યોજી. આપ સા મુનિરાજ મુખયાતામાં હયો. અત્રે દેવ
 ધર્મના પ્રતાપે આનંદ છે. આપના જૂજરાત તરફ આવવા
 સમાચાર સાંભળી આનંદ થયો છે, કારણ કે ઘણા વર્ષો પ
 આપના જૂજરાતમાં પગલાં ધાય છે. જૂજરાતના બધા ગુ
 ભક્તોને પણ આથી આનંદ થયો. પણ અમારા જેવા આ
 જનોને તો આનંદને બદલે અત્યંત દુઃખ થયો. સાચા
 દરપવૃક્ષ સમાન, જ્ઞાનસાગર, ગુણનિધિ પરમ. ગીતાય
 યુગપ્રધાનગુરુ ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિશ્વનાથસ્વરૂપ મહારાજના
 ચરણોમાં ગુરુકુળવાસમાં અધ્યયન કરવાનું—તાલીમ લેવાનું
 છોડી આપ અહીં ચા હેતુથી આવવા તૈયાર થયા છો
 અમારી તો પ્રાર્થના છે કે બૂલેચૂકે પણ તે માટે વિચાર
 ન કર્યો. અને આપના દયનંદાભયો બલે વંચિત સહીર્ષ
 પણ આશ્ચર્યથીની ચરણસેવામાં આપ રહો તેથી અમને
 વિશેષ આનંદ થયો. આમાં આપનું અને સમાજનું કલ્યાણ
 છે. આપની મુખયાતાનો પત્ર લખતા રહેયો.

એજ લી. દયનાનિવાસી

સેવક.....

ના વંદણા સ્વીકાર્યો. જી

આજ બીજા પણ પત્રો આવ્યા હતા નવનાં દિવસ
 ગાળના થઈ ગુ કરવું?

અ.જે આજે દિવસ એવો જ નયો, નોવરી પણ
 હોયો ન કોયો અને વચ્ચે ત્રણ વ.ચ.ચ.ન. પણ નવ ન
 નવ વિચાર આવે છે. જ.જ પત્રો અને અતિરેકન

આદિ કરી સંધારે કયો. લાખ લાખ વિચારે આવવા લાગ્યા. બીધ તો ન આવી તે ન આવી. વિચારપરંપરા ચાલી.

અભ્યાસ તો કરવો છે. તો પછી પાલીતાણા જવું જોઈએ. એક ચોમાસું તો રસ્તામાં ગયું. હવે જતાં જતાં પણ વખત તો લાગશે. ગુરુદેવે જલ્દી પાછું આવવા તો કહ્યું છે, પણ ત્યાં જતાં જતાં રસ્તામાં ઘીંઘાં કાંઈ વિઘ્ન આવ્યાં તો ? હું જ કયાંક બિમારીનો લોગ થઈ ગયો તો ? અરે પાલીતાણા પહોંચ્યો અને ગુરુદેવની માંદગીના સમાચાર આવ્યા તો, પછી બિડીને પણ નહિ પહોંચાય. વિદ્યા વિના તો રહીય પણ આચાર્યશ્રીની છત્રછાયા અને કૃપાદષ્ટિથી વંચિત રહીય, વળી પંજાબ શ્રીસંઘ અને ગાધા ગુરુમહતોની દષ્ટિએ તો ગુરુની આજ્ઞાભંગ કરવાનો દોષ પણ રહેશે. વળી આ શરીરનો પણ શો ભરોસો ? ઠાને ખખર હતી કે મુનિમહારાજશ્રી રાજવિજયજીની તળિયત આમ બગડશે અને અંબાલામાં રહેવાનું થશે ? આડું થયું કે હજી તો પંજાબની ભૂમિમાં છીએ અને ગુરુદેવ પણ દૂર નથી. પંજાબની ભૂમિ—પંજાબના લોકો—ગુરુદેવનો સંદેશ મને અહીં જ રાખવા ઈચ્છે છે. મારે તે શિરોધાર્ય માનવું પડે. બચ હું આચાર્યશ્રીની ચરણસેવા છોડી કયાંય પણ નહીં જાઉં. વિદ્યા જે કાંઈ ભાગ્યમાં હશે તે તો ગુરુદેવના ચરણોમાં બેસવાથી પણ મળી રહેશે. અરે ! તેમની નાહીમ અને તેમની કૃપાદષ્ટિ મારે મારે મદાન અભ્યાસ થશે મેં મારે જૂન કરી. હવે તો કયે રે ચામ નુ પૂરું થાય અને કયાં ગુરુદેવના ચરણના જઈ પડે નુ ?”

આ નિર્ણયથી દ્વિધ્ય હલકું થયું. મોટો જાર હિતરી ગયો. જોંધ લાધી અને શુરહેવના પ્રકુલ્લ—શાંત—મનો-રમ્ય વદનના સ્વપ્નમાં દર્શન થયાં.

ચાતુર્માસ પૂરું થતાં જ અંબાલાથી વિહાર કરી હુધિયાના થઈ જલધર પધાર્યા. શુરહેવ અહીં જ હતા.

“કૃપાસિંધુ ! મને માફ કરો. મારી જૂલ થઈ.” આપણા ચરિત્રનાયકે ચરણોમાં મસ્તક મૂકી માફી માગી.

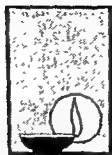
“ભાઈ ! પંડિત થઈ આવ્યા કે !” રિમત કરી આચાર્યશ્રીએ ઉઠાડ્યા.

“તારણદાર ! જૂલ મુધારીને આવી ગયો. કમ્પત્ત છાત્રીને જ્રમથી બીજે મનોવાંછિત લેવા ટોડતો હતો.” આપણા ચરિત્રનાયકે એકસર કયો.

“કેમ ચાલેજા ! મેં શું કર્યું હતું. આઠ મહિનામાં પાછા આવ્યો. કેવું ચાલું પડ્યું ?” એક મુનિસાગરે જાણ્યું પડું પડતાં કર્યું.

“હા બાઈ ! તારી વાત સાચી પડી.”

“બેટા ! અનંદથી રહેા અને અજ્યાન કરો. તારે નાટે જપો અનુક્રમણ થઈ રહેયો. તને જ્યાં દેવાનો મારી તો ઉગ્રા હતો જ નહીં નું તમે ત્યારે તને આપણ પડી મરેડો પડ્યું ને તને તિલક કરેલ નહોતો ઉઠેડો.”

શ્રી પ્રવર્તકલ્પનો અતન્ય પ્રેમ

[૧૭]

“ મૈથેલ્ય વંદામિ. ”

“ ધર્મલાલ, જોહો ! કેણું વીરચંદભાઈ કે ? બહુ જલ્દી આવ્યા ? ”

“ સાહેબ, આપનો પત્ર આવ્યો ને હું નીકળ્યો. ફરમાવો શું હુકમ છે ? ”

“ વીરચંદભાઈ ! જુઓને ! અમેરિકામાં સર્વ ધર્મ પરિપદ થવાની છે. ત્યાંનું નિમંત્રણ છે. પણ મારાથી તો થોડું ત્યાં જવાય ? ”

“ પણ સાહેબ આ પરિપદ પણ બહુ મહત્ત્વની છે. આપણે કાઈ કરવું તો જોઈએ. ”

“ હા ભાઈ ! હું લાલુ છું. અને તે વિચારથી મનને બોલાવ્યા છે. ”

“શુભચર્ય! હું તૈયાર છું. આવું જૈન ધર્મપ્રચારક કાર્ય થતું હોય તો તે મારાં ધનભાગ્ય ગણાય.”

“વીરચંદભાઈ, મને લાગે છે કે તમે થોડો વખત મારી પાસે અહીં રહો તો હું તમને ઠીક ઠીક તૈયારી કરવા માટે વખત આપી શકું.”

“સાહેબ! હું ખુશીથી રહીશ. અને મારે પણ આ પત્ની પાસે જૈન મનોવિજ્ઞાન તથા કર્મવિજ્ઞાન વિષે થોડો વિશિષ્ટ અભ્યાસ કરવો છે. મને જો અમેરિકામાં ઉપયોગી થઈ પડશે.”

“વરુણ!”

“હા સાહેબ, આવ્યો છું.”

“આપણે નિર્ગંધ શ્રી વીરચંદભાઈને જાનાવશો!”

“હા! તૈયાર જ છે. લાવી આવું.”

“શુભા! વીરચંદભાઈને એક નિર્ગંધ તૈયાર કર્યો છે. વાગ્દત્તવિજયજીએ તેને નુદર નાકથી વળી રાખ્યો છે. અને વચ્ચે જાંબો અને પછી તે વિષે આપણે થોડી વર્તી કરી હતી.”

આ વર્તણૂકથી જાણવાથી વિચાર કરી રહેલા, જાહેરમાં જોઈને નુદર નાકથી વળી રાખ્યો અને તેને મારી નાખ્યો. આ વર્તણૂકથી જાણવાથી વિચાર કરી રહેલા, જાહેરમાં જોઈને નુદર નાકથી વળી રાખ્યો અને તેને મારી નાખ્યો. આ વર્તણૂકથી જાણવાથી વિચાર કરી રહેલા, જાહેરમાં જોઈને નુદર નાકથી વળી રાખ્યો અને તેને મારી નાખ્યો.

વીરચંદ્રભાઈ ગાંધી B.A. ને તે પ્રસંગે મોકલવા નિર્ણય કર્યો. તે માટે શ્રી વીરચંદ્રભાઈને પોતાની પાસે બોલાવ્યા. થોડો વખત તેમને સાથે રાખી જૈન સિદ્ધાંતો વગેરે સમજાવ્યા.

.. શ્રી વીરચંદ્ર રાધવજી ગાંધી વીરક્ષેત્ર મહુવાના વતની હતા. ધર્મપ્રેમી, સમાજસેવક અને વિદ્વાન હતા. “ ચિદાગો પ્રશ્નોત્તર ” તૈયાર કરી તેઓ ગયા અને ત્યાં ત્રવં ધર્મ પરિપક્વમાં જૈનધર્મ વિષે મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું, એટલું જ નહિ પણ અમેરિકા વગેરે દેશોમાં ફરી જૈન ધર્મનો સારો જોવો પ્રચાર કર્યો. આપણા ચરિત્રનાયકને પણ આ જાણ આદોલનોનો લાભ મળ્યો, એટલું જ નહિ પણ આચાર્યશ્રીની કાર્યપદ્ધતિ તથા વ્યવહાર દક્ષતાનો પણ ખૂબ પરિચય થયો.

આચાર્યશ્રીનું ચોમાસું જડિયાલાગુરુમાં થયું. અહીં આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકના અભ્યાસની દ્રષ્ટિએ વ્યાખ્યાનમાં શ્રી સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર રાખ્યું. અહીં આચાર્યશ્રીની ઇચ્છાનુસાર ‘ જૈનમતવૃક્ષ ’ પોતે તૈયાર કર્યું. કેટલાક સાધુઓને પણ પોતે પાઠ આપતા રહ્યા. સં. ૧૯૪૬ નું આપણા ચરિત્રનાયકનું ચોમાસું પણ જડિયાલાગુરુમાં થયું.

અહીં આચાર્યશ્રીને ઘુંટણમાં દુઃખાવો થવાથી તરત પિહાર ધર્મ શક્યો નહિ. મુનિરાજેએ આચાર્યશ્રીને નવીન સાધુઓને યોગેદ્વહનની ક્રિયા કરાવવાને માટે પ્રાર્થના કરી. શ્રી ઉદાત્તવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી કર્પૂરવિજયજી, શ્રી વીરવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી દાનવિજયજી, શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી ચતુરવિજયજી તથા લાલવિજયજી તથા શ્રી હસવિજયજી મહારાજના શિષ્ય

શ્રીએ એકાએક પ્રશ્ન કર્યો.

‘પધારો કૃપાનાથ ! ઘણા વળતે બન્ને મન્યા તેથી જરા વાતો કરીએ છીએ. વલ્લભવિજયજી તો આપધીના ભારે કૃપાપાત્ર થઈ ગયા છે ને શું ? વિદ્વાન પણ થયા છે. જુઓને સાહેબ ! મારી સાથે પણ ઠીકઠીક ચર્ચા કરી શકે છે.’ શ્રી કાંતિવિજયજી તથા આપણા ચરિત્રનાયક વાતો કરતા ઊભા થઈ ગયા. આચાર્યશ્રીને વંદન કર્યું અને વિનયથી જવાબ આપ્યો.

“પણ મારા તૈયાર કરેલા વલ્લભને તમે જૂજરાત ન ઉડાવી લઈ જતા. પંક્તળને માટે મેં તેને તૈયાર કર્યો છે. મને તેને માટે બહુ જ મોટી આશા છે.” હસતાં હસતાં આચાર્યશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો.”

કૃપાનાથ ! એમ કહી ન બને. એ તો આપના કૃપાપાત્ર છે. તેમના મન પર આપનો એવો બાહુ થઈ ગયો છે કે તે કોઈના ચળાવ્યા ચળે તેમ નથી. વળી ગુરુદેવ ! મને તો ખૂબ આનંદ થાય છે કે મારા દેશના અને મારા જ શહેરના એક ભાગ્યશાળી મુનિરત્ન આપના વિશ્વાસપાત્ર બન્યા છે અને એજ પંક્તળના રક્ષક બનશે.” શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીએ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કર્યો.

“ભાઈ ! જૂજરાતમા મુનિરાએનો તોટો નથી, પણ આ પંક્તળની કોણ સંભાળ રહે. આવ્યો ત્યારથી તે મારા દૈવ્યમાં જડાઈ ગયો છે અને ખરેખર તે સુપાત્ર છે. મારી પછી તેજ પંક્તળની રક્ષા કરશે. તમે ગયા તેને ત્રાય આપશોને ?” આચાર્યશ્રીએ મનની ભાવના વ્યક્ત કરી.

“દયાનિધિ ! અમે તો આપના જ છીએને ! પંચ
પણ આપનું છે એટલું અમારું છે અને આ વસ્તુલવિજય
પણ આપના છે તેથી વિશેષ અમારા છે. ગુરુદેવ ! મ
તો વચન છે કે મરતાંદમ સુધી હું તેમની સાથે જ છ
આપ નિશ્ચિંત રહેશો.” શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજશ્રી
વચન આપ્યું.

“તમારાં વચનોથી મને બહુ જ આનંદ થયો. હવે મૃત્યુ ગમે ત્યારે આવે, મારો વારસો તો સોંપાઈ ગયો.” આચાર્યશ્રીએ સ્પષ્ટતા કરી.

“ ગુરુદેવ ! મૂજરાત તરફ જવા અભિલાષા છે. યજ્ઞ
યજ્ઞોથી મૂજરાત ઉડયું છે. આસા આપો તો તે તરફ વિદાર
કરીએ. વિદાય આપો ને આશીર્વાદ આપો. ” શ્રી કાંતિ-
વિજયભ મહારાજશ્રીએ પ્રાર્થના કરી.

"સુખેથી સીધાવો. માન આસીવોડ છે. અને બાઈ
હું પણ હવે કાંઠે બેઠો છું. આ ટેકનો ચો ભરોંસો. મારી
પણ વિદાય જ સમજો." ગુરુદેવે બલિષ્ઠવાદી બાબી.

આચાર્યશ્રી સુસાધી વિહાર કરી પડી પધાવો. અને
મદાસાશ્રી પ્રતિપિજ્યમ મદાસાશ્રી વિદાય વગેરે વાજરાન
નરક પધાવો પડીના શ્રીનયને જુન જાનક મનો પ્રતિ
પડી નેવાની રજા. એ નો પ નપુમણરોજ ના ૧૮૧૧ ના
૧૮૧૨ ના ૧૮૧૩ ના રોજ શ્રી પદોનપા રજા મીની રજા
૧૮૧૪ ના રજા મીની ૧૮૧૫ ના રજા મીની ૧૮૧૬ ના રજા
૧૮૧૭ ના રજા મીની ૧૮૧૮ ના રજા મીની ૧૮૧૯ ના રજા

આ પ્રતિષ્ઠા-અંજનશલાકાના વિધિવિધાનમાં પણ આપણા ચરિત્રનાયકે ઘણું કાર્ય કર્યું. જીરાના ચોમાસામાં આચાર્યશ્રીએ “તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદ” નામનો ગ્રંથ પ્રારંભ કર્યો હતો. અહીં તેની પ્રેસકોપી આપણા ચરિત્રનાયકે શરૂ કરી.

પટ્ટીથી વિહાર કરી બધા અંબાલા આવ્યા. ૧૯૫૧ નું નવમું ચોમાસું આપણા ચરિત્રનાયકે આચાર્યશ્રીજીની સાથે અંબાલામાં કર્યું. અહીં આચાર્યશ્રીની આંખનો મોતીઓ ઉતરાવવામાં આવ્યો. તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદનું કામ ચાલુ રહ્યું. સં. ૧૯૫૨ ના માગશર સુદી ૧૫ ના દિવસે અંબાલા શહેરમાં શ્રી સુપાન્દનાથ સ્વામીની પ્રતિષ્ઠા થઈ.

જીવન—સંદેશ

[૧૮]

સ. તલજ નદીના વિશાળ પટ પર સૂર્યનાં સોનેરી કિરણો પથરાઈ રહ્યાં છે. મંદમંદ સીતળ પવન હવામાં તાઝગી બરી રહ્યો છે. અસ્થિતાનાં નિર્મળ નીર ખળખળ વહી રહ્યાં છે. ઝુક અને શિષ્ય ગ્રહેર બહાર સાંન-પ્રયાંત વાતાવરણમાં આવી પહોંચ્યા છે. ઝુક પોતાનાં આપૂર્ણ કાર્યની વિભાજનમાં નિર્ભાગુર છે. બાલિષ્ઠનાં અનેક સમાજઉત્થાન અને આત્મવિચારના કાર્યોનું મથન ચાલતો રહ્યું છે. શિષ્ય ગુરુને પદપૂજનરૂપે આત્મચિન્તન બાનુનરી રહ્યાં છે.

પદપૂજન ! કાનું કાર્ય નથી. પણ માનવ મનમાં જારે મન્યન નથી. નથી છે એવું જીવન આજે નથી. જો બહોં મુખી કરી નથી. પણ મન રૂઢવનું એવું જીવન રહ્યું નથી. નું પવન છે. એવું જીવન નથી. જીવન એવું છે ની. જીવન એવું છે ની. જીવન એવું છે ની.

મનોમુદ્રિતું સમજી લે.” ગુરુએ પોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી.

“આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય છે, ગુરુદેવ !” શિષ્યે વિનય બતાવ્યો.

“વત્સ ! સારાખટ્ટ અને ગુજરાતની સંસ્કારિતા, ધર્મ-પ્રેમ, ભક્તિભાવ, સંસ્કૃતિ, આતિથ્ય અને સમૃદ્ધિની મારા પર સારી છાપ પડી છે. વીરભૂમિ પંચળનાં પ્રેમ, વીરતા, અદ્ભુતતા અને સરળતા તથા અનન્ય ગુરુભક્તિ પણ કેમ ભૂલાય ? એ પ્રદેશોદ્ધાર જેન સમાજનું કલ્યાણ સાધી શકાય એમ મને સમજાય છે. તેમાં જ શાસનની ચોખા છે.” ગુરુએ પોતાના ભાવ રજુ કર્યા.

“ગુરુદેવ ! આપની વાત બરાબર છે. સમાજનું કલ્યાણ એ મહત્ત્વની વસ્તુ છે. પણ તે મારે શું શું કરવું આવશ્યક છે તેની ઝાંખી કરાવવા કૃપા કર્યો ?” શિષ્યે પ્રશ્ન કર્યો.

“ભાઈ ! ક્રાન્તિ અને શાન્તિ એ બે મંત્રો જો સમાજ બરાબર ઝીલે તો ભવિષ્યના જગતમાં જેનશાસનના અહિંસા અને સત્યનો ભારે વિજય થાય. મારું જીવન કેવું ક્રાન્તિમય છે, પણ શાન્તિની મારી સાધના પણ તેટલી જ તીવ્ર છે.”

“આપની ભાવી યોજના શી છે ? કૃપાળુ !”

“જેટા ! ગગનચુગળી મંદિરો ધ્વજનાં સૂચક થઈ ગયાં. તે મંદિરોને પૂજનારા પણ સુખી હોવા જોઈએને ? પણ જ્ઞાન વિના સુખશાન્તિ નથી અનેક પ્રકારના વહેમો તે ત્રિવાય નષ્ટ થવા મુકકેલ છે. જ્ઞાન એ પ્રકાશ છે એટલે હવે મારું લક્ષ્ય ચરસ્વતી મંદિરો તરફ છે. એકપણ જેન બાગદ-આ-વિદ્યા જ્ઞાનથી વંચિત ન રહે. ગમેગમે ગહેરેચહેર વિદ્યાતથો

સ્થપાવાં લેઈએ. ધાર્મિક શિક્ષણ અને ધાર્મિક સંસ્કાર સાથેનું વ્યવહારિક શિક્ષણ હોવું જોઈએ. જ્ઞાન વિના કંઈ નથી, જેમ ધર્મ વિના સંસ્કાર નથી. ”

“પ્રભો ! સાધુસમાજની ઉન્નતિ માટે આપ શું કહો છો ?

“પ્રિય ! સાધુસમાજમાં આજે શાસ્ત્રોના અભ્યાસ માટે જોઈએ તેટલો પ્રેમ નથી. અગત્ય પણ કોઈકોઈ વ્યક્તિએ જોવાય છે. આ માટે એક મહાન પાઠશાળા કેન્દ્રસ્થાને સ્થાપી જોઈએ. નવીન સાધુઓ તથા હીક્ષાના ઉમેદવારો તે સંસ્થામાં ખૂબ અભ્યાસ કરે. સાથેસાથે એક ફરતા વિદ્યાવ્રતની પણ યોજના જોઈએ. જેમાં ૪-૬ વિદ્યાર્થી ફરતા રહે અને સાધુઓને અભ્યાસ કરાવે. ધર્મ, આદિત્ય અને સમાજના કાર્યાલુ અને ઉત્કર્ષ માટે સાધુઓએ અનેક જાતની વિદ્યાનું અને અનુભવનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ. ”

“સુરેશ્વર ! સાધુ સમાજ માટે આપ શું પાડો છો ?

“વરુણ ! સાધુ સમાજ માટે આજે તો નિરાશા ઉપજે છે. તેમની ઠોઠને પડી નથી. યમયં શ્રી—યજ્ઞિનો વિદ્યાર્થી સમાજના બીજા અંગને ખૂબ પ્રાણ આપી શકે તેમ છે. તેમને માટે જ્ઞાનાધારની યોજના જોઈએ. સાધુઓ વિદ્યા મેળવે જોઈએ અને પૂરું પૂરું કરી શકે. ”

“કેવલિયુ ! સાધુસમાજને સન્નિવેશન મળે તે જોઈએ. ”

સાધુસમાજના સ્વચ્છતા અને શુદ્ધતાને જોઈને મને એ સમજાય ગયું છે કે સાધુસમાજને એક જાતનો સન્નિવેશન મળે તે જોઈએ. સાધુસમાજને એક જાતનો સન્નિવેશન મળે તે જોઈએ. સાધુસમાજને એક જાતનો સન્નિવેશન મળે તે જોઈએ. ”

જે શિથિલતા પેડી, સાધુસમાજ નવયુગના નવીન વિચાર-પ્રવાહને જે ન ઓળખી શક્યો અને સમાજના ડોહતા નાવને જે બચાવી ન લીધું તો એ પવિત્ર સંસ્થા સામે બળવો થયો. આજથી ૫૦ વર્ષ પછી કેવો યુગ આવશે તેની કલ્પના આવી શકે છે ? જેમ જેમ જ્ઞાન વધશે, દેશ વિદેશનો સંપર્ક વધશે, તેમ તેમ નવીન સુધારાઓ આવશે. કેટલાક આવશ્યક હશે, કેટલાક નુકસાનકર્તા પણ હશે પણ એ સમગ્રે સાધુસમાજ પ્રજાર, ચારિત્રશીલ, વિદ્વાન, સમયજ્ઞ, અને વિચારશીલ નહિ હોય તો સાધુસંસ્થા પણ વિનાશના પંથે વળશે.”

“શુરહેવ ! સાહિત્ય પ્રચાર માટે આપની શી યોજના છે ?”

“ભાઈ ! જૈનસિદ્ધાંત, જૈનશાસ્ત્રો અને જૈનસાહિત્યનું જગતના સાહિત્યમાં અનેકું સ્થાન છે. દેશવિદેશમાં તેના અભ્યાસકો વધતા જશે. તેમાં સંશોધનો પણ થશે. આપણા જ્ઞાનભંડારો એ મહામૂલ્યા ખજાના છે. તેના રક્ષણની અને જ્ઞાનવૃદ્ધિની યોજનાઓ થવી જોઈએ. જગતને આપણા સિદ્ધાંતોમાંથી અવનવા સંદેશો મળે તેવો પ્રયત્ન કરવામાં જૈનશાસનની પ્રતિષ્ઠા છે.”

“પ્રસો ! સાધુઓ તો ઉપદેશ માત્ર આપી શકે, ખીન્નું તો શું થઈ શકે ?”

“બેટા ! એ ઉપદેશદારો તો ર.લ્લમહાનલ્લ વચ્ચે ધાર તે વાણીદારો તો સમાજ, ધર્મ, દેશ અને જગતના નરોત્તમ પ્રાણ પૂરી શકાય. અલિપ્ત રહી સમાજના કલ્પનના કાર્ય

અંબાલાથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી જ્યારે લુધિયાના પધાયા ત્યારે તેઓશ્રીને લાગ્યું કે જીવનદીપ બહુ વખત પ્રકાશી શકે તેમ નથી. એક દિવસ આચાર્યશ્રી અને આપણા ચરિત્રનાયક ફરતા ફરતા સતલજ નદીને કિનારે આવી પહોંચ્યા. અહીં આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને પોતાનો જીવનસંદેશ આપ્યો અને જાણે પોતાનો વારસો આપતા હોય તેમ પ્રેમપૂર્વક આશીર્વાદ આપ્યા. ચરિત્રનાયક બડભાગી થયા. પ્રતાપી મહાત્માશ્રીના અંતરના આશિષ મેળવી પોતાને ધન્ય માનવા લાગ્યા.

લુધિયાનાથી વિહાર કરી સનખતરા પધાર્યા. અહીં રજપ નિનખિંબોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. અંજનશલાકા કરવામાં આવી. અને ત્યાંનું મંદિર શ્રી શત્રુજયની આદીશ્વરદાદાની દ્વંદ્વ જેલું જ છે. તે જોઈ આચાર્યશ્રીને શત્રુજય યાદ આવ્યો.

“વદલભ ! આપણે શત્રુજય ઉપર ચડી રહ્યા છીએ શું !”

“પ્રભો ! આ સનખતરાનું મંદિર આદીશ્વરદાદાની દ્વંદ્વ જેલું જ છે. એ પણ આપશ્રીના ઉપદેશનું જ ફળ છે.”

વેશાખ સુદિ પુનમની અંજનશલાકા અને પ્રતિષ્ઠા સાર્નાંદ કરાવી. સં. ૧૯૫૨ ના વેશાખ વદી ૬ ના સનખતરાથી વિહાર કરી પસરૂર, સતરાહ, સેરાંવાલી, વડાલી વગેરે ગામોમાં યઈ આચાર્યશ્રી ગુજરાંવાલા પધાર્યા. રસ્તામાંથી આચાર્યશ્રીને શાસરોગ વધ્યો હતો. સાધુમુનિરાજેએ ઓપધ મારે પ્રાર્થના કરી પણ આચાર્યશ્રીએ તે વાત ધ્યાન પર ન લીધી. અને ઉલટું એવા નાના નાના રોગ મારે ને જતી દરા મું એમ કહી વાત ઉઠાવી દીધી.

માટે ઘણું ઘણું કરી શકાય. ચારિત્ર અને શાસનનો ઉદ્દેશ એ જો વસ્તુ નજર સામે રહેવાં ઘટે. ભવિષ્યનો સાધુ મહા વિચારક, નવયુગપ્રવર્તક, દ્રષ્ટા અને સાધક હશે. એ વીરચંદ જેવા અનેક વીરચંદો પેદા કરવા પડશે.”

“શુરહેવ ! આપની વેધક દ્રષ્ટિની આજે જ પ્રતીતિ થઈ. પણ આ બધા માટે કરોડો રૂપિયા જોઈએ તેવું શું ?”

“વાહ રે વાહ ? તું શું કહે છે આ ? જે જૈનસમાજમાં જગડું, ભામાચાહ, વિમળમંત્રી, વસ્તુપાળ, તેજપાળ, કુમારપાળ અને મોતીચા જેવા અનેક ભાગ્યશાળી સ્થળોએ કરોડોના દાનનો અમર વારસો આપ્યો છે, તેના જ પુત્રો શાળા વણિકો પોતાનાં બાળકો, બાળાઓ, ગહેનો, સ્વપ્ન મીંભાઈઓ, વહાલાં મંદિરો, જ્ઞાનભંડારો, પૂજ્ય શ્રાદ્ધ સંસ્થા, પ્રિયચિદાંતો અને મદાન અર્ધિસાધમ માટે પૈસા આપતાં વિચળ કરશે ખરા કે ? બાઈ ! તું જાણતી ન મેં, ગ્રામાજ્ઞાના, ધર્મના કચ્ચાણ માટે ધરેજાનો વરસાદ વરસ્યો. જૈન તો મું જૈનેવરો, લાખો આપશે. પશ્ચિમના વિદ્વાન્ન આદિત્ય લખશે. જૈન ત્રીયો તો દલ્લરોને મુગ્ધ કરશે. જૈન ચિદાંતો જગતના ઉદ્યાનમાં—જગતની યાત્રિમાં વિજયો થશે.”

“પરંતુ આજે શુરહેવ ! આપની અનુભવશીલી મારી તૃપ્તિ જુનાની નથી એ અનુભવશીલી જાણી શકે—”

“આજેના પેઢા દેનારો અનુભવશીલો નિહાળી

જેવો જોઈએ તેવો પેઢો પાડીને પાડીને પાડીને પાડીને

ચરિત્ર નાથક સિદ્ધાન્ત-પ્રચારક
 આચાર્યશ્રી શ્રી વિજયવલ્લભસુરીશ્વરજી

અનુભવતા મૃત્યુને ભેટવા તૈયાર હતા.

“ગુરુદેવ ! કેમ છે આપને !” આપણા ચરિત્રનાયકે હિંમત રાંખી પૂછ્યું.

“આજે શ્વાસનું જોર વિશેષ છે, બાઈ !”

“વૈદને બોલાવું. આપ કહો તો ડાક્ટરને બોલાવીએ.”

આપણા ચરિત્રનાયકે ઉત્સુકતાથી પૂછ્યું.

“ના બાઈ ના, આમાં હવે વૈદ શું કરશે. તુટીની ખૂટી નહિ.”

ત્યાં તો બધા મુનિરાજો એકઠા થઈ ગયા. બધાની આંખમાંથી અશ્રુધારા વહેવા લાગી. આપણા ચરિત્રનાયક તો બાળકની જેમ ગુરુદેવની પથારી પાસે ઢગલો થઈ ગયા. જોરજોરથી હુસકાં ભરવા લાગ્યા.

ગુરુદેવે વલ્લભને માથે હાથ મૂક્યો ને કહેવા લાગ્યા. “વધુ ના શિખ્યો ! મને કાંઈ જ નથી. સાતમ ધારી હશે તો આઠમ થવાની નથી. મારું કાર્યક્ષેત્ર તો હવે પૂરું થયું છે. આ શરીરથી થયું તેટલું બધું કર્યું છે. આ બોળીયું તે બીજું થયું છે. બિચારું હવે કેટલું ચાલે ? હવે તો શાશ્વત આરામ મળશે. ચિરશાંતિ હું જાંખી રહ્યો છું. તમે કેાઈ ચલરાશો નહિ. વલ્લભ, તું હિંમત રાખજે. મારી પાટ તને એવું. હું. ‘પંડાબની રક્ષા’ એજ મારી અંતિમકામના.”

દિવસે જરા સ્વસ્થતા હતી ત્યારે ધીમેધીમે આપણા ચરિત્રનાયક જે અહોનિશ ગુરુ ચરણમાં જ રહેતા તેમને વધુ નાધુવૃદ્ધને સંબોધી કહ્યું. હૃદયમાંથી અંતિમવચનો મરી

બધા ગુરુદેવને વંદણા કરવા લાગ્યા. પણ ત્યાં તો મહામહેનતે શબ્દો નીકળ્યા.

“લો ભાઈ મઘ દમ ચલતે હું
ઔર સઘકો સમાતે હું”

આ સાંભળતાંની સાથે બધાની હીંમત ટૂટી ગઈ અને મધા ગમગીન થઈ ગયા. આંખોમાંથી અશ્રુખિંદુઓ સરી રહ્યાં. આપણા ચરિત્રનાયકના હૃદયમાં તો ભારે ખળભળાટ થી રહ્યો હતો, પણ તેમણે આ સમયે હિંમત રાખી. ધાને શાંત થઈ જવા ઇશારો કર્યો. ગુરુદેવની બનતી સેવા રવા સૂચના કરી. આચાર્યશ્રીએ બેચાર વાર અહંમ્ અહંમ્ બોલતું ઉચ્ચારણ કર્યું અને ગુરુદેવનો જીવન-હંસ આ ઢેહ પરજનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગમાં પહોંચી ગયો. તેમનો પરમ વિત્ત પુણ્યાત્મા અમર અમર ધામમાં ઉડી ગયો.

આખા ગામમાં ગુરુદેવના સ્વર્ગવાસના સમાચાર વાયુ-ગે પહોંચી ગયા. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે હજારો પ્રિયુરુપોની મેદની જામી. શ્રીસથે લબ્ધ પાલખી તૈયાર થી. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે ઉલટેલા માનવમેદની મરાયે જતી હતી. આખા શહેરમાં પાલખી ફરી મહોરો હોસ્તે અને બજારોમાં ગુરુદેવને પુષ્પો ને પુષ્પદારોથી ભ્રમ્યા. હજારો પ્રિયુરુપો, રહો ને બાળકો, હિંદુ મુસલમાન, સીખ ને આર્યસમાજ બધાએ ગુરુદેવને અંતરથી ન આપ્યું.

જેન સંધના આખાલયે ગુરુદેવને સંદન. ૩૧, અને નેવેલથી પૂજ્યા. ધર્મપ્રેમી જનોએ પંના ઉ. ૫૧

ગરીબોને લોજન આપ્યું. ગુરુદેવના આત્માની પરમ કીર્તિ માટે તત-નિયમ લીધાં.

હજારો મનુષ્યોની જયજય નંદાની ગગનભેદી ગરબ સાથે ચંદનની ચિતામાં ગુરુદેવને પોઢાડયા, અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો.

હજારો ચક્રુઓમાંથી અશુધારા ચાલી. ડેવોએ સરવં દાવેથી અમીના છાંટણાં છાંટયા. ગુરુદેવને અંજલિ આપે ગુરુદેવનો નમ્બર ઢેહ ભરમીભૂત ઘડી રહ્યો છે ત્યાં એક વિદ્ય આપ્યું. કોઈ ધર્મદેવી મનુષ્યે સરકારી અફસરને બંદો કે આત્મારામજી મહારાજને વિષ આપવામાં આવ્યું છે પોલીસ પણ આવી પહોંચી. શ્રીચંધમાં ભારે આશ્ચર્ય મેં દોષ ફેલાયાં. ચંધના આગેવાનો સરકારી યાજ્ઞમાં જન પરિસ્થિતિ સમજાવી.

ગુરુદેવના ફેડની પવિત્ર ભરમ તેનો પોલીસે કામ કર્યો હતો શ્રીચંધે લાહોરથી એ ત્રાહોળ પ્રવિદ્ધ અંગે વહીવતે મંગાવી કાવદેગર પાછી લીધી અને તેને મે. ૬૬ ઉત્તરથી નગરમાં ફેરવી, હજારો લોકોએ માથે ચંદન ગામિગમ તે પવિત્ર ભરમ પહોંચી ગઈ. ગુરુદેવના અવશેષ પવિત્ર જલગ્રાસરના પપડાખ્યા. ગુરુદેવના છવનકાવને મ જલિ આપવા હજારો જાનો ભારે હૃદયે પાનપેશાને ને ને પહોંચ્યા.

વિજય ગંગા ૨૦૦૦ નવકયા ૧૦૦૦ જાનો ૧૦૦૦
૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦ ૧૦૦૦

પછી પણ સહાયક હોય છે એ વાતની અહીં ખાત્રી થઈ જાય છે. મંગળવારની રાતનો કરેલો કલેક્ટરના નામનો તાર બુધવારની રાતના નવ વાગે કલેક્ટરને મળે છે એ પછી ચિંતાસ્થાનમાં પોલીસ આવી ભરમનો કળાએ લે છે.

ગુરુવાર સવારના પોલીસ પોતાની રીતિમુજબ ઉપાશ્રયમાં આવી સાધુઓની જીળાનીદ્વારા કેસને પગભર કરવા ઉદ્યમ કરે છે પણ આપણા ચરિત્રનાયકની જીળાની લેતાં જ પોલીસ સમજી ગઈ કે અહીં કંઈ બનવાનું નથી ! આપણા ચરિત્રનાયકની આવાં ગુરુવિયોગ કદમાં પણ હિમ્મતની સાથે છટાદાર જવાબ સાંભળીને પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટે પણ માથું ધૂણાવ્યું—વાચકોના વિનોદની ખાતર એનું જરા દિગ્દર્શન કરાવવું ઠીક જણાય છે.

પો. સુ—તમારું નામ શું છે ?

જવાબ—વલ્લભવિજય.

પો. સુ—તમારા પિતાનું નામ ?

જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ !

પો. સુ—માતાનું નામ ?

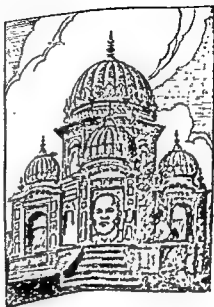
જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ !

પો. સુ—ગુરુજીનું નામ ?

જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ !

પો. સુ—તમે શું બોલો છો ?

જવાબ—હું ઠીક બોલું છું. મારા માટે માનાવિદ્યા.

ગુરુદેવનું સ્મારક

[૨૦]

ગુરુદેવના સર્વગમન પછી પહેલી જ વાર થી-
 તેંવ પંચમ ગુજરાતવાસી બંધાય થયો હતો. મામેશ-
 મના આગેવાનો, પદ્મિની સજ્જનો અને ગુરુદેવના બહુ-
 માળ્યા હંદા મુજે તે કાલકાળના બારે બીડ હતી.
 શ્રીગુરુદેવની કલ્પકાંક્ષા નવો હતો.
 "ગુરુદેવનું સ્મારક"

તો સાવધાન છે. ગૃહસ્થપણની વાત જ જ્યાં નથી ત્યાં પછી
આપણે શું કરી શકવાના છીએ? હાં મહારાજ? એ બતાવો
મંગળવારની સાંજના, મરનાર આપના ગુરુજીએ સોજન
કર્તું હતું?

જવાબ—હા.

સવાલ—સોજનમાં શું વાપર્યું હતું?

જવાબ—અણાનો રસો થોડોક વાપર્યો હતો.

સવાલ—એ ખોરાક કેના ધરનો હતો?

પો. સુ. દાવકું મ્હોં રાખી સુરંગ લગાવી.

જવાબ—અમે સાધુલોક જુદાંજુદા ઘરોની બિશ્વા
લક્ષ્યે છીએ. કેના ધરેથી શું લીધું અને શું શું નથી લીધું
તેની કોઈ નોંધપોથી રાખતા નથી. જેટલું યાદ આવે તેટલું
ગુરુમહારાજની આગળ કહી દેવાનું હોય અગર આપ ગુરુજી
બનો તો આપની આગળ પણ કહેવાનો સમય આવી લાગે.

આપણા ચરિત્રનાયકનો આ જવાબ સાંભળી ખુશાલી
દર્શાવતા પોલીસ અફસરે "મહારાજ તકલીફ માફ
ફરમાવે, જૈસે આપ અપને સાધુપણેમે સાવધાન હેં એસેહી
હમેશાં કાયમ બને રહેં, કહેતાં કહેતાં પો. સુ વગેરેએ
વિદાયગીતી લીધી.

છે. વારંવાર એ તેજોમય મૂર્તિ નજર આગળ ખડી થાય છે. એમની પ્રતાપી મધુર વાણી ફરી ફરીને સંભળાય છે.

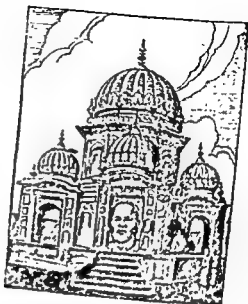
“ મને તો ઊઠતાં, બેસતાં, જોત્યરી વખતે કે વ્યાખ્યાન વખતે, ગતાં-આવતાં, નિત્યક્રિયા કરતાં કરતાં એ તેજોમય મૂર્તિ ભૂલી ભૂલાતી નથી. એ દિવ્ય દેહ તો નથી પણ તેમનો અમર આત્મા એક એક પંબળી હૈયામાં ગુંથ રહ્યો છે.

“ એ શુરુદેવ, આત્મારામ ખરેખર આત્માના રામ જેવા, યાદ કરતાં જ હૈયામાં ઝલુઝલુટી જંગાવે છે, અનેકાનેક સ્મરણો ખડાં થાય છે, અનેકાનેક શુરુદેવની પ્રવૃત્તિઓ યાદ આવે છે. તેમની ગુલંદ વાણી, પ્રાણીમાત્ર પ્રત્યેની પ્રેમભાવના, શિષ્યો પ્રત્યેની અમીદ્રષ્ટિ, સંઘે સંઘના કલ્યાણની અહોનિશ સાધના અને દેશ વિદેશના હબરો લાખો હૃદયોમાં તેમની પ્રત્યેની નિઃસ્વીમ ભક્તિ-ખડું ય યાદ આવે છે ત્યારે હૈયું હાથમાં રહેતું નથી. વારે વારે ત્યાં કરે છે એ પ્રેમની પરમ પવિત્ર પ્રભાવિત્ત તેજોમય મૂર્તિ! તેમની પ્રેરણા હજી તો આપણા હૃદયમાં પ્રાણ પૂરે છે.”

આપણા ચરિત્રનાયકના આટલાં દહંભયાં, લાગણી સંચાં વચનોએ ભરૂં કર્યો. નાના મોટા બધાની આંખો અધુલીની યઈ ગઈ. ચરિત્રનાયકને પણ શુરુદેવ યાદ આવી ગયા. તેમની આંખ સજ્જ યઈ ગઈ. આગળ શબ્દ ન બોલી શક્યા ને ગહુંલી શરૂ થઈ. ગહુંલી પછી આગળ ચલાવ્યું.

“ આપણું બધાનું હવે શું કરવું છે ? ”

“ એ જ્ઞાન દિવાકરના સંદેશને આપણે ઝીલવો, ને

ગુરુદેવનું સ્મારક

[૨૦]

ગુરુદેવના સ્વર્ગાવધન પછી પહેલી જ વાર શ્રી-
શંકર પંચજન ગુજરાતપ્રાચીન એકત્ર થયો હતો. તામેના-
મન્ય આનેયો, પર્વતેની નજરનો અને ગુરુદેવના ખરો
આખા દેશા આજે નો ઉપાસકમા વારે બીડે દેશી
ઓગરેથી ઉપાસક દેશાઈ થયો હતો

" ગુરુદેવને જન્મ મોકાળ, પંચજન આજે જ આજ
જો વધે નથી. " ૧ મને અને , અને બીડે થી દેશ

માત્ર ઉપદેશ આપી શકીએ પણ તેની વ્યવસ્થા આદિ પ્રબંધ તો પંબળ શ્રીસંઘને કરવાનો રહેશે.”

શુભેશના સ્મારકની યોજના શ્રીસંઘે સાંભળી, શુભેશના અપૂરા કાર્યને પૂરા કરવાનો ંધાએ નિશ્ચય કયે આ સંદેશ ગામેગામના શ્રીસંઘને મળ્યો અને ગામેગામ શુભેશના સ્મારકને માટે યથાશક્તિ ફંડ આદિ થયું.

આજે એ યોજનાના કાર્યોનો વિચાર કરતાં પ્રત્યેક શુભેશજ્ઞને હપ્ત થાય છે. ખરેખર શુભેશના સ્મારકને માટે પંબળે પોતાનો ફાળો પૂર્ણ રીતે આપ્યો છે, એટલું જ નહિ પણ હિંદુભરના શુભેશજ્ઞોનો તેમાં ફાળો છે.

૧ આજે આત્મસંવત ચાલે છે.

૨ સમાધિમંદિરનું ખાતમુહૂર્ત સં. ૧૯૫૩ આત્મસંવત ૧ માં થયું. સં. ૧૯૬૫ આત્મસંવત ૧૨ વૈશાખ શુદ્ધ ૬ ના ચરણસ્થાપના—સમાધિમંદિર પ્રતિષ્ઠા થઈ અને તેનું નામ શ્રી આત્માનંદ જૈન ભવન રાખવામાં આવ્યું.

૩ ‘આત્માનંદ જૈન સભા’ નામની સંસ્થાએ પંબળમાં જગ્યાએ જગ્યાએ સ્થાપન થઈ છે. ભાવનગરમાં ૧૧૦થી એક ‘શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા સાહિત્ય પ્રકાશન’ ૧૧૦૨ કાર્ય ઉત્તમ રીતે કરે છે. મુંબઈમાં પણ આત્માનંદ જૈન સભા હમણાં શરૂ થઈ છે.

૧૧૦ પંબળની આ સભાઓના કેન્દ્રસ્થાન તરીકે “શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભા” ઉપાધ્યાયજી શ્રી સોદનપ્રિયજી મહારાજના પ્રયાસથી આપનું શરૂ થયું.

ધર્મમૂર્તિનાં અપૂરાં કાર્યો પૂરાં કરવાં, તે શાસ્ત્રનશિરોમ્ભ
આદેશને અમલી કાર્યમાં રજુ કરવો.

પંબળનો શ્રીસંઘ તો તૈયાર છે. બીજા દેશના
સંયો પછુ આપણી યોજનાને જરૂરાજરૂર સાથ આપ
ગુરુદેવનું નામ દેશવિદેશમાં મથાહૂર છે. તેમના પૂ
પ્રતાપે ગુરુદેવ કહી ગયા છે તેમ જૈનશાસ્ત્રને સમાજ
કાર્યો કદાપિ અપૂરાં નહિ રહે. એ કાર્યો જો સાચાં કર
ધુકારી હશે તો, તો ઘરેણાના વરસાદ વરસશે, અર્થ
બકતો લાખો આપશે, દેશદેશના પૂણેપૂણેથી સહાય મળે
ગામે ગામે, ઘેરેઘેર અને સચેસંઘની સહાયતા આ
મળશે.

“ ગુરુદેવના સમારકની યોજના આ રહી:—

૧ ગુરુદેવના નામનો સંવત ચરુ કરવો.

૨ ગુરુદેવના નામનું એક મનોહર સમાધિમંદિર
બનાવવું.

૩ શ્રી આત્માનંદ જૈન મુનિ નામની મુનાઓ જન્મ્યા
એ જન્મ્યાએ સ્થાપન કરાવી અને તે દ્વારા આદિત્ય પ્રા
ચીન, નામજનુપાર, સંનિહન વનેરે વનેરે કાર્ય કરવાં.

૪ આત્માનંદ જૈન પાત્રગ્રામી, શાળા, કન્યાશાળા
બંધાવવાં આદિ શિશુમુલ સ્થાપના કરાવી

૫ શ્રી આત્માનંદ જૈન દિગ્ગજ નામના કરાવે

૬ ગુરુદેવના કાર્યને વેર આપી ચક્રે ને પે

૭ ગુરુદેવના કાર્યને વેર આપી ચક્રે ને પે

સાધ્ય કામ હર્તુ છતાં આપ ખૂબ સાવધાનીપૂર્વક કાલ સહન કરીને પણ બધી પરિસ્થિતિને પહોંચી વળ્યા અને ગુરુદેવના નામના લહેરાતા ઝંડાને દેશભરમાં વિજયી રાખ્યો. હિંદુશરનો જૈન સમાજ એથી પરિચિત છે. પંતબ શ્રી સંઘનો તો આ બધાં કાર્યોમાં ઘણો સાથ છે.

આ ચાતુર્માસમાં આપની સાથે વૃદ્ધ સાધુ શ્રી કુશ-
ળવિજયજી મહારાજ, શ્રી ગંદનવિજયજી મહારાજ, શ્રી
હીરવિજયજી મહારાજ, શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ, શ્રી
શુભવિજયજી મહારાજ, શ્રી લગ્નિધિવિજયજી મહારાજ,
તથા શ્રી રામવિજયજી મહારાજ હતા.

ગુજરાનવાલાથી શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથની યાત્રા માટે
સામનગર તરફ વિહાર કર્યો. અને પપનાબા પધાર્યા.

૪ શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળાઓ તો ગામે ગામે ચાલુ છે. કન્યા પાઠશાળા પણ ચાલે છે. આત્માનંદ જૈન સ્કૂલ અને શ્રી આત્માનંદ જૈન હાઈસ્કૂલ પણ ચાલે છે. હમણાં જ શ્રી આત્માનંદ જૈન ડેલેજ પણ અંબાડામાં શરૂ થઈ છે અને સં. ૧૯૮૧ આત્મસંવત ૨૬ મહા શુદ્ધી શુક્રવારે આપણા ચરિત્રનાયકના હાથથી 'શ્રી આત્માનંદ જૈન ગુરુકુળ પંચગ' નામનું ગુરુકુળ પણ ગુજરાતવાદીમાં સ્થાપન થયું છે અને તે જરાબર ચાલે છે.

૫ શ્રી આત્માનંદ જૈન માસિક પત્રિકા વર્ષો સુધી બાળુ જયવંતરાયજી જૈનીના તંત્રીપણા નીચે ચાલતી હતી. જૈન ડેલેજને માટે પહેલેથી એક 'પાઈ ફંડ' શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. પાછળથી તે ફંડ બંધ થઈ ગયું અને જેટલી રકમ હતી તેમાંથી વિદ્વાનો તૈયાર કરવામાં આવ્યાં. સં. ૧૯૫૨ નું આનુભીષ આપણા ચરિત્રનાયકે ગુજરાતવાદીમાં સંપૂર્ણ કર્યું અને ગુરુદેવના સમારકામી યોગ્ય નૈવાર કરી. શ્રી સંઘ પંચગને તે માટે પ્રેરના આવી.

હવે બધી જગ્યાઓની તેમના ઉપર આવી પડી. પિતાની ૧૫ તો નાની હતી, પણ ગુરુદેવની કૃપા કૃતિથી જગ્યાઓની પૂર્વક ધીમે ધીમે સંનિયતી બધાં કાન ધરા ગાળ્યા. કૃતિને દીન દીન તો હતું જ. પણ ગુરુદેવના ગુરુત્વના નાનકડા અને સાચા નાનકડા જુદા હોવાને કારણે જ તેમને ગુરુચિરદાયી થયેલા. આત્માનંદ જૈન પંચગને ગુરુચિરદાયી થયેલા. આત્માનંદ જૈન પંચગને ગુરુચિરદાયી થયેલા. આત્માનંદ જૈન પંચગને ગુરુચિરદાયી થયેલા.

સાધ્ય કામ હર્તુ છતાં આપ ખૂબ સાવધાનીપૂર્વક કદ સહન કરીને પણ બધી પરિસ્થિતિને પહોંચી વળ્યા અને શુભદેવના નામના લહેરાતા ઝંડાને દેશભરમાં વિજયી રાખ્યો. હિંદુભરનો જૈન સમાજ જોથી પરિચિત છે. પંતળ શ્રી સંઘનો તો આ બધાં કાર્યોમાં ઘણો સાથ છે.

આ ચાતુર્માસમાં આપની સાથે વૃદ્ધ સાધુ શ્રી કુશ-બલિજયજી મહારાજ, શ્રી ગ્રંદનવિજયજી મહારાજ, શ્રી હીરવિજયજી મહારાજ, શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ, શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ, શ્રી લલિધવિજયજી મહારાજ, તથા શ્રી રામવિજયજી મહારાજ હતા.

શુભરાત્રવાલાથી શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથની યાત્રા માટે રામનગર તરફ વિહાર કર્યો. અને પપનાળા પધાર્યા.

લાલ હેતા. અહીં મહારાજ રણજીતસિંહના પ્રપૌત્ર સંદેશ
દુષ્કરસિંહજીના મિત્ર, ઘણા ગામોના માલિક એક વખત
આપના દર્શને આવ્યા. મહારાજશ્રીએ તેમને ધર્મોપદેશ
સંભળાવ્યો અને એ એવા તો મુગ્ધ થઈ ગયા કે જ્યાં
મુધી મહારાજશ્રી રહ્યા ત્યાં મુધી રાજ વ્યાખ્યાન
આવવાનું ન ભુલતા. વિહાર વખતે સરદાર આવ્યા. ગુરુ
ચરણમાં નમસ્કાર કર્યો અને આશીર્વાદ માગ્યા. સ્વયં
નેત્રે સરદારે વિદાય આપી.

અહીંથી વિહાર કરી અકાલગઢ યાદને રામનગર પધોઈ
અહીંના બધા જૈન ભાઈઓ સ્વર્ગીય બૂટરાયજી મહારાજ
બતાવેલા હતા, તેમી મહારાજશ્રીને જોઈને તેઓ બધા
પૂજા આનંદ યથો. બધાએ મહારાજશ્રીની બારે સેવાઓ
કરી. તે ભડતો વ્યૂનીવ્યૂની વાતો કરતા અને મહારાજશ્રી
તે પુરાણી વાતો સાંભળી આનંદ યથો. વ્યાખ્યાનનો ઉ-
દ્દેશ બીજા ભાઈઓ પણ આવતા.

અહીંના મોટા જમીનદાર અને શ્રવિય બલિતા આરે
વાત વાત રાત્રેચાક સનાતન ધર્મના સ્તંભ કહેવાતા હતા
તેમજે મહારાજશ્રીનું અગમન સાંભળ્યું અને તે વ્યાખ્યાન-
સરસ લાગ્યા. પછી તો અકર્ષણ બંનું વાનું કે કેવું
દિવસ તેઓ વ્યાખ્યાનમાં ન હોય તેમ નહિ એટલું
નહિ પણ રૂઢાક મિલેને પણ હોય નહિ મહારાજશ્રીને
શ્રવણે પૂર્વે ઉપેક્ષા વાળી તેઓ આનંદન મન-
સહાયક થાય છે.

શંકા છે. બીજી શંકાનું સમાધાન તો કદાચ આપની પાસેથી મળી રહેશે.”

“અહો ! બસ ! આ કાંઈ બહુ રહસ્યપૂર્ણ શંકા નથી. જુઓ ઈશ્વર તો મારા, તમારામાં, પ્રત્યેક મનુષ્ય, પ્રાણી, પક્ષી, જીવનું અને વનસ્પતિ, પ્રાણી, અગ્નિ, અને વાયુ માટે તમામમાં વ્યાપક છે. આત્મા એજ પરમાત્મા અને આ જ તેજ આત્મા. મનુષ્ય પોતાના આત્માનો વિકાસ સાધી કર્મક્ષય કરી પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી મોક્ષ મેળવે છે અને એજ મારા તમારા જીવનનું ધ્યેય છે. આપણા પોતાના ધ્યેયને સાધવા શુદ્ધ રાગદ્વેષ રહિત વીતરાગ આત્મા પરમાત્મા આલંબનની જરૂર પડે અને એ જ આલંબનીય શુદ્ધ આત્મા—પરમાત્મા એજ ઈશ્વર માનવાનો વ્યવહાર છે.”

“આપજ મારા ગુરુ ! આવી સ્પષ્ટતાથી અને સરળતાથી, પ્રેમથી અને શાંતિથી તો કોઈ સમજાવે જ નહિ. હું તો કૃત્યકૃત્ય થયો. માફ કરો, હું તો માનતો હતો કે આ ભાવણના સાધુ (ભાવણ-જૈન) શું જવાબ આપી શકશે. પ્રેમહી માફ કરો. હું તો આપનો કાળી થયો છું.”

પપનાખામાં લાલા ગણેશદાસ તથા લાલા જવંદા-મલ્લએ શ્રદ્ધાચર્યવ્રત પર્યજ્ઞાણ આદિનો ગદુ સારો લાભ લીધો.

પપનાખાથી વિહાર કરી કિલાદીદારસિંહ નામના ગામે પધાર્યા. અહીં લાલા મધ્યાદાસજીની સારી લાગવતરી નેમની સાથે ધણી ભાઈજો વ્યાખ્યાનમાં આવતા. એક વખત ન. મધુર વ્યાખ્યાનનું જે કોઈ પાન કરી જતા તે વાર - અ. વ.

“ સરદારજી ! તમારી વાત સાચી છે. અહીં ઘણાં વખત રહ્યા, તમારા રોટલા તો ઘણા દિવસ ખાધા. હવે બીજે જઈએ, સાધુ તો ફરતા બધા. ”

“ સાહેબ ! તે નહિ જાને. મને ને મારા કુટુંબને તો આપે ખરેખર તારું છે. આપની અમૃતવાણી તો હજી અંતરમાં શું છે. હજી તો તૃપ્તા છીપી નથી. અમે તો આપને નહિ જવા દઈએ. ”

“ જુઓ ! સરદારજી ! તમારો પ્રેમ તો સ્વાથી ગણાય. બીજાનો પણ વિચાર ખરો ને ! ”

“ આપને ક્યાં અમે હંમેશા માટે રોકીએ છીએ પણ મહિનો દિવસ તો નહિ જ જવા દઈએ. ”

“ કતોરસિંહજી ! તમે બાબાજીને પૂછો. હું તો તેમનો આજ્ઞાપાલક છું. ”

“ બાબાજી ! શું કહો છો ? અમે તો આપને અહીંથી નથી જવા દેવાના. ”

“ બાઈ ! અમે જરૂર રહેતા. તમારા આગ્રહની કીંમત અમે સમજીએ છીએ, પણ રાવલપીંડી જવાની તાકીદ છે. ”

“ બાબાજી ! એ નહિ જાને. અમે તો બચ્ચાં-છોકરાં બધા બેઠા છીએ આપને દારે અને આ ટપાલની થેલી પણ બંધ જ પડી છે. ”

“ સરદારજી ! એવી હઠ ન હોય. બાબાજી બૂખ્યા છે અને તમારું ટપાલનું કામ પણ પડ્યું રહે તે ઠીક નહિ માટે તમે ખુશીથી જવા દો. ચાલો, એમ કરો. અમે બે

ભાઈએ એક વાત કહેલી તે પ્રત્યેક સાધુ મુનિરાજને
ત આવશ્યક છે. તેમણે કહેલું કે “ આપ વૃદ્ધ સાધુ
રાજેની સાથે વિચરો છો તે બહુ શ્રેષ્ઠ છે. વૃદ્ધ સાધુના
સાથી યુવક સાધુનું જીવન અનેક જાતની ખુશાઈઓથી
જાય છે.”

આ સમયે શ્રી બાબાજી મહારાજ, શ્રી હીરવિજયજી
રાજ અને શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ એ ત્રણે વૃદ્ધોના
સમાં મહારાજશ્રી હતા.

અકાલગઢથી વિહાર કરી ગુજરાવાલા થઈ આપ જમ્મૂ
માં જમ્મૂમાં ઘણા વખતે મુનિરાજનાં પગલાં થતાં હોઈ
એ ખૂબ ધામધૂમથી સ્વાગત કર્યું. વ્યાખ્યાનમાં શ્રાવકો
ય સનાતની ભાઈઓ, સીખ સરદારો તેમજ કેટલાક
જી. ભાઈઓ પણ આવતા હતા. અર્થાત્ માટે પણ ઘણા
ર ભાઈઓ આવતાં, તેઓને મહારાજશ્રીની દલીલપૂર્વક
થી સમજાવવાની શેલી બહુ મજાની લાગતી અને એ
ને કોઈ એક વખત તેમના સંપર્કમાં આવતું તે તો
ક ધઈને જતું.

જમ્મૂથી અનખતરા તરફ જતાં રસ્તાનાં વિશાળ
માં ગામમાં રાત રહેવું પડ્યું. ગામની ધર્મશાળામાં
આશ્રય લીધો.

“ અરે ! છન્નુ ! આ ધર્મશાળામાં કોણ ઉતર્યું છે ? ”

“ મહારાજ ! સાધુલોક ! ”

“ તે કોના હુકમથી સાધુને ઉતાર્યા ? ” છન્નુ નોંદર
રો ભટજીની ગર્જના સાંભળી ગભરાયો ને વૃથા થઈ ગયો.

યાવ શોધતા બોલ્યા.

હેતુ! શું તમે એમ માનો છો કે ધર્મભૂમિ
સામાં હવે ધર્મનું નામનિશાન પણ નથી અને
હાત્માઓ બધા મરી ખૂટ્યા છે? તમને વળત
આધુતા વિષે એ શબ્દો કહેવા ઈચ્છું છું. ”
મે પંડિતજીને વિચાર કરતા કરી મૂક્યા.

મીજી! મારી ભૂલ થઈ. આપ જરૂર કહો.
વાણી સાંભળી શાંતિ થાય છે. મેં આપને
હિં. ” પંડિતજી નમ્રભાવે બોલ્યા.

મળો ત્યારે! પંડિતજી! અમે જૈનસાધુઓ છીએ.
કુઓ દ્રવ્યના નામે એક કૂટી બદામ પણ ન
તો સ્ત્રીની તો વાત જ શું કરવી? એટલું જ
હસ્તીના મકાનમાં કે જ્યાં સ્ત્રીઓનો વાસ
મારાથી રહેવાય પણ નહિ. ગમે તેટલી ગરમી
અન્નજળ મળે કે ન મળે પણ રાત્રે અન્ન
પ્રેપુ પણ લેવાય જ નહિ. ઘરનાર કોલત છોડી
કુકરી માગીને ખાવી. કરોડપતિ કે ગરીબ
કુઓની દ્રષ્ટિમાં સમાન છે. એક ઘરથી લોજન
પ્રાપ્તિમાં સિવાય એક મહિનાથી વધારે કોઈ
વાય પણ નહિ.

મી કે શસ્ત્રી ગમે તે હોય પગે ચાલીને જ જવાય.
કે કોઈ પણ વાહનનો ઉપયોગ થઈ જ ન
બણવી, બણાવવી અને તીર્થયાત્રા કરવી તથા
મકલ્યાણનો માર્ગ બતાવવો એ અમારો આચાર

ધાય તેમ પોતાના ધણીથી બચવા વીન-
પી.

સારું બાઈ ! તારું કલ્યાણ થાશે.” આપણા
કે જવાબ આપ્યો.

મહારાજ ! આપની જવાની ઈચ્છા હોય તો રસ્તો
સાથે આવું. અહીં રહેવામાં તો સહીસલામતી
એક શીખ સરદારે પણ તેમજ સલાહ આપી.

સાહેબ ! તાપ બહુ છે. હમણાં નીકળશું તો હેરાન
ની મોડા નીકળશું તો કોઈ ગામ પહોંચતાં રાત્રિ
બન્ય. અમે તો કહીએ છીએ કે થવાનું હશે તે
પણ છે તો મનુષ્યને ?” સાથે સાતઆઠ શ્રાવકો
ધી એક બોલી બિઠયા.

લાલાજી ! તમારી વાત તો ખરી. એમ તો અમે
બીતા. અમારી પાસે શું લેવાનું છે તે લઈ લેશે.
તો બે સારા શબ્દો સાંભળશે પણ ખરો. પણ
રો વિચાર આવે છે. ધૂપ છે પણ તમારી પાસે તો
રો સાધન છે. અમારી ફિકર ન કરશો. અમારા પગ તો
ધુકે થઈ ગયા છે. કેમ સ્વામીજી શું ઈચ્છા છે ? ”
પરિત્રનાયકે લાલાજીને સમજાવી સ્વામીજીને પૂછ્યું.
તમારી વાત બરાબર છે. નકામે કોઈનો જીવ
શા માટે મૂકવો ?” સ્વામીજીએ પણ સંમતિ આપી.

તે ખરા તડકામાં અહીંથી રવાના થઈ આઠ કોસની
પાકરી પગે ચાલીને પૂરી કરો. રસ્તો પણ વિકટ.

પણ સરસ છે. અને એટલું જ નહિ પણ પ્રતિષ્ઠા તથા આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય ત્યાગિણિ પણ ભારત જેન સંધની ભાવનાથી એજ ભારે મહોત્સવપૂર્વક યર્ષ હતી.

સથી વિહાર કરી કસૂર યર્ષ પટ્ટી જતાં રસ્તામાં ગામ આવ્યા. એક દિવસ પોતાના પ્રિય શિષ્ય વિજયજી મહારાજની સાથે જંગલથી આવતા માં એક અખાટો નજરે પડ્યો. તેમાં એક સીખ કંઈકેક કરતા હતા.

કહેવ ! આજ સરદાર હીરાસિંહ. " લલિતવિજયજી જણાવ્યું.

હો ! ત્યારે તો જરૂર તેમને જોવા જઈએ. તો મેં ઘણું સાંભળ્યું છે. " આપણા ચરિત્ર-મોહન આજ્યું.

હેમ ! એ શીખ ગૃહસ્થ છે. સુખી ધરના છે. ભારે શોખ છે. પંજાબમાં મગદળ ચલાવવામાં નથી. કહેવાય છે કે લોહાના ભારેમાં ભારે ફેરવી શકે છે. "

હો ! તે તરફ યઈને જઈએ "

ચાલો. "

એવો અખાટો, પાસે જ લોહાની મોટી મગદળો એક હાથપુટ સુદૃઢ યુવાન વ્યાયામ કરતો હતો.

સરદાર હીરાસિંહ તમારું જ નામ કે ! "

આપણા ચરિત્રનાયકે પૂછ્યું.

“હાજી મહાત્મા ! આ ઘાસને હોરાસિંહ કહે
સાધુ મહારાજને ભેઈ સરદાર ઉભા થઈ ગયા. હાથ
પ્રભામ કર્યા અને નમ્રભાવથી જવાબ આપ્યો.

“સરદારજી ! અમે આપના બળની બહુ જ પ્રશંસા
સાંભળી છે.”

“સ્વામીજી ! એ તો સંતપુરુષોની કૃપાનું ફળ છે.”

“સરદારજી ! અમારા ગુરુદેવને આપને ભેવાની ખામ
શંકા હતી.” શ્રી કવિતવિજયજીએ હાકિંક ભાવ બતાવ્યો.

“મારાં ધન્યબાન્ય ! જલપાન લેશો ?” પ્રાચીના કહે.

“ખપ નથી !”

પછી તો એ લોખ નરદારે પોતાની મણોની ગનેડો
ગોઠાની બારે મનદગ ઉપાડીને હવામાં ઉડાડી, ખુમીયો
ફેરવી અને વનુનાર અપૂર્વ દાવ બતાવ્યા. વ્યાયામની તાડો
મળાં અદિતીવનમૂળે એકનિમિષે ઉપાધરે આવી પહોંચ્યા.

અહીંથી પિંહાર કતો પડી પપાયા. ઘં. ૧૯૨૪

૧૯૨૪ નવેમ્બર પછીનાં ‘પૂર્ણ’ કરું. આ ચોમાસામાં
અમરોતી ન.વં. ન.વ.જી મહારાજ શ્રી કૃષ્ણચરિત્રજી, એ
કો.વિજયજી ન.વ.જી, શ્રી મુનિવિજયજી મહારાજ, શ્રી
કૃષ્ણચરિત્રજી ન.વ.જી, શ્રી કવિવિજયજી મહારાજ, શ્રી
કવિવિજયજી ન.વ.જી અને શ્રી કવિવિજયજી મહારાજ
અ.વ.જી ન.વ.જી ન.વ.જી ઉગમવદજી ન.વ.જી
અ.વ.જી ન.વ.જી ન.વ.જી ન.વ.જી ન.વ.જી ન.વ.જી

પ્રાણ પૂર્ણ થયે આપ પટ્ટીથી વિહાર કરી જીરા
પટ્ટીથી શ્રી શુભવિજયજી તપસ્વી તથા શ્રી વિવેક-
હારાજે આપણા ચરિત્રનાયકની આજ્ઞાથી મારવાડ,
રૂંક વિહાર કર્યો.

થી વિહાર કરી જગરાંવાં, લુધિયાના વગેરે સ્થા-
ને વિશેષ રૂપથી ધર્મમાં બેડીને માલેરકોટલા

x

x

અગ્યવાનો ! પરમાત્માની કૃપા અને પૂર્વપુણ્યના
ને તો દાળરોટી મળી રહે છે. તમે ભાતભાતના
કુ પામે છે, પણ બળે છે તમારી આસપાસ
રહું છે ? આજે દુષ્કાળ પ્રવતી રહ્યો છે. હબરો
ક ટંક પણ બટકું રોટલો નંસીબ નથી. જાળ-
જો છે. બાણુ તો નહિ પણ તમારા રોટલામાંથી
કુ તમે આ તમારા જ ભાઈઓને મળે તેવો
તમને તેનું પુણ્ય મળશે એટલું જ નહિ જેન
પ્યહ્યાનું એક સુંદર દષ્ટાંત તમે પૂરું પાડ્યો. ”

પાસ દુષ્કાળ હતો. લોકો ભૂખે મરતાં હતાં.
ને તો અમુક વસ્તુ જ ખપતી હતી. પણ આ
દુષ્કાળના સમય સુધી જે વસ્તુ છેડી દીધી.
ઉપદેશ આપ્યો અને તેથી શ્રીસંઘે એવો પ્રગઢ
ત્રસત્ર શરૂ કરવું અને તેમા જે આવે તેને
યા જોળના પાણીમાં રાંધીને આપવા. લગભગ
માણસો પ્રતિદિન તેનો લાભ લેતા. આચાર્યશ્રી

“ જવાબદારીનો પણ ખ્યાલ તો રાખવો જ ને?”

“ તે તો હંમેશની છે. આપ કયાં હંમેશ પધારો કે!
વ્યાખ્યાનનો લાભ આજે મળશે ખરો?”

“ તમે ઠીક સમયસર આવ્યા છો. તૈયારી જ છે.”

“ ત્યારે તો આજે આપની અમૃતવાણી સાંભળીને
લાભ મળશે.”

વ્યાખ્યાન થઈ ગયું. આજે આપે વસ્તુપાજ-તેજસ્વી
મંત્રીઓની વીરતા, ધર્મપ્રેમ, દાનશીલતા તથા પ્રત્યેક
પ્રત્યેની તેઓની સમાન દૃષ્ટિ વગેરે વિષય બહુ જ સિદ્ધિ
સ્થી સમજાવ્યા અને લાગણીવાર માર્ગો દર્શાવ્યા
નાનગી મુગ્ધ થઈ ગયા.

વ્યાખ્યાન પૂરું થયું. માલેરીજી મહારાજશ્રી
જાણ્યા ને હાથમેડી યોડ્યા: “ સ્વામીજી! હું તો
આપનો ઉપદેશ નાનગીને ફૂલાઈ ગયો. આ રાજાશ્રી
દર્શનના ઉપદેશો બહુ જ સારા મેળવી બોલેલા છે.
અત્યંત સારા આપના ઉપદેશો મારા આત્માનું કલ્યાણ
નુંદનું છે. હું આ જાણ કરાવે નાનગીને હશે?”

૩.૩. જીવનના માર્ગો નાનગીને મળ્યા. આ
જીવનના માર્ગો નાનગીને મળ્યા. આ
જીવનના માર્ગો નાનગીને મળ્યા. આ
જીવનના માર્ગો નાનગીને મળ્યા. આ
જીવનના માર્ગો નાનગીને મળ્યા. આ

માહે ! એજ વાતને ! તમારી ભાવના તો ભક્તિભરી
 મુન્શીજી તમે શું નથી જાણતા કે અમે જૈનસાધુ
 માટે જ તૈયાર થયેલી કોઈપણ ચીજ નથી વર્ધ
 અમે તો હુણસૂકું જે મળે તેજ લેવાના અધિકારી
 ને તમારી તો ભક્તિ દ્વંધ તો શું પણ અમૃતથી
 પ્રિય છે. ” હસતાં હસતાં મહારાજશ્રીએ મુન્શી-
 જીની શુભકિત માટે અભિનંદન આપ્યા.

ય શિષ્ય, ધન્ય શુરુ ! શું હિંદુસ્તાન જેવા ધર્મપ્રિય
 હિંદુમુસ્લિમ એકતા અંભવિત નથી ? ખરેખર
 પુરુષોના પ્રયત્નો જોઈએ તેટલા ચયા નથી, નહિ
 ધડીમાં એ ગહન સ્વાંતનો ઉઠેલ આવેજ આવે.

તુર્માસ પૂર્ણ કરી આપ નાભા પધાર્યા. અહીં
 ઘર તો થોડાં છે, પણ આપની વાણીમાં એવો તો
 છે કે એકવાર ઉપદેશ સાંભળનાર હંમેશાંને માટે
 બની જાય છે.

‘ સાહેબ ! માહેરીજી આપના દર્શને પધારે છે. ’
 વહે આવીને મહારાજશ્રીને ખબર આપી.

‘ નમસ્તે ! ’

‘ ધર્મલાભ ! ’

‘ સાહેબ ! આપનું નાન નાંબજીવું ત્યારથી જ આવવા
 સ્વપાપક ધર્મરંગા હતો, પણ રાજકીય કામોનો અન્યત્ર
 ફોવડો ન આપે શક્યો. આજે તો સરાજના નિર્ભય
 મહારાજશ્રીના દર્શન કરી આવું. ’

અદિતીય શિષ્યરત્નની પ્રાપ્તિ

{ 23 }

[23]

“ ॐ नमो ! अहं मायायां लीलायाम् । ” अहं
 “ नमो ! अहं मायायां लीलायाम् । ” अहं

“ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ”

[illegible]

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them. The list includes names such as "Mr. J. H. Smith", "Mr. W. B. Jones", and "Mr. C. D. Brown".

મગધમિત્રદાર, ગુરુભક્ત

આચાર્ય ધો. વિજય લક્ષ્મીચંદ્ર

હા ! ”

“ એક જણાય છે તો ચતુર અને વિવેકી. ”

નાથ ! તે તેના પિતાનો એકનો એક પુત્ર હતો. ઉમરમાં સ્વર્ગવાસી થઈ ગયા. જતાંજતાં મને તે મારા દિલ્લોગ્તન મિત્ર હતા. ”

“ એ આચારની તાલીમ પણ તમે જ આપી હશે. ”

નાથ ! મારા પ્રત્યેક કામમાં લક્ષમણ તો હોય જ. ઉત્સાહી છે. તેની આજ્ઞાધીનતા તો શ્રેષ્ઠ છે તેવી છે. ”

“ હા ! પણ તમે તેને ભણાવી ગણાવી મોટો નાવો ? અમને આપ્યો તો તો સાધુ થશે. ”

નાથ ! તે વેપારી થવા સંભળેલ જ નથી. આવા સંસ્કારની જાળમાં કયાં સંપડાવવો ? આપના સંપનો સંપર્ક થશે તો હજારોનું ભણું કરશે. માનું-તેના પૂર્વજોનું નામ ઉજાળશે. ”

નાથ ! હું મારી પાસે અભ્યાસ માટે રાખું. જો શું છે તે જાણી લઉં. પછી તેનું ભાવ્ય થમધમ પાળશે. ”

મેં જયપણથી પુત્રવત પાળેલ છે. મારે તો છે. એમના વિના મારા તો દિવસો જ આપની સેવામાં એના જીવનની સાચકતા છે. મારો લક્ષમણ ખરેખર લક્ષમણ જ માર આદર્શ શિષ્ય લક્ષમણ જેવો જ રહેશે.

હીક્ષા આપો ત્યારે કૃપા કરી મને જણાવયો. ”

“ ભગવંતી ! તમે ચિંતા ન કરો. તમારો લશ્મણ મારો અંતરનો લશ્મણ બનયો. તે મારો લાડકો થયો. મારી અનેક આશાનો એ હીવડો બનયો. મારી લાલ આ અને મહેરબાની, કાચી અને શાસન ઉલોતનો પ્રહીપ બનયો. ”

“ આપ ગુરુદેવની વાણી કજો. ”

એક દિવસ બાલમહાચારી લાલ જુદામતી એક મા-જકને લઈને મહારાજાથી પાસે ગુજરાંચલ આખા તેનામ લશ્મણદાસ હતું. તેનો જન્મ સં. ૧૬૩૭માં થયે હતો. તેના પિતાનું નામ લા. રાવનરામ હતું. લાલ જુદામતી તેના પાસે નિવસતા. લા. રાવનરામ બાલક હોય જુને જનમજીવ દાયમાં ગોંધી રહેને ચીપાખ્યા. જનમજીને તેને જેન પત્નીના નાનાર ચીપાખ્યા અને બાલક હોયને જાણકિંતુ પૂ. વિનયજીવ, નીડીનપુરી વાળે અને તેના પાસે એક જુને જનમજીને તેના જાત રેલનાં ઉચ્ચ માન્યતા થાનો મંડે તે ૧૨ જા. પાંચાંના જગા હતા અને બાલકને જાણકિંતુ પૂ. વિનયજીવ હતું એક દિવસ બાલક હોય જુને જુને જાણકિંતુ પૂ. વિનયજીવ હતું અને બાલકને જાણકિંતુ પૂ. વિનયજીવ હતું

જાણકિંતુ પૂ. વિનયજીવ હતું અને બાલકને જાણકિંતુ પૂ. વિનયજીવ હતું અને બાલકને જાણકિંતુ પૂ. વિનયજીવ હતું

કયો. ગુરુએ ધણી કસોટી કરી જોઈ પણ સોટચનું સોનું પછી પૂછવું જ શું ?

“લક્ષમણ ! કેઈ દિવસ નહિ ને આજે ઉદાસ કેમ ?”
ચિંતાતુર બનેલા લક્ષમણને જોઈ મહારાજશ્રીએ પૂછ્યું.

“ગુરુદેવ ! કંઈ જ નથી.”

“શું ભગતજી સાંભરી આવ્યા કે ઘર સાંભર્યું ?”

“મારું ઘર તો આજ છે. ભગતજી તો સાંભરે પણ આપ મને જે આત્મભાવથી રાખો છો તે જોઈ છે ?”

“તો પછી તબિયત ખરાબ છે ?”

“જી નહિ ! શરીર તો સારું છે. મને શું થવાનું છે ? ખાલું-પીલું ને આપની સેવામાં આનંદ કરવો. પછી કંઈ શું ?”

“તો છે શું ? માન ન માન પણ તારા હસતા મુખ પર આજે જરૂર ઉદાસી છે.”

“ગુરુદેવ ! મારી કસોટી ક્યાંસુધી ? અભ્યાસ પણ રીક થયો છે. આચાર પણ શીખું છું. હવે ક્યાંસુધી તર-સાવશો ? આપનો દાસ હું ક્યારે બનું ? હવે તો સ્વપ્ન પણ હીક્ષાનાં જ આવે છે. આમ ક્યાંસુધી ઘેરઘેર ખાવા જવું ?” લક્ષમણે હૃદયની ભિમિ દર્શાવી ગુરુના ચરણમાં મસ્તક મૂક્યું. બે અધ્ધુજિંદગી ચરણે સરી પડ્યાં.

“જોહો ! જોજ વાત છેને. ત્યારે શું સ્પષ્ટ બોલતો નથી. તારી કસોટી થઈ ગઈ છે. તું પત્થર નથી, સાથો-સાથો છે. તારા જેવા વિનયશીલ આત્માને મેળવી હું ધાનું

પ્રણી સાધી સંકીર્ણ, તું મારી જમણી બુજ બની રહે
આ વેશાખ મુઢમાં જ તારી હીસાનું મુઢુંત છે. બચત
પણ લખી દેવાશે. "

" ગુરુદેવ ! બહુ જ ક્યા કરી આજનો દિવસ મ
મન હવનનો અનુપમ દિવસ લેખાશે. આજે આપ પ્રવ
થયા. મને દિવસ હવન મળ્યું. "

સં. ૧૬૫૩ ના વેશાખ મુઢી ૮ ના દિવસે નારાય
લમા ધામધૂમપૂર્વક લક્ષ્મણદાસની હીસાનો ઉત્થવ યે
મુનિ ગિરિવિજયજી નામ રાખવામાં આવ્યું.

આપણા ચરિત્રનાયકના બીજા અને ગુરુવર્ધના યાનો
માં અદિતીય ગુરુનજી સિખરંત છે

આપ જેવા વિદ્વાન છે તેવા એક મુઢર માયક પનું
ક્યાયે આપ અગ્રિપૂર્ણ દુઃખથી મહિરજીમાં પૂજા બન્યાયે છે.
ત્યારે મંગાલોક મનમુખ યાગી આવે છે. તેમનું આજ્ઞા
પણ મનમુખાદક દેવાય છે. ગુરુદેવની આજ્ઞા તમિ તેજુ
ગા. દેવે પનું પદવન કરવા ને દન નમય દેવાય રહે છે
૧૬૫૩ નેનાથી રહે છે કે

... ૧૬૫૩ નેનાથી રહે છે કે
... ૧૬૫૩ નેનાથી રહે છે કે
... ૧૬૫૩ નેનાથી રહે છે કે

... ૧૬૫૩ નેનાથી રહે છે કે
... ૧૬૫૩ નેનાથી રહે છે કે
... ૧૬૫૩ નેનાથી રહે છે કે

સોહનવિજયજીને પંન્યાસપદવી આપી હતી. સાથે મુનિશ્રી ઉમંગવિજયજી અને વિદ્યાવિજયજીને પણ પંન્યાસપદવીથી વિભૂષિત કર્યાં.

ઇ. સ. ૧૬૩૫. માં પં. શ્રી લલિતવિજયજીને ઉત્સવ પ્રસંગે આપણા ચંરિત્રનાયકની આજ્ઞા અને પ્ર. શ્રી. કાંતિ-વિજયજી મહારાજની સંમતિથી મોટી માનવમેહનીએ ઉપાધ્યાય પદવી આપી હતી. ગુરુદેવનાં કાર્યોમાં તેમનો અહોનિશ સહકાર છે.

સં. ૧૬૬૨ વૈશાખ સુદી ૬માં આચાર્યશ્રીએ (આપણા ચંરિત્રનાયકે) મીયાંગામમાં શ્રીસંઘ સમક્ષ ધામધૂમપૂર્વક એમને આચાર્ય પદવીથી વિભૂષિત કર્યાં છે.

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના વિકાસમાં એમનો મુંઠર ફાળો છે. ગુરુદેવની આજ્ઞાથી અનેક કષ્ટો વેઠીને એઓ પંબજથી મુખર્ષ ગયા હતા અને ગુરુદેવની કૃપાથી શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયની જડ મજબૂત બનાવી.

ગુરુદેવની ભાવના પંબજમાં એક ગુરુકુળ કાયમ કરવાની હતી, તે માટે એક લાખ રૂપીઆ ન થાય ત્યાંમુધી ગુરુદેવને મિષ્ટ પદાર્થમાત્રનો ત્યાગ હતો. એ વાતની હંમેશાં ચિંતા રહેતી હતી, મુખર્ષમાં એક દાનવીર મળી આવ્યા. તે હતા વેસ્ત્રવ પણ જનધર્મ પ્રત્યે અભિરૂચિ બાળી. હંમેશાં મહારાજશ્રી ત્યાસે આવતા. પ્રસંગ જોઈને ગુરુદેવની પ્રતિજ્ઞાની વાત કહી. ગુરુકુળની આવશ્યકતા, પંબજના લોકોની શ્રદ્ધા અને સરળતા, પંબજનું ગુરુવર્ચનું કાર્ય વગેરે મન-મોહક વર્ણન સાંભળી દાનવીર શેઠ વિઠ્ઠલદાસ ડાકોરદાસને

ચોમાસા બાદ નારોવાલથી બધાએ એક સાથે વિહાર કર્યો. આપ અમૃતસર પધાર્યો. અહીં અંબાલાનિવાસી લાલા ગંગારામજી, હોશિયારપુર નિવાસી લાલા ગુજરમલજી તથા લાલા નત્યુમલજી, અમૃતસર નિવાસી લાલા પન્નાલાલજી ભૈરવી અને લાલા ફગૂમલજી બધાએ મહારાજશ્રીને આચાર્યપદ માટે પ્રાર્થના કરી. મહારાજશ્રીએ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં તેનો ઉત્કાર કર્યો અને તે માટે વૃથા પ્રયત્ન ન કરવા સૂચના કરી.

અહીંથી શ્રી બાબાજી મહારાજ શ્રી કુશલવિજયજી આદિની સાથે વિહાર કરી જંડિયાલા પધાર્યો. અહીં લુધિયાના નિવાસી લાલા હરદયાલ આદિ ભેદાવાળાની બાણી અને અંબાલા નિવાસી લાલા નાનકથંદ બાબૂની પુત્રીની દીક્ષા ધામધૂમપૂર્વક થઈ. તેનું નામ સાધ્વી શ્રી દેવશ્રીજી રાખવામાં આવ્યું. હાલમાં પ્રવર્તકણી સાધ્વીજીશ્રી દેવશ્રીજી તરિકે પ્રસિદ્ધ છે—વર્ષોથી પંજાબમાં વિચરી રહ્યાં છે અને ઉપકાર કરી રહ્યાં છે.

આ આખા ત્રિમુદાયમાં સાધ્વીજી દેવશ્રીજી એક વિદુષી સાધ્વી છે. તેમનો પરિવાર બહુ મોટો છે. ગુરુદેવ પ્રત્યે તેમને બહુ જ સન્માન છે અને ગુરુદેવના ગુરુરૂકુળ માટે જગ્યાએ જગ્યાએ સ્ત્રીઓને ઉપદેશ આપીને ધણી ધણી તિથિઓ તથા દાનની રકમો તેમણે અપાવી છે.

ધન્ય જે એ સાધ્વી જનને અને તેમના આવા મુંદર પરિશ્રમને

ગુજરાતની સાધ્વીજીઓ તેમનું દ્રષ્ટાંત લે તો ગુજરાત કેવું તમુક થાય ?

વાહ ! કેવો મહાન ત્યાગ ! ધન-દૌલત, પુત્ર કલત અને ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ કરવો તો સરલ વાત છે, પણ માન-પ્રતિષ્ઠાનો ત્યાગ કરવો એ મહાન દુષ્કર છે. તેમાં વળી આચાર્ય પદવી જેવી મહાન પદવી જે વિરલાઓને જ મળે છે તેનો ત્યાગ કરવો તે તો એક અદ્ભુત વાત ગણાય. વળી જ્યારે શ્રીસંઘ પંનાળ અને અનેક મુનિ મહારાજોની પ્રેરણા ને આશ્રહ છતાં માત્ર ગુરુદેવના અંધાડાની એકતા માટે એક પદવીનો ત્યાગ કરવો તે મહાન ત્યાગ છે.

એ ભાવના, એ ત્યાગ, એ આત્મા અને એ જીવન એવેને દુર્લભ હોય છે. આપણા ચરિત્રનાયકનાં તેજોમય પવિત્ર પુણ્યાત્મોનો એ પ્રતાપ.

મહત્તા બહું છું. મારી સમતિ પૂછો તો. મુનિમહારાજશ્રી કમલવિજયજીને આચાર્યપદ આપવું જોઈએ તે દીક્ષા પશ્ચિમમાં પણ મોટા છે, જ્ઞાતા પણ સારા છે અને વયોવૃદ્ધ પણ છે.”

“બસ, બરાબર છે! પ્રવર્તકજી શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજ તો મારા પણ વડીલ છે અને તે મારા બહુ સલાહકાર છે. તેમની વાત શ્રીસંઘ માન્ય કરવી જોઈએ. હું તો તમને પહેલેથી કહી રહ્યો છું. મને એ પદને મોકલવા મોકલ મોકલ નથી.”

“પણ સાહેબ! શાસનનાં કાર્ય તો બહુમતિથી કરવા છે. પંબજ શ્રીસંઘ તો એક જ નિષ્ઠા પર છે. શ્રીસંઘ પણ સંમતિ છે. અને પ્રવર્તકજી મહારાજને પણ સંમત મનાવી લઈશું.” આગેવાનોએ ફરી કહી દીધી.

“તમે તો બધા શુરહેવના પરમ ભક્તો છો. હું મહારાજના સમુદાયને એકતાના સૂત્રમાં બાંધી રાખવા માશું—તમારું પરમ કર્તવ્ય છે. તેથી તમે બધા પણ શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજની સૂચના માન્ય રાખો. કમલ આચાર્ય નહિ બનું તેથી પંબજને છોડી નઈશ કે નઈશ તેમ તો બનશે જ નહિ. હું ગુજરાતી છું પણ મને આત્મા તો પંબજની હવાથી પ્રકુલ છે. તમારે રાખવા પણ હોય જ નહિ” આપણા ચરિત્રનાવકે આગેવાનો સમજાવ્યા.

નિરાશ થઈ આગેવાનો તો ગયા પણ બીજા રાત્રેએ ફરી તેજ પ્રશ્ન ઉપાડ્યો. વૃદ્ધ મુનિરાજ “મહારાજ”

આપણે પૂરી કરવી રહી. મારું જીવન તો એ ગુરુદેવના અધૂરા કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટે છે. ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના તો તમને યાદ હશે. આજે તો પૂજ્ય બાબાજી મહારાજશ્રી કુશલવિજયજી મહારાજ આપણી સભાના અધ્યક્ષ છે. તેમની સાક્ષીએ આપણે આજે આ પાંચ ઠરાવો પસાર કર્યા છે. તે પાંચ ઠરાવોનું પાલન કરવા સમસ્ત પંચજી શ્રીસંઘ બંધાય છે. તમે બધા તે યોજના ઉપાડી લેશે. તો પ્રેરણા આપનાર અમે બેઠા છીએ. હુંનિયા વિશાળ છે. જૈનધર્મના ઉપાસકો અને જૈન ધર્માવલંબીઓ જ્યાં-જ્યાં હોય ત્યાંત્યાં આ સરસ્વતી મંદિરનો સંદેશ પહોંચાડવાનો મારો-તમારો ધર્મ છે. ગુરુદેવનું નામ એ રીતે આપણે અમર કરીશું. આજે આપણે એ સરસ્વતી મંદિરનું બીજાંરોપણ કર્યું ગણાયે. તેમાંથી ગુરુદેવની બાવનાના ફળસ્વરૂપ ગુરુકુલ, વિદ્યાલય, મહાવિદ્યાલય અને કન્યા-પાઠશાળા જેવાં શિક્ષણનાં ધામો થોડા જ વરસોમાં તમે અને હું જોઈ શકીશું. એ જ્ઞાનપ્રચારથી જ જૈનસમાજ ઉન્નત થશે. અજ્ઞાનરૂપી અધિકારનો નાશ થશે. હબરો હબરો બાલકો બાલિકાઓ જ્ઞાન મેળવી સ્વ. પર કલ્યાણ સાધવા શક્તિમાન થશે.”

હોશિયારપુરથી વિહાર કરી, જંડિયાલા ગુરુમાં મંદિર-જીની પ્રતિષ્ઠાનું કામ સમાપ્ત કરી આપ અમૃતસર પધાયો. પ્રતિષ્ઠા પછી મુનિશ્રી લલિતવિજયજી તથા મુનિશ્રી લલિતવિજયજીએ આપની આજ્ઞાનુસાર મારવાડ-ગુજરાત તરફ વિહાર કર્યો. અમૃતસરમાં શ્રીસંઘ પંચજીના આગેવાનો

આપણે પૂરી કરવી રહી. મારું જીવન તો એ ગુરુદેવના અધૂરા કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટે છે. ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના તો તમને યાદ હશે. આજે તો પૂજ્ય બાળાજી મહારાજશ્રી કુશલવિજયજી મહારાજ આપણી સભાના અધ્યક્ષ છે. તેમની સાક્ષીએ આપણે આજે આ પાંચ ઠરાવો પસાર કર્યા છે. તે પાંચ ઠરાવોનું પાલન કરવા સમસ્ત પંજબ શ્રીસંઘઃબંધાય છે. તમે બધા તે યોજના ઉપાડી લેશો તો પ્રેરણા આપનાર અમે બેઠા છીએ. હુંનિયા વિશાળ છે. જૈનધર્મના ઉપાસકો અને જૈન ધર્માવલંબીઓ જ્યાં-જ્યાં હોય ત્યાંત્યાં આ સરસ્વતી મંદિરનો સંદેશ પહોંચાડવાનો મારો-તમારો ધર્મ છે. ગુરુદેવનું નામ એ રીતે આપણે અમર કરીશું. આજે આપણે એ સરસ્વતી મંદિરનું બીજાંરોપણ કર્યું ગણાશે. તેમાંથી ગુરુદેવની ભાવનાના ફળસ્વરૂપ ગુરુકુલ, વિદ્યાલય, મહાવિદ્યાલય અને કન્યા-પાઠશાળા જેવાં શિક્ષણનાં ધામો થોડા જ વરસોમાં તમે અને હું જોઈ શકીશું. એ જ્ઞાનપ્રચારથી જ જૈનસમાજ ઉન્નત થશે. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો નાશ થશે. હલારો હલારો બાલકો બાલિકાઓ જ્ઞાન મેળવી સ્વ. પર કલ્યાણ સાધવા શક્તિમાન થશે.”

હોશિયારપુરથી વિહાર કરી, જડિયાલા ગુરુમાં મંદિર-જીની પ્રતિષ્ઠાનું કામ સમાપ્ત કરી આપ અમૃતસર પધાર્યા. પ્રતિષ્ઠા પછી મુનિશ્રી લખિષવિજયજી તથા મુનિશ્રી લલિત-વિજયજીએ આપની આજ્ઞાનુસાર મારવાડ-ગુજરાત તરફ વિહાર કર્યો. અમૃતસરમાં શ્રીસંઘ પંજબના આગેવાનો

પણ શ્રીસંઘનું ઉચિત આચરણ છે.

(૫) પર્યુપણ્ણમાં કલ્પસૂત્રની જોડી અને જ્ઞાનપંચમી વગેરેની જે ઉપજ થાય તે ‘શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા પંચતખ’ ફંડમાં આપવી જોઈએ.

આતુર્ભાસ આદિમાં સાધુ મુનિરાજોના દર્શનાથ જે શ્રાવણે આવે છે તે 'જેમ જિનમંદિરમાં યથાશક્તિ દાન આપે છે તેમ 'શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા પંચાળ' ના નામે પણ યથાશક્તિ દાન આપે.

આજથી ચાલીસ વર્ષ પહેલાં કરેલી નાની એવી યોજના કાળક્રમે દેવી ફળદાયી બની છે તે આપણી જૈનસમાજની સંસ્થાઓનો ઇતિહાસ કહે છે. મહાપુરુષો, જ્ઞાનીજનો અને આધ્યાત્મિક આત્માની દૃષ્ટિ કેટલી વિશાળ અને કેટલી સર્વતોમુખી હોય છે તે આ યોજના અને તેના વિકાસ પરથી જોઈ શકાય છે. જૈનસમાજના ઉત્થાનમાં અને નવ-વિધાનમાં શિક્ષણ સંસ્થાઓનો ફેવો મોટો ફાળો છે અને એ શિક્ષણ સંસ્થાઓના પ્રભુતાજ આઘદ્રષ્ટા આપણા ચરિત્ર-નાયક હતા તે કહેતાં આનંદભર્યા થાય છે. કેટકેટલી જ્ઞાનની પરખો એ મહાપુરુષની પ્રેરણાથી હિંદુભરમાં આજે છે તેની નોંધ તો હવે પછીના પ્રકરણમાં આપણે જોઈશું. આજે પણ એ પુણ્યપુરુષ સમાજ કલ્યાણના અવિરત ચિંતન, મનન અને કાર્યની સાધનામાં પોતાના જીવનની ધન્ય પળો ગુરુદેવના હયાલયાં લીલનલીલા ખગીયા પંત-ખમા ગાળી રહ્યા છે એ જોઈ કોને રોનાય નહિ થાય !

૧૯૫૭ નું ૫૬૨મું ચાતુર્માસ અમૃતસરમાં પૂર્ણ થયું.

આ ચાતુર્માસમાં કાર્તિક સુદી ૧૪ ના દિવસે વૃદ્ધ મહારાજ
મુનિશ્રી ૧૦૮ કુશલવિજયજી (બાબાજી) મહારાજ દેવે
પામ્યા. તેમનામાં ગુરુપ્રેમ તેમજ વૈયાવચ્ચનો જે ગુરુ
હતો તે કાર્તિક સુદી ૧૫માં બાગ્યે જ ભોવામાં આવતો.

અમૃતસરથી વિદ્યાર કરી આપ લાહોર પધાર્યા. અહીં
‘શ્રી આત્માનંદ જૈનસત્તા પંચાળ’ નું બીજું વર્ષિ
અધિવેશન થયું. આપે તે સજાના સંમતન માટે પ્રેરના
આપી. જે પ્રસ્તાવે અમૃતસરમાં પાચ થયા. જુના તે ફરી
સત્તામાં પાચ કરવામાં આવ્યા. તેમાં થોડો ફેરફાર પડે
કરવામાં આવ્યો.

લાહોર, દુધિયાના ચર્ચ કમ્પ્લેટ પધાર્યા. કમ્પ્લેટમાં આપના
ઉપદેશથી સંનિરનાયનો કનક કરવામાં આવ્યો અને ક.મ.
જી.મ.કે. ગાંધીના પાત્રનરૂપે કમ્પ્લેટ કમ્પ્લેટથી વિદ્યાર કરી
અમૃતસર ચર્ચ જ દિપાવા પધાર્યા. અહીં ૧૯૫૮ ના ભાગ
માં ૫ ગુરુપ્રેમ ગા. ૨૬-૬-૧૯૫૮ ના રોજ પૂનપાનમાં
જે સંનિરનાયનો દિપા પડે તેનના નામ વિનિર્દેશિત
અને જેનું નિર્દેશિત ગા. ૨૬-૬-૧૯૫૮ ના રોજ પાનમાં
૧૯૫૮ નિર્દેશિત ગા. ૨૬-૬-૧૯૫૮ ના રોજ પાનમાં
૧૯૫૮ નિર્દેશિત ગા. ૨૬-૬-૧૯૫૮ ના રોજ પાનમાં

૧૯૫૮ નિર્દેશિત ગા. ૨૬-૬-૧૯૫૮ ના રોજ પાનમાં

૧૯૫૮ નિર્દેશિત ગા. ૨૬-૬-૧૯૫૮ ના રોજ પાનમાં

૧૯૫૮

૧૯૫૮ નિર્દેશિત ગા. ૨૬-૬-૧૯૫૮ ના રોજ પાનમાં

“લાલાજી ! મને લાગે છે કે જૈનધર્મ વિશે ઘણી અજ્ઞાનતા આપણા લોકોમાં તેમજ જૈનેતરોમાં છે. જુઓને ભાવનગરની આપણી શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી પ્રકાશિત ગ્રંથમાં પણ ભૂલ છે. અને પંડિત હીરાલાલ હંસરાજ દ્વારા પ્રકાશિત ‘જન ધર્મનો પ્રાચીન ઇતિહાસ’ માં પણ ઘણી ભૂલો છે. જો કે જન્મેના જવાળ તો મેં તૈયાર કરી મોકલ્યા છે પણ મને લાગે છે કે આપણે એક સમિતિ કાયમ કરવી જોઈએ. જેમાં સાધુ મુનિરાજ પણ હોય અને વિદ્વાન ગૃહસ્થો પણ હોય.”

“સાહેબ ! એ તો બહુ જ સારી વાત છે. આપની સૂચના અમને તો ગમી છે. તે માટે જે કાંઈ પ્રાથમિક ખર્ચ થશે તે અમે જીરાનિવાસી કરીશું.” જીરાના આગેવાનોએ સંમતિ આપી.

“શુરહેવ ! આ સમિતિનું કાર્યક્ષેત્ર શું હશે ?” એક યુવાને પ્રશ્ન કર્યો.

“તમારો પ્રશ્ન વાસ્તવિક છે. જુઓ બાઈ મારી સૂચના તો એવી છે કે જૈનધર્મ સંબંધી જે કોઈ જૈન વિદ્વાન કે સભા તરફથી ગ્રંથાદિ પ્રકાશિત થવાના હોય તે આ સમિતિ પૂર્ણ રીતે તપાસી લે. અને પછી જ તે પ્રકાશિત થવા પામે. તેથી શાસ્ત્રાદિની ભૂલ પણ નહિ રહે અને ટીકાને પણ સ્થાન નહિ રહે.” મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

“પણ સાહેબ, જૈનેતર માટે શું કરવું ?” એક બાઈએ બીજો પ્રશ્ન કર્યો.

હા ! તે વિષે પણ વિચાર તો કરી જ રાખ્યો છે.

રાખવામાં આવ્યું. તે ધીરેધીરે ઉત્તર થઈ. આજે તો હાઈ-સ્કૂલ બની ગઈ છે.

અંબાલાથી વિહાર કરી આપ સામાના (પતિયાલા રાજ્ય) પધાર્યા. અહીં તે સમયે મૂર્તિપૂજકના માત્ર પાંચ જ ઘર હતાં. બાકી બધા સ્થાનકવાસી હતા. તો પણ આપનો નગરપ્રવેશ ધૂમધામથી થયો. અન્યધર્માવલંબી મોટી સંખ્યામાં પ્રવેશ-ઉત્સવમાં આવ્યા હતા. કેઈ તો કુતૂહલ-વશ આવ્યા હતા, કેઈ ભક્તિવશ, કેઈ સાધુવરના દર્શનાર્થે આવ્યા હતા, કેઈ આપના વચનામૃતો સાંભળવાની ભાવનાથી આવ્યા હતા. કેઈ શ્રાવકોની શરમાશરમીથી આવ્યા હતા. ઉપાશ્રયમાં મોટી ભીડ જામી હતી. આપે મંગલાચરણ કર્યું અને આખી સભા શાંત થઈ ગઈ. આપે ઉપદેશ આપ્યો અને એ વચનામૃતો સાંભળી જનતા મુગ્ધ થઈ ગઈ. પછી તો હમેશાં આપની વાણી સાંભળી ધર્મ-પિયૂષનું પાન કરવા જેન જેનેતરો આવવા લાગ્યા. ઠેકઠાક સ્થાનકવાસી ભાઈઓ પણ પોતાની જૂલ સુધારી પુનઃ વીતરાગ ધર્મના શુદ્ધ માર્ગમાં સન્નિભવિત થઈ ગયા.

આસ્વાર્ય

[૨૬]

“ મહારાજ ! ખારી મંડાએનું ગમાપાન કરી
કાઢ્યો ? ” પ્રાજ્ઞાનમત્ત નામના એક વ્યાસપણી માણે
બોલેને પૂછ્યું.

“ કરી કાઢ્યો એટલે શું ? મારી કંઠા-ગમાપાન
કરી શકે તો એ કાઢીએને ? ” મહારાજ સ્વરિત્તરથી જવાબ
આપ્યો.

“ તમારો મુર્તિરૂપને કાઢી નહીં તો તે
મુર્તિરૂપને કેવલ કેવલ કરી નાં ? ” પ્રાજ્ઞાનમત્ત
કહ્યું.

“ એ કેવલ તમારો મન નહીં ? ”

“સાહેબ, અભ્યાસ તો નથી પણ ઘણાં શાસ્ત્રો સાંભળ્યાં છે.”

“તો તો પછી શાસ્ત્રો વિષેની ચર્ચાનો તમને અધિકાર નથી, બોલો બીજી શી ચંકા છે?”

“મંદિરો બંધાવવામાં પણ પાપ તો લાગેજ ને?”

“સ્થાનક બનાવવામાં પાપ લાગે તો મંદિર માટે પણ લાગે. પણ આ ચંકાઓ તો તમે શા ઉપરથી કહો છો તે સમજાતું નથી.” મહારાજશ્રીએ મમની વાત પૂછી.

“સાહેબ! આપ અમારા પૂજ્યશ્રી સોહનલાલજીની સાથે સાંઘાથ કરવા તૈયાર હો તો હું તેમને બોલાવું.”

“પછી?”

“જો તે હારી જાય તો હું પ્રવેતાંબર બની જઈશ અને જો તમે હારી જશો તો આપે સ્થાનકવાસી બની જવું.” સુરજનમલે શરત કરી.

“શરત તો પગાયેને?”

“જરૂર! જરૂર! તેમાં ચંકા શી?”

“તેને માટે જામીનદાર કોણ થાય છે?”

“જરૂર હશે તો જામીન આપીશ.”

“તો કરો તૈયારી ને તમારા પૂજ્યશ્રીને જરૂર બોલાવી લાવો.”

“હું જાતે જ તકત મુને પરમ દિવસે તો આવી જશે.”

કાય તેમ તે આકાશમાં મહેલ બનાવવા લાગ્યો.

કોય તેમ તે આકાશમાં મહેલ બનાવવા લાગ્યો.
તેણે કંપનાનકુથી બેયું કે મહાન સભા છે. લોકોની
મેદની માતી નથી. વસ્તુભવિજયણ વ્યાખ્યાન વાંચે છે.
કરશે. પ્રથમ પૂછશે ને બાજુ વસ્તુભવિજયણ અંબાઈ નવા
કોય તેમ જવાબ નહિ આપી શકે. આખી પ્રજામાં
મહાન આશ્ચર્ય ફેલાઈ જશે અને પછી, પછી તો પ્રવેશાંતર
અંબાઈના રાજ સ્થાનકવાસી અંબાઈના મહાન રાજ
બની જશે. તેની સાથે તેમનો સખ્ય પરિવાર પણ આવશે.
આજુબુધી નિર્મિત પૂજક સમાજ આ સાચાનસાચી મુનિરાજના
બીધે ગમતના બારણમાં સમૃદ્ધ અને પમંનિક મળાય છે.
નહી નહિ તેમજ બીધે સ્થાનકવાસીઓનો સમયગાળો
વિશિષ્ટતાના ઉમેરો અને તે બધાનો પણ અને જ મળશે.
પછી તે. આજુબુધીના ગમતનાં નારી પ્રવિષ્ટા પણ વાંચે.
નહી નહિ આજુબુધીના પત્ર આજુબુધીના પત્ર વાંચે.
તે આજુબુધીના પત્ર આજુબુધીના પત્ર વાંચે.

[illegible]

પણ તેમના વિનયહીન વર્તન માટે આશ્ચર્ય થયું. સુજન-
મલને તો કેમ બોલવું કે કેમ વર્તવું તેનો ખ્યાલ જ ન
રહ્યો અને એકદમ મુખ ધનુષની ટંકાર કરતું પૂજ સોહન-
લાલજીનું આપેલું પ્રદક્ષિણ છોડ્યું. પ્રગ્ન પોપટની જેમ
બોલી ગયો, અને હવે શું જવાબ મળે છે, સભામાં કેવી
મળતી હાંસી થાય છે તે જોતો બિચો રહ્યો.

શ્રીતાળનો પણ ચમકી બિઠ્યા. બ્યાબ્યાનના રસપાનમાં
આ કેણુ આવ્યો છે, વિઘ્નસંતોષી ? બધા સમસમી બિઠ્યા.
જરા ખળભળાટ થઈ ગયો. સ્ત્રીઓ અંદર અંદર વાતો
કરવા લાગી. શું થશે તેમ સાધુઓ વિચારવા લાગ્યા.

આપણા ચરિત્રનાયક તો અડગ બેઠા હતા. તેમના
મુખારવિંદ પર તો હાસ્ય ચમક્યું. શાંત પ્રશાંતભાવે તેમણે
જવાબ આપ્યો.

“ભાવીશ્રાવક ! તમારો પ્રશ્ન બહુ જ મહત્ત્વનો છે,
વિચારણીય પણ છે જ. પણ તેનો જવાબ અહીં નહિ
આપી શકાય ?”

સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું ત્યાં તો બેગાર સુજનમલના
સાગરીતો ઉછળી પડ્યા. “કેમ નહિ ! અહીં જ જવાબ
આપો, નહિ તો તમે હાર્યા”

“ભાઈઓ ! જરા શાન્તિ રાખો. મારો પૂરો જવાબ
તો સાંભળો. પછી જેટલો ચોર કરવો હોય તે કરવાની
તમને છૂટ છે.

“જુઓ, એક મોટી સભા કરો. બધા ધર્મના મેટા-

“યતિજી ! આપ જ પાઠ જીએ અને લોકોની શંકાનું નિવારણ કરો ” આપણા ચરિત્રનાયકે રસ્તો કાઢ્યો.

“કરમચંદજી ! લાવો સૂત્ર. હું પાઠ વાંચી બતાવું ? ” યતિજીએ સૂત્ર માગ્યું.

“સૂત્ર હું જ બતાવું ! લોક વાંચો. ”

“એમ શા માટે. મને જ આપોને. ” સૂત્ર લઈ લીધું ને કાળી શાહીથી ભૂંસેલી થોડીથોડી વંચાતી પંક્તિ વાંચીને બતાવ્યું કે આ સૂત્રમાં તો મૂર્તિપૂજનો ઉલ્લેખ છે.

બસ પછી તો પૂછવું જ શું. સ્થાનકવાસી સાધુઓ તો ચરમીંદા પડી ગયા. લોકોમાં હોહા વધી પડી. લોકોએ તો ભગવાન મહાવીરની જય, આત્મારામજી મહારાજની જય, વલ્લભવિજયજી મહારાજની જય. આદિ જયનાદથી સભામંડપ ગાજી ઉઠ્યો. લોકોએ મોઢું સરઘસ કાઢ્યું અને આપણા ચરિત્રનાયક સાથે ઉપાશ્રય આવી ફરી જયનાદો કરી સૌ પોતપોતાને સ્થાનકે ગયા.

“ સાહેબ ! હું તથા બીજા બેપાંચ કર્મચારીઓ આપને લેવા માટે, પરમ દિવસે આવીશું. આપને માટે રાજસભામાં કાંઈ ખાસ બ્યવસ્થા કરાવું ? ”

“ કશું જ નહિ. અમારે સાધુઓને માટે કાંઈપણ બ્યવસ્થા કરાવવાની હોય જ નહિ. આસનો, અમારી સાથે છે. લાકડાની પાટ જેવું હશે તો આવશે. તમે તે વિષે કશી ચિંતા ન કરશો..

*

“ પધારો ! પધારો ! સ્વાગતી પ્રણામ ! ” મહારાજાએ મહેલમાં પ્રવેશતા મુનિરાજેનું સ્વાગત કર્યું અને પ્રણામ કર્યો.

“ ધર્મલાલ ! ધર્મલાલ ! ” સભાગૃહમાં પ્રવેશતાં મહારાજા તથા અધિકારી વર્ગને ધર્મલાલ આખ્યા.

“ મહારાજ ! આપના વિષે ઘણું ઘણું સાંભળ્યું હતું. હું તો ઘણા વખતથી આપના દર્શનનો અભિલાષી હતો. પણ રાજકાજમાંથી કુરસદ મળે નહિ. વળી લાલા શ્વરામજી તો આપના ભક્ત બની ગયા છે. તે વારંવાર આપના બ્યાખ્યાનો વિષે વાતો કરે છે.” મહારાજાએ પોતાની ઉત્સુકતા બતાવી.

“ આપ તો મહારાજ્યના રક્ષક અને પોષક છો. આપની જવાબદારી અવિશેષ હોય જ. લાલાજી વિદ્વાન છે. અમારી સાથે સારી ચર્ચા કરે છે.” આપણા ચરિત્રનાયકે રાજ્યની જવાબદારીનો ઉલ્લેખ કર્યો.

“ કૃપાનિધાન ! મહારાજા તથા અમે કર્મચારી વર્ગ આપની સુધાવાણી સાંભળવા ઉત્સુક છીએ. ” લાલા શ્વરા

મહારાજશ્રીને પૂછ્યું. “સાહેબ ! શું ધમાલ છે ? મને તો જણાવો.”

“લાલાજી ! સામાનામાં શાસ્ત્રાર્થ માટે સભા બરી. પૂજ સોહનલાલજી તો ન આવ્યા પણ એક સાધુને મોકલ્યા અને યતિજીએ પાઠ વાંચી બધો ભ્રમ ખુલ્લો કરી દીધો.”

“તો પછી અહીં વળી શું ચર્ચા બગી છે ?” લાલાજીએ પ્રશ્ન કર્યો.

“તેમનો ફરી શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો ઇરાદો હોય ?”

“આપનો શો ઇરાદો છે ?”

“અમે તો હંમેશાં તૈયાર છીએ. પણ શાસ્ત્રાર્થની રીતિએ શાસ્ત્રાર્થ થવો જોઈએ.”

“સ્વામીજી ! આપ તો બંધો છોને કે નાના રાજ્ય ન્યાયી ગણાય છે. મહારાજ સાહેબને તો ધર્મચર્ચા બહુ પ્રિય છે. તે અત્યનિષ્ઠ અને ન્યાયપ્રિય છે. આપ આજ્ઞા આપો તો રાજસભામાં શાસ્ત્રાર્થ માટે વ્યવસ્થા કરું.” લાલા જીવારામજીએ યોજના કરી સંભળાવી.

“હર સમય અમે તૈયાર છીએ.” મહારાજશ્રીએ હંકમાં પતાવ્યું.

લાલા જીવારામજીએ મહારાજની અનુમતિ મેળવી. પૂજ સોહનલાલજીની પાસે માણસ મોકલી પૂછાવ્યું કે “તમે શાસ્ત્રાર્થ માટે તૈયાર છે. કે કેમ ? પ્રવેનાંબરી તૈયાર છે.”

પૂજ સોહનલાલજી આ માટે તૈયાર નહોતા. પણ લાલા

કદી એક ચબ્દ પણ હું બોલતો નથી. આપ સભાજનો, કોઈ એમ કદી શકશે કે હું કદી તે કપડા વિના બોલ્યો છું? અને તે કપડાનું નામ મુહપત્તિ છે. હું પ્રત્યેક સમયે તેનો ઉપયોગ કરું છું. આપ પંડિતગણ તથા શ્રોતાજનો સ્વયં વિચારી શકો છો કે શ્રી ઉદયચંદ્રજીનો આ આક્ષેપ કેવો નિરર્થક છે! મહારાજશ્રી! આપ આજેબનું આ બાળત શું મંતવ્ય છે તે જણાવશો તો સભાજનોને આનંદ થશે.” ચરિત્રનાયકે વીગતવાર જવાબ આપ્યો ને સભાજનો તથા મહારાજશ્રીને પ્રશ્ન કર્યો.

“ઉદયચંદ્રજીમહારાજ! તમારા પ્રશ્નનો ખુલાસો તો મળી ગયો ને! તમે મુહપત્તી બાંધો છો, તેઓ હાથમાં રાખે છે. ઉદ્દેશ તો એક જ છે. પણ જીવ મરવાની વાત તમે કરો છો તો નાકમાંથી પણ હવા નીકળે છેને! પૂણું જીવરક્ષા તમે માનો છો તેમ કરવી હોય તો પછી આખું મોઢું ઢંકાઈ જાય તેવો ટોપો પહેરવો જોઈએ.” સ્મિત કરીને મહારાજ હીરાસિંહે જવાબ આપ્યો.

શાસ્ત્રાર્થ પૂરો થયો ને તેનો ફેંસલો પંડિતોએ પ્રવેતાબરોના લાભમાં આપ્યો. મહારાજએ પણ તેને અંગે આપણા ચરિત્રનાયક પર પત્ર લખી ફેંસલાનો નિષ્કર્ષ મોકલાવ્યો.

નાબાના શાસ્ત્રાર્થ બાદ આપ માલેરકોટલા થઈ સામાના પધાર્યો. ૧૯૬૦ નું ૧૭ મું ચોમાસું આપે સામાનામાં સંપૂર્ણ કર્યું. અહીં એક જિનમંદિરને માટે વિચારણા થઈ અને કાચું શરૂ થયું.

“સ્વામીજી! જ્યારથી અમે વ્યાખ્યાનમાં આવીએ છીએ ત્યારથી અમે તો નિશ્ચય કર્યો છે કે પયુપણનો વરણોડો તો કોઈપણ ભોગે નીકળવો જ જોઈએ.”

‘મધ્યેણુ વંદામિ’ પાંચેક ગૃહસ્થોએ વંદણા કર્યા.

‘ધર્મલાભ! અહો લાલાજી તમે તો સત્વર આવી ગઈંરયા. અમે એજ વાત કરતા હતા. લાલા સીતારામજી તથા લાલા પંબજરાય તો કહે છે કે ચિંતા કરવાનું કશું કારણ નથી. હવે તમે પણ આવી ગયા. જે યોગ્ય લાગે તે પ્રબંધ કરો.” આપણા ચરિત્રનાયકે આગન્તુકે આગેવાનોને બધી પરિસ્થિતિ સમજાવી.

“કૃપાનાથ! અમે જઈએ છીએ પતિયાલા. ત્યાંથી મંજુરી મેળવીને આવીએ છીએ. આપ નિશ્ચિંત રહેશો. અને લાલા પન્નાલાલજીને તો આપ જણો છો. તેમની પ્રતિષ્ઠા રાજ મહારાજમાં ઘણી સારી છે. તે અમારી સાથે છે એટલે અમને પણ નિશ્ચિંતતા છે.” લાલા ગંગારામજીએ જતાં જતાં મંજુરી માટે નિશ્ચયાત્મક ઉદ્દેશ્ય કર્યો.

“તમે મુજેથી સીધાવો. આઘણાકડેવ તમારા કાર્યને સફળ કરો. પતિયાલાથી સમાચાર આપશો.” મહારાજશ્રીએ આશીર્વાદ આપ્યા.

“અને અહીંની ચિંતા તો કરશો જ નહિ.” લાલા સીતારામજીએ તેઓને અણાવ્યું.

તેઓ પતિયાલા ગયા પણ રેસોડન્ટ સાહેબ સીમલા હતા તેથી, તેઓ સીમલા ગયા. પતિયાલાથી મહારાજશ્રીને

તારથી સમાચાર આપ્યા કે અમે સીમલા જઈએ છીએ
આપ ચિંતા ન કરશો; શાસનદેવ અમારી સહાયતા કરશે.
આવું ધર્મકાર્ય કોઈ નહિ રોકી શકે. જ્યાં આપ જેક
પ્રભાવિક ગુરૂ છે ત્યાં વિગ્ન કેટલો વખત ટકી શકે!

“ પનાલાલજી ! તમે ક્યાંથી અહીં પહોંચી ગયા ! ”
સાહેબે આશ્ચર્યથી પૂછ્યું.

“ આપ સાહેબનું એક જરૂરી કાર્ય હતું. અમે પતિ
વાલા જઈ આવ્યા પણ આપ અહીં હતા તેથી અહીં
આવ્યા. ” લાલાજીએ વાત શરૂ કરી.

“ એવું માત્ર મું કામ છે ! કોનો લાલ પનાલાલજી
તમારો કોઈ કેમ છે કે મું ? ” હવનાં હવતાં સાહેબે
મજાક કરી.

“ હા ! એવા કોઈ કેમ માટે મું આવું ખરો ! મેં
જનકાંતે મું નમ્રતા ગુજમદાલજી સામન્યમા છે. જમદાર
જિ.સા.સ. એક જરૂર કાર્યનું છે. તેમા જમા
... ” લાલાજીએ પાંડોઈ

તો પહેલેથી બંદોબસ્ત થાય તો સારું.” લાલાજીએ ચોખવટ કરી.

“ભલે ! હું તમને પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ પર પત્ર આપું છું. તમને બધી રીતે સહાયતા કરશે. પોલીસ ટુકડી પણ મોકલશે; પણ શાન્તિથી કામ લેશો.” સાહેબે પત્ર લખી આપ્યો.

“સાહેબ ! બહુ આભાર થયો. તકલીફ માફ કરશો.” બંનેએ રજા લીધી.

મંગુરી લઈને લાલાજી આવી ગયા, આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો. જલૂસ ધૂમધામપૂર્વક નીકળ્યું. ૧૯૬૦ના ગ્રાવણ વડી ૧૪ ના મહેન્દ્રધ્વજ; રથયાંત્રા નીકળ્યા અને કલ્પ-સૂત્રનો વરઘોટો પણ નીકળ્યો. આ પ્રસંગે કોટલા, પટ્ટી, હોશિયારપુર, ગુજરાનવાલા અને અંબાલા, સામાનાથી બજનમંડળીઓ આવી હતી, એટલું જ નહિ પણ સામાનાના મનાતની બાઈઓની બજનમંડળી પણ પૂરા ઠાઠથી વરઘોટામાં નીકળી. તેણે તો રંગ રાખ્યો. આસપાસના હજારો લોકોએ લાભ લીધો. શહેરમાં આનંદ આનંદ છાઈ રહ્યો.

૧૯૬૦ નું ૧૮ મું ચોમાસું અહીંજ સંપૂર્ણ કરી નાખા, માલેરકોટમાં થઈ આપ રાયકોટ પધાર્યા. અહીં બધા સ્થાનકવાસીબાઈઓ હતા પણ મહારાજશ્રીના રહેવાથી પહેલાં તો આહારપાણીની મુરકેલી રહી પણ તે પ્રસંગે વાવેત્રુ ધર્મ બીજ લગી નીકળ્યું.

આજે તો રાયકોટમાં જોનાના ઘણાં ઘરો છે. અહીંથી લુપિયના ધર્મ આપ જીરા પધાર્યા જીરાના નાયબ તહેસ્તી.

ચરણમાં પડેલા શિષ્યને ઉઠાડતાં બોલ્યા.

“કૃપાસાગર ! ખીમારીના સમાચાર સાંભળીને ગોચરી પાણી પશુ ઉડી ગયાં હતાં, પણ ચોમાસામાં તે કાંઈ અવાય છે ! પછી તો અહીં પહોંચ્યા ત્યારે જ શાંતિ થઈ. આપની તબિયત બહુજ ખરાબ થઈ ગઈ છે. આવી તબિયત છતાં વિહાર કેમ કર્યો !” લલિતવિજયજીએ ચિંતા દર્શાવી.

“સાધારણ તાવમાં શું પડ્યા રહેવું ! વિહારથી હવાફેર થાય એટલે તાવ તો જિલો જ ન રહે.”

“નહિ શુરુદેવ ! જીરામાં હરદયાળ નામના પ્રસિદ્ધ હકીમ છે. તેની પાસે આવતા હરદી પંચાણુ ટકા તંદુરસ્ત થઈ ને બાય છે. તેમને માટે જીરા લખ્યું છે. જરા તંદુરસ્તી સારી થાય પછી જીરા તરફ વિહાર કરીશું.” લલિતવિજયજીએ પ્રાર્થના કરી.

“બલે ભાઈ ! જેવી તારી મરજી. ચરીરનો શું મોહ કરવો ! ઠમ રોગ તો આવે ને બાય !”

આરામ થયા પછી પટ્ટી, જંડીયાલા, અમૃતસર થઈ ગુજરાંવાંલા પધાર્યા. અહીં પ્લેગને લીધે સંઘની વિનાંતિથી રામનગર પધાર્યા. રામનગરમાં લાલા જગન્નાથ ભોલેશાહ શુરુભક્ત હતા. તેમની પાસે એક મનોહર દિવ્ય લીલા પન્નાની સ્તંભન પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા હતી. તે અદ્વિતીય પ્રતિમાનાં દર્શન કરી આનંદ લીધો. અહીંથી ખાનગાહ રોંગરા થઈ લાહોર થઈ અમૃતસર પધાર્યા. સંવત ૧૯૯૩ નું એઠવીસમું ચોમાસું આપે અમૃતસરમાં પૂર્ણ કર્યું.

પતનનો સાદ

। ૨૮ ।

શ્રીજી પદ્મા વર્ષે આજે વૃજસાત—જગન્નૃસિ
 ગ્રાંભરી આવી ૧૬ વર્ષ પહેલાં વૃજસાત છોડ્યું હતું તે
 તે તે પહેલાં છોડેલું. મોટાભાઈનો મોહ, કુટુંબનો પ્રેમ,
 ગણપત્તુનો દીકરો મહોત્સવ, સગવડો, પંચવતી વગેરે
 માટેની તૈયારી, કુટુંબનો અગ્રિમ સંદેશ, કુટુંબના સા
 રાની સંભાળ, તે સોજનાને મુગંધરૂપ આપવાના પ્રયત્ન
 આખરે પંચવતી અને નામનો વિનાશ અને કુટુંબના
 ભૂતના કાંઈક અસરકારક સંપર્કના કિંદુ, મુગધિમાના કિંમ
 અને આ સંજોગ સુલકુંભિને પ્રેમ, પંચવતી, શ્રી પદ્મ
 નિ એક પ્રેમ અને પ્રેમના પ્રભુ દેવે માટેની પ્રોત્સાહન
 આપવાની કૃતિ કરેલિયેલું. પંચવતી, વિનાશ અને
 વૃજસાત રચના

લોમકાના સ્નેહસંભારણા આંખ સામે ખડા થઈ ગયાં. હપોથુના બે જિંદુ ખરી પડ્યાં. વતનનો સાદ હૃદયના પેટાળમાં જાગ્યો અને મન હબરો માઈલિનું અંતર વીંધી ગૂંજરાત પહોંચી ગયું.

આટ આટલાં વર્ષોમાં એક દિવસ, એક રાત્રિ કે એક ઘડી પણ આ ખ્યારા વતનનો વિચાર પણ નહોતો આવ્યો. કોઈ પણ પણ આવો તલસાટ નહોતો જાગ્યો.

એક જ પત્રે, બે અક્ષરોએ વર્ષોનાં સંભારણાં જગાડ્યાં અને જઈ શકાય તો જન્મભૂમિનું ઝણુ અદા કરવા જવાનો વિચાર આવ્યો. પંજાબનો જેટેલો હક છે તેથી જરાએ ઓછો હક જન્મભૂમિનો નથી જ નથી, એ આજે કોણ બાણે હૃદયના કયા ખૂણામાંથી સ્વયં સ્ફુરણા થઈ આવી. શુરુદેવનાં સંદેશ અને શુરુદેવનું કાર્ય ગૂંજરાતમાં પહોંચવું જોઈ એ—યંશે જ, એ એકજ તમન્નાથી તે વિચારને પુષ્ટિ મળી. વિધિના વિધાન એવાં જ હશે તો !

શુરુદેવ ! ખીમચંદભાઈ આજે સંવારે આવી ગયા છે. લાલા પત્રાલાલજીને ત્યાં ઉતર્યા છે. હમણાં જ આપનાં દર્શન આવે છે.” ગોચરી લઈને આવતા એક શિષ્યે સમાચાર આપ્યા.

“સાહેબ ! મુખશાતા છે !” શ્રી ખીમચંદભાઈએ શાતા પૂછી.

“ધર્મલાલ ! ઘણા દિવસે કૂરસદ મળી.”

“ઘણા વખતથી આવવાની ઈચ્છા હતી પણ મૃદસ્થીને કાર્ડ ને કાર્ડ ઉપાધિ આવ્યા જ કરે. બધાએ મુખશાતા

પૂછી છે. આપને વંદણા કહેવરાવ્યા છે."

"કોણ બલે કેમ પણ તમારા આવવાના સમાચાર મળતાં જન્મભૂમિ યાદ આવી."

"સાહેબ! અમે પણ આપને હમેશાં યાદ કરીએ પણ કયાં પંબળ અને કયાં મૂજરાત. વીસ વીસ વર્ષ સિદ્ધાચળ તો યાદ આવે છે ને. ત્યાં પધારો તો પણ અમને લાલ મળે." ખીમચંદભાઈએ વિનંતિ કરી.

"જાન્યસાગી! સિદ્ધાચળની બાજુ માટે અમે પણ ઉત્સુક છીએ, પણ પંબળની જવાબદારી એટલે કંઈ ને કંઈ કામ નીકળે જ. આ સાલ તો જરૂર તે તરફ આવવા વિચારેલો પણ સાચાઈ આવી પડ્યો પછી શું થાય?"

"જુઓ! આ જમતે તો આપને તે તરફ પધારવા પડ્યો. વડોદરાના ધોઈપંચને વિનંતિપત્ર લઈને ફરે છે. આઓ મુંઝવેદાર જ નહિ પણ આપણે શી વિષય કમલસુવિષ્ણુ મહાદેવ તમારો ઉપાધ્યાય ધોઈવિજયજી મહાદેવને રૂજા રૂઝી તરફ વિનંતિ કરવાને આદેશ દઈ ને જ નીકળે છું."

જુઓ! આ જમતે તો આપને તે તરફ પધારવા પડ્યો.

થશે. તેઓ તો ઘણા વખતથી પાલીતાણાની યાત્રા માટે ઉત્સુક છે. માત્ર પંબળના ગુરુભક્તોને જરા દુઃખ થશે.”

“પણ સાહેબ આચાર્ય મહારાજ અને ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પધારે છેને ! પછી તો શું વાંધો છે.”

અમૃતસરના શ્રીસંઘના આગેવાનોએ વાત સાંભળી અને તેઓશ્રી ગૂજરાત તરફ જવાના છે તેમ પાકે પાયે ચર્ચા થવા લાગી, એટલે બધા એકઠા મળીને આવ્યા ઉપાધ્યયે.

“મહારાજ ! આપ અમને—શ્રીસંઘ પંબળને કેને ભરોસે છોડી બીજો છો ! અમને ગુરુદેવ આપને ભરોસે છોડી ગયા છે. અમે તો આપને નહિ જવા દઈએ. અમારી રક્ષા તોપછી કેાણુ કરશે ?” આગેવાનોએ વિનંતિ કરી.

“ભવ્ય જનો ! તમે તો ચારી રીતે બીજો છો કે હું જોગણીસ વર્ષથી પંબળમાં છું. ગૂજરાત મારી જન્મભૂમિ હોવા છતાં મેં કદી તે ભૂમિને યાદ પણ નથી કરી. કીક્ષા લઈને ગુરુદેવના ચરણમાં રહ્યો અને તેઓશ્રીના દેહાન્ત પછી પણ અહીં પંબળમાં વિચરી રહ્યો છું. મને ઘણા વખતથી સિદ્ધાચલજી જવાના ભાવ થયા હતા, પણ હું તે વિચારને પણ દાબી દેતો હતો. તમારો મારા પરનો પ્રેમ મને પંબળથી દૂર જવા નહોતો દેતો. સાધુમંડળ તો ગૂજરાત જવા ઉત્સુક છે. મારે તેમનો પણ ખ્યાલ કરવો જોઈએ. વળી આચાર્ય મહારાજ તથા શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ આ તરફ પધારે છે. આપ લોકોને હું તે મારા વડીલોને આશયે સોંપી બાંંડું છું. વળી વચન આપું છું કે ગૂજરાતમાં વધારે નહિ રહું—નહિ રહી ચકું. મારો પંબળ

મને ત્યાં વિશેષ રોકવા ના કહેશે અને હું જલદી પાછો
આવી પહોંચીશ. મારીને તમારી સ્નેહમાંક હવે તો ફર-
રહી. ગુરુદેવનો ખગીચો ફરી સંભાળવા હું ટોળી આવીશ."

પ્રેમભર્યા વચનોથી ખધાના હૃદયને શાંતિ થઈ. સં-
૧૯૬૪ ના કારતક વહી ૧ બુધવારના અમૃતસરના ધીરજી
વિદાય આપી. વિદાયનું દૃશ્ય હૃદયલેહક હતું. અનેક ગુરુ-
જકનોના નેત્રો સજ્જ હતાં. શ્રીઓ તો ગુરુદેવને માટે
અમુઝો ચારતી હતી. કેટલાએ મુશ્કેલી પડી તે વખતે રૂઢી
ઉઠેલા આ હરયાથી મહારાજશ્રીની આંખો પડી ગઈ
થઈ ગઈ.

અમૃતસરથી તરનવારન આબ્યા. સંઘ્યા સમયે ટેવણે
અતિક્રમ્ય સમાજ કરી બેઠા હતા. બીજા દિવસના વિદાય
માટે વચો ચારતી હતી. નિહાચત તરફના પ્રયાણને કીંદ
જયા મુનિશ્રીના મનમાં ભાનું હતી લહેરો ઝીલી રહી હતી.

"ગુરુદેવ! જન્મરો ઉઠાવ કરો " બે માણુ દિશ
ટેવણે ગુરુદેવને બેઠાએ આંખે વળગી જાય તો રહે-
"જાણે! કોનું ગમે? જન્મરો આ તરફ રહ્યો?"
"જન્મરો તરફ નિહાંકે જઈ જશે કે બંને બાજુ
પર જશે તો કયારે હેં દેવ, જન્મ બંને છે તેવા માન-
સંસ્કૃત નહીં જન્મને જન્મ કહેવાય તેવા માન-"

“ પણ ભાગ્યશાળીઓ ! અહીં શાંતિ મળશે તેમ
લાધી જાણ્યું ? ”

“ આપની પ્રતિષ્ઠા અમારાથી અબાણી નથી. અમે
પણ પંતળમાં જ ફર્યા છીએ. હવે આપ અમારી વિનંતિ
સ્વીકારો. ”

“ ઉતાવળ ન કરો. અમારી સાથે રહો. જૈનશાસ્ત્રોનો
અભ્યાસ કરો. હું તમને પંડિત વગેરેની અનુકૂળતા કરાવી
આપીશ. અને હું પણ તમને વારંવાર શીખવીશ. જ્યારે
તમને પૂછું વિશ્વાસ થઈ જાય—જ્યારે તમારું મન હિમા-
લયની જેમ અચળ—અટલ થઈ જાય; પછી તમને જરૂર
દીક્ષા આપવાની વ્યવસ્થા થશે. ”

“ કૃપાનાથ ! અમારું મન હિમાલયની સમાન સ્થિર
થયું, ત્યારે તો નાબાધી હોડી આવી આપના ચરણમાં
શરણ શોધ્યું છે. વળી સ્થાનકવાસી દીક્ષા છોડી ઘેર જ ન
જાત પણ આપની પાસે રહેવાના ઇશદાથી જ અહીં આવ્યા
છીએ. મહારાજ ! કૃપા કરો, અમને આ જાંઘનથી મુક્ત
કરો. ” બન્નેની આંખ સ્વજળ થઈ ગઈ.

“ તમે ઉદાત્ત ન થશો. અત્યારે તો આરામ કરો.
સવારે આપણે નિર્જાંઘ કરીશું. તમે પણ આજ રાત્રે વિચાર
કરી રાખશો. ”

અમૃતસરથી મહારાજશ્રીની સાથે લાલા પન્નાલાલ
બેહરી, લાલા મહારાજમલ, લાલા નવમલ આદિ આવકો
પણ આવ્યા હતા. નવારના તેઓએ રત્ને આવેલા માધુર્ય

અંબાલા પહોંચ્યા. જે દિવસે આપ અંબાલા પહોંચ્યા તેજ દિવસે દિલ્હીથી વિહાર કરીને આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયકમલસૂરિજી તથા ઉપાધ્યાયશ્રી વીરવિજયજી સાધુ-મંડળ સાથે અંબાલા આવતા હતા. જન્ને શહેરની બહાર મળ્યા. વંદનાદિ ધર્મ, ઘણા વખતે મળ્યા તેથી હુપોશ્ચુ આવી ગયા. આનંદ થયો. મોટા ઠાઠમાઠથી જન્નેનો નગરપ્રવેશ થયો. ચાર પાંચ દિવસ સાથે રહ્યા. પંતળની પરિસ્થિતિ વિશે વાતો કરી. ગુરુદેવના ક્ષેત્રો, કાર્ય, પંતળની લોકોની ભાવના, ગુરુદેવનું અધૂરું કાર્ય વગેરે વિશે ઠીકઠીક ચર્ચા-વાર્તા ધર્મ અને ત્યાંથી છૂટા પડી દિલ્હી તરફ વિહાર કર્યો. જેઠના બગબગતા તાપ પછી હજારો લોકો મેઘવૃષ્ટિની જે આતુરતાથી રાહ જુએ છે તેવી જ આતુરતાથી દિલ્હી તો ગુરુદેવના આગમનની રાહ જોઈ બેઠું હતું.

x

x

x

“લાલાજી! તમારી શ્રીસંધની પ્રાર્થના મેં સાંભળી. હવે મારી વાત તમે જરા સાંભળી લો.” દિલ્હીમાં ચોમાસું રોકવા માટે વિનંતિ કરવા આવેલા શ્રીસંધના આગેવાનને અરિત્રનાયકે કહ્યું.

“ગુરુદેવ! આજ્ઞા કરમાવો. અમે બધા તૈયાર છીએ.”

જુએ! પંતળથી ચૂજરાતનું નામ લઈ ઉતાવળથી નીકળ્યા છીએ. વિહાર પણ લાંબાલાંબા કરતાં કરતાં દિલ્હી તો પહોંચ્યા. બધા મુનિમંડળની ઈચ્છા છે કે ચોમાસું ચૂજરાતના જંદને જ કરવું છે આ ત્રાસ દાદાની યાત્રા નહિ થાય તો બીજે વરે તો દાદાને બેઠું.”

મુઠી ૩ નો દિવસ હતો. તે દિવસના દાનથી ધેયાંસકુમારને
 અક્ષય દેવની પ્રાપ્તિ થઈ, તેથી તે દિવસને અક્ષય વૃત્તીકા-
 અખાત્રીજ કહે છે અહીં આનંદપૂર્વક યાત્રા કરી
 ગુરુ મહારાજ તથા સંઘ આખ્યાના સમાચાર સાંભળી
 આસપાસના ગામોના લોકો અહીં આવી પહોંચ્યા. પૂજા-
 દવાની વાતસચ્ચ વગેરે આનંદપૂર્વક થયાં. યાત્રા કરી
 મહારાજશ્રી ચેરક આવ્યા. અહીં બીનોત્રી આદિ ગામના
 બાઈબોએ જમુના પારના ગામોમાં વિચરતા અને માંસ
 જોઈને ઉપદેશામૃતનો લાભ આપવા પ્રાર્થના કરી. માંસ
 જોઈને હજી ચાર હતી, તેથી મહારાજશ્રીએ તે તરફ વળી
 આવવા ઈચ્છા બતાવી. ચેરકમાં દિગંબર બાઈબોના પતિ
 વિશેષ દેવાથી ન્યા રહેતા ઈચ્છા નહોતી પણ દિગંબર
 બાઈબોની વિનયથી ન્યા રહેવું પડ્યું. તે ગામના
 અધ્યક્ષના યથાં રથાગ્રજ દેવાથી આખ્યાનોમાં પણ
 હોય. અધવા દેવા

“ હું મારો આગ્રહ છોડું છું. વડોદરાના સંઘને આ વરસ શાન્તિ રાખવા સમજાવીશ. આપ શ્રીસંઘ દિલ્હીને નારાજ ન કરો. તેમની ગુરુભક્તિ સાચી છે. આપ તેમની વિનંતિ સ્વીકારો. ”

વિનંતિનો સ્વીકાર થયો અને ઉપાશ્રયના ખૂણે ખૂણામાંથી હર્ષનાદ ગાળી જઈયો. ઘેરઘેર આનંદ મંગલ વર્તાઈ રહ્યો.

પણ કુદરતને તે મંજૂર નહોતું. ગૂજરાતનું આકર્ષણ ભારે હતું. દિલ્હીના સંઘનો તો આનંદ માતો નહોતો, પણ અવશ્ય બાવિનો ભાવાનુભૂતિ—જે બનવાનું તે બન્યા વિના કાંઈ રહે છે ! એ ન્યાયે ન ધારેલું બન્યું—કોઈના સ્વપ્નમાં પણ નહોતું—કોઈની કલ્પના પણ ચાલી ન શકે એવા એક પ્રસંગથી દિલ્હી દૂર રહી ગયું ને ચાતુર્માસ તો કરવું પડ્યું ગુરુદેવના ચરણમાં.

x

દિલ્હીમાં ચોમાસાનો નિર્ણય થયા પછી શ્રી સંઘની ઈચ્છાથી પાસેના તીર્થસ્થાન શ્રી હસ્તિનાપુરની યાત્રાએ સંઘ સાથે આવ્યા. હસ્તિનાપુર પ્રાચીન અને વિખ્યાત સ્થાન છે. આ તીર્થસ્થાનમાં શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાન, શ્રી કેશુનાથ તથા શ્રી અરનાથ ભગવાનના સ્થાપન, ગર્ભ અને દીક્ષા તેમજ કેવલ એમ ત્રણ કલ્યાણક થયાં છે અને શ્રીમદ્વીનાથ ભગવાનનું સમોપસરણ થયું. તેથી તે પુણ્ય તીર્થ છે. વળી પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી આદીશ્વર ભગવાનને વર્ષોત્પન્ન પારાજી એવાનકુમારે અહીં કરાવ્યું હતું. તે વૈશાખ

સુતી ૩ નો દિવસ હતો. તે દિવસના દાનથી એમાં સુતી માટે
અમુલ્ય ફળની પ્રાપ્તિ થઈ, તેથી તે દિવસને અમુલ્ય તૃતીય-
અષ્ટાત્રીજ કહે છે અહીં આનંદપૂર્વક યાત્રા કરી
શુક્ર મહારાજ તથા સંઘ આખ્યાના સમાચાર સંભળી
આસપાસના ગામોના લોકો અહીં આવી પહોંચ્યા. પૂજ-
સ્થાની વાત્સલ્ય વડે આનંદપૂર્વક થયાં. યાત્રા કરી
મહારાજશ્રી મેરડ આવી. અહીં બીનોત્રી આદિ ગામના
બાઈઓએ જનુના પારના ગામોમાં વિચરતા અને ગામ-
જાને હજી વાર હતી, તેથી મહારાજશ્રીએ તે તરફ વળી
આવતા ઈન્છા બતાવી. મેરડમાં દિનગજર બાઈઓના પ-
વિરોધ દ્વારાથી ત્યાં રહેતા ઈન્છા નહોતી પણ દિવસના
બાઈઓની વિનયથી ત્યાં રહેવા પડ્યું. એ સમયે
આખ્યાન થયાં. મહારાજ દેવાથી આખ્યાનોમાં પણ
ફાટ. આખ્યાન દેવા.

અંબાલાથી લાલા ગંગારામજી શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુની પ્રતિમા લઈ આવ્યા હતા. ઉત્સવપૂર્વક પ્રતિમાજીનો નગર પ્રવેશ કરાવ્યો. આસપાસના ગામોના દિગંજર ભાઈઓએ ઉત્સાહ પૂર્વક ભાગ લીધો.

આજ દિવસે ગુજરાંવાલામાં આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજય કમળસૂરીશ્વરજી તથા ઉપાધ્યાય શ્રી વીરવિજયજી આદિ મુનિરાજોની ઉપસ્થિતિમાં સ્વર્ગીય આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજીના સમાધિ મંદિરમાં ચરણ પાડકા સ્થાપિત કરવાનો ઉત્સવ થયો હતો. આપે જીનો લીના ઉત્સવને ગુજરાંવાલાનો ઉત્સવ માની લીધો અને ભક્તિના ઉપસક્ષમાં આપે એક મનોહર સ્તવન બનાવી ગુજરાંવાલા મોકલ્યું.

જીનોલીધી આપે ખીંવાઈની તરફ વિહાર કર્યો

“ શું સમાધિમંદિર બાળત કાંઈ છે કે જૈન બિરાદરીમાં આપસ આપસની લડાઈ મળગી છે ? ” શ્રી મોહન-વિજયજીએ અટકળ કરી.

“ વાત એમ છે કે સનાતની લોકોએ જૈનધર્મ પર અસત્ય આક્ષેપો શરૂ કર્યા છે; એટલુંજ નહિ પણ જગત્પુત્ર સર્વશાસ્ત્રનિષ્ણાત પંતળ હેથોદ્ધારક શુરુદેવના ‘ અજ્ઞાનભિમિર ભાસ્કર ’ અને ‘ શ્રી જૈન તત્ત્વાદર્શ ’ બન્નેને અસત્ય ઠરાવવા અને જૈન ધર્મની અવહેલના થાય એમ કરવા પ્રયાસ શરૂ કર્યો છે. આમાં સ્થાનકવાસીઓનો સનાતનીઓને સાથ પણ છે. ” શુરુદેવે સ્પષ્ટતા કરી.

“ પણ ત્યાં તો આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકમળસૂરિજી છે અને ઉપાધ્યાયજી મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજ પણ છે. તેઓ તે માટે પ્રયત્નશીલ હશે જ. ”

“ તેઓ તો પૂરો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, પણ તેઓ-શ્રીની અને શ્રી સંઘની પણ ઈચ્છા છે કે આપણે ત્યાં હાજર હોઈએ. તો તારો પ્રભાવ પડે અને જડખાતોડ જ્વાળા આપી શકાય. ” શુરુદેવે સંઘની ઈચ્છાનું રહસ્ય મમલવ્યું.

“ તાર મોઝા કેમ આવ્યો હશે ? ”

“ ખીનોલી તાર કરેલો ને, તે અહીં આવતા વખત લાગ્યો. આજે પત્ર પણ આવી ગયો. આ રહ્યો તે પત્ર ”

તાર પણ એવો જ છે.

Gujaranwala 30 8-35 (A. M.)

Mushddilal Pirelal Jaini

Village Binoli (Baraut)

Send Muni Vallabhvijayji, with your men
to Gujaranwala Jagannath coming.

Jain Community.

“ ગુરુદેવ! પત્ર તો વાંચ્યો. આપે ચો નિર્ણય કર્યો છે. ”

“ શું કરવું તેજ સૂઝતું નથી. જવું તો જોઈએ. આ
પ્રસંગે પહોંચાય તોજ શાસનની ચોભા રહે. ”

“ પણ ગુરુદેવ કયાં શુજરાંવાલા અને કયાં ખીંવાઈ? ૪૫૦ માઈલ જેટલે દૂરથી કેમ પહોંચાશે? વળી તેમાં
આ જેઠની આગ વરસતી ગરમી! પ્રભો! કોઈ વિદ્વાનને
મોકલીએ અથવા આપણે અહીંથી પૂરતાં પ્રમાણે લખી
મોકલીએ. ” મુનિજીએ પોતાનો વિચાર પ્રગટ કર્યો.

“ ભાઈ! આ કાંઈ બચ્ચાના જેવ નથી. વિદ્વાન
મોકલવાથી કે પ્રમાણે લખી મોકલવાથી કાંઈ ન વળે. જ્યાં
આખા શહેરમાં ભેરચોરથી વિરોધાત્મક પ્રચારકાય ચાલતું
હોય ત્યાં તો ભારેમાં ભારે આંદોલન સિવાય હારીજ જ-
ઈએ. એટલું જ નહિ પણ ગુરુદેવની પ્રતિષ્ઠા, પ્રતિભા અને
શાસનસેવાને પણ લાંછન લાગે. મને તો લાગે છે, મને ન
જાગે આપણે પહોંચી જઈએ. હા, પણ મને લાગે છે કે તુ
આટલી મજલ નહિ કાપી શકે. હમણા તારું શરીર પણ

છે. શુરુદેવના પુસ્તકોના આગળના થોડા ચપ્પો લઈ તેના અનથો કરવા લાગ્યા છે.”

“ પણ આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી તો ત્યાં છેને ? ”

“ શુરુદેવ ! તેઓ તો છેજ પણ અમારા ખ્યારા વલ્લભ વિના કાંઈ બેડો પાર થઈ શકે છે ? સામાના ને નાભાનો શાસ્ત્રાર્થ તો અમારી આંખ સામે છે. શ્રીસંઘ તો આપની માળા જપી રહ્યો છે. આ પત્ર પણ મને આપ્યો છે.” લાલા જગન્નાથજીએ ખુલાસો કર્યો.

“ આચાર્યશ્રીનો એક તાર અને પત્ર તો મળ્યાં હતાં. આ બીજો પત્ર પણ તેમણે આપ્યો છે ? ”

“ હા હા ! કદાચ તે પત્ર વિહારમાં મળે ન મળે તેથી મને લખી આપ્યો છે. ”

“ અત્રશ્રી શુજરાંવાલાથી^૧ શ્રી આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયકમલસૂરિજી તથા વીરવિજય આદિ સાધુના તરફથી તંત્રશ્રી ખિનોલી મધ્યે મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી આદિ જોગ, મુખશાતા અનુવાંદના વાંચનાજી. લખવાનું કે પત્ર મળ્યો હશે. વિશેષ લખવાનું કે આ પત્ર વાંચતાં જ શુજરાંવાલા તરફ વિહાર કરી દેશે. કારણ લાલા જગન્નાથજીથી જાણી લેશે. તો પણ ઈસારા માત્ર જણાવવામાં આવે છે કે આ વખતે સ્થાનકવાસીઓએ આખા શહેરને પોતાના પક્ષમાં કરી લીધું છે, તેમજ ‘ જૈન તત્ત્વાદય’ તથા ‘ અજ્ઞાન તિમિર બારકર ’ આ બન્ને ગ્રંથો ખોટા ઠરાવવાની બારે કોશીય

૧ દિવસ ઉપરથી આખાંતર.

ઠરી રહ્યા છે. ગુરુદેવે જે જે લખ્યું છે તે સત્ય તથા પ્રમદ
અહિત છે છતાં તેઓનો પણ સ્વભાવ હોવાથી બ્રાહ્મણો પાસે
કરીને ચોર મચાવી દેશે તેમ લાગે છે. માટે આ વાત
તમારું જરૂર કામ છે. તમારી સ્ફુર્તિ સારી છે. વિદ્યા
છે કે તમારા આવવાથી આપણી ક્ષતેક થશે. તો કંઈ
વિચાર છોડી અગ્રેથી આવેલા શ્રાવકો સાથે જરૂર વિચાર
કર્યોજી. જો કે યરની છે, ફરનો મામલો છે પણ
વખત જ એવો છે કે પ્રાણ તો અપંગ થઈ આવ પ...
ગુરુના વાક્યને ધાકો ન લાગે. એથી તમને આમલક...
જાણીને લખવું પડે છે. જમ એટલા માયથી નમજી કે
તમે ગુપ્તચરને વિશેષ મું તખતી એજ વેશાપ (જો
જાણી) વડી ૧૪ બીરવિજય.

તા. ૩: આજ આ વાતને માંજના છે વાંચે ન
વરમી જાણવું પડેલ આપણા મંથાને રહ રહવું ન
આપે રહેલ છે. મું પતિજાન આજે તેની ખતર
પીળાએને પણ રહી તમાર સહેર સરકેર
વિદેશ લખક નવક નવી. આ ૧૪ વાંચે ગુપ્ત
રહી. અંદરના જાણના જે રહેલ છે. માટે હવે તમે
જાણવું રહેલે અપે.

રહ્યો છું કે આટલે દૂરથી આ જળજળતા તાપમાં કેમ વિહાર થશે ! અને આપ નહિં આવી શકો તો શું થશે ? ” લાલાજીએ પોતાના મનની વિમાસણ વ્યક્ત કરી.

“ લાલાજી ! મેં કાલેજ નિર્ણય કરી લીધો છે. હું-અમે તૈયાર છીએ. કાલેજ વિહાર થશે. તમે સુખેદા સ્વીધાવો. મેં તાર કરાવી લીધો છે. ગુરુદેવના નામ માટે આ કાયા ખપી જાય તો પણ શું ! અને જુઓ તો ખરા ૧૫ દિવસ તો થવાના પણ નથી ને ગુજરાનવાલાની જગતમાં શાસ્ત્રાર્થની પ્રચંડ વિજયદોષણાઓ ગુરુદેવના પ્રતાપે કરીશું. ” ગુરુદેવે ભવિષ્ય ભાખ્યું.

લાલા જગન્નાથજી અને ખીંવાઈના ધાવકો તો આ અભાવિક પુરુષની વીરગજના અને દૃઢ મનોજળ જોઈ દિંગ થઈ ગયા. હાપોશુથી ખધાએ આ પવિત્ર મહારથીને વંદન કર્યો.

આ પરિસ્થિતિ જિજ્ઞાસુ થવાનાં કારણો આ સ્થળે વિચારી લેવાં જરૂરી છે.

આપણે જોઈ ગયા કે આપણા ચરિત્રનાયકની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરી સ્થાનકવાસી સામાના તથા નાભામાં ગૂંચી રીતે હાપો હતા. હુધિયાન્તમાં તેઓને નીચું જોવું પડે તેમ થયેલું અને અમૃતસરમાં તો તેઓની ઠીકઠીક ફેંજેલી થઈ. આ ઉપરથી તેઓ પ્રવેનાબનાથી નારાજ તો હતા જ. તેનો ખદલો લેવાની તક શોધી રહ્યા હતા. પણ આપણા ચરિત્રનાયકની કાજરીમાં તો કાઈ થઈ શક્યું નહિ.

આ ઉપરાંત ૧૯૬૪ ના વૈશાખ સુદી ૧૦ તા. ૭-૫-

૧૯૦૮ ના દિવસે શુજરાંવાલામાં ધામધૂમપૂર્વક શ્રી
આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયનાંદસૂરિજીની વેદી-પ્રતિષ્ઠા
આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકમલ સૂરીશ્વરજીના હાથે
થઈ. ઘેરેઘેર આનંદ ઉત્સવ થઈ રહ્યો. ગામેગામના લોકો
આગેવાન મળ્યા. ભજન મંડળીઓએ ધૂમ મચાવી અને
લાહેર વ્યાખ્યાનો પણ થયાં. આખા શહેરમાં શ્રવેતાંબરે
બોલબોલા થવા લાગી.

સ્થાનકવાસી સમાજના કેટલાક ભાઈઓ આ સંદર્ભ
ન કદી શક્યા. પંચમના રમક અને વીર ગજનાના પ્રવેશ
ફરે ફરે રહી રહ્યા હતા. ત્યાંથી પાછા આવવાની કે
સંજાવના કદી જ નહિ. જ્યારે એ પંચમમાં વિવાદ
હતા ત્યારે—નેમની માને તો એક અક્ષર પણ કેદ એકે
શકતુ નહિ. નેમની પ્રતિજ્ઞા—અનન્યચિત્ત અને સત
રાજન રહિત અરુણ કદી, પણ ને તો મયા અને ના
નહી નહીં. તરફે કેમ જાન્યે ચાલ્યાં શકે થઈ ન
તો તો નેમના અવશ દિવસની રીત મળ્યા નહિ. જો
શિવ કે કોઈ કેકેરની કૃતિ મેળવી શકે. આખરે
મળ્યા. તોને જ કમલ દેવે નામ કેડેલ. તરફને કૃતિ
મળ્યા તોને કૃતિદેવ નેમના કિંમતે મોકલે છે.

પછી તે કમલ દેવે નેમના કિંમતે મોકલે છે.
તે કમલ દેવે નેમના કિંમતે મોકલે છે.
તે કમલ દેવે નેમના કિંમતે મોકલે છે.
તે કમલ દેવે નેમના કિંમતે મોકલે છે.
તે કમલ દેવે નેમના કિંમતે મોકલે છે.

પંજાબ પહોંચી શી રીતે થકચે ! થોડા દિવસ આરામ
રો, બે પાંચ દિવસમાં કાંઈ મોડું નથી થતું. કૃપા કરો
શુદેવ !” રસ્તાના ગામોના લોકો વારંવાર પ્રાર્થના કરતા.

“લાઈ ! શરીરનો ધર્મ શરીરને પાળવાનો, આત્માનો
ધર્મ આત્માને પાળવાનો, મારો ધર્મ મારે પાળવાનો, હું
શી રીતે આરામ કરું ? પાંખો નથી નહિ તો ઉડીને પહોં-
ચવાની તમન્ના છે. જ્યારે શુદેવનો બગીચો ઉજડી રહ્યો
છે, ત્યારે મારે વળી આરામ શા ને સ્થિરતા શી ? કંઈગે
કે મરેંગે ! એક જ ધ્યેય છે. અને આમ કરતાં આ દેહનું
અલિધાન આપવું પડશે તો તો મારું જીવન જ ધન્ય બની
જશે. શુદેવના નામને માટે આ દેહની શી પરવા છે !
મને આરામ એજ દિવસે મળશે જ્યારે હું શુજરાંવાલાની
બજારમાં પહોંચી શુદેવનું વચન સિદ્ધ કરી ધર્મધ્વજની
પતાકા લહેરાતી દેખીશ.

લોકો તો આ વચનો સાંભળી ભક્તિભાવથી નમી
પડતાં—આ મહાત્માનો ચરણસ્પર્શ કરી સાશુનયને વિમુ-
ક્તિને જોઈ રહેતા અને મૌન થઈ જતા.

અમૃતસર તો પહોંચી ગયા. ૩૭૫ માઈલનું અંતર
અપાટામાં કાપી કાઢ્યું. શુજરાંવાલા તો સામું જ દેખાતું
હતું. હવે તો પહોંચ્યા જ.

“કૃપાળુ ! હવે તો આપ નન્દકિ છે. સોહનવિજ-
યની પાંખો આપી છે. તેમને દેખાતું નથી. આપના
પગ હવે થોડી સારવાર માગે છે. અમારી વિનંતિ
ને વધારે નહિ ત્રણેક દિવસ સ્થિરતા કરો.” લાલ

પણ શ્રી આચાર્યમહારાજ, શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ અને શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજ જેવા વૃદ્ધ, પૂજ્ય રત્નાધિક ધીરાજમાન હોય ત્યાં એ વડીલોની સામે મારું સ્વાગત અનુચિત ગણાય. હું તો સમાધિમંદિરનાં દર્શન કરીને સીધો શહેરમાં પ્રવેશ કરીશ.”

“હયાણુ ! આપની વાત તો માન્ય છે, પણ અમે આચાર્યશ્રીને મળ્યા છીએ, ઉપાધ્યાયજીની સલાહ લીધી છે.” લાલાજીએ હકીકત રજુ કરી.

“એટલે ! શું તેઓશ્રીએ તે માટે આજ્ઞા આપી છે ?”

“જી હા ! તેમણે જ કહેવરાવ્યું છે કે તમે વિનયવાન છો. તમારો ધર્મ એ જ છે, પણ આ પ્રસંગ વિરલ ગણાય. તમે ગુરુદેવના નામ પર પ્રાણ પણ અર્પણ કર્યા જેટલું દુકર તપ કરીને આવો છો. લોકોના ઉત્સાહને રોકી શકાય તેમ નથી. ધર્મની પ્રભાવનાને માટે અને ગુરુદેવની યશદુંડુભિ ચારે દિશામાં ગાજી ભેઠે તે દ્રષ્ટિએ અમે તમને આજ્ઞા આપીએ છીએ કે તમે શ્રીસંઘની વિનંતિને માન આપો.”

“વૃદ્ધ મહાત્માઓની આજ્ઞા તો ચિરસાવંધ છે. પછી તો મારાથી શું બોલી શકાય !”

આજે ગુજરાંવાલાના નરનારીનો દર્પ અનુપમ હતો. શહેરમાં બારે કાઠમાઠથી જૂલ નીકળ્યું. ત્રણ વૃદ્ધ મહાત્મા સિવાય બધા સાધુઓ આવે હતા. જેને નરનારીઓ અને અધિકારી વર્ગ પણ દેતા.

સમાધિમંદિરના દર્શન કરો—સહેરમાં ફરી શી દહે-
સરજીના દર્શન કરી તમે તુલ નદાતમાઓના ચરણોમાં
વંદણા કરો. બધાંની આંખો દર્શાવુથી છડછડ થઈ ગઈ.
મેલીએ જ્યનાદથી ઉપાશ્રય ગમતી મૂક્યો.

આચાર્ય નદારાજ આદિએ બાવપૂર્વક પીડપર હાથ
ફેરવી આનંદ બ્યજા કરતાં જણાવ્યું: “તમે જ ચાચા ગુરુ
બજા છે. તમે જ સ્વર્ગવાસી મુરદેવનું વચન ‘પંચાજ-
ની રણા વડવન કરશે’ તે નમ્ય કરી બતાવ્યું છે. પણ
હવે પાછો ધારકોને તમારી નીડી મુરુડી પાળીનું પાન
કાપાનું નોખાવ્યું નથી મરુત તે આજે તેમને તૃપ્ત કરો.”

આચાર્ય:સોની આગાધો આપે મંગલાવરણ અને
સે આજ્ઞાન આપ્યું. જજનમંડીએ મુરદેવના દુપર
પરિવરને બંધાડી આપી

કાન્તિકારી કે શાંતિકારી

[૩૦]

“ તમારે ઘેર જાંગાળી મહેમાન કેણુ આવેલ છે ? તેનાં નામ લખાવો. ” પોલીસે લક્ષ્મીચંદ્રજી હઠાને બોલાવીને પૂછ્યું.

“ મારે ઘેર તો કોઈ મહેમાન જ નથી આવ્યા પછી જાંગાળીની તો વાત જ શી કરવી ! ” લક્ષ્મીચંદ્રજીએ જવાબ આપ્યો.

“ શું વાત કરો છો ? અમે જોયા છે ને. સ્ટેશનથી તમે તેમની સાથે આવ્યા છો. અમારા સાહેબે તમને તેમની સાથે જોયા છે, અરે તમે સાહેબને સલામ પણ કરી હતી. ”

“ ઓહ ! સાહેબને જમ થયો. સમજ્યો, એ તો અમારા જૈન ધર્મના સાધુ મહારાજ છે. તે માથે કશું પહેરતા નથી. પગમાં પણ કશું પહેરતા નથી, માત્ર એક કપડું ઓઢે છે. એટલે સાહેબને વહેમ પડ્યો હશે. તે તો અમારા ગુરુદેવ છે. ”

આપણા ચરિત્રનાયકનું ૧૯૬૪ નું ૨૨ મું ચોમાસું ગુજરાનવાલામાં થયું. અહીં તેમણે જે પુસ્તકો તૈયાર કર્યા. એક 'વિશેષનિર્ણય' બીજું 'ભીમજ્ઞાનત્રિસિકા' જન્મેમાં વેદાદિશાસ્ત્રોમાં ગોમેધ, નરમેધ, અન્ધમેધનું વિધાન ચોતાના શાપ્દોમાં નહિ પણ પ્રાચીન શાસ્ત્રો—વેદો, બાળ્યો, સૂત્રો સ્મૃતિઓ તથા તેના ઉપરની દીકાઓમાંથી અનેક પ્રમાણો ઉધ્યુત કરીને આપ્યાં છે. વળી હિન્દુઓના પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન પંડિત ભીમસેનજી, પં. જવાલાપ્રસાદજી, લોકમાન્ય તિલક આદિની સમ્મતિઓ પણ આપી છે. આ પ્રમાણો લગભગ ૧૮૫ થયેા અને પત્ર-પત્રિકાઓમાંથી સંગ્રહ કરેલા છે. ગુજરાનવાલાથી વિહાર કરી અમૃતસર, જંડિયાલાગુરુ, હૃધિયાના, અંબાલા, દિલ્હી થઈ ત્રીધા જયપુર પધાર્યા.

જયપુરમાં બધા ગચ્છ વાળાઓએ મળીને આપનો સત્કાર કર્યો. આપ પણ એકતાવર્ધક, જૈન ધર્મના પવિત્ર સિદ્ધાંતો બહુજ વિશાળ દૃષ્ટિથી સમજાવી ચોતાના મન રંજિત કરતા હતા. જયપુરવાસી તો આ મધુર મધુર વાણી સાંભળી મુગ્ધ બની ગયા. પણ ત્યાં પહોંચતાં જ ઉપરનો એક પ્રસંગ બની ગયો.

સં. ૧૯૬૫ માં લોડ કાર્ને જંગાળના જે બાગ પાડ્યા હતા, તેથી જંગાળમાં ભારે કાન્તિ મચી હતી. ઘણા કાન્તિકારી લોકો હિંદબરના ફેલાઈ ગયા હતા. નરકારી અધિકારીઓની હત્યા પણ થવા લાગી હતી. કોઈકોઈને સાધુ સંન્યાસીના વેશમાં રહેતા હતા. ગામેગામ અને ચાંદરે ચહેરે તે માટે આપતી તપાસ રહેતી અને ગુમચરે ઘણા

જને તે પણ ખપ પૂરતાં જ. સાદાઈ તેમનો જીવનમંત્ર. કોઈમણ જીવની હિંસા ન કરવી, કોઈને જરાપણ કદ ન પહોંચાડવું એ તેમનો આદર્શ.”

“ આપે થોડા સમયમાં તેમના જીવનનો ટીક પરિચય કરી લીધો. ” કોન્સ્ટેબલે આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

“ મને ધર્મકથા સાંભળવાનો ખહુ ચોખ અને આ મહાત્માનો પરિચય તો તમારા કહેવાથી જ થઈ ગયો. જે તમે ન કહ્યું હોત તો કદાચ આ તક મને ન મળત. તેમના સુધાભર્યા વચનો હજીપણ મારા હૃદયમાં શુંજે છે. તેઓ કાન્તિકારી નહિ પણ સાચા શાન્તિના ફિરસ્તા છે. હવે ત્યાં પોલીસ ન મોકલશે. ”

“ હવે તો મેં ના જ કહી લીધી છે. રજા લઉં ? ” કોન્સ્ટેબલે રજા લીધી.

x

x

x

અહીં જયપુરમાં ત્રણ ભાગ્યશાળી દીક્ષાના ઉમેદવાર હતા. પં. લલિતવિજયજી પણ પંલખથી વિહાર કરી અહીં આવી પહોંચ્યા. હોશિયારપુરનિવાસી અચ્છર અને મચ્છર બન્ને ભાઈ ઓસવાળ નાહર ગોત્રના, સંયમ ગ્રંથજ્ઞ કરવાના ઇરાદાથી પણ વખતથી તેઓની પાસે ધાર્મિક અભ્યાસ કરતા હતા. દીક્ષાને માટે તૈયારી થવા લાગી. પ્રતિદિન જુદાજુદા મંદિરમાં વિધવિધ પૂજા પ્રભાવના થવા લાગ્યાં. પૂજના સમયે લોકોની મેદની લમતી અને આધુનિકી પણ જ્યારે પોતાના મધુર કંઠોથી પૂજા લજ્જાવતી ત્યારે

કાન્તિકારી કે શાન્તિકારી

અને તે પણ ખર્ચ પૂરતાં જ. સાદાઈ તેમનો જ
કોઈપણ જીવની હિંસા ન કરવી, કોઈને જરાપણ
પહોંચાડવું એ તેમનો આદર્શ.”

“ આપે થોડા સમયમાં તેમના જીવનનો ક
ચર્ચા કરી લીધો. ” કોન્સ્ટેબલે આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

“ મને ધર્મકથા સાંભળવાનો બહુ શોખ
મહાત્માનો પરિચય તો તમારા કહેવાથી જ થઈ
તમે ન કહ્યું હોત તો કદાચ આ તક મને ન મળતી.
મુધાસર્યો વચનો હજીપણ મારા હૃદયમાં ગુંજે
કાન્તિકારી નહિ પણ સાચા શાન્તિકારી ફિરક્તા
ત્યાં પોલીસ ન મોકલયો. ”

“ હવે તો મેં ના જ કહી લીધી છે. રજા
કોન્સ્ટેબલે રજા લીધી.

x

x

x

અહીં જયપુરમાં ત્રણ ભાવ્યશાળી દીક્ષાના
હતા. પં. લલિતવિજયજી પણ પંજાબથી વિહાર
આવી પહોંચ્યા. હોશિયારપુરનિવાસી અચ્છર મ
બન્ને ભાઈ એસવાળ નાહર ગોત્રના, સંયમ ગ્રહ
ધરાદાથી ઘણા વખતથી તેઓની પાસે ધાર્મિક
કરતા હતા. દીક્ષાને માટે તૈયારી થવા લાગી
જુદાજુદા મંદિરમાં વિધવિધ પૂજા પ્રભાવના થ
પૂજાના સમયે લોકોની મેદની ભમતી અને
પણ બ્યારે પોતાના મધુર કંઠોથી પૂજા બજા

તો આનંદથી બધા જૂનતા. પં. લલિતવિજયજી (આજનઃ
શ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી) નું મથું તો બાણે મોહનીમંત્ર.
એટલું મપુર અને એટલું મોહક કે મોતાજન મંત્રમુખ
સાથેની માફક ટોલતા અને આનંદમાં તરબોળ થઈ જતા.
પ્રજ્ઞાચાર કરાડે તો બાણે પટ્ટીમાં નીકળી જતા અને તેનો
ગુંબારવ તો દિનબર મગજમાં પૂમનો. પૂજા સમયે ત્રે-
તાંત્ર તો મું પળ અન્ય કોમળા ઘણા ઓપુરો આપતા
અને બારે બીડ જમા રહેતી.

ત્રીશાનો દિવસ નજદીક આપ્યો. ઉમેદવારોના મંત્રા-
પીઠાની મંમતિ મંત્રાવસામા આપી. પંબજ, નારવાડ,
નૂજાનના કોડો પનુ આપેલા હતા. જ્યપુરનો શ્રીલંક
અધિધિનની મંત્રાપુટ્ટા બાજકપૂર્વક કરવા હતા.

" કુદરેકે અજમેનિત્રની ચેક કોલનદજી લમેની
અજમેનિત્રની ૩૩૩. બારે છે " એક કિર્તી નવર આપી.

" કુદરેકે અજમેનિત્રની ૩૩૩. બારે છે " એક કિર્તી નવર આપી.

“ જયપુરના શ્રીસંઘને નારાજ કરીને હવે અજમેર તો ન જ આવી શકાયને ? ”

“ વળી ગુરુવચ્ચ ! અમારી ઇચ્છા આપણી ડેાન્દર-સનું અધિવેશન કરાવવાની છે અને જો આપશ્રી પધારો તો રૂ. ૪૦૦૦૦ સુધીનો હું ખર્ચ કરવા તૈયાર છું.” સચેતીજીએ પોતાની ભાવના જણાવી.

“ લાભ દૃષ્ટિએ તો અજમેર પસંદ કરવા જેવું છે પણ સચેતીજી ! જયપુર શ્રીસંઘને વચન આપી લીધું છે. આ ઉત્સવ પછી તો જરૂર અજમેર થઈને ગૂજરાત જશું.”

દીક્ષાના દિવસોને બેજ દિવસની વાર હતી, ત્યાં એક વિદ્ય આગ્યું. કોઈ વિદ્યસંતોષીએ પોલીસમાં અરજી કરી કે જે છોકરાઓને દીક્ષા આપવાની છે તેની તેના માતા-પિતાને બિલકુલ - ખબર નથી. આ કામ ચૂપચાપ થવાનું છે. સરકાર તેની તપાસ કરે અને ચોગ્ય કરે. પછી પૂછ-હુંજ શું ? પોલીસને તો સાચીજોટી ખબર મળવી જોઈએ. હવે શું થાય ? બે દિવસની વાર હતી. બધા મૂંઝવણમાં મડ્યા. શ્રીસંઘને પણ આ ઉપાધિથી એક ચિંતા વધી. મહારના લોકોને પણ થયું કે આ આશ્રત ક્યાંથી ? પણ આપણા ચરિત્રનાયકના મનમાં શાન્તિ હતી.

“ તમે બધા શા માટે ચિંતા કરો છો ? આપણે ક્યાં ચોરી છે ? જે કામ બહાર રીતે કરવાનું છે તેમાં દરવાની યી જરૂર છે ? આ પણ એક કસોટી છે. જુઓ તો ખબર બધાં સારાં પાનાં થઈ રહેશે. ગુરુદેવની દૃષ્ટિથી આવું ધર્મ-કાર્ય કદી અટકતાં નથી.”

મામ તિલકવિન્યય શખવામાં આવ્યું. આ જન્ને આપણા ચરિત્રનાયકના શિષ્ય થયા અને તિલકવિન્યય શ્રી લલિતવિન્યયના શિષ્ય જન્યા. આ ક્રિયાવિધિ સમયે મુનઃક્રસાદેણ પણ આવ્યા હતા અને તેમણે જૈન દીક્ષાવિધિ જોઈ આનંદ વ્યક્ત કર્યો હતો.

જયપુરથી વિહાર કર્યો ત્યારે પણ મુનઃક્રસાદેણ જે-તણ માઈલ મુખી સાથે આવ્યા હતા. કેવી ભક્તિ ! કેવો શુરપ્રેમ ? જયપુરથી અજમેર પધાર્યા. અજમેરમાં શ્રીસંઘે ખૂબ ઠાઠમાઠપૂર્વક સ્વાગત કર્યું. ત્યાં દસેક દિવસ રહી શ્રીસંઘને ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવી ત્યાંથી વિહાર કર્યો.

અજમેરથી વ્યાંવર, પિપત્રીયાગામ આવ્યા, પીપત્રીયા ગામમાં મંદિરમાગી અને સ્થાનકવાસિઓમાં ફૂટ હતી તે આપણા ચરિત્રનાયકના ઉપદેશથી મટી અને સંપ થયો. મુંડાવા, ચંડાવલ, સોજત થઈ પાલી પધાર્યા. અહીંથી ગોલવાડની પંચતીથીની યાત્રાનો આનંદ લીધો. અહીંથી શિવગંજ, સીરોહી થઈ આપ આજૂ છ પધાર્યા.

આજૂથી વિહાર કરી આપ મદાર પધાર્યા. આપના લગ્નશુભ્રાતા મુનિ મહારાજથી ગોત્રીવિન્યય ગૂજરાત તરફથી વિહાર કરી અહીં આપનો સેવામાં હાજર થઈ ગયા. ઘણા વખતે મગવાનો આનંદ અનેરો હતો.

“ મહારાજશ્રીની ઇચ્છા તો અહીંથી વિહાર કરવાની છે. તે તો ઘડીપણ રોકાવા ઇચ્છતા નથી પણ કોણ બંધે કેમ પણ મને લાગ્યાજ કરે છે કે આ લોકોની ભક્તિ— આગ્રહ ભેતાં તેઓ કોઈ વાતે મહારાજશ્રીને વિહાર કરવા નહિ દે. અને શ્રીસંઘના આગ્રહ પાસે મારું તમારું કે ખુદ મહારાજશ્રીનું પણ શું આવે.”

“ હવે તમારી વાત સમજાય છે ખરી. તો હવે આપણે શું કરવું ? ”

“ આજે આપણે મહારાજશ્રીને મળીએ અને જો એવું કંઈ લાગે તો ૭-૮ જણા રોકાઈને ખીબને વડોદરા મોકલી આપીએ. આપણે તો મહારાજશ્રીનો વિહાર કરાવીને પછીજ નીકળીએ.”

“ એ યુક્તિ સારી છે. વળી એક બે દિવસમાં જ હશે તે જણાશે.”

૨

મહારાજશ્રી શિષ્ય સમુદાય સાથે ૧૯૬૫ ના જોઈ મુદી ૨ ના દિવસે પાણપુર પહોંચ્યા. શ્રીસંઘે મહારાજશ્રીનું ભારે મોટું સ્વાગત કર્યું. આવું સ્વાગત પહેલાં ભાગ્યે જ કોઈનું ઘયું હશે. સેંકડો સ્ત્રી-પુરુષો આ સામેયામાં આવ્યાં હતાં. લગભગ અડધા માઈલમાં તે પથરાયેલું જણાતું હતું. સ્ત્રીઓ મનોહર ગીતો ગાતી હતી. લોકો જૈનધર્મની જય, આત્માગમન મહારાજની જય, મુનિ વલ્લભવિજયણી જયના યોગથી આકાશ ગતવી મૂકતા હતા.

વડોદરાથી શ્રી જમનાદાસ કોદાની તથા શ્રી ખીમ-

તમે પણ વિનંતિ કરી જુઓ. પછી તો જેવું નિમિત્ત. ”
બીમચંદલાઈએ પતાવ્યું.

વડોદરાવાળાલાઈઓએ માની લીધું કે પાલણપુરનો આગ્રહ પણ ઓછો નથી, આથી ૮-૧૦ ભાઈઓ રોકાઈ ગયા અને બીજાને મોકલી આપ્યા. આ ભાઈઓએ નક્કી કર્યું કે આપણે મહારાજશ્રીને વિહાર કરાવીને પછી જ અહીંથી જઈશું.

જે દિવસ પછી મુનિ મહારાજશ્રી મોતીવિજયજીને વિહાર કરી આગળ જવા જણાવ્યું: કારણ કે મુનિમંડળ સાથે એમ નક્કી કર્યું હતું કે બધાનું ચોમાસું હાલના ચરણોમાં શ્રી સિદ્ધાચજીમાં થશે. ધીરે ધીરે બધા ત્યાં પહોંચી જાય. પણ તારી મહારાજે તો જુદું જ નિર્માણ કર્યું હતું.

૩

“ ત્રિકાળ વંદણા ! ”

“ દેણ મણિભાઈ. ”

“ જી ! હું એક પ્રાર્થના કરવા આવ્યો છું. ”

“ કહો કહો ! જે કહેવું હોય તે મુખેથી કહો. ”

“ સાહેબ ! પાલણપુર ગૂંજરાતનું પ્રવેશદ્વાર છે. અમારી પ્રાચીન જાહેજલાલીની તો ગું વાત કરવી ! પણ અત્યારે અમારામાં જે તક થઈ ગયાં છે. વાત તો નજીવી છે. તે માટે પ્રયત્નો પણ અનેક વખત થયા છે પણ કાઈ ફળ આવ્યું નથી. આપ પધાર્યા છો. આપ પ્રયત્ન કરો તો કદાચ સફળ થાય. ”

(ઘણી ખુશીથી-ઘણી ખુશીથી-એમ ગદા ઝોલી ઊઠ્યા)

“ પાલણપુર એ પ્રાચીન નગર છે. તેની બહોળલાક્ષી પણ ઘણી હતી. શ્રીસંઘમાં ઘણા વખતથી વૈમનસ્ય છે તે ખરાબર નથી. જૈન ધર્મમાં દ્વંષા અને અહિંસાને બહુ મોટું સ્થાન છે; હોય, જ્યાં એક મોટો સમૂહ માથે રહે ત્યાં મતભેદ પણ થાય, પણ સુસ્ત પુરુષોએ તેમાંથી રસ્તો કાઢી શાંતિ સ્થાપવા પ્રયાસ કરવો જોઈએ. હું તો ગે દિવસ રહીને આવ્યો જઈશ પણ મને ખરેખર તમારા કલેશ માટે દુઃખ થાય છે. નાની નજીવી વાતો તો આપણે ગળી જતાં શીખવું જોઈએ. આપણા હૃદયો ઉઠાર અને સહનશીલ હોવાં જોઈએ. હું તો તમને વિશેષ નથી કહેતો પણ ગુરુમહારાજની જ્યંતિ-તો જ શોભે જો આપણે શ્રીસંઘમાં શાંતિ સ્થાપી શકીએ. ”

આ મમતાભર્યા વચ્ચેથી બધાને ઠીકઠીક અસર થઈ. બધાનાં મન મહુ ધયાં અને આગેવાનોએ અંદર અંદર વિચાર કરી મહારાજશ્રીને મતભેદ દૂર કરવા વિનંતિ કરી અને જણાવ્યું કે આપ જે ચૂકાદો આપશો તે અમને મંજુર છે. તેનું એક પ્રતિજ્ઞાપત્ર પણ મહારાજશ્રીને આપવામાં આવ્યું. જે નીચે પ્રમાણે છે:—

“ પરમ પૂજ્ય ૧૦૮ શ્રી મુનિરાજશ્રી વલ્લભવિનયજી મહારાજ સાહેબ. જોગ લી. પાલણપુર તપગરજ ચોસ. વાળ શ્રીમાળી મહાજન સમસ્ત. અહીં અમારે આપનામાં તકરાર છે. તે બાબતનો નિકાલ કરવા માટે અમે આપને સોંપીએ છીએ. તેથી આપશ્રી બધાનો હકીકત સાબળી જે

આચરણ કરશે તેને જાતિ એકઠી થઈને જે ઠરાવ કરશે તે અનુસાર વર્તવું પડશે. આ વિષે જાતિને અધિકાર આપવામાં આવે—જે કે જાતિ ચાહે તો તેને જાતિથી અલગ કરી દઈ શકે અથવા ચાહે તો ગોખતા અનુસાર કોઈપણ ખાતામાં દંડ લઈ શકે અથવા તેને મારી પણ આપી શકે.

(૩) એકઠાવાળાએ, એકઠા નહિ કરનાર અથવા પાંત્રીસી કોઈએ મને પોતાના કુખની વાત કરી નથી. પણ મેં જ ધર્મની વૃદ્ધિને બદલે હાનિ થતી જોઈને તેઓને જે શબ્દો કહ્યા અને મારા કહેવાથી બધાએ અંતઃકરણપૂર્વક મારા કહેવા પ્રમાણે વર્તીવ કરવાની મંજૂરી આપીને મને આવા શુભ કાર્યમાં ભાગ લેવાનું સન્માન આપ્યું છે. હું આશા કરું છું કે તમે બધા પાલણપુરનિવાસી, મંદિર આભ્યાયના સુશ્રાવકો પોતાનું વચન પાળવાને માટે તેમ જ ધર્મને ખાતર આ કરેલા ઠરાવને અંતઃકરણપૂર્વક માન દેશો તેમજ આજથી ફરી ઉપ-યુક્ત વિષયમાં કદી પણ દ્વેષભાવ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા મનથી ધારણ કરશો.

(૪) આજ સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ તપમચ્છાયાય' થી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયનાંદસુરિ (આત્મારાયજી) મહારાજનો સ્વર્ગવાસદિન હોવાથી તમે શ્રીસંઘે મહોત્સવ પ્રારંભ કર્યો છે. તે દરમિયાનમાં આ શુભકાર્ય પણ થયું છે. તેથી તમને અપાર આનંદ થશે જ, તેમ જ આજનો દિવસ તમારે માટે સોનેરી અક્ષરોમાં લખવા લાયક સાબીત થશે. અસ્તુ, શ્રી વીર સંવત ૨૪૩૫, શ્રી આત્મ સંવત ૧૪ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૫ નેહ સુદી ૮ ગુરુવાર

શ્રી જૈનસંઘનો દાસ

મુનિ વલ્લભવિજય.

આ ચૂકાદો સાંભળી બધાને બારે આનંદ થયો. કોઈને કશો મતભેદ ન રહ્યો. શ્રીસંઘમાં આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. ઉત્સવ પણ બહુ જ ઉલ્લાસપૂર્ણ ઉજવવામાં આવ્યો.

આચરણ કરશે તેને જાતિ એકઠી થઈને જે ઠરાવ કરશે તે અનુસાર વર્તવું પડશે. આ વિષે જાતિને અધિકાર આપવામાં આવે—છે કે જાતિ ચાહે તો તેને જાતિથી અલગ કરી દઈ શકે અથવા ચાહે તો મોખતા અનુસાર ઠાઠપણુ ખાતામાં દંડ લઈ શકે અથવા તેને મારી પથુ આપી શકે.

(૩) એકઠાવાળાએ, એકઠા નહિ કરનાર અથવા પાંત્રીસી ઠાઠએ મને પોતાના દુઃખની વાત કરી નથી. પણ મેં જ ધર્મની વૃદ્ધિને બદલે હાનિ થતી જોઈને તેઓને જે સખ્દો કહ્યા અને મારા કહેવાથી બધાએ અંતઃકરણપૂર્વક મારા કહેવા પ્રમાણે વર્તાવ કરવાની મંજૂરી આપીને મને આવા શુભ કાર્યમાં ભાગ લેવાનું સન્માન આપ્યું છે. હું આશા કરું છું કે તમે બધા પાલણપુરનિવાસી, મંદિર આશ્રાયના સુધ્રાવઠા પોતાનું વચન પાળવાને માટે તેમ જ ધર્મને ખાતર આ કરેલા ઠરાવને અંતઃકરણપૂર્વક માન દેશો તેમજ આજથી ફરી ઉપ-યુક્ત વિષયમાં કદી પણ દ્વેષભાવ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા મનથી ધારણ કરશો.

(૪) આંજ સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ તપમચ્છત્રાર્ચી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજ્ઞાનંદસૂરિ (આત્મારાયજી) મહારાજનો સ્વર્ગવાસદિન હોવાથી તમે શ્રીસંઘે મહોત્સવ પ્રારંભ કર્યો છે. તે દરમિયાનમાં આ શુભકાર્ય પણ થયું છે. તેથી તમને અપાર આનંદ થશે જ, તેમ જ આજનો દિવસ તમારે માટે સોનેરી અક્ષરોમાં લખવા લાયક સાબીત થશે. અસ્તુ, શ્રી વીર સંવત ૨૪૩૫ શ્રી આત્મ સંવત ૧૪ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૫ જેઠ સુદી ૮ ગુરુવાર

શ્રી જૈનસંઘનો દાસ
મુનિ વલ્લભવિજય.

આ ચૂકાદો સાંભળી બધાને ભારે આનંદ થયો. કેમ-
ને કયો મતભેદ ન રહ્યો. ધોસંઘમાં આનંદ આનંદ છવાઈ
રહ્યો. ઉત્સવ પણ બહુ જ ઉત્સાહપૂર્ણ ઉજવવામાં આવ્યો.

૪

સાહેબ ! કેટલાક આગેવાનભાઈઓ આપને મળવા આવ્યા છે. ” એક શિષ્યે ખગર આપ્યા.

“ ત્રિકાળ વંદના સાહેબ આજે તો અમારા પાત-
નુપુરમાં જોનાનો સૂરજ ઊગ્યો. આપના મુકાદાથી જપાને
આનંદ થયો. ઉત્તર પવન ચારી રીતે ઉજવાયો. ” એક
આગેવાને ચરુઆજ કરી.

“ ભાવ્યશાળી ! તું તો નિનિસમાય ! ” મનવનો
પરિપાક થયેલો. વળી જાણ ભાઈઓને મારી પાન ટકાવ-
નાયથી દોહાઈને તેનો જમ્મ નો તે ભાઈઓને છે જેઓને
કેટલાયે જર્જર મન દુખ દૂર કરી એકવાર સ્વાસ્થ્ય માર
ભાઈને. ” અહીંજાઈઓને મનનો પાક ફટી.

“ સાહેબ ! હવે આ મુન્ડાલ પત્તુ અહીંજાઈના પાન છે
ફેલાવેલો ત્રિકાળ આજે આજે આજે આજે ”

“ હવે આજે આજે આજે આજે આજે આજે આજે
ફેલાવેલો ત્રિકાળ આજે આજે આજે આજે આજે આજે
ફેલાવેલો ત્રિકાળ આજે આજે આજે આજે આજે આજે
ફેલાવેલો ત્રિકાળ આજે આજે આજે આજે આજે આજે ”

અહીં કરવાનો સ્વીકાર નહિ કરો ત્યાં સુધી કેઈ પણ ઉઠવાનું નથી.”

“તમારી ઈચ્છાને માન આપી હું પાંચ દિવસ વિશેષ રહ્યો. જ્યંતિ પણ અહીં જ કરી હવે તો તમે આનંદ થા રહ્યાં આપો. તમારે બધાંને મોડું થયે. રાત પણ વધતી જાય છે. સમજીને તમે રહ્યાં આપો.”

“એ પાંચ દિવસમાં તો હજી ઘૂંટડો ઘૂંટડો પણ નથી ભાગ્યાં. અમારી તૃપ્તિ તો ચોમાસાથી જ છીપશે. રાત પૂરી થાય તો પણ શું. આપ જ કૃપા કરીને સમજીને, હા કહો અને અમને નિરાશ ન કરો.”

“મહારાજસાહેબ ! આપ કૃપા કરો અને શ્રીસંઘની વિનંતિ સ્વીકારો. મારો અંતરાત્મા કહે છે કે આપના અહીંના આતુર્માંસથી અનેક ઉપકાર થશે. જો આપશ્રી આતુર્માંસ કરવાનું સ્વીકારો તો મારું પોતાનું મકાન જે ધર્મશાળાના મેદાનની સામે દેખાય છે તે શ્રીસંઘને આપવા તૈયાર છું.” એકાએક ભક્તિભાવ ભર્યો અવાજ આવ્યો.

“શુરુમહારાજ ! આ પ્રતિજ્ઞાને આપ સાંધારણ ન સમજશો. આ અમારા ચેડથી ગોઠડ્યાહીની ભક્તિપૂર્ણ ભાવના છે. આથી તો શ્રીસંઘની ઈચ્છા વધશે અને ધર્મશાળા ખરી ધર્મશાળા બનશે. તે મકાન સિવાય આ ધર્મશાળાની કીમત એક કોડીની પણ નથી. આ મકાનને માટે તો પહેલાં મુકરદમા થયા, શ્રીસંઘ દસહજાર દેવા તૈયાર હતો. પણ ગોઠડ્યાહે તે વખતે માન્યું જ નહિ. અત્યંત ને અત્યંત શુરુમહારાજ અને આપના પુણ્યપ્રતાપથી કેઈની પણ

લેવાના ભાવથી મારી સાથે આવેલ છે. આપ તેમની ભાવના પૂર્ણ કરો. મને જે થોડો પરિચય છે તેથી તે સુયોગ્ય લાગે છે.” હીલ્ડીવાળા લાલા દલેલસિંહજીએ વિનંતિ કરી.

“લાગ્યશાળી ! તમારી વાત તો જાણી. પણ તમે કેમ બૂલો છો ? અમારો—ગુરુમહારાજના સંઘાડાના પ્રાયઃ બધા મુનિ મહારાજોનો એ નિયમ છે કે જ્યાંસુધી હીક્ષાના ઉમેદવારના માતા-પિતા કે વાલીની મંજૂરી ન આવે ત્યાં-સુધી તેને હીક્ષા આપી શકાય નહિ.”

“સાહેબ ! મારી પૂર્ણ ભાવના છે. હું ધરથી રજા લઈને જ હીક્ષાના ઇરાદાથી આવ્યો છું. આપ મને હીક્ષા આપી કૃતાઈ કરો.” બાબૂ ભંવરસિંહજીએ ચોતાની ભાવના જાહેર કરી.

“બાઈ ! તમારી ભાવના તો હું જોઈ શકું છું પણ નિયમથી હું પણ બંધાયેલો છું. કેઈને પણ એ કહેવાની તક ન મળવી જોઈએ કે જે આવે તેને મૂંડવાનો જ ધંધો રાખ્યો છે. હું આજે તાર કરાવી દઉં છું. તમારા માતાજી આવી જશે અને તેમની આજ્ઞા મળ્યે જરૂર હીક્ષા અપાયે.”

તરત તાર કરાવવામાં આવ્યો, અને ભંવરસિંહજીના ભાઈ તથા માતાજી પાલણપુર આવી પહોંચ્યા. તેમણે પહેલાં તો ભંવરસિંહજીને ખૂબ સમજાવ્યો પણ તે એકના બે ન થયો તેની માતાએ હર્ષ-વિપાદ પૂર્ણ દેદ્યે આજ્ઞા આપી.

હીક્ષામહોત્સવ બહુ જ ઠાઠથી કરવામાં આવ્યો. સ.
૧૯૬૫ ના અપાદ મુદીમા હીક્ષા યજ્ઞ નામ વિચક્ષણવિચયજી

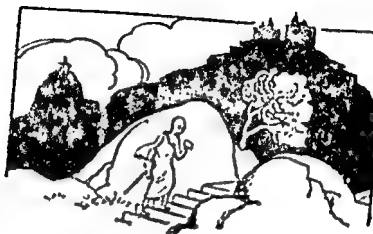
જેવા શહેરમાં એક ફંડ થયું જોઈએ. જ્યાંના શહેરીઓ જવેરાત ને હીરામોતીના વેપારીઓ હોય, પારીસ સુધી જેની પ્રતિષ્ઠા હોય તે શહેરના બાળકોને તો કેવું ઉંચા પ્રકારનું શિક્ષણ મળવું જોઈએ. એ બાળકો જ તમારા આવતી કાલના સંઘના નેતાઓ થશે. વારસો તમારે તેમને આપવાનો છે. તે વારસોને યોગ્ય જ્ઞાન આપવાની દૃરજ તમારી છે.”

આ બ્યાખ્યાનની અસર સારી થઈ. એ દિવસે ‘શ્રી આત્મવલ્લભ કેળવણી ફંડ’ ની સ્થાપના થઈ. પચીસ હજારનાં તો તેજ દિવસે વચનો મળી ગયાં. આજ તે ફંડ ૬૦૦૦૦ થી વિશેષ હશે. અનેક વિદ્યાર્થીઓ આજ તેનાથી લાભ મેળવી રહ્યા છે.

આ ચાતુર્માસથી શાસનસેવાનાં અનેક કાર્યો થયાં. ગૂજરાતનું પ્રવેશ મુદ્રત શુભ શુક્રને થયું અને શિક્ષણ પ્રચારના કાર્યનું પણ ગૂજરાતથી ખાતમુદ્રત થયું.

પાલનપુરના કેટલાક રિવાજો પણ સુધર્યાં. અહીં પહેલાં જે ઢાઈ અઠાઈની તપશ્ચર્યા કરે તેને જ્ઞાતિનો ઠર-જમણ આપવું પડતું. તેથી ઘણા સાધારણ સ્થિતિના બાઈબહેનો અઠાઈ નહોતા કરી શકતા. આ રિવાજ મહારાજશ્રીએ બંધ કરાવ્યો. જેની શક્તિ હોય તે જરૂર કરે પણ તે બધાને માટે દરજીયાત ન રહ્યા, આથી તે ચોમાસામાં અનેક અઠાઈઓ થઈ.

આ ચાતુર્માસમાં બાર મુનિરાજો સાથે હતા.

શ્રી સિદ્ધાગણધનો સંગ

[૩૨]

“ સીદ્ધિ ! વાપનપુરથી વિદ્યાધિકારી દેવેન્દ્રના પાદ
પર પે એ સિદ્ધાગણધનો કરાનાયું આવી છે. ” એક પુત્રને
અવાજોએ આ અંગેની વાતની સમજાવતો બોલેલા.

“ એ કે કોઈક જોઈને જામી-ભરે, પોતેને માટે પે. એ
વધારા કરવા કેટલે કરે ભરે. ” એક-૨.૪૪૩ એ સૂચવતો.

“ એક-૨.૪૪૩ એ સૂચવતો. ” એક-૨.૪૪૩ એ સૂચવતો.

“ એક-૨.૪૪૩ એ સૂચવતો. ” એક-૨.૪૪૩ એ સૂચવતો.

“ધર્મલાલ ! સ્ટેશનેથી સીધા અહીં આવો છો કે શું ?” મહારાજશ્રીએ તેઓને વહેલા આવેલા બેઈને પ્રશ્ન કર્યો.

“સાહેબ ! આપના દર્શન આવ્યો તો પહેલું કામ તો એજ કરવુંને ? હજી ચાલ્યો આવું છું.”

“હવે સુખેથી અવસર જુઓ પરવારીને આવશો, શાંતિથી ધર્મચર્યા કરીશું.” મહારાજશ્રીએ સૂચના કરી.

“સાહેબ ! ઘણા વર્ષે આપનાં દર્શન થયાં. યાદ આવે છે આપણે સાથેજ ગુરુમહારાજ શ્રી હર્ષવિજયજીની પાસે અભ્યાસ કરતા હતા.” મોતીલાલશેઠે નાનપણની વાતો કરી.

“મોતીલાલભાઈ ! તે દિવસો તે કાંઈ જૂલ્યા જૂલાય છે. આપણે તો એક ગુરુના બે શિષ્યો.”

“હું આપને વિનંતિ કરવા આવ્યો છું.”

“મોતીલાલભાઈ ! તમારો પ્રેમભાવ હું સમજું છું પણ મારો વિચાર સિદ્ધાચલ જલદી પહોંચવાનો છે પછી રાધનપુર તો આવશુંજ. તમે ક્યાં છોટો એમ છો ?” મહારાજશ્રીએ પોતાનો ઇરાદો સ્પષ્ટ કર્યો.

પણ મારી ભાવના શ્રી સિદ્ધાચળજીનો સંઘ કાલવાની ચઈ છે. આપછી તેમાં પધારો તેમ મારી ઇચ્છા છે. અને આપને તો સિદ્ધાચળજી જવું છેજ તો તો પછી ‘એક પંથ અને દો કાજ’ આપ મારી વિનંતિ સ્વીકારો અને

હતી તે આજ જૈન સંઘના આઠાસમાં સૂર્યની જેમ ચમકી રહ્યા છે; જે મહાન આત્માની તેમણે આશા કરી હતી કે તે જૈન ધર્મની જયપતાકા ફરકાવશે તે આત્માએ તેની આ અભિલાષા પૂર્ણ કરી છે; જે મહાન આત્માને યોવનના ઉપકાળમાં, વાસનાઓથી પરિપુર્ણ પ્રભાતમાં સંયમરૂપી અમૂલ્ય રત્ન આપી હજારો પ્રલોભનોમાં છોડી દીધા હતા તે બાવીસ બાવીસ વર્ષ પછી એક વિજયી વીરની માફક સંયમ રત્નને ઉજ્જવળ કરી પોતાની દીક્ષાભૂમિમાં ફરી પગલાં કર્યા છે. આ પ્રસંગે રાધનપુરના બધા બધાને આનંદ ઉત્સાહ અવર્ણનીય હતો. ઘેરેઘેર તોરણ બંધાયાં, બજારે બજારે શણગાર શોભી રહ્યા. સંઘમાં આનંદ આનંદ છાઈ રહ્યા.

સંઘ માટેની તૈયારી શ્રી મોતીલાલભાઈએ કરી રાખી હતી. ગામેગામ નિમંત્રણો મોકલ્યાં હતાં. આસપાસના ગામેના ભાઈબહેનોને મન આ અમૂલ્ય દહાવો હતો. શ્રી સંઘમાં જવાનો અને સિદ્ધાચળજીને ભેટવાનો આ અમૂલ્ય અવસર ચૂકવા જેવો નહોતો. સેંકડો ભાઈબહેનો સંઘમાં જવા માટે હમેશાં આવી રહ્યાં હતાં.

સંવત ૧૯૬૬ ના માગસર સુદી બીજીને દિવસે સંઘ મંગળપ્રયાણ કર્યું. પહેલું મુકામ શ્રી રાંજેશ્વર આવી પહોંચ્યા અહીં ત્રણ દિવસ પૂલ-પ્રભાવના ધર્મ. અહીંથી સ્વામી ધર્મ નવ દસાડા ધર્મ માંડવ પહોંચ્યો. માંડવના શ્રીસંઘે સ્વામી કર્યું. ત્યાં સંઘપતિ શેઠ મોતીલાલ મુજજને એ માન ત્ર આમ્યુ. જ્યાંસુધી સંઘ માંડવ રહ્યો ત્યાંસુધી મહા

વાનો હતો પણ તમારી ઇચ્છાને માન આપી શ્રી મોતી-લાલભાઈએ એક દિવસ અહીં વિશેષ સ્થિરતા કરી.”

ઠાકોર સાહેબ ફરી વંદણા કરી રવાના થયા. સંધ-પતિ શેઠ મોતીલાલજીએ ઠાકોર સાહેબના આતિથ્ય માટે ખીજ જગ્યાએ પ્રબંધ કર્યો હતો ત્યાં તેમનો સત્કાર કરવામાં આવ્યો. અહીંથી રવાના થઈ સંધ ચૂડા થઈ રાણપુર પહોંચ્યો. અહીં પંજાબનો શ્રીસંધ આજુ, લોચણીની યાત્રા કરી આપણા ચરિત્રનાયકના દર્શનાર્થ રાણપુર આવી પહોંચ્યો. અહીંથી બંને સંધ સાથેજ રહ્યા. સંધ બોટાદ આવ્યો. બોટાદમાં એક પ્રાચીન પ્રતિમા આવ્યાં હતાં. શ્રીસંધ તેને પૂમધામપૂર્વક શહેરમાં પ્રવેશ કરાવવા ઇચ્છતો હતો પણ સ્થાનકવાસીઓ સામેના પ્રતિબંધથી તેઓ મૂંઝાતા હતા. મહારાજશ્રીની પાસે તે વાત આવી. મહારાજશ્રીએ કહ્યું કે સંધના પ્રવેશની સાથે પ્રતિમાજીનો પ્રવેશ મહોત્સવ કરવામાં કર્યો પ્રતિબંધ નહિ નટે. તમે કરી ચિંતા ન કરો શાસનદેવ આપણી સહાયતા કરશે. બસ પછી તો બોટાદના શ્રીસંધનો ઉલ્લાસ વધી ગયો. પ્રતિમાજીને પાલખીમાં પધરાવી પ્રવેશ કરાવ્યો અને મંદિરમાં પ્રભુને ખીરાજમાન કર્યા. લોકો આજે પણ ત્યારે ત્યારે તે પ્રતિમાજીના દર્શન કરે છે ત્યારે ત્યારે મહારાજશ્રીને યાદ કરે છે.

બોટાદથી રવાના થઈ લાઠીદડ પહોંચ્યા. અહીં પંજાબના શ્રીસંધે રાધનપુરના શ્રીસંધને પ્રીતિબોજન આપ્યું. લાઠીદડથી પહેગામ, વળા વગેરે ગામોમાં થઈ સંધ ત્રં.

જન્મભૂમિનું ઋણ.

[૩૩]

ત્રણ વર્ષની તપશ્ચર્યા આજે ફળી. અમૃતસર
વહોદરાના શ્રીસંઘની ગૂજરાત તરફ પધારવાની
મિત્રે પાવન કરવાની પ્રાર્થના હતી. તેજ વર્ષમાં
કોંચવાની દ્રષ્ટિએ વિહાર થયો. હુઝી હૃદયે
ધે વિદાય આપી. તે દ્રશ્ય-પંક્તળી બાઈબલનો
આંખો અને ગુરુમહારાજના હયોવાયો બગી-
ની રવાનગી બધુંય આજે પણ ચાહ આવે છે.
ધે મહારાજશ્રીને ચાતુર્ભોસ કરવા રોકી પાડ્યા
નેમિત્ત નહોતું તેથી ઠેક ખીંવાઈથી ફરી ગુરુ-
જરાવાલા શાસ્ત્રાર્થ માટે આવ્યાયશ્રી વિજય-
રાજ, ઉપાધ્યાયશ્રી વીરવિજયજી તથા પંક્તળ
રણાશ્રી જવું પડ્યું. ત્યાંથી આવતાં જયપુર
—ગૂજરાતને આંગણે પહોંચતાં જ પાલણપુરે
માટે રોકી પાડ્યા અને રાધનપુરના દાનવીર
જીના શ્રીસંઘમાં જઈ આનંદથી મિલ્લ:

મોમાં ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવના

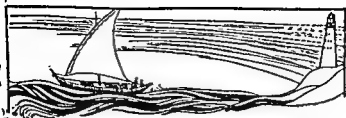
યો—જન્મભૂમિને—પાતાના

આનંદિત થયા. આજથી ૨૧ વર્ષ પહેલાં ગુરુમહારાજધી આત્મારામજી મહારાજની પાસે ટોપી પહેરીને અભ્યાસ કરતા થાંત ગુદ્રાવાળા, તેજસ્વી ટલાટવાળા અને સંયમતા વાંચતુ છગનભાઈને જોયા હતા. તેમને કદપના નહોતી કે જોઈ છગનભાઈ 'પંખજની રક્ષા' ના અધિકારી બનયો, તેજ ગુરુદેવના નામને દીપાવયો. આજે તેમને જોઈ હાંપી ધમી મદુર્ગદિત થઈ ગયા. મહારાજધીને વંદણા કરી ખંભા-તમાં ચોમાસું કરવા પ્રાર્થના કરી પણ વટોદરાની વચોંચી વિનંતિ હતી. વટોદરાનો ધોસંધ મહારાજધીની પણ દિવ-નોયી શબ્દ જોઈ રડો હતો.

આધાત પામ્યા. “ ત્રણસો વર્ષ પહેલાં જે ગંધારમાં લ
ની વસ્તી હતી તે આજે વેરાન દેખાય છે. પાંચ ૨
માણસો પણ નજર નથી આવતાં. જ્યાં હજારો મં
મહેલો ને અટારીઓ હતી ત્યાં ૨૦—૨૫ ગુંપડાં હ
છે. જે સ્થાન સાયંસંધ્યા મંદિરોના ઘંટા—નાદથી :
રહું હતું ત્યાં એક ઘંટડીનો અવાજ માત્ર સાંભળવા
છે. જે ભૂમિ શ્રી હીરવિજયસૂરિ જેવા પ્રભાવિક પુરુષે
પાવન કરી હતી અને જ્યાં દિવ્ય ઉપદેશ આપ્યો હ
જે ઉપદેશની પ્રતિધ્વનિ બાદશાહ અકબરના કાનો ક
પહોંચી હતી તે સ્થાનમાં મુનિરાજેને ઉતરવા ઠામઠેક
નથી. આજ ગંધારના અવશેષો જોઈ જોઈને આંખો ભી
થાય છે. એક જિનાલય ઉંચું માથું કરી ગંધારની પ્રાર્થ
સ્મૃતિની યાદ આપે છે. ”

ગંધારની યાત્રા કરીને સંઘ ભરૂચ પહોંચ્યો. અહ
પંચાસજી મહારાજશ્રી સિદ્ધિવિજયજી—(હાલ આ. શ્રી વિજ
યસિદ્ધિસૂરિજી) મહારાજનું દર્શન કરી આનંદ પામ્યા
ત્રણ દિવસ તેમની સેવામાં રહ્યા. ભરૂચથી વિહાર કર્વ
આપે જગડિયા તીર્થની યાત્રા કરી. તેઓની સાથે પં.
શ્રી સિદ્ધિવિજયજી મહારાજના શિષ્ય મુનિશ્રી મેઘવિજયજી
પણ જગડિયા સુધી આવ્યા હતા. અહીંથી સુરત પધાયા.
સુરતમાં આપને પ્રવર્તકશ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ, ચાંત-
મૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ તથા પં. શ્રી સંપત-
વિજયજી મહારાજનાં દર્શન થયાં. ત્રણે મુનિમહાત્માઓના
ચરણકમલમાં સાદર વંદણા કરીને પોતાની ભતતને ધન્ય
ધન્ય માનવા લાગ્યા.

સમાધાન અને સુધાર

[૩૪]

“ સાહેબ ! અમારા બન્ને ગામનો એક વખત એવો સંપ હતો કે ન પૂછે વાત ! પણ હમણાં આ પ્રકરણ બન્યું ત્યારથી કલેશ થયો છે અને તેનાથી બન્ને ગામને સુખ નથી. ” એક બાઈએ વાત કરી.

“ પણ તે કલેશને નાબૂદ કરવાનો કેમ કોઈ પ્રયત્ન નથી કરતું ? ” મહારાજશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો.

“ સાહેબ ! તે માટે ઘણીવાર પ્રયત્નો થયા પણ તેનો તોડ આવ્યો નહિ. અમારા પુણ્યે આપનાં પગલાં થયાં છે જે આપ તે હાથમાં લેશે તો જરૂર પાર પડી જશે. વાત તો છે મામુલી પણ તંત બધાઈ ગયો છે. ” પેલા બાઈએ મહારાજશ્રીને વચ્ચે પડવા માટે પ્રાર્થના કરી.

“ આ કાયાથી કાંઈ શુભ થતું હોય તો હું નૈયાર છું. જે ગામના સ્વામી બાઈઓમાં સંપ થાય તો ઘણું સારું. હું જરૂર પ્રયત્ન કરીશ. ” મહારાજશ્રીએ પેતાની તૈયારી બતાવી.

શ્રોતાજનોને જ્ઞાનંદ અને આશ્ચર્ય થયું. પર્યુષણ જેવા પર્વોમાં જે કામ ન થયું, વર્ષોના પ્રયત્નથી જે ન સધાયું તે એક ક્ષણમાં થયું. કેવો ચમત્કાર ? કેવો પ્રભાવ ? વાણીનો બાદુ-પ્રેમનો પ્રભાવ, સમાજ સંગઠનની ધગશ અને સાધુ-તાની ગુણક પગલેપગલે પરખાય છે.

૧૯૬૮ ના ડાટાઈંગ સુઢી ૧૩ ના દિવસે એક પ્રતિજ્ઞા-
પત્ર લખીને તેઓશ્રીને ચૂકાદો આપવા વિનંતિ કરી. હરમ્યાન
મહારાજશ્રીએ બધી વસ્તુસ્થિતિ જાણી લીધી હતી. જરૂરી
માહિતી મેળવી લીધી હતી અને જે જે લાઇઓને પૂછવાનું
હતું તે બધું પૂછીને પોતે નીચે પ્રમાણે ચૂકાદો આપ્યો.

चंदे योरम्

(૧) પરમાત્મા શ્રી મહાવીર સ્વામી તથા ગુરુ મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયનાનંદમુનિ-આત્મારામજી મહારાજને નમસ્કાર કરીને પ્રગટ કરું છું કે, આજે જ્યોત્સીસી ચૌદસ છે. તેથી માર્ગ પશ્ચુ જાતનો વૈર-વિરોધ સાન્ત થાય તો જ્યોત્સીસી પ્રતિક્રમણ સ્વરૂપ થયું ગણી શકાય.

(२) प्रति वर्षं पशुपक्षिना द्विसोमां वांयवामां आवे छे के
 उदायन रात्रिमे पोताना अपराधी यंडप्रद्योत रात्रिने रात्र्य आपी
 तेने क्षमा आपी त्यारे उदायने पोतानुं संवत्सरी अतिक्रम्य स्रष्ट
 ययुं मान्युं.

(૩) આ પ્રમદમાં તો એવી કોઈ વાત છે નહિ, કોઈને કોઈ દેવાનું પણ નથી. માત્ર માનરૂપી નજરાને આનમાં રાખવાનું કામ છે. અને તે જાને પણો મારે જરૂરી છે. કાગળ કે આ પ્રમદો જાને તરફની ખેંચવાખૂમા વધી પડ્યા છે. આસા છે કે ઉગાધન મગ્નનું દેહાત આનમાં ન. પીને જાને પડા પોતાના મનને સાન્ન કરે. ત્રી ગિરેશ્વર દવના આ. ગા. ૩-૩ જાને.

યથા છતાં અપરાધીને અદાલત ધારે તો દયા અતાવીને છોડી મૂકવામાં આવે છે.

(૯) આમ છતાં ખાસ ખાસ માણસો દ્વારા જાણી શકાયું છે કે તે બાઈ પોતાની રાજપુત્રીથી માતિને જમણુ દેવા તૈયાર છે; તો હું તેમાં એટલું પરિવર્તન કરવું ઉચિત સમજું છું કે બેની જગ્યાએ એક જ જમણુથી બધા બાઈઓ સંતોષ માને અને ખીજા જમણુમાં નેટલી રકમ થતી હોય તેટલી રકમ થી સંભવનાયજીના મંદિરના જીર્ણોદ્ધારમાં આપે તો આ લોક અને પરલોક સાધ્યું ગણી શકાય. પણ આ કામ રાજપુત્રીથી કરવાનાં છે. કોઈપણ પ્રકારની સગ્ન કે દંડ રૂપ તો નહિ જ.

(૧૦) બાઈના બરણપોપણને માટે, તે પોતાની બલાઈ સમજી પોતાના પતિ તથા પંચાયતની ધ્વજા પ્રમાણે વર્તન રાખે તો પંચાયતે તેનો યોગ્ય બંદોબસ્ત કરી આપવો જોઈએ. તે માટેની જવાબદારી દોશી જનલાલ શેઠ, શ્રી કસ્તુરચંદ શેઠ તથા જીજોરવાળા શ્રી જનલાલ દીપચંદ જે વયોવૃદ્ધ છે તથા જાતિના રીતરીવાજોથી પરિચિત છે તેઓને સોંપું છું.

(૧૧) નાના બાળકને માટે પણ વિચાર કરી લેવો જોઈએ. તેને માટે તેના દાદા રૂ. ૧૦૦૦) કોઈ બેંકમાં શેઠ નેમચંદ પીતાંજર, શેઠ મગનલાલ પીતાંજર તથા જીજોરવાળા શેઠ મુળચંદ પાનાચંદ તથા પોતાનું એમ ચાર નામથી કરાવે અને છોકરાના અભ્યાસ વગેરે માટે તેના બ્યાજમાંથી અને જરૂર પડે તો તેની મૂળ રકમમાંથી વાપરવાની તે ચાર ગૃહસ્થોને સત્તા આપવામાં આવે. દેવચોગ તે રકમ કોઈપણ કારણથી પડી રહે તો તેને ખીજા વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસમાં વાપરવામાં આવે. પણ તે વિદ્યાર્થીઓને ધર્મનું શિક્ષણ તો લેવું જોઈએ જ્યાં ધર્મ પર તેની શ્રદ્ધા ટકી રહે.

૧. ૨. હું પદેલાં કદી ચૂકના છું કે આ ચૂકાદા એક મુનવા

હે, સાચું તરીકે મારે આવી જાગ્યો દાસ પરી ન મોઢમે
ધર્મ-રહિની દ્રષ્ટિથી મેં મારો મૂકારો આપ્યો છે.

१४ संवत् २४१८, आत्मसंवत् ११ विक्रम सं. १८५८ मास
१४ रविवार ता. ५ नवंबर १८५९.

શ્રી. ઝેન હંખનો દાસ

भुनि पदसमविशय

ના મૃદાદાથી બન્ને પક્ષોને હંતોડ મળે. પણ ૩૧
ના કલેશ મટ્યો. બધે શાંતિ પ્રસરી.

મીલામમમા જેવ પાડશાખા પજુ કોઈ કહેશમી જમ
 ડી જમ કમી. તે મહારાજાની પ્રેરણાથી આજુ થઈ જમે
 હમેશાને માટે આજુ રહે તેમથી ત્યાંના મહાસીયાને
 માણસોને પર ભેટોભેટો લાગે જામરામાં આવેલે. અહીં
 મહાસીયાની દેવકિયપણ મહારાજા તથા રાજાને ધીરવડી
 મજાથી જલિલકરમી અને જાદીપર કીકમી પૂજાનાથી મજા
 કરી મિત્રતામયે નિહાર કરે આ રૂ મુલકાત મજા પજુ કર
 રખાવે મુલકાતના આગળ કોઈકેમી મજા મહારાજાની
 મજા અને કોઈકેમી મજા કરે

1. 2019년 12월 31일 현재, 본회 회원 1,234명, 후원자 567명, 총 1,801명
 2. 2019년 12월 31일 현재, 본회 자산 총액 1,234,567원, 부채 총액 123,456원, 순자산 총액 1,111,111원
 3. 2019년 12월 31일 현재, 본회 수익 총액 1,234,567원, 비용 총액 123,456원, 순수익 총액 1,111,111원
 4. 2019년 12월 31일 현재, 본회 수익 총액 1,234,567원, 비용 총액 123,456원, 순수익 총액 1,111,111원
 5. 2019년 12월 31일 현재, 본회 수익 총액 1,234,567원, 비용 총액 123,456원, 순수익 총액 1,111,111원
 6. 2019년 12월 31일 현재, 본회 수익 총액 1,234,567원, 비용 총액 123,456원, 순수익 총액 1,111,111원
 7. 2019년 12월 31일 현재, 본회 수익 총액 1,234,567원, 비용 총액 123,456원, 순수익 총액 1,111,111원
 8. 2019년 12월 31일 현재, 본회 수익 총액 1,234,567원, 비용 총액 123,456원, 순수익 총액 1,111,111원
 9. 2019년 12월 31일 현재, 본회 수익 총액 1,234,567원, 비용 총액 123,456원, 순수익 총액 1,111,111원
 10. 2019년 12월 31일 현재, 본회 수익 총액 1,234,567원, 비용 총액 123,456원, 순수익 총액 1,111,111원

100

ને છે તે બાણી ભારે દુઃખ થયું. જ્યાં જ્યાં અમે ગયા
માં અમે આહારપાણીનો વિચાર કર્યા વિના લોકોને સાચો
મં અને દેવ-ગુરુ-ધર્મની સમજ આપવા પ્રયત્ન કર્યો છે.”

સીનોરમાં આ બધા ગામોની પરિસ્થિતિ વિશે મહા-
જીશ્રીએ વ્યાખ્યાનમાં પણ કહ્યું. સિનોરમાં એક મુસલ-
માનભાઈ મહારાજશ્રીની પાસે થંકા સમાધાન માટે આવતા
તા. તેમના ઉપર મહારાજશ્રીના ઉપદેશનો એવો પ્રભાવ
હયો કે તેમણે માંસત્યાગની પ્રતિજ્ઞા લીધી. એટલું જ
હિ તે વ્યાખ્યાનમાં પણ આવવા લાગ્યા અને વિહાર સમયે
તે પણ ગામો સુધી મહારાજશ્રીની સાથે આવ્યા.

સિનોરથી વિહાર કરી આપ ઠેરઠે પધાર્યા. ઠેરઠેના
પ્રાવકોને બહુ જ આનંદ થયો. ૧૮ વર્ષે ગુરુમહારાજના
દર્શન થયાં. ૧૮ વર્ષ પહેલાં જ્યારે પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી
ત્યારે એક મુનિરાજ પધાર્યા હતા. શ્રીસંઘે ઉત્સાહપૂર્વક
અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કર્યો. આ ઉત્સવ જોવા માટે આસપાસના
ગામોના લોકો પણ જુંડના જુંડ આવતા હતા. તેમાં એક
આશ્ચર્ય થયું.

મંદિરજીમાં પૂજા ચાલતી હતી. નાથાલાલ ગવૈયા
દાડથી પૂજા બજાવતા હતા. બધા મુનિરાજો પણ હાજર
હતા. આજની પૂજા ઠેરઠેના એક સ્થાનકવાસી ભાઈની
હતી. જે ગુરુમહારાજનું વ્યાખ્યાન સાંભળી મૂર્તિપૂજક
સંપ્રદાયમાં આવ્યા હતા અને તે પ્રસંગના સ્મરણમાં આજે
તેમના તરફથી પૂજા હતી. પ્રત્યેક પૂજામાં ૧૧-૧૧ ડાહી-
આનો ચડાવો તેઓના તરફથી થતો. ગુરુમહારાજ તેમની

સમાધાન અને સુધાર

બને છે તે બાણી ભારે દુઃખ થયું. જ્યાં જ્યાં આ
ત્યાં અમે આહારપાણીનો વિચાર કર્યા વિના લોકો
ધર્મ અને દેવ-શુર-ધર્મની સમજ આપવા પ્રયત્ન કર્યો.

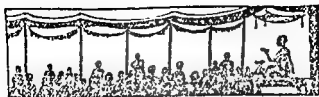
સીનોરમાં આ બધા ગામોની પરિસ્થિતિ વિશે
રાજશ્રીએ વ્યાખ્યાનમાં પણ કહ્યું. સિનોરમાં એક
માનભાઈ મહારાજશ્રીની પાસે થંકા સમાધાન માટે
હતા. તેમના ઉપર મહારાજશ્રીના ઉપદેશનો એવો
પડ્યો કે તેમણે માંસત્યાગની પ્રતિજ્ઞા લીધી. એ
નહિ તે વ્યાખ્યાનમાં પણ આવવા લાગ્યા અને વિહાર
એ ત્રણ ગામો સુધી મહારાજશ્રીની સાથે આવ્યા.

સિનોરથી વિહાર કરી આપ કોરલ પધાર્યાં. કોરલ
આવકોને બહુ જ આનંદ થયો. ૧૮ વર્ષે શુરુમહારાજ
દર્શન થયાં. ૧૮ વર્ષ પહેલાં જ્યારે પ્રતિષ્ઠા થઈ
ત્યારે એક મુનિરાજ પધાર્યા હતા. શ્રીસંઘે ઉત્સાહપૂર્વક
અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કર્યો. આ ઉત્સવ જોવા માટે આસપાસ
ગામોના લોકો પણ ઝુંડના ઝુંડ આવતા હતા. તેમાં
આશ્ચર્ય થયું.

મંદિરશ્રીમાં પૂજા ચાલતી હતી. નાથાલાલ ગવૈ
દાઠથી પૂજા ભણાવતા હતા. બધા મુનિરાજો પણ હાજર
હતા. આજની પૂજા કોરલના એક સ્થાનકવાસી ભાઈ
હતી. જે શુરુમહારાજનું વ્યાખ્યાન સાંભળી મૂર્તિપૂજા
સંઘમાં આવ્યા હતા અને તે પ્રસંગના સ્મરણમાં આજે
તેમના તરફથી પૂજા હતી. પ્રત્યેક વર્ષમાં ૧૧-૧૧ ૩૫
આનો ચડાવો તેઓના તરફથી થતો. શુરુમહારાજ તેમની

[૩૪]

મુનિસંમેલન

“ સાહેબ ! જૈન સમાજમાં સાધુ સમાજની પ્રતિષ્ઠા આજે પહેલા જેવી કેમ નથી દેખાતી ? ” વડોદરાના એક ગૃહસ્થે વાતવાતમાં સાધુસમાજની વાત કરી.

“ જમનાદાસભાઈ ! હું શું કહું ? જૈન આધુનો દુનિયામાં જોટો નથી. સાધુ—મુનિ—સંયતિ—યતિ—સંવેગી એ નામોમાં અને તેના ચારિત્ર્યમાં અસાધારણ શક્તિ છે. રાજા—મહારાજા જેની સામે મસ્તક નમાવે છે, અમીર, ઉમરાવ જેને શિર જૂકાવે છે, થોડા શાહુકાર, ધની, માની, ગરીબ, તવંગર ભક્તિભાવથી ચરણરજ મસ્તક પર ચડાવે છે. ” મહારાજશ્રીએ સાધુજીવનની મહત્તા કહી બતાવી.

“ પણ સાહેબ એ તો ભૂતકાળની વાત થઈ. એવી ચારિત્ર્યપાત્ર મહાન વિનૂતિઓ તો આજે નથી જોવામાં આવતી.”

“ જમાનાની અસર તો બધે હોય છે તેમ જન જૈન સાધુન. આચાર આજે પણ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે : ”

“તેની તો ના પાછી શકાય તેમ નથી. પણ આજે આધુનિકમાનની શક્તિ બિન્ન બિન્ન થઈ ગઈ છે.”

“તમારી વાત તદ્દન સાચી છે. અને આમ ને આમ આશુ તો ચમાજ થોડા જ વર્ષોમાં છિન્નબિન્ન થઈ જશે. તે પણ હું જોઈ શકું છું.”

“માફ કર્યો આદેશ! પણ પહેલાના મહાપુરોષોએ — રાજાઓને ઉપદેશ આપી રાજ્યધર્મ તરીકે લેનધર્મને સ્થાપવાના તેમજ તે દ્વારા તીર્થસ્થાનો, લેનજાંઘરો, લેન મંદિરોની રક્ષા કરી લેન બાવના અને અલિંસાધર્મની પ્રચાર કરવાના મહાનકામો કર્યા છે, તે આજે સ્વપ્નરૂપની નકા છે.”

“તારી! એજ પચમકાળનો પ્રભાવ. રામ, ક્રેષ્ણ, બુદ્ધ, જનેશંકરો નામુ પણ ક્યાં અસ્તિત્વ રહ્યા છે. હું જોઈ શકું છું, પ્રગેજ આક્રમક — હું પણ તેમાં જ આપી અમે પણ — અત્યંત ક્રોધના મહાક્રોધના તેજ આમ કે તારા અંતરમાં થઈ જાય છે અને આ વિંદ નંબીર વિષ્ણુ કાલ ન બંધી બંધી બંધી આ કાલી રી રંગના મદુરી પત્ની દેવતા ન હોય તે મહાક્રોધનો નિર્દોષ બાલમાં આ કાલી લેનજામ જનુ કાલકુલકુલ નામ મળ્યા હશે જ.”

“હું તે વિષે ચિંતાતુર છું જ. અને તમારી સાથેની વાતમાંથી મને હમણાં એક નવો વિચાર સૂઝી આવ્યો છે.”

“કૃપાળુ ! એવો કયો નવો વિચાર આવ્યો છે ?”

“મને લાગે છે ‘મુનિ સંમેલન’ કરવામાં આવે. બધા મુનિવરો એક વખત સાથે મળે. પોતાની પરિસ્થિતિનો—જેન સમાજનો—પોતપોતાના સાધુજીવનનો પોતાના સંઘાડાના જુદાજુદા સાધુઓનો ગંભીરતાથી વિચાર કરે તો જરૂર થોડા અને ઉપયોગી નિયમો કરી શકાય અને તે દ્વારા સંગઠન સાધી શકાય. સાધુજીવનને વિશેષ તેજસ્વી કરી શકાય.”

“શુરેવર્ધ આ ‘મુનિ સંમેલન’ ની યોજના બહુ જ સુંદર છે અને આજના સમયને બરાબર ઉપયોગી છે. તે માટે વડોદરા યોગ્ય સ્થાન છે. તેનો ખર્ચ અમે બેપાંચ ગૃહસ્થો ઉઠાવી લઈશું. આપ સત્વર તે માટે આંદોલન કરો અને જરૂર આપની યોજના પાર પડશે.”

આપણા ચરિત્રનાયકના વિચારો સ્પષ્ટ હતા. પંબાબનમાં સત્તર વર્ષ રહી ગૂજરાતમાં આવ્યા હતા. ગૂજરાતની પ્રતિસ્થિતિ વિચિત્ર હતી. સાધુસમાજમાં સંગઠન નહોતું. દેશરાતના ગામોમાં પણ કેટલીક જગ્યાએ સાધુનો વિદ્યાર્થી હોતો. જે પ્રતિષ્ઠા, જે સન્માન, જે પ્રેમ, જે આજના અને બહિષ્કાર આજથી વીસ વર્ષ પહેલાં સાધુઓને મળતો. તે કોણ બળે આજે દેશની નહોતી. એટલે કે આ પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ કરતા હતા કેટલાક મુનિસંમેલન માટે વિચાર કરતા.

હું કે આપ મહાત્મા મારી મૂર્ખતાનો ખ્યાલ ન કરતાં તત્ત્વદષ્ટિથી વિચારશે.

શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાર્ણવ સૂરિ સદ્ગુરુ જે આપણા પરમ ઉપકારી હતા અને જેઓશ્રીના ઉપકારોનો બદલો જન્મોજન્મમાં પણ વાળી શકાય તેમ નથી. સદ્ગુરુના ઝણુનો તો અન્ત જ ન આવી શકે. એ પરોપકારી મહાત્માના સ્વર્ગારોહણ પછી આજ પર્યન્ત કોઈ એવો સમય નથી મળ્યો કે આપણે બધા એક જ રથાને મળી શકીએ. પણ હવે શાસનદેવ તથા ગુરુમહારાજની કૃપાથી તેવો સમય નિકટ આવ્યો દેખાય છે. એથી દિલ ચાહે છે કે, શ્રી ગુરુમહારાજના બધા સાધુઓનું કોઈપણ જગ્યાએ એકત્ર થવું અત્યંત આવશ્યક અને અપૂર્વ લાભદાયક થશે. જે મહાત્માઓના સુદર્શનનો લાભ આ મુનિ-અરણ્યોના દાસને નથી મળ્યો તે પ્રાપ્ત થાય અને પરસ્પર આનંદ થાય. તેમાં તો શક છે જ નહિ કે તમે અને હું આનંદગુરુના સન્તાનો છીએ ત્યાં નિરાનંદને અવકાશ છે જ નહિ; તથાપિ આજકાલના સમયાનુસાર એકત્ર સમ્મેલનથી અત્યાનંદ પ્રાપ્તિ સંભવિત છે.

શાસનદેવની કૃપાથી અને શ્રી સદ્ગુરુમહારાજની કૃપાથી આજ-કાલના સમયાનુસાર જેટલો સમુદાય અને સંપ તથા જ્ઞાનક્રિયાદિ ગુણ શ્રી ગુરુમહારાજના પરિવારનો લોકોના મુખે સંભળાય છે તેટલો ખીમનો નથી સંભળાતો. તો પછી એકત્ર સમ્મેલનથી શ્રી ગુરુમહારાજની અવર્ણનીય મહિમાની વૃદ્ધિ અને લોકોના ભાવોની વૃદ્ધિ થશે જ થશે.

આપના એકત્ર થવાથી અન્ય પરિવાર પણ આપનું અનુકરણ કરશે, તો પણ એક ગુરુમહારાજશ્રીના નામનો જયગજકાર થશે. આ બધા લાભોનો વિચાર કરી આ પ્રાર્થનાપત્ર આપની સેવામાં મોકલું છું. આશા કરવામાં આવે છે કે આપ આ યોજના માન્ય ગણાવશે.

ત્રીર સંવત ૨૪૩૮ આત્મ સંવત ૧૬ મહા વત્રી (પંચમી
પ્રાગજી) ૧૨ શુક્ર.

સર્વ મુનિઓના સાસ
વક્તવ્યવિગ્રહ

તા. ૩:—મારી સમાજ મુજબ આ કાર્ય ગ્રામ યુગ મંડળે
કારણ કે આ નમયે પણ મુનિવરો આસપાસમાં વિચરે છે. જે
તે આ નામ મહામાઓને અનુગ્રહના કોય તે જોઈ સુધી ૫-૧-૧
એ વન દિવસ સમયેતલ તથા અટનીના દિવસે પણ મહા
મુકેતવ્યવિગ્રહ નિધિનુ આગમન કરી આગવની કોરે તુડીએ.

આ કામ માટે ત્રીમુકે—રહેણા મારી રહિએ અનુગ્રહ રેખા
કે તમ આ આગ કાર્ય મહામાઓને જે મનય અને થોડા નામો
અગ્રામ ત્રીર ને નિધિ: કારણ આગે આ કામ ખોલી રીતે રેખા
૫-૧-૧ આ. ૩૦ જે આગ ૧ આગવ છે. આગ અગ્રિય
૫-૧-૧.

૩ મુનિઓના સાસ વક્તવ્યવિગ્રહ

આ. ૫-૧-૧ આગે મહામાઓને અગ્રિય આગે રીતે
૫-૧-૧ આગે મહામાઓને આગે આગવ આગે રીતે
૫-૧-૧ આગે મહામાઓને અગ્રિય આગે રીતે આગે
૫-૧-૧ આગે મહામાઓને અગ્રિય આગે રીતે આગે
૫-૧-૧ આગે મહામાઓને અગ્રિય આગે રીતે આગે

નિર્ધાર રહેલા છે. એટલા માટે તે પ્રસંગ પર હાજર રહેવા અમે
યુ ખુશી છીએ

લિ. હંસવિજય

(૪) ઉપર લખેલું મને પણ મંજૂર છે.

લિ. સંપત્તિવિજય

(૫) મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી મદારાજના લખ્યા પ્રમાણે મુનિ-
'ડાળ' સંમેલન થવામાં અનેક લાભ ગર્ભિત છે. એટલા માટે
સંમેલન થવાની ખાસ જરૂર છે. અમે તેમ અંતઃકરણપૂર્વક ઈચ્છીએ
છીએ અને તે અવસર પર અમે આવવાને ખુશી છીએ. મુનિમં-
જના સંમેલનને માટે ડોહાઈ વિશેષ અનુકૂળ પડશે એમ અમારું
માનવું છે. પણ વડોદરામાં થાય તો પણ અમને તેમાં કંઈ પ્રતિ-
બંધતા નથી.

મુ. કાંતિવિજય ક: પોતે
(પ્રવર્તક)

લિ. અમૃતવિજય ક: પોતે

સંમેલન ઉત્સવને શરૂ થવાને થોડી વાર હતી. તેથી
દૂર હોવાના કારણે જે જે મુનિરાજોએ સંમેલનમાં આવી
શકવાને અસમર્થતા બતાવી હતી તેઓને એક પત્ર મોકલ-
વામાં આવ્યો હતો જે નીચે આપવામાં આવે છે:—

શ્રી ૧૦૮ શ્રી આચાર્ય મદારાજશ્રી વિજયકમલમુરિ, શ્રી ૧૦૮
શ્રી પ્રવર્તક મદારાજ શ્રી કાંતિવિજયજી, શ્રી ૧૦૮ મુનિ મદારાજશ્રી
દંભવિજયજી આદિ ૨૭ મુનિ તરફથી તમારો અનુવંદના,
વંદના નામે જણાવવાનું કે અહીં સુખસાના છે, આપની નુખસાનાના
નમાયા: દેગાજી, વિમેજી, ગુડમદારાજ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજય-
નંદ મુનિ (આત્મ નામજી) મદારાજશ્રીના પ્રનાપથી સાલુએન એક

મુનિસંમેલન ત્રણ દિવસ માટે મળ્યું. પચાસ સાધુમુનિરાજે તે પ્રસંગે પધાર્યા હતા.

આ મુનિસંમેલનમાં ૨૪ પ્રસ્તાવો^૧ ઠરાવો થયા હતા. આપણા ચરિત્રનાયકે મુનિસંમેલનનો ઉદ્દેશ સમજાવ્યો હતો. પ્રમુખ સ્થાનેથી આચાર્યપ્રવર શ્રી વિજયકમલસૂરીશ્વર મહારાજે મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું, તેમાં તેમણે સ્પષ્ટ જણાવ્યું હતું કે આ મુનિસંમેલનનું પૂર્ણ માન મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજીને છે. આપણા ચરિત્રનાયકે મુનિસંમેલનને સફળતાથી પાર પાડવા પણ બારે જહેમત ઉઠાવી હતી. ઠરાવો ઘડવા, તે વિષે ચર્ચામાં ભાગ લેવો, મુનિરાજેને તે માટે ચર્ચા કરવા પ્રાર્થના કરવી, ઠરાવોમાં સુધાર આવે તો તે પણ વિચારવા તથા આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી અને પ્રવર્તકશ્રીજીની સલાહ સૂચના પ્રમાણે વ્યવસ્થાપૂર્વક કરવા હરેક પ્રયાસ કર્યા હતા.

વડોદરાથી આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાનુસાર સં. ૧૯૬૮ નું ૨૬ મું ચોમાસું આપે ડબોઈમાં કર્યું. અને શાસનોત્તતિના ઘણા કાર્યો કરાવ્યાં.

રાજાજી પણ તેનો લાભ લેવા હંમેશાં આવતા. એક વસ હાથજોડી બોલી બીઠ્યા: “ ગુરુદયાળ ! મારી ઉંમરમાં પ્રથમજ પ્રસંગ છે બ્યારે હું આ રીતે વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવી શક્યો છું. મેં વ્યાખ્યાન તો સાંભળ્યા પણ આટલું મધુર, ગંભીર, હૃદયગ્રાહી, તેમજ આકર્ષક તો આજેજ સાંભળ્યું. હું આપના દર્શનથી કૃતકૃત્ય થયો છું.”

હોઈનો સંઘ પોતાની સાથે પ્રભુપ્રતિમા લાવેલ જેથી આઠે દિવસ બપોરે ઘણાજ ઠાઠમાઠથી પૂજા ભણાતી. વ્યાખ્યાનની પેઠે પૂજામાં પણ સૌ લાભ લેતા.

૨

“ પન્થાસણ ! જરા વલ્લભવિજયણ મહારાજને બોલાવોને ! “ શ્રી હંસવિજયણ મહારાજશ્રીએ પં. સંપત્તિવિજયણને કહ્યું.

“ કેમ સાહેબ ! શું હુકમ છે ? ” વલ્લભવિજયણ મહારાજ સાહેબે પોતાને બોલાવવાનું કારણ વિનયથી પૂછ્યું.

“ જુઓને, વડોદરાથી ટા. બાલાભાઈ મગનલાલનો પત્ર છે. તમારા વ્યાખ્યાનો વિષે ગૂંજશતી પત્રોમાં હમણાં હમણાં વિસ્તૃત સમાચારો આવતા જણાય છે. તે ઉપરથી વડોદરાનરેશની ઇચ્છા તમારું વ્યાખ્યાન સાંભળવાની છે. ટા. બાલાભાઈનો તો મને જૂળ પરિચય છે. તેમનો આગ્રહ છે કે આપ જરૂર પધારો. શું કરીશું ? ” શાંતમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયણએ વિગતથી વાત કરી.

મોટામોટા અધિકારીઓ પણ આન્ધા હતા. મુખ્ય મુખ્યના નામ નીચે આપવામાં આવે છે.

શ્રી હિં. ખા. આનંદરાવ ગાયકવાડ, દી. બ. સમર્થ સાહેબ, શ્રી રા. રા. સંપતરાવ ગાયકવાડ, શ્રી અવચિતરાવ ગાયકવાડ, રા. બ. હરગોવિંદદાસ કાંટાવાળા, શ્રી. રા. નૃસિંહરાવ ધોરપટે, શ્રી વાઘોજીરાવ રાજશિકે, રા. ચીમનલાલ શામળદાસ, રા. બ. લક્ષ્મીલાલ દોલતરામ, રા. રામચંદ્ર દિનકર રૂકડે, કેપ્ટન બલદેવપ્રસાદ, મે. નવાબ નસરુદ્દીન સાહેબ, શ્રી સારંગપાણિ જજ, શ્રી અખ્યાસસાહેબ તૈયબજી જજ, તર્કવાચસ્પતિ પં. બદ્રનાથશાસ્ત્રી, મી. આંગેગાવકર તથા શ્રી લાલભાઈ ઝવેરી તેમજ પાટણના સુપ્રસિદ્ધ વકીલ શ્રી લહેરુભાઈ.

સમાસ્થાનમાં સારી મેદની હતી. પ્રારંભમાં શ્રી. લાલભાઈ ઝવેરીએ મહારાજશ્રીનો પરિચય આપતાં જણાવ્યું કે:—

“આપની વિદ્વતા અને સાધુતાના સંબંધમાં વિશેષ કહેવું સોના પર દોળ ચઢાવવા જેવું છે. મુનિરાજ શ્રી વલ્લભવિજયજી જૈનશાસ્ત્રના અને તત્ત્વજ્ઞાનના જ્ઞાતા છે. પંજાબ-મારવાડ-ગુજરાતના ગામોમાં વિચરી જૈન ધર્મનો ઉદ્ધોત કર્યો છે. તેઓ માત્ર જૈન શાસ્ત્રો જાણે છે તેમ નથી પણ બીજા શાસ્ત્રોનો પણ સારો અભ્યાસ તેમને છે. તેમની વિદ્વતાનો પરિચય તો તેમના વ્યાખ્યાનો આપશે. હું તે એટલું જ ઉમેરીશ કે જેમ મહારાજસાહેબના ન્યાયશાસ્ત્રન પ્રબળપ્રિયતા તથા વિદ્યાપ્રેમ આદિ શ્રેષ્ઠ ગુણોદ્ધારા નવ

સ્થાનમાં ફેલાયેલી તેઓઘોની નિર્મળ કીર્તિનું આપણને અભિમાન છે તેમજ સુનિઘી વલ્લભવિજયજી મહારાજની સન્મમૂર્તિ વટોદરા હોવાથી તેમના નિર્મળ ચારિત્ર્ય અને પરોપકારી જીવન માટે આપણને અભિમાન છે. ”

આ પછી ‘ ધર્મતત્ત્વ ’ વિશે અને પીજી દિવસે ‘ સાવંજનિક ધર્મ ’ વિશે વિસ્તૃત અને આલોચનાત્મક નૃસંયમમ વ્યાખ્યાનો આપ્યાં.

લીલ દિવસના વ્યાખ્યાનમાં એક મહાની વાત ધર્મ વ્યાખ્યાન ચાલતું હતું. સાવંજનિક ધર્મની આલોચના થતી હતી. એક પછી એક પાસપાસ ચાતુ હતો. દલીલો ઉપર દલીલો અને દષ્ટાંતો ઉપર દષ્ટાંતો આવતાં હતાં મોનાજનો ખૂબ જાનંદમાં નજ દેખાતા હતા ત્યાં પછી પાંચે દોડારા બહાજ્યા અને સાંનિમાં બંધ કર્યો. મહારાજ કહેલું હતું : “ ભારી—ભારી રહેલું આ પરિવાર જુદું પડ્યું છે તેથી જ નજર નાની છે. જેન માંડુ મળેલું નથી તેથી માન્ય તેમ નથી અને જન સહી માન્ય છે તેને હવે જાણે તેમ નથી જાણી શકતા, ન કેઈ દેવ જાણી શકે તે જોડાતી માન્ય. તેમને જાણને પોરી જિજ્ઞાસુ નથી જરૂર દેવ છે ભારે ના બંધે બંધાવે છે જુદું ના બંધાવેલું વિચર કરેલું. મોંઘા હવે મોંઘા રહ્યાં છે. ”

વલ્લભજી અને સુનિઘીજી ૧૧ મી અને ૧૨ મી

જાન્યુઆરી ૧૯૬૮ ના રોજ આપણે આપણી

મુનિરાજોને માટે રસ્તો કરી આપીએ છીએ.” શ્રીમાન સંપતરાવ ગાયકવાડે પ્રાર્થના કરી.

શ્રીતાજનોની શાંતિ માટે મહારાજશ્રીએ જે સાધુઓને જવું હોય તેઓને જવાને સૂચના કરી. રસ્તો પણ થઈ ગયો. ઢેઢલાક સાધુઓ બેસી રહ્યા—વ્યાખ્યાનધારા ફરી ચાલી. જ્યારે વ્યાખ્યાનની પૂર્ણાહૂતિ થઈ ત્યારે હજારો મુખેથી ધન્ય, ધન્ય, અદ્વિતીય વિદ્વતા, મનોહર શૈલી, સુંદર વિચારધારા, વગેરે અનેક ઉદ્ગારો સંભળાયા.

પણ મુંબઈવાસીઓ તે યાદ કરે છે.

*

આજે ચતુર્દશી હતી. મુંબઈના આગેવાનો લગભગ બધા આવેલા હતા. સ્ત્રી-પુરુષોની ભારે ભીડ હતી. આજે રવિવાર હોવાથી અને બજારો-ઓફિસો બંધ હોવાથી વ્યાખ્યાનના સમય પહેલાં લોકો આવવા લાગ્યા હતાં. અનેક કુટુંબો આજે વખત લઈને મહારાજશ્રીના દર્શન તેમજ વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા આવ્યાં હતાં.

મહારાજશ્રી પધાર્યો અને બધાએ જિભા થઈ માન આપ્યું. વ્યાખ્યાન શરૂ થયું. જ્ઞાનક્રિયામ્માં મોક્ષ ! એ એકજ સૂત્ર લીધું અને તેનું વિવેચન ધીર ગંભીર રીતે ચાલ્યું. દૃષ્ટાંતો અને પ્રમાણો, મહાત્માઓનાં વચનો અને શાસ્ત્રના વાક્યોથી જ્ઞાન અને ક્રિયા વિષે રસપ્રદ ચર્ચા કરી. આવા ગહન અને તાત્ત્વિક વિષયને એવો સરળ કરીને મધુરતાથી સમજાવ્યો કે બધા શાંતિથી અને એક ધ્યાનથી સાંભળી રહ્યા. પ્રાથમિક વ્યાખ્યાન પૂરું થયું અને ગહુલ્લી પછી શ્રોતાજનોને એક નજરે નિહાળી હૃદયમાં આજસુધી ભંડારી રાખેલો પ્રશ્ન ઉપાડ્યો.

■ મહાનુભાવો ! ગુરુદેવની જ્યંતિ પ્રસંગે મેં એક વાત કરી હતી કે મારું કામ તો એ ગુરુદેવના સંદેશ-વાહકનું છે. સંસારમાં શિક્ષા વિના કોઈનું કામ ચાલતું નથી-ચાલવાનું નથી નથી ધર્મ સધાતો, નથી વ્યવહાર સધાતો. વર્તમાનમાં તો તેની આવશ્યકતા કેટલી વધી છે તે તમે સો બલો ઉઠા ચારે તરફ વિદ્યાની વૃદ્ધિ દેખાય છે. જમાનો

સં. ૧૯૬૯ના એક સુદિ ત્રીજે મુંબઈ પધાર્યા. મુંબઈનું
સ્વાગત અનુપમ હતું. જુદા જુદા મંડળોના હસ તો લેન્ડ-
વાઈલં હતાં. હજારો શ્રી-પુરુષો સામેયામાં આવેલા, રસ્તા-
ઓમાં ભારે જીડ હતી. મુંબઈની જનતાનો આનંદ ઉત્સર્ગ
જતો હતો. પંજાબકેશરી, શુરહેવનું નામ રોશન કરતાર,
પંદાબ-રાજપૂતાના મારવાડ, સોરાષ્ટ્ર અને વૃજસાતના
માથેગામ ઉપદેશધારા વહેવસવના, મુંબઈને આંગણે આવી
પહોંચેલા, હજારોના પ્યારા શ્રી વરતબલિજ્યજ્ઞને સન્માનપદ
મુંબઈ માંડીપેલી થતી હતી.

લાલબાગના ઉપાધ્યયમાં પહોંચી આગે મંગલાનંતરે
કપૂ. મીડી મયુરી ચોક્કસિની દિંદી બાપામાં જે યોગ
રાખે તે વખતે તેમણે મુંબઈના યન્માનને માટે કહ્યા, તો
વ.ભ.જાં જ પન્થ પન્થ ના અગામે યમ કહ્યા. વ્યાખ્યાન
રે.દીપ્તે મુંબઈની જનતા મુગ્ધ રહી ગઈ.

અરજી રૂ.૧૦૦૦૦ની જમણી હતી. મુંબઈની જનતા
જોઈ-કુદરે. વ.ભ.જાં અનંતવાનો નવા પુરુષો હાજર હો-
વાને નહીં જમી હતી. મહાવાજાઓએ એક નવનિર્મિત બ-
ંધારે આવી પુરુષ

સં. ૧૯૬૯ના એક સુદિ ત્રીજે મુંબઈ પધાર્યા. મુંબઈનું
સ્વાગત અનુપમ હતું. જુદા જુદા મંડળોના હસ તો લેન્ડ-
વાઈલં હતાં. હજારો શ્રી-પુરુષો સામેયામાં આવેલા, રસ્તા-
ઓમાં ભારે જીડ હતી. મુંબઈની જનતાનો આનંદ ઉત્સર્ગ
જતો હતો. પંજાબકેશરી, શુરહેવનું નામ રોશન કરતાર,
પંદાબ-રાજપૂતાના મારવાડ, સોરાષ્ટ્ર અને વૃજસાતના
માથેગામ ઉપદેશધારા વહેવસવના, મુંબઈને આંગણે આવી
પહોંચેલા, હજારોના પ્યારા શ્રી વરતબલિજ્યજ્ઞને સન્માનપદ
મુંબઈ માંડીપેલી થતી હતી.

પણ મુંબઈવાસીઓ તે યાદ કરે છે.

✽

આજે ચતુર્દશી હતી. મુંબઈના આગેવાનો લગભગ બધા આવેલા હતા. શ્રી-પુરુષોની બારે ભીડ હતી. આજે રવિવાર હોવાથી અને બલરો-ઓફિસો બંધ હોવાથી વ્યાખ્યાનના સમય પહેલાં લોકો આવવા લાગ્યા હતાં. અનેક કુટુંબો આજે વખત લઈને મહારાજશ્રીના દર્શન તેમજ વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા આવ્યાં હતાં.

મહારાજશ્રી પધાર્યા અને બધાએ જિભા ધઈ માન આપ્યું. વ્યાખ્યાન શરૂ થયું. જ્ઞાનક્રિયાઓ મોક્ષ ! એ એકજ સૂત્ર લીધું અને તેનું વિવેચન ધીર ગંભીર રીતે ચાલ્યું. દર્શાવો અને પ્રમાણો, મહાત્માઓનાં વચનો અને શાસ્ત્રના વાક્યોથી જ્ઞાન અને ક્રિયા વિષે રસપ્રદ ચર્ચા કરી. આવા ગહન અને તાત્ત્વિક વિષયને એવો સરળ કરીને મધુરતાથી સમજાવ્યો કે બધા શાંતિથી અને એક ધ્યાનથી સાંભળી રહ્યા. પ્રાથમિક વ્યાખ્યાન પૂરું થયું અને ગર્હુદ્ધી પછી શ્રોતાજનોને એક નજરે નિહાળી દૃઢ્યમાં આજમુધી બંધારી રાખેલો પ્રશ્ન ઉપાડ્યો.

“ મહાનુભાવો ! શુરુદેવની જ્યંતિ પ્રસંગે મેં એક વાત કરી હતી કે મારું કામ તો એ શુરુદેવના સંદેશ-વાહકનું છે. સંસારમાં શિક્ષા વિના કોઈનું કામ ચાલતું નથી-ચાલવાનું નથી નથી ધર્મ અધાતો, નથી વ્યવહાર અધાતો. વર્તમાનમાં તો તેની આવશ્યકતા કેટલી વધી છે તે તમે નેા જાણો છો. આરે તરફ વિદ્યાની વૃદ્ધિ રેખાય છે. જમાનો

શ્રી મદાવીર જનવિવાહય

સાહેબો, ન આપ. આત્મે આત્મે સમય સુધિમાં સમજ લ
નમુનિનો સમય છે.

૬ લખિવિજ્ઞ

(લાલ આચાર્ય શ્રી વિજયલખિવિજ્ઞ)

*

આજે લાલ બાગમાં ધામધૂમ હતી. મદારાજ
મેલી શ્રી પંચપરમેષ્ઠીની પૂજા લગાવવાની હતી.
મથંદલાઈએ પૂજનો બધા ખર્ચ આપ્યો હતો. પ
રમેષ્ઠીના ૧૦૮ સુધુ અનુસાર પૂજની આમચીની
જીઓ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. છત્રીન આત્રી બ
ના જે સાક્ષાત ઈન્દ્રની સમાન મુશોભિત દેખાતા.
ત્રીઓમાં એક હેમચંદલાઈ, એક દેવકરણ સુગણ, એ
નીલાલ સુગણ, એક નનીનલાઈ મંથુલાઈ, એક લક્ષ્
૬ સુલાખચંદ, એક ગોવિંદજી પુચાલ, ઝવેરી મણીલા
જમલ, શ્રી મોતીચંદ ઠાપડિયા મોલીમીટર આત્ર
હિના પ્રતિષ્ઠિત આગેવાન ધર્મોત્તમાઓ હતા. આધી
નો આનંદ અનેરો હતો. પૂજા લગાવવા માટે સંગીત-
ની પ્રાણમુખલાઈ ગવૈયા અને સૂરતવાળા વિજયચંદલાઈ
હતા. સૂરીલા કઠોમાંથી નીકળતી મધુરમધુર ધ્વનિ
ને સુન્ધ કરી રહી હતી. શ્રી લાઈચંદલાઈ પહેલવાન
શ્રી મંથુલાઈ બન્ને આવડો વિધવિધ નૃત્યથી પોતાની
શ્રિ પ્રદર્શિત કરી રહ્યા હતા. આ સમયે એવી મંત્ર
રહ્યા, એવી તહીનતા અને એવી એકતાનતા હતી
વળની અણપદ ચિરિપર આ આનંદ—પૂજનો દા

શ્રી મહાવીર જૈનવિદ્યાલય

આનંદ ને ગૌરવની વાત છે, પણ હું તો કહીશ કે સ નામની સાથે અમુક વ્યક્તિ વિશેષનું નામ જોડવા સંસ્થાની સાવંદૈશિકતા નહિ થઈ જાય છે. તે એક સંસ્થા જની જાય છે, અને તેનું પરિણામ એ અ થોડાજ દિવસોમાં તે બંધ થઈ જાય છે. તેથી માર તમને બધાને એજ સૂચના છે કે એવું નામ રાખવું જ ને નામ બધાને માન્ય હોય અને સંસ્થાની સાવંદૈશિ નટ ન થાય.” મહારાજશ્રીએ સ્પષ્ટતાથી જણાવ્યું.

બધાને એ વાત ખૂબ રૂચિ અને તેમનું દ્રષ્ટિબિન્દુ બધા સમજ્યા. છેવટે “શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય” રાખવામાં આવ્યું. તે માટે રૂ. ૫૦૧૩૦) થઈ ગયા.

સં. ૧૯૭૦ ના જોઈ સુદી આઠમને દિવસે સ્વ. મ. રાજશ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયાનંદ સૂરીશ્વરની જયંતિ મુંબઈ ખીજી વખત ઉજવવામાં આવી. તેમાં આપે જે વ્યાખ્યા આપ્યું તે અપૂર્વ હતું.

સં. ૧૯૭૦ નું ૨૮ મું ચોમાસું મુંબઈમાં આનંદપુર્વ સમાપ્ત થયું. મહારાજશ્રીની સંસ્થાની અભિલાષા પૂર્ણ થઈ અને એ કાયં માટે કમીટીની નિમણૂક થયા પછી મહારાજશ્રીએ સૂરત તરફ વિહાર કર્યો.

બુદ્ધિ. અહીં સાદાઈથી પણ રહી શકાય. " મહારાજશ્રીએ શિક્ષણસંસ્થા માટે પરામર્શ કર્યો.

" કૃપાળુ! આપની સૂચના તો અમારે માટે ઘણી ઉપયોગી છે. આપશ્રી વ્યાખ્યાનમાં તે માટે સિંચન કર્યો. આજે ઘણા બહાર ગામના બાઈઓ પણ આવનાર છે. ઠેકા સુખી પણ છે. " કેટલાક બાઈઓએ પ્રાર્થના કરી.

" તે વાત ખરાબર છે. વ્યાખ્યાનમાં હું તે વિષે જરૂર દ્વેષ કરીશ. " મહારાજશ્રીએ તેઓની પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર્યો. અને વ્યાખ્યાનનાં ભેરચોરથી ઉપદેશામૃતની વર્ષા કરી. બલ્લા, આ અમૃતાવર્ષાથી કેનાં હૃદય ન ભીંભાય ?

" કૃપાળુ! આપશ્રીના વ્યાખ્યાનની અસર તો સારી થઈ છે. જો આપશ્રી ચોમાસું કરવાની કૃપા કરો તો અહીં એક વિદ્યાલય અને છાત્રાલય બને તેવા સંભેગો છે. " એક બાઈએ પરિસ્થિતિ જણાવી.

" એવું કાંઈ થતું હોય તો તો મારો રહેવાનો કાંઈ અર્થ છે. નહિ તો સુરત કાંઈક થઈ શકે તેવું લાગે છે; એટલે તે તરફ જવા ભાવના છે. પછી તો ભાવીભાવ. " મહારાજશ્રીએ કાર્ય ધાય તો રહેવા વિચાર દર્શાવ્યો.

હજી તો આ વિચાર ચાલે છે ત્યાં સૂરતથી મહૂંમ શેઠ નગીનદાસ કપૂરચંદ ઝવેરીનાં ધર્મપત્ની શેઠાણી રૂક્મણીબેન પોતાના પુત્ર અને મુનીમની સાથે મહારાજશ્રીના દર્શને બગવાડા આવ્યાના સમાચાર ગોચરી જઈ આવેલા

પણ આપ અહીં હશે તો અમે પર્યુપણ કરવા તો આવીશું. સુરતના બીજાપણ બાઈબલનો આવશે.”

મહારાજશ્રીએ સુરત તરફ વિહાર કરવા તૈયારી કરી. બગવાડાના બાઈબલોએ વિચાર કર્યો કે મહારાજશ્રી સુરત જઈ આવી અત્રે પધારશે તો ચોમાસામાં ઘણા ભાગ્યશાળીઓ મહારાજશ્રીના દર્શને આવશે અને આપણને તેમાં લાભ જ થશે. વળી આપણે આપણા આગેવાનોને મળીને સંસ્થા માટે ફંડ વગેરેનો વિચાર પણ કરી રાખીશું. આમ નિર્ણય કરી તેઓ મહારાજશ્રીની પાસે ગયા અને પ્રાર્થના કરી.

“આપ સુરત પધારો છો, તો અમે સંસ્થા માટે આગેવાનોને મળીને બનતું કરીએ. આપને નિમંત્રણ આપવા માટે અમે સુરત જરૂર આવીશું. આપ કૃપા કરી સુરતથી આગળ વિહાર ન કરતા.”

“બહે! હું કાગણ સુધી તમારી રાહ જોઈશ. જો કાયં થઈ શકે એવું હોય તો હું તૈયાર છું, નહિ તો જેવો ભાવીભાવ.”

બગવાડાથી વલસાડ, પારડી, બિલીમોરા, નવસારી આદિ ગામેમાં ઉપદેશ આપતા, ધર્મની જયઘોષણા ગજવતા સુરત પધાયાં. સુરતમાં સમારોહપૂર્વક નગરપ્રવેશ થયો.

સં. ૧૯૭૧ ના પોપ વડી ૫ થી સુરતની ગોપીપુરા-વાળી નવી ધર્મશાળામાં ઝવેરી નગીનદાસ કપૂરચંદના તરફથી ઉઘાપન નિમિત્ત શાંતિ સ્નાત્ર હતું. શાંતિ સ્નાત્ર નિમિત્તે હજારો શ્રીપુરુષોની હઠ ભરતી હતી. સાધુસાધ્વીનો સમુદાય પણ ઠીકઠીક હતો. વયોવૃદ્ધ ૫ મહારાજ શ્રી

ગંગારામજી તથા ખીલ ભાઈએ પંતળ માટે વિનવિ કરવા આવ્યા.

“ દયાનિધિ ! પાંચ પાંચ વર્ષથી પંતળ છોડ્યું છે. હવે સત્વર પધારો. પંતળના ગામેગામનો શ્રીસંઘ—પંતળના આખાલવૃદ્ધ આપની રાહ જોઈ રહ્યા છે. શું આપ આપના પ્યારા પંતળને ભૂલી ગયા ! ગુરુવચન ! ગુજરાતમાં ઘણા મુનિમહારાજો છે. હવે આપ સત્વર પગલાં કરો. અમે આપને પ્રાર્થના કરવા માટે જ પંતળથી આવ્યા છીએ ” લા. ગંગારામજીએ પંતળ શ્રીસંઘની વતી પ્રાર્થના કરી.

“ લાલાજી ! હું પંતળને—શ્રીસંઘને તમારા ભક્તિ-ભાવને—મારી જવાબદારીને અને ગુરુદેવના અધૂરા કાર્યને કેમ ભૂલી જાઉં ? હું તો પંતળને હરઘડી હર પળ યાદ કરું છું. દોઢ દિવસ એવો નથી જતો જે દિવસે ગુરુદેવનું સ્મરણ ન કર્યું હોય—અને સાથે જ પંતળ તો યાદ આવે જ. ” મહારાજશ્રીએ ચોનાના હૃદયની વાત જણાવી.

“ સાહેબ એ તો અમે પણ માનીએ છીએ કે આપ અમને કદી ભૂલી શકો નહિ. પણ ગુજરાતની ભૂમિ—જન્મભૂમિ અને તીર્થભૂમિ—વળી ભાવીક ભક્તોની ભાવભીની મક્તિ ” લાલા ગંગારામજીએ ગુજરાતમાં રહેવાની ફલીલ આપી.

“ લાલાજી ! જન્મભૂમિ તો છે તેની ના તો કેમ પડાય ? જન્મભૂમિનું પણ ઋણ તો છે અને અને ને ઋણ અદા કરવા—ખનતા શાસનસેવાનાં કાર્યો કરવા ને ગામે ગામે ફરી રહેા છું. તેમ છતાં પંતળનું સ્થાન તો મારા

ગંગારામજી તથા બીજા ભાઈઓ પંજળ માટે વિનંતિ કરવા આવ્યા.

“દયાનિધિ ! પાંચ પાંચ વર્ષથી પંજળ છોડ્યું છે. હવે સત્વર પધારો. પંજળના ગામેગામનો શ્રીસંઘ—પંજળના આખાલવૃદ્ધ આપની રાહ જોઈ રહ્યા છે. શું આપ આપના પ્યારા પંજળને ભૂલી ગયા ! ગુરુવચન ! ગૂજરાતમાં ઘણા મુનિમહારાજો છે. હવે આપ સત્વર પગલાં કરો. અમે આપને પ્રાર્થના કરવા માટે જ પંજળથી આવ્યા છીએ.”

“લાલાજી ! હું પંજળને—શ્રીસંઘને તમારા ભક્તિ-ભાવને—મારી જવાબદારીને અને ગુરૂદેવના અધૂરા કાર્યને ભૂલી જાઉં? હું તો પંજળને હરઘડી હર પળ યાદ રાખું છું. કેઈ દિવસ એવો નથી જતો જે દિવસે ગુરૂદેવનું મરણ ન કર્યું હોય—અને સાથે જ પંજળ તો યાદ રાખે જ.” મહારાજશ્રીએ ચોનાના હૃદયની વાત જણાવી.

“સાહેબ એ તો અમે પણ માનીએ છીએ કે આપ મને કદી ભૂલી શકો નહિ. પણ ગૂજરાતની ભૂમિ—જન્મભૂમિ અને તીર્થભૂમિ—વળી ભાવીક ભકતોની ભાવણીની ક્ષેત્ર” લાલા ગંગારામજીએ ગૂજરાતમાં રહેવાની દલીલ રાખી.

“લાલાજી ! જન્મભૂમિ તો છે તેની ના તો કેમ યાદ રાખો? જન્મભૂમિનું પણ કશું તો છેજને અને તે કશું કરવા—બનતાં શાસનરેવાનાં કાર્યો કરવા તો ગામે ન કરી રહ્યો છું. તેમ છતાં પંજળનું સ્થાન તો મારા

હૃદયમાં અનુપમ છે, તેની જગ્યા કોઈ લઈ શકે નહીં.
 “કૃપાનિધાન ! તો પછી આપ હવે ક્યારે તેલ
 પગલાં કર્યો ?

“શ્રી સિદ્ધાચળજીની યાત્રા કરી મુંબઈમાં
 મહાવીર જૈન વિદ્યાલયની સ્થાપના માટે શ્રી લલિતવિરજ
 ગયા છે હવે દેવતગિરિની યાત્રા બાકી છે. શ્રી નેમિદા
 બગવાનની યાત્રા કરી પંલજ તરફ વિહાર કરવા માં
 છે, પછી તો બાવીબાવ.”

નંદારાજશ્રીએ પંલજથી આવેલા બાઈઓને ક
 બાબત જાને પંલજ શ્રીશંકરને પત્ર લખી આધ્યાત્મ આપ
 “સકલ શ્રીશંકર પંલજ યોગ્ય, મમંતાલ સહિત મિત્ર
 ધામ કે નદી મુંબયાના છે. મમંતાનમાં ઉલમ તાન
 આપની તરફથી પ્રાર્થનાપત્ર તથા લાલ મંગારામજી
 મંગલ નમુદાય નર્યા. લખાવાર લખ્યા. તમે ત્રિજી
 બિંદા ન કરો. તનંત્રી મુખતીર શ્રી ૧૦૦૮ મંગ
 વિજયનંદનવિદ્યા (આભાસમજી) મંગારાજની આજ્ઞાનુસાર
 મન પૂજન કરવાનું. આજે જ. તમે ત્રિજી કરો કે
 કરો. જમણે ને તરફ વિહાર કરવાનો પરિપૂર્ણ ખાતર
 શ્રી વિજયનંદનજી ૧.૪.૬૭ સુધી રહી રહી નથી તોત્ર
 આ છે. આ નેમિદાજી મનદાનની યાત્રા થતા જ ને ત્ર
 વિહાર કરવાનું કહે.”

૧૫ માર્ચ ૬૭
 મુખતીર આરા

આ પ્રસંગે સીસોદરામાં વ્યાખ્યાન સમયે પંતળી ભાઈઓમાંથી લાહોરનિવાસી લાલા માણેકચંદે એક “પંતળીના શ્રીસંધની વિનતિ અને ગુરુવિયોગ દર્શન” વિષે જે બજન દૂસકાં ભરી ભરી અથપણું નયને ગાયું હતું તે ભારે હૃદયદ્રાવક હતું. સભામાં હાજર રહેલા બધાની આંખોમાંથી અશ્રુઓ સરી પડ્યાં અને આપણા ચરિત્રનાયકની આંખો કરુણારસથી ભીની થઈ આવી. આ દ્રશ્ય સીસોદરાવાળા આજે પણ ભૂલ્યા નથી.

સીસોદરાથી વિહાર કરી અષ્ટગામ પધાયાં. અહીં સીસોદરા ગામના કારણે ફાટફૂટ હતી. તેનું સમાધાન કરાવ્યું તથા સાધમીં વાતસત્ય ઘણા વખતથી બંધ હતું તે શરૂ થયું. વળી અહીં જિનાલય નહોતું તે માટે પણ પ્રેરણા આપવામાં આવવાથી ફંડની શરૂઆત કરવામાં આવી. અષ્ટગામથી ટાંકલ પધાયાં. અહીં પણ જિનાલય નહોતું તે માટે ઉપદેશ આપી ફંડ કરાવવામાં આવ્યું.

ટાંકલથી કરચલિયા પધાયાં. અહીં પણ મંદિર નહોતું તે માટે પણ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો. અહીંથી એક ઠેાસ દૂર વાળીયાવાડ નામનું નાનું ગામ હતું. પહેલાં અહીં કોઈ મોડું શહેર હતું. હમણાં અહીં જીનોની વસ્તી હતી નહિ, પણ એક જિનાલય હતું. કરચલિયાવાળા ભાઈઓએ જે વાર તે મૃતિને વાળીયાવાડમાંથી લાવવા પ્રયત્ન કર્યો પણ બન્ને વખત તેમાં સફળતા ન મળી. એક વખત તો પ્રભુજીની પાલખી લઈને આવનાર માણસોને નદીમાં આવનાં પેટમાં ફાંખાવે ઉપડ્યો ને રસ્તો પણ સૂઝે નહિ તેમ

ધયું તેથી પ્રભુજીને પાછા લાવવા પડ્યા. મહારાજકે
પધાયા ત્યારે તે વાત શ્રીસંઘે કરી. મહારાજશ્રીએ તે મો
વિધિપૂર્વક ભગવાનને લઈ આવવા માટે મુદ્રિત' બતાવું.
સં. ૧૬૭૧ ના વૈશાખ સુદી ૬ ના દિવસે વિધિ સંદિ
પામપૂમથી પ્રતિમાજી લાવવામાં આવ્યા. મરચવિપદ
લોકોમાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. તેઓ તે કોર
વાળા " સાક સાક વર્ગમાં આવા મુનિરાજ જોવાનથી, જ
તે કોઈ સમકાર થયો સમકાર. જાણે વખત પાછા નવો
ભગવાન આપણે ત્યાં આવ્યા તેતો આ મહાત્માનો પ્રતાર
મહોદયો વિદાર કરી આપ મુરત પધાયા. સં. ૧૬૭૧
૧ ૨૬ મું માતૃભાંચ મુરતમાં કરું.

મુનિ મહારાજશ્રી સંઘવિજયજીએ કે
૧૬ માસના ૩૧૨ માસે કર્યો. તે પાવનો તેમણે
મહારાજે સ્વચ્છ પ્રભુજી પાવ્ય છે. આપણા મહારાજ
પ્રિયજી સ્વચ્છ છે મારે કેટલી જાનના કર્યો તે આ પાવ ૩
માસે જેમ કેટલીક જાણે.

આ પાવ ૩ માસે કર્યો છે. આ પાવ ૩
માસે કર્યો છે. આ પાવ ૩ માસે કર્યો છે.
આ પાવ ૩ માસે કર્યો છે. આ પાવ ૩ માસે કર્યો છે.
આ પાવ ૩ માસે કર્યો છે. આ પાવ ૩ માસે કર્યો છે.
આ પાવ ૩ માસે કર્યો છે. આ પાવ ૩ માસે કર્યો છે.

રૂપીઆની આકૃતિ પ્રતિ વર્ષ વાગ્ન—ગાગ્ન—રંગ—રાગ અને
મેવા મિષ્ટાન્નમાં ઉડાડવામાં આવે છે. પણ શિક્ષાના નામે તો બસ
બગવાનનું નામ જ નામ છે. હવે તો આપ જેવા પ્રતાપી પુરોનાં
ધ્યાન આ તરફ જાય અને નિરંતર ચારે તરફથી એ ઉપદેશ થવા
લાગે કે અમુક કાર્ય તમારે કરવું જ પડશે તો સંભવ છે. આપણે
માટે કોઈ દિવસ સિર ઉઠાવીને જેવાનો સમય આવી પડેલો નહિ
તો તમારો મારી મોં લાલ રાખવા જેવી વાત થઈ રહી છે. આ
વાતને આપ મારાથી વિશેષ જાણો છો, આપને વિશેષ જાણવું માનો
સરસ્વતીને બણાવવા બેસવા જેવું છે.

આપના

વલ્લભવિજયની વંદના

મહેસાણાના બાઈઓએ મહારાજશ્રી પર એક યોજના
મોકલી હતી. તે યોજના પર વિચાર કરી મહારાજશ્રીએ
જે જવાબ લખ્યો હતો, તે નીચે આપવામાં આવે છે:—

“.....તમારી યોજના જોઈ, તેમાં તો કોઈ શંકા
જ નથી કે તે યોજના ધણી મુંઝર અને લાભદાયક છે. પણ પહેલાં
એવા શિક્ષકો ઉત્પન્ન કરવાની આવશ્યકતા છે કે જે બાળકોનાં હૃદય
તમારી યોજના અનુસાર ફેળવી શકે. શિક્ષકો સદાચારી તથા ધર્મ-
પ્રેમી હશે તો તેઓ વિદ્યાર્થીઓને સારી રીતે તૈયાર કરી શકશે.
પણ જ્યાં શિક્ષક લાભી હોય, એક જગ્યાએ વીસ રૂપીઆ પમાર
મળતો હોય અને બીજી જગ્યાએ પચીસ મળવાની સંભાવના હોય
તો પહેલી જગ્યા તાકાળ છોડીને બીજી જગ્યાએ ચાલી નીકળવાવાળા
હોય, રત્નહંતાપૂર્વક વ્યવહાર કરવાવાળા હોય, શિક્ષક હોવા જતાં
સમુદાયમાં સુમેળની જગ્યાએ વિરોધ કરાવવાવાળા હોય, એવા શિક્ષકો
વિદ્યાર્થીઓ તેમજ તેના માતાપિતા પર કેવો પ્રભાવ પાડે તે
વિચારપૂર્વક છે. એટલે જ તમે વાસ્તવિક સુધારા કરવા માટે
પહેલાં તમારો આવિર્ભાવ શિક્ષક તૈયાર કરો.....

૩૪૧

વિના તમે ગમે તેવા નિયમો તૈયાર કરશો તે સર્વથા નિરપેક્ષ
યશો. કારણ કે વિદ્યાર્થીઓને કઈ જાતનું માર્ગદર્શન આપું તે વિ
શેનું પ્રથમ કર્તવ્ય છે... .....તમારો આશય અને પ્રેર
ણા જ હૃદય છે તેમજ અનુમોદન કરવા યોગ્ય છે. તમારા કાર્ય
સંબંધિત કશુંકે ".....

.....ઉપર જોઈ ગયા કે શ્રી શિક્ષા, ઉચ્ચ શિ
ક્ષા અને આપણા સચિવનાયકના

[illegible]

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of subscribers. The names are written in a cursive script, and the addresses are listed below them.

વિજયજી મહારાજે વિલાસવિજયજી અને ચંદ્રશ્રીજીને વડી દીક્ષા આપી—આ પ્રસંગે આપે સાધુ—સાધ્વીઓને ઉચ્ચ-રાતા પંચમહાવ્રતોનું જૂળીથી સ્પષ્ટતાપૂર્વક વિવેચન કર્યું જે સાંભળી ત્યાંના આગેવાનોએ મુક્તકંઠે આપની પ્રશંસા કરી. ઘોઘેરાથી આમાનુષામ વિચરતા અને લોઢોને ધર્મા-મૃતનું પાન કરાવતાં આપ શ્રી સિદ્ધાચલજી તીર્થની (દાદાની) યાત્રા કરવા પાલીતાણા પધાર્યા.

પાલીતાણાથી વિહાર કરી આપ જૂનાગઢ પધાર્યા. જૂનાગઢમાં આપની સાથે પંદર મુનિરાજો હતા.

શ્રી શીતલનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠાને વાર્ષિક ઉત્સવદિન હોયે
 દાનવીર શેઠ દેવકરજી સુદગ્રી વિનંતિથી મહારાજશ્રી
 વલુચલી પધાર્યો. આપના સ્નાપતિત્વમાં ઉત્સવ યોજે
 વિદ્યાપ્રચાર ઉપર મહારાજશ્રીને વ્યાખ્યાન આપ્યું. તેજ
 કૃણસ્વરૂપ શ્રી દેવકરજી સુદગ્રીએ 'શ્રી વીમાધીમાળી' ના
 બોર્ડિંગ બનાવડ 'ને રૂ. ૧૦૦૦૦) આપ્યા. એટલું જ નહીં
 પણ તેમણે 'જણાવ્યું' કે 'શ્રી શીરાખના જૈન બાઈચો' ન
 બોર્ડિંગ માટે રૂ. ૨૫૦૦૦) એકઠા કરે તો પોતે 'શ્રી
 રૂ. ૫૦૦૦૦) આપશે.

વલુચલીથી બંનનગર તરફ નિદાર કરવાનો વિનંતિ
 હતો, પણ એક સુનિર્ણય વિમાર માર્ગ જણાવી વલુચલી
 જવું પડ્યું. ચોમાસાના સમયે આવી રહ્યા હતા તેથી
 બંનનગર જવાનું નક્કી થયું અને પેસાજીના ધોરણને
 વિનંતિને માન આપી રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 પણ કોનરપર્યાંના સમયે રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 સુનિર્ણય પધારે ખરોડ કર્યો, જલનગરના ધોરણને
 માન આપી રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 તે તરફ હતો, પણ બંનનગર તરફ નિદાર કરવાનો વિનંતિ
 હતો, પણ એક સુનિર્ણય વિમાર માર્ગ જણાવી વલુચલી
 જવું પડ્યું. ચોમાસાના સમયે આવી રહ્યા હતા તેથી
 બંનનગર જવાનું નક્કી થયું અને પેસાજીના ધોરણને
 વિનંતિને માન આપી રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 પણ કોનરપર્યાંના સમયે રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 સુનિર્ણય પધારે ખરોડ કર્યો, જલનગરના ધોરણને
 માન આપી રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો

વલુચલીથી બંનનગર તરફ નિદાર કરવાનો વિનંતિ
 હતો, પણ એક સુનિર્ણય વિમાર માર્ગ જણાવી વલુચલી
 જવું પડ્યું. ચોમાસાના સમયે આવી રહ્યા હતા તેથી
 બંનનગર જવાનું નક્કી થયું અને પેસાજીના ધોરણને
 વિનંતિને માન આપી રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 પણ કોનરપર્યાંના સમયે રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 સુનિર્ણય પધારે ખરોડ કર્યો, જલનગરના ધોરણને
 માન આપી રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો
 રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા. વિમાર સુનિર્ણય કર્યો

લાખો ને કરોડોના ખર્ચે જીર્ણોદ્ધાર કર્યો છે ? કેવા કેવા રમ્ય દેવમંદિરો-કળાના ધામો, કીર્તિ અને નામનાની પરવા વિના ધર્મઉદ્યોત માટે ખડા કર્યા છે ? તેના પર રસપ્રદ વ્યાખ્યાન ચાલી રહ્યું છે. એક રસથી બધાં શાંતિપૂર્વક સાંભળી રહ્યાં છે. નાના નાના બાળકો-છોકરા અને છોકરીઓ ઉપરના ભાગમાં રમે છે. દરવાજા પાસે શ્રીફળની પ્રભાવના માટે મોટી ભીડ ભરી છે.

એકાએક ઉપરના રવેશમાંથી દસેક વરસની એક છોકરી નીચે ઊડી પડી. વ્યાખ્યાન પણ પૂરું થયું હતું. પ્રભાવનાની ઢોડાઢોડમાં આ ધડાકાથી બધા બચલીત બની ગયા. શું થયું ? શું થયું ? તેમ બધા પૂછવા લાગ્યા. મહારાજશ્રીને પણ આ ધબાકો સંભળાયો ને ચિંતા થઈ, પણ તેમણે પાસેના ભાઈઓને કહ્યું “અધિષ્ઠાતા સૌની રક્ષા કરશે. બાળકને ઉની આંચ નહિ આવે. તમે ચિંતા ન કરો.” ખરેખર એમજ થયું. છોકરી ઉપરથી પડી એવીજ નાળી-ચેરના કોથળા ઉપર પડી ને બાજુના માણસોએ તેને પકડી લીધી. એક નાળીચેરનું પાણી પાઈદીધું. બીજું તેને આપ્યું અને તે રમવા લાગી.

દેવું આશ્ચર્ય ! કેવો ચમત્કાર ! કેવો પ્રભાવ !

પંદર મુનિરાજો સહિત શ્રી દેવતગિરિની યાત્રા કરી. જનનાગડમાં ત્રણ સાર્વજનિક વ્યાખ્યાનો આપ્યાં. એક મહાવીર જયંતી પર, બીજું સરકારી હાઈસ્કૂલમાં અને ત્રીજું શ્રી પીસાથીમાળી વૈન જોડિંગના ધનામી મેળાવડામાં.

૧. ૧૯૭૨ ના વેદ મુદી ૬ ના દિવસે વજ્રધ્વની

શ્રી શીતલનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠાનો વાર્ષિક ઉત્સવદિન હતો. દાનવીર ચેક ડેવકરણ મુળજીની વિનતિથી મહારાજશ્રી વજ્રમલી પધાર્યો. આપના સભાપતિત્વમાં ઉત્સવ થયો. વિદ્યાપ્રચાર ઉપર મહારાજશ્રીએ વ્યાખ્યાન આપ્યું. તેના કૃતસ્વરૂપ શ્રી ડેવકરણ મુળજીએ 'શ્રી વીમાશ્રીમાળી જૈન યોદ્ધા જ્ઞાનાનંદ'ને રૂ. ૫૦૦૦૦) આપ્યા, એટલું જ નહિ પણ તેમણે જણાવ્યું કે-એ શ્રીરાષ્ટ્રના જૈન બાઈનરા આ યોદ્ધા માટે રૂ. ૨૫૦૦૦) એકઠા કરે તો પોતે શીળ રૂ. ૫૦૦૦૦) આપશે.

વજ્રમલીથી જાનનગર તરફ વિદ્યાર કરવાનો વિચાર હતો, પણ એક મુનિરાજ ત્રિમાર યર્ષ કરવાથી જ્ઞાનાનંદ જરૂર પડ્યું. એનાવાળા દિલો આવી રહ્યા હતા તેથી જાનનગર જવાનું મુદ્દતથી વધુ અને વિદ્યાપ્રચાર શ્રીવલ્લી વિનવિને જાન આવી પેશવત એમાના માટે નિર્ણય કર્યો. પણ કેટલાકેના જનક હાથ છે. ત્રિમાર મુનિમહારાજનો મુનિજી ૧૪.૪૨ નજીક પહોંચી, જ્ઞાનાનંદના ધોળ રતો તે પછી જનકથી એના માટે વિનવિ હતો પણ મહારાજશ્રીએ પેશવત ને જરૂર હતો જમણાં વાળ ને કંઈએ કે નહીં હોય. પણ જાનનગર રહેવાનો જરૂર પડે તો એક જોઈ જાનનગર જવું.

૧૯૪૨-૪૩ જાનનગર તરફ વિદ્યાર કરવાનો વિચાર હતો.

૧૯૪૩-૪૪ જાનનગર તરફ વિદ્યાર કરવાનો વિચાર હતો.

૧૯૪૪-૪૫ જાનનગર તરફ વિદ્યાર કરવાનો વિચાર હતો.

૧૯૪૫-૪૬ જાનનગર તરફ વિદ્યાર કરવાનો વિચાર હતો.

હીં પણ તેઓશ્રીએ ગુરુસંદેશના પ્રચારનું કાર્ય
જીવ્યું.

સાહેબ ! આજ્ઞા કરમાવો ! શું હુકમ છે ?” આગે-
થી એક ગૃહસ્થે વંદણાવિધિ પછી પૂછ્યું.

ભાગ્યવાનો ! તમે બાણો છો, મારા જીવનનું મુખ્ય
કાર્ય મુકિતસાધન પણ બીજું કંઈયે છે શિક્ષાપ્રચાર.

કોઈ પ્રજા, કોઈ દેશ, કોઈ નગર કે કોઈ કામ
વેના સંસ્કાર, ઉન્નતિ કે જાગૃતિ નથી મેળવી શકતાં.

જેવું શહેર, રૈવતગિરિ જેવું તીર્થ અને એક જ્ઞા-
નરખ જેવું પુસ્તકાલય પણ નહિ ? કોઈ શ્રીશિક્ષણ-

પણ નહીં ? ડા. ત્રિભુવનદાસના સુપુત્રો ધારે તો બન્ને
કામોમાં થઈ શકે. કહો પ્રભુદાસભાઈ શું કહો છો ?”

જીજ્ઞાસુએ આગેવાનોને બોલાવી પોતાની મનોકામના
વ્યક્ત કરી.

“કૃપાનિધાન ! આપની ભાવના બહુજ સુંદર છે. જો
પુસ્તકાલય માટે ફંડ કરે તો શ્રી-શિક્ષણશાળા

હું દસ હજાર રૂપીઆ આપવા ઇચ્છું છું.” પ્રભુ-
દાસે ઉદારતા દર્શાવી.

“તો પુસ્તકાલય માટે અમે ફંડ કરી લઈશું.”
આગેવાનોએ બીડું ઝડપ્યું.

વાત વાતમાં પુસ્તકાલય માટે ફંડ થઈ ગયું. શ્રી-
શિક્ષણશાળા માટે ડૉક્ટર ત્રિભુવનદાસના સુપુત્ર શ્રી પ્રભુદાસ-

તથા શ્રી હોટાલાલભાઈએ પોતાના સ્વર્ગસ્થ અંધ
જગજીવનદાસના સ્મરણાર્થે રૂપીઆ દસ હજાર આપ્યા.

આ રીતે બનાવટમાં “શ્રી આત્માનંદ જૈન લાય-

કરમિયાન સાધુ મુનિરાજેનો વિહાર, પંબળમાં ન હોવાથી
 યમોત્તતિમાં જે કાંઈ મુશ્કેલીઓ પડી છે તે તમે બધા
 મહાનુભાવો સારી રીતે જાણો છો. વારંવાર પંબળ શ્રીસંઘ
 તરફથી જુદાજુદા મુનિરાજેને પંબળ પધારવા વિનંતિ
 કરવામાં આવી છે; પણ હજીમુધી કોઈ પંબળ આવી શકે
 તેમ નથી. મુનિરાજશ્રી વૃદ્ધભવિજયજી મહારાજ ઘણા વયે
 મૂજરાતમાં પધાર્યા હોવાથી ત્યાંના લોકોની વિનતિ આવ્યા જ
 કરે છે અને પંબળ તરફ જલ્દી આવી શકાતું નથી.....
 પંબળની પરિસ્થિતિનો વિચાર કરીને અંબાલાના શ્રીસંઘે
 એ નિર્ણય કર્યો છે કે પંબળના પ્રત્યેક ગામના એકએક
 બળે આગેવાનોએ એકઠા મળી જૂનાગઢ શ્રીજીની પાસે
 પંબળમાં પધારવાની વિનંતિ કરવા જરૂં. પંબળ શ્રીસંઘની
 વિનંતિને માન આપી મહારાજશ્રી પોતાના શિષ્યમંડળ
 સહિત શીઘ્ર પંબળને પવિત્ર કરશે.....”

આ પત્ર અનુસાર પંબળ શ્રીસંઘના એકસો લગભગ
 આગેવાનો મહારાજશ્રી પાસે જૂનાગઢ આવી પહોંચ્યા.
 આપ કારતકી પૂર્ણિમાથી ગિરનાર પર હતા. સંઘ કારતક
 વહી પ્રથમ ચોથના દિવસે આપના ચરણોમાં પહોંચી ગયો.
 તે દિવસે પૂજા, યાત્રા આનંદથી કરી. બીજે દિવસે બ્યાખ્યાન
 સાથે શ્રીસંઘ પંબળે નમ્રતા, શ્રદ્ધા અને ભક્તિપૂર્ણ હૃદયે
 પંબળ શીઘ્ર પધારવાની જે પ્રાર્થના કરી તે ભારે દર્દભરી,
 હૃદયંગમ અને ભાવભીની હતી. શ્રોતાઓ અને સમસ્ત
 ઉપસ્થિત સજ્જનો આનંદાધુથી પોતાના નેત્રોને તર ક્યાં
 વિના ન રહી શક્યા વાદળથી વાતો કરતા કાઝાકાળા પન્થ-

“ ખુદાવિંદ ! અમારા ગુરુજીએ આપને આશીર્વાદ કહ્યા છે. ” આગેવાનોએ સંદેશ જણાવ્યો.

“ હું તેની કદર કરું છું. તમારી શું માગણી છે ? ”

“ સાહેબ ! આ મહાન કાર્યમાં આપની સહાયતાની ખાસ જરૂર છે. ”

“ ખુશીથી બોલો. સંકેત ન કરો. ”

“ શાંતિસ્તાવના દિવસે આખા શહેરમાં સર્વ જીવોને અભયદાન મળવું જોઈએ, તો સંપૂર્ણ શાંતિ થાય. ”

“ હમણાં ઉપદ્રવ તો બહુ જોડો થયો લાગે છે ખરું ને ! ”

“ હા ! હજુર ! જ્યારથી ઉત્સવ શરૂ થયો છે ત્યારથી શાંતિ છે. ”

“ અચ્છા ! હું તમારી માગણી મંજુર રાખું છું. અને આજે તે માટે ફરમાન કઢાવું છું. ”

“ સાહેબ ! બહુ જ આનંદ થયો. આપનું રાજ્ય અમર તપે. ”

નવાબ સાહેબે ફરમાન માટે હુકમ આપ્યો. અને શાંતિસ્તાવના દિવસે હસાર્ધખાના તથા માચીમારોની જાજ વગેરે તમામ જીવવધનાં કામો બંધ રહ્યાં અને બધાં કાર્યો સંપૂર્ણ શાંતિથી સમાપ્ત થયાં.

શહેરમાં સર્વત્ર શાંતિ સ્થપાઈ ગઈ. ઠેસે ઘટી ગયા. આખા શહેરમાં જેનું ધર્મની પ્રભાવના થઈ અને નવાબ સાહેબને પણ આથી બારે આશ્ચર્ય થયું.

પ્રસંગ ચાલુ કરે છે.

વેરાવળના ઔપધાલયને માટે એક સારા વેધની જરૂર હતી. મહારાજશ્રીએ ધોરાજીના ડોક્ટર શેષકરજીને માંગ-રોજ બોલાવ્યા અને તેમને વેરાવળની હકીકત સમજાવી.

“વેરાવળમાં એક ઔપધાલય છે. ત્યાંના લોકો ઉત્સાહી છે. એક સારા વેધની ત્યાં જરૂર છે. તમારું નામ સાંભળી તમને બોલાવ્યા છે. મને લાગે છે તમને ત્યાં અનુકૂળતા રહેશે. જો તરફ કરતાં કોઈ જોઈ બાઈ મળે તો સારું. તે દ્રષ્ટિએ તમારો વિચાર આવે છે. જોકે ઔપધાલય તો બધાને માટે ખુલ્લું છે.” મહારાજશ્રીએ શેષકરજીબાઈને બધી વાત સમજાવી.

“સાહેબ ! આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાય કરવી જોઈએ. જેન તરીકે મારી ફરજ તો એ જ છે કે હું વેરાવળ જાઉં, પણ ધોરાજીમાં હું સ્થિર છું. લોકોનો મારા પર સારો બાવ છે. મુખે રાટલો મળી રહે છે. એટલાથી મને સંતોષ છે. આ ધધામાં તો શેવાઈ દોય તોજ તેની સાર્થકતા છે.” ડોક્ટર શેષકરજીએ પોતાની પરિસ્થિતિ જણાવી.

“તમારે વતન ન જ છોડવું હોય તો તો મારો આચલ નથી. મેં તો તમારું નામ સાંભળ્યું હતું. અને તેથી જ તમને બોલાવ્યા.”

કૃપાનિધાન ! આપના દર્શનનો મને લાભ મળ્યો. મને તો બહુ જ આનંદ થયો. માફ કરશે. હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વેરાવળ નથી જઈ શકતો. આપશ્રીના શાસ્ત્ર

પગ ચાકું કરે છે.

“વેરાવળના ઔપધાલયને માટે એક સારા વૈધની જરૂર
તી. મહારાજશ્રીએ ધોરાજીના ડોક્ટર શેપકરજીને માંગ
જોલાવ્યા અને તેમને વેરાવળની હકીકત સમજાવી.

“વેરાવળમાં એક ઔપધાલય છે. ત્યાંના લોકો ઉત્સાહી
એક સારા વૈધની ત્યાં જરૂર છે. તેમણે નામ સાંભળી
તમને જોલાવ્યા છે. મને લાગે છે તમને ત્યાં અનુકૂળતા
હશે. જૈનેતર કરતાં કોઈ જૈને બાઈ મળે તો સારું. તે
દિવસે તમારો વિચાર આવે છે. જોકે ઔપધાલય તો બધાને
માટે ખુલ્લું છે.” મહારાજશ્રીએ શેપકરજીબાઈને બધી
માત સમજાવી.

“સાહેબ ! આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય કરવી
જોઈએ. જેન તરીકે મારી ફરજ તો એ જ છે કે હું વેરાવળ
જાઉં, પણ ધોરાજીમાં હું સ્થિર છું. લોકોનો મારા પર સારો
ભાવ છે. મુખે રાટલો મળી રહે છે. એટલાથી મને સંતોષ
છે. આ ધધ્રામાં તો સેવાદાદિ હોય તો જ તેની સાચકતા છે.”
ડોક્ટર શેપકરજીએ પોતાની પરિસ્થિતિ જણાવી.

“તમારે વતન ન જ છોડવું હોય તો તો મારો
આગ્રહ નથી. મેં તો તમારું નામ સાંભળ્યું હતું. અને
તેથી જ તમને જોલાવ્યા.”

કૃપાનિધાન ! આપના દર્શનનો મને લાભ મળ્યો.
મને તો બહુ જ આનંદ થયો. માફ કરશો. હું આપની
આજ્ઞા પ્રમાણે વેરાવળ નથી જઈ શકતો. આપશ્રીના શાસ્ત્ર

આવીને જિભું રહ્યું.

“ મધ્યેણ વંદામિ ”

“ ધર્મલાભ ! કેણું ! લાલા શંકરલાલજી, જોડો !
બહેન ભાગવંતી પણ સાથે છે કે ? કેમ અચાનક ? પંજ-
ભથી જ આવો છો કે ?

“ ગુરુદેવ ! તમારી શ્રાવિકાને દીક્ષાના ભાવ થયા છે.
અને આપની પાસે જ દીક્ષા લેવી હતી પછી તો આહીં જ
આવવું રહ્યુંને. છરાથી જ આવીએ છીએ. ”

“ એ તો આનંદની વાત છે. બ્રહ્મચારીજી અને તે
પણ પતિ પોતે દીક્ષા અપાવવા આવે એના જેવું રૂઢું શું ? ”

“ સાહેબ ! ત્રણ વર્ષથી બ્રહ્મચર્યનું ત્રહ્ણ કર્યું છે
ત્યારથી તેમની ઈચ્છા હંમેશાં દીક્ષા માટે રહેતી, પણ
આપ તો જાણો છો ને માતાજીને તેમને માટે બહુ જ
માયા છે. અને માતાજીની રજા વિના તો શું થાય ! ”

“ પણ હવે તો માતાજીને મનાવીને જ આવ્યા છો
ને ! ” શ્રાવિકાને પૂછ્યું.

“ જી સાહેબ ! માતાજી અને કુટુંબીજનો બધાની
આશીર્વાદને આવી છું. ” બહેન ભાગવંતીએ ખુલાસો
કર્યો.

“ કૃપાનિધાન ! મારા પણ ભાવ તો દીક્ષા માટે જ
છે. પણ શું ઉપાય ? ” બ્રહ્મચારી શંકરલાલજીએ પોતાની
પરાધીનતા દર્શાવી.

“ બ્રહ્મચારીજી ! તમારી ભાવના તો બહુ જ સ્તુત્ય

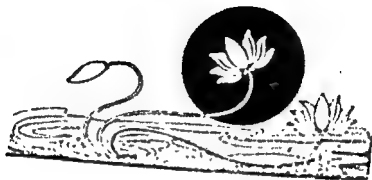
છે પણ તમારા પગમાં કદ છે. વિહારમાં જાડું જ તકલીફ રહે. નવે તો પ્રહારચારી છો, પંજાબની સેવા કરો, પર્મ કરો કરો અને આનંદ કરો. ”

છત્રનિવાસી ગાડા ચંકરતાવતી તમા તેમનાં પર્મ પત્ની ખોલે જાગવંતી પંજાબી સીસાના આગળી બાગમરે આચાર્ય તમા. પણ વર્ષ પહેલાં પ્રદાનચંકર મળે જી રાજી. તેમની દેશી સીસા લેવાની હતી પણ ગાડા ચંકર ગાડાએ અને કદ લેવાથી તે સીસા વર્ષ ચકે તેવું નહોતું. તેમજ કદ જ જાડું જ વિમાન અને ઉચ્ચ છે. તેના નાગર્ય કહેવા છે.

જાગમરના ધોળકે સીસાની નેપારી કરી. પૂમપામ ૧૧૧ ૧૧૩૩ ના નકા ૫૫ ૧૧ ના મિત્રે સી રાજા. તે બંને જાહેર નેપારી સી ચકરે સી જાહેર નમક નાગર્ય નાગર્ય. ૧૩ નેપાર નાગર્યને વિદિવત્ત નાગર્ય. તેમ જાહેર નાગર્ય ૫૫૩૩૩૩ ૫૫૩૩૩૩ નકા ૫૫૩૩૩૩ નાગર્ય નાગર્ય નેપારી નેપારી નેપારી ૫૫૩૩૩૩

આ પ્રસંગે આપણા ચરિત્રનાયકે દીક્ષાવિધિ પૂરી થયા પછી લગભગ એક કલાક ચારિત્ર એટલે શું, ચારિત્રથી શો લાભ? તેનાથી આત્મોન્નતિ કેમ થઈ શકે? સમાજનો ઉદ્ધાર કેમ સંભવે? ચારિત્ર લેવાવાળાનું શું કર્તવ્ય છે? ચારિત્રનું પાલન કેવી રીતે કરવું જોઈએ? નવ દીક્ષિતનું બીજાઓ પ્રત્યેનું કર્તવ્ય અને અન્ય સાધુ-સાધ્વીનું નવ દીક્ષિત પ્રત્યે કર્તવ્ય વગેરે વિધવિધ પ્રશ્નો પર વિદ્વતાપૂર્ણ વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું.

ભાવનગરથી વિહાર કરી રસ્તાના ગામોમાં ધર્મોપદેશા-મૃતનું પાન કરાવતા આપ ખંભાત આદિ થઈ વડોદરા પ્રવર્તક શ્રી કાંતિધિજયજી મહારાજ પાસે આવી પહોંચ્યા. અહીં શ્રી મહાવીર જયંતિનો ઉત્સવ હતો. મહારાજશ્રીએ મહાવીર જીવન ઉપર ગહુજ શાયક વ્યાખ્યાન આપતાં જણાવ્યું કે “જયંતી એ નવીન સિવાજ નથી પણ પ્રાચીન છે. પંચ ઠંડ્યાણુકનું એ રૂપાંતર છે. યાત્રા પંચાશકમાં પૂર્ણપાદ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે ‘જન્મ ઠંડ્યાણુક’ ઉત્સવ ઉજવવા જાતાવ્યું છે તેજ જયંતી ઉત્સવ. આ ઉપરાંત મહાવીરસ્વામીના જીવનના અનેક પ્રસંગો કહીને છેવટે જણાવ્યું કે વીરતાનાં કાર્યો કરીને આપણે વીરપુત્રનું નામ સાર્થક કરવું જોઈએ. જો આપણે વીરતાનાં કાર્યો ન કરી શકીએ તો મહાવીરસ્વામીના ચરિત્રથી આપણને કશો લાભ થવાનો નથી. જો આપણે વીરતા બતાવીશું, વીરતાનો ગુણ પ્રગટ કરવા વીરની ઉપાસના કરીશું તો સેવ્ય સેવકભાવ મટી અવશ્ય વીર સમાન કર્મેનો નાશ કરવા વીર બની શકાશે

મુંબઈમાં કચ્છાબુકારી શ્રાવ્યો

[૩૬]

“ મોતીલાલભાઈ! પંબનના સોત વાની વિન્દિતિ

લખો છે. મને ખબર છે તેનો ફજાવમાં આવી તપાસ
માં હવે જુદું અર્થમાં જુદી છે. મુઠમકાવ, જાહેર જાહેર
પ્રા. જ તે તે મને પણ ન હોય. ” મુંબઈએ મોતીલાલ
વિન્દિતિ માટે અરેક્ટ થોડાં દિવસ. કમ. હો તપાસ લેવાનું
મરિતે મકાવ, જાહેર જાહેર વિન્દિતિ મળ્યો.

“ હવે મને તે! મુંબઈએ અ. જ તપાસ પ્રા. વિન્દિતિ
કે રાજીવજી મકાવ જ મરિતે વિન્દિતિ મળ્યો. હો હો હો.
જ મ. જ મળ્યો રાજીવજી મળ્યો. હવે મળ્યો મળ્યો મળ્યો
હો હો હો. ” મુંબઈએ મળ્યો મળ્યો મળ્યો
મળ્યો મળ્યો મળ્યો મળ્યો મળ્યો મળ્યો મળ્યો
મળ્યો મળ્યો મળ્યો મળ્યો મળ્યો મળ્યો મળ્યો

આપ જૂજરાત તરફ આવી શકવાના છો ? અને મુંબઈમાં મોટા કાર્યમાં મોટાઓની ખાસ જરૂર છે.” મોતીલાલભાઈએ વિશેષતા જણાવી.

“ મોટાં કામ તો કરવાવાળા તમે જ છોને ? શેઠ દેવકરજીભાઈ અને તમે ધારો તો ઘડીના છઠ્ઠા ભાગમાં ધાર્યું થઈ શકે ? અમે તો નિમિત્ત માત્ર છીએ.” મહારાજશ્રીએ પોતાની નમ્રતા દર્શાવી.

“ હયાળુ ! એમ નથી. આપ બન્ને પ્રભાવિક છો. ગુરુદેવની આપના પર અમીદદિ છે. આપના ઉપદેશામૃતનો પ્રભાવજ ભુદો છે.” મોતીલાલભાઈએ વિશેષ આગ્રહ કર્યો.

“ પ્રવતંકજી મારા પૂજ્ય છે. તેમની આજ્ઞા મારે માન્ય છે. તેમને પૂછીને હું જવાબ દઈશ. તેઓ હશ ન માટે ગયા છે. આવતાજ હશે.”

“ પધારો સાહેબ ! મુંબઈથી શ્રી દેવકરજીભાઈ તથા શ્રી મોતીલાલભાઈ વગેરે ચોમાસાની વિનંતિ માટે આવ્યા છે. શું જવાબ દેવો તે આપના પર છોડું છું.” પ્રવતંકજીને મહારાજશ્રીએ વાત કરી.

“ તમારે તો પંક્તળ જવાની ઉતાવળ છે. પંક્તળ થીસંધ બૂનાગઢ પણ આવી ગયો. પછી હું એકલો મુંબઈ જઈને શું કરું ? છતાં તમને લાગે કે મુંબઈમાં ધર્મકાર્યો થશે અને તમે આવતા હો તો મારી ના નથી.” પ્રવતંકજીએ તૈયારી બતાવી.

“ સાહેબ ! બહુજ દુખા કરી. હવે તે અમારી વિનંતિ

વિકળનો, બન્ને - મહાત્માઓને સોનારૂપોના કૂલો અને
 રાંધણીમાં મોતીઓથી વધાવતા હતા, મુંબઈના બલ્લરો અને
 તાઓ પર હજારો લોકો આ મહાત્માઓના દર્શન માટે
 પુણે જતા હતા. દરેક ભારે મનોહર અંગે બળ્ય હતા.
 મુનિરાજે સાથે આનંદ અને હર્ષના ધ્વનિ વચ્ચે ગો-
 લના મંદિરમાં પ્રવેશ કર્યો. પાંચ હજારથી વિશેષ ભાઈ-
 હેનો ઉપાશ્રયમાં હતા. ઉપાશ્રયમાં જરા પણ જગ્યા ન-
 હતી, કેટલાક નિરાશ થઈ નીચે બેઠા હતા. મહારાજશ્રીએ
 મંદિરના દર્શન કરી ઉપાશ્રયમાં પધારી મંગલાચરણ સંભ-
 લાવ્યું. એક મારવાડી ગૃહસ્થે શ્રીફળની પ્રભાવના કરી.
 યથોપધી વાતાવરણ ગાળી ઉઠ્યું.

*

"કૃપાનાથ ! હું તો હંમેશાં વ્યાખ્યાન વાંચું છું.
 આપ કદીકદી તો પ્રસાદી આપો." એક દિવસ આપણા
 ચરિત્રનાથકે પ્રવર્તકજી મહારાજને વિનવિ કરી.

"ભાઈ ! ગુરુમહારાજનો ખબરો તો તમારી પાસે
 છે. તેમાંથી લોકોને ખુદ્દે હાથ વહેંચતા રહો. અમને તો
 બહુ યોગી પુણ મળેલી છે તે અમારી પાસે બહેને પડી
 રહે." સ્મિત કરી પ્રવર્તકજીએ ભાવ દર્શાવ્યો.

"ગુરુમહારાજની યોગી પ્રસાદી મળી એમા શું યમ
 મયું ? આપની પાસે તો અખૂટ સંપત્તિ છે. તેમાંથી યોગી
 તો ઉદારતા કરો. લોકોને મળશે તો તેમાંથી થોડો નાન
 મને પણ મળશે." હસીને વિનમ્રતાવધી આપણા ચરિત્ર-
 નાથકે ટકાર કરી.

ગયા. પોતે તો હઠ લીધી. છેવટે પ્રવર્તકજીને વ્યાખ્યાન બેસવું પડ્યું. પોતે ગુરુદેવની પાસે વ્યાખ્યાન સાંભળેસતા તેમ પાસે બેસી ગયા.

પછી તો પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રીનો ખબરનો ખુલ્લો. જુમાંથી અનેક દૃષ્ટાંતો નીકળ્યાં. અનુભવની હજારો વાતો બીજી અને ઐતિહાસિક પ્રસંગોનાં સચોટ વર્ણન નીકળ્યાં. અને તેમજ આપણા ચરિત્રનાયકને તેમાંથી ઘણું બહુવાનું મળ્યું. ચોમાસામાં લગભગ મહિનો સવા મહિનો આ રીતે તકજીની સ્મરણશક્તિનો પરિચય મળ્યો.

પ્રવર્તકજી મહારાજનો આપણા ચરિત્રનાયક પર અત્યંત પ્રેમ હતો. તે એટલે સુધી કે એક પિતાનો પોતાના પુત્રસંપન્ન પુત્ર પર જેટલો પ્રેમ હોય છે. કેાઈ કેાઈ વખતે ઈ મનુષ્ય આપણા ચરિત્રનાયક વિશે આશ્વેપન્નક વાત કરે તો પ્રવર્તકજીને ખૂબ આઘાત થતો, એટલું જ નહિ પણ જો તેવી ભ્રમજનક વાતોને કદી માનતા જ નહિ. બેએક પ્રસંગો તે માટે પૂરતા થયે.

“ આપને વહ્નિવિજયજીએ સમાવી મૂક્યા છે, તેથી મારી વાત આપને ગળે નહિ ઉતરે.” છાણીમાં કેાઈ વક્તિએ પ્રવર્તકજી મહારાજને વાત કરી.

“ હું વહ્નિવિજયજીને તમારાથી વિશેષ બાણું છું. તમે, તેઓને તો હું બચપણમાંથી પીછાણું છું. તેમના ગુણો. તેમની વેદતા. તેમનું કાર્ય અને તેમની સમાજકલ્યાણની વાગ્દત્ત મને જેટલી તમે કયાથી બાણો ? ” પ્રવર્તકજી મહારાજે કહ્યું જવાબ આપ્યો.

ભાવ ! આપણા ચરિત્રનાયકે પણ પ્રવર્તકજી મહારાજ પ્રતિ એક આજ્ઞાપાલક પુત્ર જેવો સંબંધ રાખ્યો છે.

સં. ૧૯૫૭માં આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદવી અર્પણ કરવા શ્રી સંઘ પંચાએ હિલચાલ કરી. ગૂજરાતના સંઘોની પણ અનુમતિ મેળવી. પણ પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રી દીર્ઘદ્રષ્ટિ વાળા હતા, તેમણે તે વિષે મહારાજશ્રીને ચેતવ્યા અને આપણા ચરિત્રનાયકે તેમની આજ્ઞાને શિરોધાર્ય કરી. આ હતો તેમનો જન્મેનો આત્મીય પિતા-પુત્ર જેવો દિવ્ય સંબંધ અને એજ પ્રવર્તકજીએ ૧૯૮૧ માં આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદવી માટે પ્રેમ-પૂર્વક આગ્રહ કર્યો હતો અને ભાવભર્યો બોધક પત્ર લખી પોતાના હૃદયની આશીષ મોકલી હતી.

મુંબઈના ચાતુર્માસમાં ખરતરગચ્છ-અંચલગચ્છના પશુપંથપર માટે ચર્ચા ચાલી. હેંડગિલ પણ નિકળ્યાં. આપણા ચરિત્રનાયકે તો પંચામમાં બલભલા વિદ્વાનોને સાસ્નાર્થમાં હરાવ્યા હતા, પણ પ્રવર્તકજીની ઈચ્છાને માન આપી તેઓ માન રહ્યા હતા. કોઈ કોઈ ગૃહસ્થો જ્યારે તે વિષે પૂછતા ત્યારે શાસ્ત્રના પાઠ સહિત ચર્ચા કરવાની પૂરી તૈયારી વિષે કહેતા પણ તે માટે શાંતિપૂર્વક, હો હો ક્યો વિના સામા પક્ષની રાજીખુશી હોય તો ચર્ચા કરવાની ઈચ્છાથી જ—પણ તે બની શક્યું નહિ. ને વખતના આપણા ચરિત્રનાયકના કેટલાંક વાકયો તો હજી ચુંચ રહ્યા છે.

“તમે બધા બંધો છો કે, આજકાલનો જમાનો

મારે અમદાવાદ જવું છે. ત્યાંના સંઘની વિનંતી છે. આ
પણ અમદાવાદ પધાયો નથી. આપણે સાચે વિદાર :
યોગ દિવસ સાચે રહેવાનો અન્યોઅન્યને તાજ :
પછી હું વિશેષ આમંત્ર નહિ કરું.

અમદાવાદ તરફ વિદાર થયો.

અમદાવાદમાં જન્મે મહાત્માઓનું વૃજ્ઞાવા
પોતના શાવકોએ પણ માનપૂર્વક સ્વાગત કર્યું. ત્રે
વાદમાં પરચોટો આવતાં અમદાવાદના મુખનિહાર
લાલનાઈ ગયા થી મદ્રાસના માનુષી થી મંગામને
થી હ.વિ.જી.જી. મહારાજશીને વિનંતી કરી.

"આપ મહેનદી ધારી એકાન્તમાં, ક્યાં જાવો છો.
કોઈ કોને નહીં જ વિવરણ કરો."

"હું જરૂર બહુ વિવરણ કરું, પણ એકાન્તમાં
જાવું નહીં. હું જમણ આપણે જાવો. હું એકાન્તમાં જ
જાવું નહીં. હું જાવું નહીં. હું જાવું નહીં. હું જાવું નહીં."
પો હ.વિ.જી.જી. મહારાજશીને વિનંતી કરી.

વિચાર કર્યો પણ અમદાવાદના આગેવાનો તથા ભાઈઓ-બહેનોની એટલી બધી હૃદયના ભાવપૂર્ણ વિનંતિ થઈ કે મહારાજશ્રીને ચોમાસું રહેવા ફરજ પડી વળી શ્રી હંસ-વિજયભાઈ મહારાજની અનુમતિ પણ એજ રહી.

હૃદયપુરના શ્રીસંઘની વિનંતિ પહેલેથી હતી આપ તે તરફ જવાના પણ હતા પણ સ્પર્શના બલવાન હોય છે.

હુઃબી હુઃબી દેખાય છે. તે વિશે તમે શું પારો છો ? ”

“ નાદેગાં અહીં અમદાવાદમાં તો કોઈ મરીત દેખાતું નથી. અધાની પાસે ચારા પેચા છે. ભે આપ નાદેગ પાસે કોઈ આવે તો મારી પાસે મોકલયો. સો જસોને તો કું પાંપામાં લગાવી દહાડા વિશેષ આવશે તો પણ વ્યવસ્થા થઈ રહેશે. ” નમરશેડે બીજે જ રસ્તો દર્શાવ્યો.

મહાનગરથી બાજુના હાલ કે પ્રમુખલીન કુટુંબો જે રીતે પેલાના દિવસે વિનાશના હતા. ત્યાંના હાલ તો મર જ કેમ મરે ? પગી મનરી પણ કેમ કન્યા હા, મરે પ્રેમના નમે તો જરૂર કરી શકાય. પણ આ રીતે પ. ૩ તો હાલના જ રીતે મહાનગરથી નીજી ગાંધી પણ મું ?

x

x

x

“ વ્યાખ્યાન સમયે ચાની ટીપ ચાલે છે ? ” વ્યાખ્યાનમાં કાગળ ફરતો જોઈ મહારાજશ્રીએ પૂછ્યું

“ સાહેબ ! તપસ્વીજી મહારાજની તપશ્ચર્યાની નિર્વિદ્ન સમાપ્તિના ઉપલક્ષમાં અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કરવાની સી ભાઈ-ઓની ભાવના થઈ છે. ” આગેવાનોએ ખુલાસો કર્યો.

“ એવા ઉત્સવની શું આવશ્યકતા છે. તપસ્વીજી તો આજન્મ તપસ્વી છે. તેમના સંયમને તો ધન્ય છે. નવ-કારની તપસ્યામાં રપ-રપ અને ઉપ-ઉપ ઉપવાસ તેમણે કર્યો છે. એટલું જ નહિ પણ ત્રણત્રણ ઉપવાસે પારણું કરીને વરસીતપ કર્યો અને વિહારમાં પણ તે તપ ચાલુ હતું. દસ દસ પંદર પંદર માઇલના પહાડોના વિકટ વિહારમાં તેજ આવો વરસીતપ કરી શકે. એટલે તેમના તપની કાંઈ નવાઈ નથી. ” મહારાજશ્રીએ તપસ્વીજી શ્રી શુભવિજયજીના તપની યથગાથા સંભળાવી.

સાહેબ ! ત્યારે તો અમારી પવિત્ર ફરજ થઈ જાય છે કે આવા અદ્વિતીય તપસ્વીજીની તપશ્ચર્યાનું ઉદ્ઘાપન જરૂર થવું જોઈએ. ”

“ પણ તે માટે વ્યાખ્યાનમાં ટીપ કરવાની શી જરૂર ! ”

“ સાહેબ ! અમારો શહેરમ જિવાજ છે કે જે ઉપાશ્રયમાં અધિક તપસ્યા ધ્યાન તે ઉપાશ્રવમ. આવજ ૫ મ ની ફરજ છે કે તે ટીપ કરીને પાનેના શ્રી નેત્રન દેન અત્યંત મહોત્સવ છે. ”

આપણા ચરિત્રનાયકની વ્યવહારુ દ્રષ્ટિ, સાધારણ ઉદ્ધો-
 યોની પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ, લીપટપારાની ખોટી રીત, મી-
 નતોની મોટાઈ, સામાન્ય જનતાનો ધર્મપ્રેમ, શ્રદ્ધા અને
 ઉપાસયના વ્યાખ્યાન માટે આવવાની ઉમેદ કરી રીતે દલી-
 લો, અને તેઓને ઠોકરપણ વગરનો નકામો જોલો ન પડે
 અને ખુશીથી તેવા કામનો ઉકેલ કેમ થઈ શકે તે દે-
 રીપંદ્રિ આપણે આવા નાના દેખાતા પણ આવશ્યક પ્રશ્ન
 ચોખ્ખો ભોઈ સૂઝીએ છીએ.

તેમ જામી, જાંનારથી અડિયા અને રાત, રાત,
 તપ, અને કિયામ, નાનું નુનિરઝને તસરે મંથના તામ-
 નાન, નાનાન્ય—નાનાર—રિશિના મ.વકેના—નામની
 જા.નંદાને—તેમની પરિસ્થિતિનો—તેમની રોડુંજી કાઠો
 તેમના ન.વકેના,—તેમની રોડુંજીના અને તેમના
 ઉકેલને પકડેનું તેમના રોડુંજીના નાનાને એકમેક રીતે રહે
 પકડેના રોડુંજીને તેમના અ.વકેના, રહેના એકમેક અને

લઈ જતા. એકજ વડોદરા શહેરના જે મુનિરત્નોતું મિલન પ્રસંગે પ્રસંગે હૃદયને આનંદ આપનાર બનતું. બન્નેના મન પ્રકુલિત રહેતા. બન્નેના હૃદયમાં એક અવર્ણનીય આનંદ ઉલરાતો અને નેત્રો સજળ થઈ જતાં. એકજ શહેરમાં આ ચોમાસું—આ મિલન પહેલું અને છેલ્લું નીવડયું. ધન્ય મિલન ! ધન્ય બંધુપ્રેમ ! ધન્ય ત્યાગ !

પન્થાસણ મહારાજ શ્રી સંપતવિજયણ મહારાજની કૃપાના ફલ સ્વરૂપ તેમણે અમદાવાદના ચાતુર્માસમાં અમારા ચરિત્રનાયકના મુશિખ્ય મુનિશ્રી લલિતવિજયણ (હાલ આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરણ) તથા મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયણ (હાલ આચાર્ય) ને મહાનિશીથના અને બીજા શિષ્યોને બીજા યોગોદ્ધન કરાવ્યા હતા.

સં. ૧૯૭૪ તું બત્રીસમું ચોમાસું અમદાવાદમાં સમાપ્ત થયું.

અહીં આપે પં. શ્રી સંપતવિજયણની પ્રેરણાથી અન્તિમ તીર્થંકર ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીની પંચ-કલ્યાણક પૂજા બનાવી અને અમદાવાદની યાદગિરિ કાયમ રાખી.

અમદાવાદથી કારતક વદી ૩ ના દિવસે આપે વિદાર કર્યો. શાન્તમૃતિ શ્રી હંસવિજયણ મહારાજ તથા પં. મહારાજશ્રી સંપતવિજયણ મહારાજ નરોડા મુખી સાથે આવ્યા. અનેક લાઈબહેનો પણ આવ્યા હતા. આપણા ચરિત્રનાયકની બનાવેલી પંચતીર્થી પૂજા ત્યાં બજાવવાના આવી અને સાધર્મી—વાન્સદ્ય પણ થયું.

માટે મુનિ મહારાજઓનું આ રાજપૂતાના પ્રાન્ત
અતિ આવશ્યક માને છે. મુનિ મહારાજઓ ત
જીઓનું આ પ્રાંત તરફ મુદ્દુર્ય ઓળખ્યાન લે
પ્રગટ કરે છે અને તેઓને અવિનય પ્રાર્થના
સાચનોદાનને માટે મુનિમનુ આ પ્રાન્તમાં રહિત
રોકા છતાં વિચરે."

મહારાજ! આ પત્ર રાજપૂતાનાના મંપતી
આજની રેવામાં મોકલવામાં આવે છે અને રાજ
નિવૃત્તી નર જાંમને વિચાર તથા ઈચ્છા પ્રગટ કરે

"આપશ્રીએ જે વાત કૃપી નહિ હોય કે
જાણી રીત અનિયમ પ્રગટન ; જાન આ પ્રાંત
જો છે અને મુશ્કેલી રહેતી નથી તેમ જોઈએ તે
પર જે ઈચ્છે..."

નના તારવાવાળા વચ્ચેથી સદાને માટે વાંચતજ રહે છે. ગામોનું તો પૂછવું જ થું પણ મોટાં મોટાં શહેરો પણ મહારાજોનાં ચાતુર્માસ વિના વરસોથી ખાલી પડ્યાં છે.

“ હયાનિધિ ! જૈનશાસનને માટે તેનું પરિણામ અતિ અહિતકર થયું છે. સંઘમાંથી ભકિત, શ્રદ્ધા તથા ધાર્મિક જ્ઞાન દિન પ્રતિદિન ઓછું થતું જાય છે. જૈન ધર્મના તત્ત્વોથી તો લોકો અનભિજ્ઞ થઈ જ ગયા છે. કેટલાંએ જૈનમંદિરો અપૂજ્ય, સંભાળ વિના પડ્યાં છે. સ્વધર્મી વાત્સલ્ય, લોકસેવા, ધર્મપ્રચાર, પરોપકાર આદિ સમ્યકત્વના શુભોનો દિનપ્રતિદિન હાસ થઈ રહ્યો છે. ધર્મકાર્યમાં દ્રવ્ય ખર્ચાવાને બદલે પાપકાર્યોમાં પૈસા ખર્ચાયે જાય છે. ધર્માનુસાર આચરણ પણ રહ્યું નથી. ક્યાં સુધી કહીએ, બધું દિનપ્રતિદિન બદલ થતું જાય છે. અહિંસા મત (દયા) તે તો આ પ્રાન્તના લોકો ત્યાંસુધી ભૂલી ગયા છે કે પોતાની નાની નાની બાળાઓનું બાળપણમાં જ લગ્ન કરીને તે બાળાઓ અને તેના બાળક પતિ પર અદ્યપ આયુર્માં જ કરાલ કાળનું આક્રમણ કરાવે છે. અથવા તો વૃદ્ધની સાથે નાની નાની કન્યાઓને બાંધીને બાળાઓનો ભવ બગાડે છે.

“ હયાગુ મુનિગણ ! જો આપ એક વખત વરતીપત્રકના તે રિપોર્ટ તરફ ધ્યાન કરો તો આપને માલૂમ પડશે કે આ પ્રાન્તમાં આ હયાધર્મી ઓસવાળ જાતિના કેવા હાલ થઈ રહ્યા છે ? એકસો ત્રીસાવ્યવની સ્ત્રીઓની સાથે પાંચને વિધવા સ્ત્રીઓ જોઈને કોને આશ્ચર્ય ન આવે ? આમ થી

દૂર થઈ ચકે છે. રાજપૂતાનાના ઘરઘરમાં શિક્ષાનો પ્રચાર કરવો તે મુનિમજો માટે હુલ્લ ઉજ નહિ. જ્યારે અને પ્રત્યક્ષ લેઈએ છીએ કે ધાર્મિક મહોત્સવોને માટે મુનિ ગણના ઉપદેશથી હલારો રૂપીઆનો ખર્ચ થાય છે તે અમે એવી કશ્પના નથી કરી શકતા કે શિક્ષાપ્રચારને માટે —જેના ઉપર અમારાં પર્મ, કર્મ અને ચમરત છાનનિર્ભર છે—તેનો પ્રયાસ નિષ્ફળ થાય. ચાલ્ય તો એ છે કે ત્યાગીમાત્ર ઉપદેશનો પ્રભાવ અનુપમ અને અનુત્તમીય હોય છે.

“ ધર્મ ! જે મુનિમજ આ પ્રાંતને આ રીતે ઘેરાયે છે તે: લોકગાચરને નોટું નુકસાન પહોંચાડે. આ પર્મ પર્મની હાનિ અને જાનના કાનગી જ્યાંજહારો અત્યંત મોટાને સિદ્ધ કરે છે કારણ આપ પર્મનેના છે. પર્મનેના છે, નહને માટે નોકાસત છે. અને એટલે જ મુનિમજો

આપનો ઉદ્દેશ છે, સાંસારિક આધિ, વ્યાધિને ઉપાધિ આપની સામે છે. તો જે મુનિવરોએ કંચન-કામિની તથા સંસારી સુખોનો ત્યાગ કરીને ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું છે તેવા આપ પ્રવરોને સ્વયં મોક્ષપ્રાપ્તિ તથા શ્રીસંઘના કલ્યાણને માટે પ્રયાસ કરવાથી કોઈપણ પરિસહ રોકી શકે ખરો ! કદાચ નહિ.

“ શાસનરક્ષક ! જો મુનિગણો પોતાનો ઉદ્દેશ, પ્રભુના વચનો અને સંઘના કલ્યાણ તરફ ધ્યાન આપે તો અમને પૂર્ણવિશ્વાસ છે કે આ પ્રાંતને માટે આપ આટલા બધા ઉદાસીન રહી જ ન શકો.

“ પૂજ્યવચ્ચ ! કેવળ સંતાનોનાં સંસારી સુખને માટે સુદમાં લાખો મનુષ્યો પોતાના પ્રાણ આપે છે, તો સમસ્ત જાતિને મોક્ષમાર્ગ પર લઈ જવાને માટે અમારા ત્યાગી મુનિવરો સામાન્ય પરિસહોથી બચતીત થઈને આ પ્રાંતમાં વિચરવાને માટે અચકાચ એ શું યોગ્ય છે ? પૂર્વકાળમાં આ પ્રાંતમાં મુનિગણો વિચરતા હતા અને આજે પણ સ્થાનકવાસી સાધુ વિચરે છે, તો શું આપ જેવા મુનિવરોને માટે આ પ્રાંતમાં વિચરવું અધિક દુષ્કર છે ?

“ ધર્મનાયક ! શાસનોત્પત્તિને માટે, ધર્મની રક્ષાને માટે, જૈનજાતિને ફરીથી જૈન-ધર્મનિષ્ઠ બનાવવાને માટે આપ મુનિવરોના કઠિન પરિશ્રમની આવશ્યકતા છે. એટલેજ રાજપૂતાનાના ધ્રોસંઘની આ કોન્ફરન્સદ્વારા આપને સ્વિનય પ્રાર્થના છે કે આ ચાતુર્માસ સમામ થયા પછી આપ આ તરફ પધારવાની કૃપા કરશે અને આ પ્રાંતના નામે

(આચાર્ય) મહારાજશ્રી સિદ્ધિવિજયજી મહારાજના ક
 નનો લાભ મળ્યો તેમણે પણ સ્નેહપૂર્ણ દૃષ્ટિથી મ
 સ્તકાર કર્યો. આમદપૂર્વક થોડો વિશેષ રોક્યો. તેથી તાર
 માટે ઉનાચળ દોવાઓ પાટનું સુવતથી રહું. વળી પાટને
 પુરના ચૂલકોનો પણ અત્યંત આમદ છે ” મહારાજશ્રી
 મુકામો કર્યો.

“પણ તારેમ! પાટનું આખા ગિરવ તો તાર
 ને જે આપ મહારાજના પધારો ને પાટનુંને ટાંકીને આપ
 આપ. જાણે કેમ. અમારી મુશ્કેલી તારે વળી આપ
 તો સલામ જોડે જરૂર વિચાર્યો. તારી આપના ઇચ્છાને
 —અમુકના ઉપદેશને કામ અમને કયાદે મળ્યો? અમારો
 વિનંતિ નાને અને અતીવીર...

રાતનેજ લાભ આપત.

વીસનગરથી વિહાર કરી પાટણ પધાર્યાં. પાટણે અપૂર્વ સ્વાગત કર્યું. પૂજા—પ્રભાવના વગેરેથી સંઘે પોતાની ભક્તિ પ્રદર્શિત કરી, વધારે તો રહેવાય તેમ હતું નહિ. વિહારની તૈયારી કરી ત્યાં પાટણના અધિકારીઓ તથા નગરજનોએ સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન માટે પ્રાર્થના કરી અને બે દિવસ વિશેષ રોકાઈ જવું પડ્યું.

‘દાનધર્મ’ ઉપરનું સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન એવું તો પ્રભાવશાળી અને પ્રેરણાત્મક હતું કે શ્રોતાઓના દિલ ડાલી બિઠ્યાં અને ત્યાંજ દુષ્કાળ પીડિતોને માટે સાત હજાર રૂપીઆ લખાઈ ગયા.

પાટણના સૂણા સાહેબે તે સભામાં જણાવ્યું કે:—
“મહારાજશ્રીનો ઉપદેશ પ્રેરણાત્મક છે. દુષ્કાળ-પીડિતો માટેનું ફંડ શરૂ કરાવી તેઓશ્રીએ આપણને ઋણી કર્યા છે. દાનવીરો આ ફંડને સારી મદદ આપશે તો જનતા પર મહાન ઉપકાર થશે અને આ મહાત્માના પવિત્ર ઉપદેશનું સાચું આચરક થશે.

મુનિ મહારાજશ્રી લલિતવિજયજી મહારાજશ્રીએ ટકોર કરી પાટણ નિવાસીઓને જણાવ્યું હતું કે “ચારૂપ પ્રકરણને લીધે પાટણમાં જે યોડુંઘણું મનદુઃખ દેખાય છે તેનો ઉકેલ લાવવા પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ. આ દુષ્કાળ ફંડમાં પાટણના સર્વ કોમતા બહેન બાઈઓએ વયાગકિત ફાળો આપવો જોઈએ. પાટણનું નામ મુજબના કૃતિ સભાં જેવું મુપ્રસિદ્ધ છે. તેની કીર્તિ પાટણને જ રક્તરી

રાખતી એકલે ”

પાટણથી વિદાર કરી ચાણુ પધારતા ત્યાં ૩૦૦ જે
૪૦૦ જાહેરમાંથી આપની સાથે આવ્યાં. ચાણુને ને
એક ઉત્તમ સિંહાસનની જરૂર હતી. મહારાજાશીના ઉપ
રેણથી ત્યાજ રૂપીઆ ૪૦૦) થઈ ગયા.

ચાણુથી વિદાર કરી મેત્રાણ પધાર્યા. મેત્રાણ
પાટણપુર ધોનંધના આગેવાનો કરી વિનંતિ નાટે મ.પ.

જમણામા આવતાં ઉપાધ્યાયશ્રી મહારાજાશી જે
વિજયશ્રીના કાલકર્મ પદ્મના તમાચાર મહારાજો હતા
તમા મહારાજાને પાટણપુરના ધોનંધ તરફથી પંચાલના પદ
પૂર્ણ મહારાજાના આવી.

પાલણપુરથી તારંગાણ, કુંભારીયાણ, આળ, અંચલગઢ
 ગામણવાડા, થઈ પીંડવાડા પધાર્યા. પીંડવાડામાં ડેટલાક
 વર્ષોથી શ્રાવણેમાં આપસ આપસમાં કલેશ ચાલતો હતો,
 મહારાજશ્રીએ તે જાણ્યું અને આગેવાનોને જોલાવી તે
 વિષે ચર્ચા કરી. વરસોનું મનોમાલિન્ય આપના ઉપદેશરૂપી
 અમૃતજળથી ધોવાઈ ગયું. અહીંથી નાણાગેડાને રસ્તે થઈ
 રાતા મહાવીરની અપૂર્વ યાત્રા કરવા માટે નિર્ણય કર્યો.

સા. ૧૯૫૫
 ૧૧/૧૧/૫૫

કર્મની પ્રમાણતા

“ બંદક તો ભરેલી છે કે ? ” એકે પૂછ્યું.

“ તૈયાર—બધું તૈયાર છે. ” બીજાએ તૈયારી બતાવી.

“ જાન સાથે વળાવીઆ હશે હો, માટે પહેલાં તેનેજ લેજો અપાટામાં ” ત્રીજાએ સૂચના કરી.

“ આજ તો ઘણા દિવસની દાઝ કાઢવી છે. હમણાં તો આવું મોટું ખાજ મળ્યું જ નથી. ઘરેણાં ને કપડાં જે કંઈ મળે તે બધું પડાવી લેવું છે. ” નાયકે ચોજના બતાવી.

“ એલા, ઉપર થઈને જોતો ખરો, ગાડાં દેખાય છે ? સવાર તો થવા આગ્યું. હવે તો બહુ વાર થઈ. ” એકે તપાસ કરવા જણાવ્યું.

“ ગાડાં તો નથી પણ કોઈ પાંચ છ માણસો આવતા દેખાય છે. ”

“ જાનના જ માણસો હશે. ખબરદાર, આગળ વળાવીઆ હશે. પાછળ જાનનાં ગાડાં આવતાં હશે. જોજો હો, ખરાબર હમ મારજો, બંદક ભરી રાખજો. બધું પડાવી જ લેવું છે. ”

“ અરે તારું બહું યાચ આ તો કોઈ ખાવા જેવા લાગે છે. જાન ક્યાં રહી ? ”

“ હવે તે ક્યાંમુઘી બેસી રહેવું ? લટો જે હોય તે, મળ્યું તે ખરું. લોગ એના ”

અને પડકારા થયા.

"તમારે જે લેઈએ તે તમે લઈ જાઓ. નકામા અમને હેરાન ચા માટે કરો છો? સાધુઓને લૂંટવાથી ભગવાન રાજી નહિ થાય." આપણા ચરિત્રનાયકે પરિસ્થિતિ વિચારી લીધી. અને એકપછી એક બધું આપી દીધું.

"એલા આ તો અમારા ભગવાન છે." એક સાધુ મહારાજે સ્થાપનાચાર્ય નીચે મૂકતાં કહ્યું.

"આવા તે ભગવાન હોય! એ તો કોઈ કીમતી ચીજ છે."

"ભલા માણસ જે કપડાના ટુકડા તો આ પોથીઓ બાંધવા આપ."

"જે ટુકડા સિવાય બધું છોડી દ્યો. આ પોથીઓ લઈ જાઓ."

"એય વાણીયા! લાવ તારાં કપડાં, કેટલા રૂપીઆ છે? આપી દે, નહિ તો વગર મફતનો માર બાઈશ." લક્ષ્મીચંદ નામના શ્રાવકને પણ લૂંટી લીધો.

થોડાં પુસ્તકો, લાકડાના પાત્રો, જે સ્થાપનાચાર્ય સિવાય બધું લઈને લૂંટારૂ ચાલ્યા ગયા. જતાંજતાં જે મુનિરાજે તથા લક્ષ્મીચંદ હંસાજીને પણ ધક્કા કરતા ગયા.

x

x

x

"ચાલો, હવે બનવાનું હતું તે બની ગયું. જેવી કર્મની પ્રબળતા, પેલા ત્રિપાઠની જર બગર લઈએ. બિચારાને છરી વાગી છે અને જેનાન થઈ ને જણાય છે." લૂંટારાના ગયા પછી આજુ ચરિત્રનાયકે - જગન

“ શેઠ ઝવેરચંદણ ! જુઓ તો ! આ કેઈ સાધુઓ લાગે છે, પણ જૈન સાધુઓ આવા વેશમાં તો ન હોય. ” બીજા ધ્રાવકે શેઠ ઝવેરચંદણને પૂછ્યું.

“ શાણ ! કહો ન કહો પણ એ જૈન સાધુઓ જ છે. અરે આમને મેં કહી જોયા પણ છે. હા, હા, યાદ આંચું. આ તો પરમ કૃપાળુ મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભ-વિજયજી જ છે. અરે આ શી દશા ! ” મુળધની ચંદાણ ખુશાલચંદણની પેઢીવાળા શેઠ ઝવેરચંદણએ આપણા ચરિત્રનાયકને ઝાળખી કાઢયા.

“ શુરહેવ ! આ શી દશા ! અરે આપ દયાનિધાન ! અહીં આ સ્થિતિમાં ! ” શેઠ ઝવેરચંદણ ઢોડી આંખ્યા ને શુરહેવના ચરણનો સ્પર્શ કરતાં સજ્જ નેત્રે બોલી ઊઠયા.

“ જેવું વિધિનું વિધાન, કર્મની પ્રબળતા એવી જ હોય છે. ઉપાશ્રયમાં આવો. ત્યાં બધી વાત કરીશું. ”

“ શુરહેવ ! આ કપડાં આદિનો ધર્મલાભ આપો. બીજી જરૂરી વસ્તુનો ખર્ચ હોય તો જણાવશો. ”

“ સાહેબ ! ગોચરી માટે પધારો. ”

ગામના ધ્રાવકે આવી પહોંચ્યા. જરૂરી કપડાં આદિ આવી ગયાં. ગોચરી થઈ. પરિશ્રમ ને પરિસહયી થાકેલા મુનિરાજે આરામ લીધો અને આગેવાનો આંખ્યા.

“ કૃપાનિધાન ! આ પરિસહ શી રીતે આંખ્યો ” શેઠ ઝવેરચંદણએ પૂછ્યું.

“ વેદાધી રાતા મહાવીરની યાત્રા માટે નીકળ્યા.

મહારાજશ્રી સાથે જે રાજપૂત સિપાઈ હતો તેની બીજાપુરના શ્રીસંઘે બહુ સારી સારવાર કરી. તે સારો થયો એટલે શુરૂ મહારાજનો આભાર માની પોતાને ઘેર ગયો.

આ સમાચાર વાયુવેગે શહેરેશહેર અને ગામેગામ પહોંચી ગયા. મહારાજશ્રીના ભકતો, પંતળ વગેરેના શ્રીસંઘો તથા આગેવાનોના પત્રો અને તારો આવવા લાગ્યા. કેટલાક સંઘોએ તો મહારાજને બેઠપૂરને આ બાબતની ચોક્કસ તપાસ કરવા તાર ઉપર તાર કર્યા.

કલકત્તાથી શેઠ સુમેરમલજી મુરાણા આદિ, બીકાનેરથી શેઠ લખમીચંદજી ઢાચર તથા નેમીચંદજી ઢાચર આદિ, પાલીધી શ્રી ચાંદમલજી છાજડ આદિ, પંતળ હુધિયાનાથી લાલા હુકમીચંદજી તથા બાબુ હુકમીચંદજી, અંબાલાથી લાલા ગંગારામજી, બમનગરથી શેઠ મોતીચંદ હેમરાજ તેમજ વડોદરા, પાલણપુર, અજમેર, સોજત, ખ્યાવર, શુજરાંવાલા, હોશિયારપુર, કસૂર, લાહોર આદિ ગામેથી અને આખી ગોડવાડના બાવન ગામોના ઘણા બૃહદ્દેવો સુખશાતા પૂછવા આવી ગયા.

મહારાજ પ્રતાપસિંહજી શહેરે શહેરના તારો ભેઈને ચક્રિત થઈ ગયા. એક દિવસ તેમણે પોતાના વિચરત માણસને પૂછ્યું.

“આ કેવું પુરુષ છે. જેને મારે આટલા બધા તારો આવ્યા કરે છે. આખા હિંદુસ્તાનના લોકો ખગલગી ક્રિય છે એનું મું કારણ ?”

ગર નામનું ગામ છે. તેના જાગીરદાર છે. ધર્મિષ્ઠ છે.” એક ગૃહસ્થે ઓળખાણ આપી.

“જાગીરદારજી ! તમારી ભાવના પ્રશંસનીય છે. હું જરૂર તમારે ત્યાં થઈને જઈશ. બેઘડી ધર્મચર્યા કરીશું” પણ આ બધાની તમારે મહેમાનગતિ કરવી પડશેને ?” મહારાજશ્રીએ વિનોદ કર્યો.

સ્વામીજી ! એવાં મારાં ભાગ્ય કયાંથી ! આપની કૃપાથી લીલાલહેર છે. આપનાં પગલાંથી મારું ઘર પાવન થયે.”

મહારાજશ્રી વિહાર કરીને રમગર પધાર્યા. સેવાડીથી કેટલાક ભાઈઓ સાથે હતા. લુણાવથી પણ કેટલાક ભાઈઓ મહારાજશ્રીને લેવા આવ્યા હતા. જાગીરદારજીએ તેા મહારાજશ્રીનું ખૂબ સન્માન કર્યું. નદી કિનારે વિશાળ વડ નીચે બેઠકની વ્યવસ્થા કરી. ઝાડ નીચે આરામથી બેસી ગયા. મહારાજશ્રીએ જીવન સાફસ્ય અને જીવદયા વિષે અમૂલ્ય ઉપદેશ આપ્યો. જાગીરદારજીએ બધાના ખાન-પાનની વ્યવસ્થા કરી અને જંગલમાં મંગળ કરી દીધું.

ચુકે મહારાજનો વિહારનો સમય થયો ત્યારે જાગીરદારે ચરણમાં પ્રણામ કરી રજ માથે ચઢાવી અને પોતાને દૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યા. પોતે પણ વિહારમાં બધાની સાથે રહ્યા અને, “મારા આ જંગલ જેવા ગામમાં મહાત્માના પુણ્ય પ્રભાવથી આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. મારું જીવન સુધરી ગયું.” આવા વિચારો કરતાકરતા ચુકેદેવની વિદાય બેઠી રહ્યા.

મારે કહ્યા સિવાય નથી ચાલતું કે તમારી ભૂમિમાં અજ્ઞાન-ભરેલું છે. તમે જ્ઞાનપ્રચાર માટે પ્રયત્નશીલ નથી. પંજાબના શ્રાવકો જ્ઞાનપ્રચારનો ભારે પરિશ્રમ કરે છે. બીકાનેરમાં તે માટે પ્રબંધ થવાની તૈયારી છે. તેથી તો ત્યાં જવાની ઇચ્છા છે. મને તો તમારી ભક્તિથી વિદ્યાપ્રચાર વધારે પ્રિય છે. તમે પણ વિદ્યાપ્રચારને માટે પરિશ્રમ કરતા હો તો ચોમાસું અહીં પણ કરવા તૈયાર છું. મારે માટે તો બધા સ્થાન અને બધાં શ્રાવકો સમાન છે. માત્ર થવો જોઈએ ધર્મ-જ્ઞાનનો ઉદ્યોત. મરુભૂમિનો ઉદ્ધાર જ્ઞાનપ્રચારમાં છે. છે તમારી હિંમત ?” મહારાજશ્રીએ પોતાના દૃઢ્યની જ્ઞાનપ્રચારની ઉત્કટ ઇચ્છા જણાવી.

“સાહેબ ! અમારા દેશનો—અમારા બાળકોનો—અમારા સ્ત્રીઓ અને અમારા મારવાડ—ગોડવાડનો ઉદ્ધાર થતો હોય તો આપની આજ્ઞા પાળવા માટે અમે તૈયાર છીએ. બતાવો અમે શું કરીએ ?” આગેવાનોએ બીડું ઝડપ્યું.

“ગોડવાડમાં એક વિદ્યાલય સ્થાપિત કરો. ગોડવાડની આસપાસના ગામોમાં તેની શાખાઓ પાકશાળા ખોલો. અને તેમાં તમારાં બાળકોને શિક્ષણ મળે તેવી વ્યવસ્થા કરો. જુઓ તો ખરા ! પાંચ દસ વર્ષમાં મરુભૂમિમાં સેંકડો બાળકો અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાંથી જ્ઞાનનો પ્રકાશ મેળવી તમારાં કુટુંબોની ઉન્નતિ સાધનારા થશે. જ્ઞાનનો પ્રકાશ આવ્યો એટલે રૂઢી, વહેમ અને અજ્ઞાનનો નાશ થશે.”

“સુરુવર્ણ ! આપની સૂચના અમને ગમી છે. આજ

આવે તો બીજા એક લાખ થઈ જાય. ગુરુવર્ય ! હવે અમારી પ્રાર્થના સ્વીકારો. ચાતુર્માસ માટે અનુમતિ આપો. ” આગેવાનોએ ભાવપૂર્વક પ્રાર્થના કરી.

“ ભાગ્યશાળીઓ ! તમારા પૂર્વજોની ઉદારતા અને ધર્મશ્રદ્ધાનું આ પરિણામ છે. જલ્દી છો ને તમારા પૂર્વ પુરુષોએ લાખો ને કરોડો ધર્મઉદ્યોત માટે ખર્ચ્યા છે. તમે તેના જ મુપુત્રો છો. ધર્મકાર્યની જેમજ જ્ઞાનપ્રચારનું કાર્ય પણ મહત્ત્વનું છે. તમારી ભક્તિને ધન્ય છે. હવે તો ચોમાસું થયું સિવાય જવાય નહિ. શ્રીસંઘના આગ્રહને માન આપવું એ મારી ફરજ છે. ”

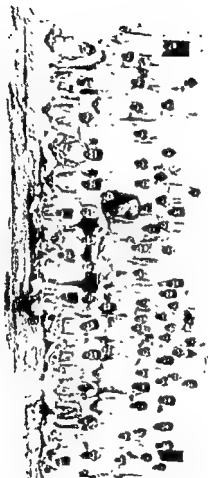
આગેવાનો અને બીજા શ્રાવકો મહારાજશ્રીની અનુમતિથી આનંદથી નાચી ઉઠ્યા. ‘ કેશરિયાનાથની જય, ’ ‘ જૈન ધર્મની જય, ’ ‘ ગુરુમહારાજની જય, ’ ‘ વલ્લભ-વિજયજી મહારાજની જય ’ ના જયનાંદ થવા લાગ્યા. આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. સાદડીના ખમ્બા ખમ્બામાં ધર્મની લહેર લહેરાણી.

શ્રી લલિતવિજયજી આદિને તો પાલી મોકલી દીધા હતા કે રખેને શ્રી લલિતવિજયજી ગોડવાડના ભોળાભલા લોકોની પ્રાર્થનાથી ભોળવાઈ જઈ ચોમાસા માટે આગ્રહ કરે અને પોતાને રોકાઈ જવું પડે. પણ ખન્યું ઉલટું, પોતે જ જ્ઞાનપ્રચારની ચોજના રજૂ કરી અને સાદડીના નાઈઓનો ઉત્સાહ જોઈ પ્રસન્ન થઈને સાદડીમાં ચોમાસું આવે સમતિ આપી અને પંન્યાસ સોદનવિજયજી અને શ્રી લલિતવિજયજી આદિને પાછા સાદડી જોલાવી લીધા.

၁၁၈၈ : ၁၆၆၆

၁၆၆၆ : ၁၆၆၆

જુની સાહ જોઈ રહ્યાં છે. ક્યારે આપ પધારો અને આપના ધ્યાન કરો પાવન થઈએ. આપ તો અહીં જ રોકાઈ ગયા, હવે શું યાય ! આપે તો અમને આશામાં જ રાખ્યા.” શેઠ મુનેરમલજીએ હુઃખ વ્યક્ત કર્યું.

“સુરાણાજી ! તમારી પ્રાર્થના તો મારા હૃદયમાં છે. હું તો ત્યાં જ આવતો હતો. જુઓને શ્રી લલિતવિજયજીને તો રવાના પણ કર્યાં.”

“તો પછી ! પાછળથી શું થયું ?”

“સાદડીના શ્રીસંઘનો આગ્રહ તો હતો જ પણ મારી ઇચ્છા તો બીકાનેરની હતી. ત્યાં જ્ઞાનપ્રચાર માટે પ્રયત્ન પણ થતો સાંભળ્યો હતો.”

“સાહેબ ! તે માટે તો અમે બધા તૈયાર છીએ. આપ હુકમ કરો તો અહીં જ અમે તે કામ માટે વચન આપીએ. પણ આપ ત્યાં પધારો તો આપની સુધાભરી દેશનાથી હબરોને બઢલે લાખો થવા સંભાવના છે.” સુરાણાજીએ ખુલાસો કર્યો.

“તમારો પ્રેમ અને ભક્તિભાવ હું બહુ છું. તમે પધારો તે કરી શક્યો. પણ હવે તમે જોઈ શકો છો કે મરુભૂમિમાં પણ જ્ઞાન—પ્રચારની એટલી જ બઢકે વિશેષ આવશ્યકતા છે. બીકાનેરમાં તો હજી જ્ઞાન—પ્રચાર ઠીક ઠીક છે અને વિશેષ થયે. શ્રીસંઘે એક જ દિવસમાં સાદડીમાંથી સાઠ હબર એકઠા કર્યાં છે. પ્રયત્ન ચાલુ છે; તમે જરા ધીરજ રાખો. હું અહીંથી વિનાવિલંબે આવીશ.” હારાજીએ સ્પષ્ટતા કરી.

થી અને સંઘમાં કેટલાક સમયથી ચાલતા કલેશને લીધે
જા બધું થયાનું નાણી લીધું.

“ભવ્યજનો ! આજ પરમ ઉપકારી ગુરુ મહારાજશ્રી
૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિજી મહારાજની જયન્તીનો
વિવ્ર દિવસ છે. તમારા સાહડીના આગેવાનો પણ આજે
તમારે ત્યાં મહેમાન છે. અમારો વિચાર તો બીકાનેર
પાતુમાંસ કરી પંતળ પહોંચી જવાનો હતો પણ સાહડીના
માઈઓનો આગ્રહ અને ઉત્સાહ જોઈ હું રહી ગયો.
સાહડીની સ્થિતિ તમે જાણો છો. જ્યારે બીજા પ્રાંતો
કેળવણીમાં ખૂબખૂબ આગળ પ્રગતિ કરી રહ્યા છે ત્યારે અહીં
તો અમાવાસ્યાનો અધિકાર દેખાય છે. તમારાં હજારો બાળકો
જ્ઞાનના પ્રકાશ વિના અધિકારમાં સળકે છે. જ્ઞાન વિના
કોઈપણ પ્રજા, નતિ કે દેશની ઉન્નતિ નથી જ નથી. અને
વીતરાગ પરમાત્માના આ શાસનમાં કુસંપ શા ? તમને
તે શોભે ખરું ? તમારા પૂર્વજોને યાદ કરો. કેટકેટલાં
ધર્મકાંચો લાખોના ખરચે ક્યાં છે. તેઓએ ગ્રાહ્યને લોગે
ધર્મની, દેશની, મંદિરોની અને ભંડારોની રક્ષા કરી છે
માટે તમે વિચાર કરો. કુસંપથી તો સંઘ છિન્નભિન્ન થઈ
બચ અને પછી ધીમેધીમે આખા ગામની પડતી આવે.
હું તો નિમિત્ત માત્ર છું, પણ અમારો સાધુનો ધર્મ હું
કેમ ચૂકું. આ કલેશની વાત સાંભળીને તો હું સનસમી
રહ્યો છું. આજના પવિત્ર દિવસની યાદમાં બધા નગીને
આનંદ—મંગલ ગાઓ.”

ઉપદેશની લારે અસર થઈ. આગેવાનો પીગડી નચ.

આ બધા ભાઈઓને જોલાવી મૂળ મુદ્દાઓ જાણી લીધા તથા ક્યારે ક્યારે શું શું જન્યું તે પણ સમજી લીધું. મારો ફેંસલો મેં નિષ્પક્ષ દૃષ્ટિએ ધડયો છે. જો તમે તેનું પાલન કરશો તો તમે-તમારો શ્રીસંઘ—બાળજન્યમાં બધા મુખી થશો અને ધર્મની વૃદ્ધિ થશે.

આ ત્રીસ વર્ષના જૂના કલેશનું મૂળ કારણ ભાદરવા મુઠી પંચમીને દિવસે પ્રતિવર્ષ શ્રી મંદિરજી પર ધજા ચઢાવવામાં આવે છે તેના ઉપર સાચિયો કાઢવાનો મુદ્દો છે. ચોવટિયા કહે છે કે પ્રથમ સાચિયો કાઢવાનો હક ધણા વખતથી અમારો છે. ચહેરવાળા લોકો કહે છે કે જે ધી આદિની જોલીથી ધજા ચઢાવે તેજ પહેલો સાચિયો કરે, પછી ચોવટિયા ખુશીથી કરે. પણ ચોવટિયાનો સાચિયો પહેલો થતો હોવાથી કોઈ જોલી જોલતું નથી અને મંદિરજીની આવકમાં હાનિ થાય છે. વાત જલ્દી મહત્વની નથી. પહેલો સાચિયો કયો તો શું અને પછી કયો તો શું ! પણ વાત મમત પર ચઢી ગઈ છે.

વાત વધી ગઈ. અદાલતમાં કામ ચાલ્યું. નીચેની અદાલતમાં ગામવાળાના હકમાં ફેંસલો થયો. ઉપલી અદાલતમાં ચોવટિયાના હકમાં ફેંસલો થયો. આમાંથી મનઃકાંક્ષા થયાં. તટો પડયાં અને વાત વધી પડી. અદાલતે લો ધર્મશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ વિચાર કર્યો જ નથી.

હું આ કલેશની શાંતિ માટે નીચે પ્રમાણે સૂચના કરું છું.

૧ મંદિરજીની આવકની દૃષ્ટિએ ચોવટિયાનો સાચિયો

સભ્યો મળીને વર્ષભરનો હિસાબ કરી સરવૈયું તપાસી પોતાના હસ્તાક્ષર કરશે.

૩. ૫૦) સુધીનો ખર્ચ સભ્ય કરી શકે. વિશેષ માટે બારેની સંમતિની જરૂર રહેશે.

૬ શા. જૂતાણ તિલોકજીને ત્યાં પડી રહેલી રકમ માટે તેમણે વ્યાજ સહિત રકમની કંઠી બનાવરાવીને ચઢાવી છે. તથા વધેલી રકમ ભંડારમાં આપી દીધી છે. પણ તે માટે તપાસ કરતાં સ્પષ્ટતા થતી નથી. તો જૂતાણ તે બાબતની ખાત્રી કરાવી આપે તેમજ પાંચ આનાને બદલે છ આના વ્યાજ ગણી આપે અને શ્રી મંદિરજીમાં એક પૂજા ભણાવે.

૭ કિરણીયા આમર બાબત મૂળ ગુન્હેગાર હાજર ન હોવાથી તેની પત્ની પાંચ રૂપીઆ રોકડા આપે અને એક પૂજા ભણાવે.

૮ સુધાવક રામચંદ્રજીને શાંતિને માટે એક પૂજા ભણાવવા સૂચના કરું છું. કારણ કે તેમણે સુખી તરીકે ઘણો વખત કામ કર્યું છે, તેમાં કેઈકેઈ વખત મનદુઃખ થયું હોય તો તેની શાંતિ આવશ્યક છે.

હસ્તાક્ષર મુનિ વલ્લભવિજય

સં. ૧૯૭૫ જેઠ સુદી ૯ શનિવાર,

તા. ક:—વ્યવસ્થાપકોની ચુંટણી ત્રણ વર્ષ માટે છે. શા. ૬૬જી યુધાબજીવાળા તરફની રકમ બાકી છે તે તુરત બરીને રસીદ મેળવી લે.

આપણા ચરિત્રનાયકે કૅન્ફરન્સના અધિવેશનમાં એક મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. તેમાં નીચે લખેલા વિષયો પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો.

૧ મારા વિચારો અને અધિકાર ૨ કૅન્ફરન્સની આવશ્યકતા, ૩ શાન્તિની યોજના ૪ વિધાની ખામી દૂરકરો ૫ કૅલેન્ડરની આવશ્યકતા ૬ ગુજરાતી ભાઈઓની આશા છોડી દેવી ૭ મહાજન કાફૂ ન બને ૮ વીતરાગની દુકાનના સાચા મુનીમ ૯ કર્તવ્યપરાયણ થવું જોઈએ. ૧૦ આત્માજ પરમાત્મા છે ૧૧ એકતા અને ઉદારતાની આવશ્યકતા ૧૨ પાકથાળા—વિદ્યાલય—કૅલેન્ડરથી કાયદા.

કૅન્ફરન્સના અધિવેશનમાં આપને ધન્યવાદ આપતો જે ઠરાવ સર્વ સમ્મતિથી પસાર થયો હતો તે નીચે આપવામાં આવ્યો છે.

“પરમ પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ મારવાડ ગોડવાડ પ્રાંતના ઉદ્ધારને માટે તે પ્રદેશોમાં શિક્ષાનો પ્રચાર કરવાનો અત્યંત કઠિન પરિશ્રમ કરી રહ્યા છે. આ કાર્ય કૅન્ફરન્સના મુખ્ય ઉદ્દેશોને અમલમાં લાવનાર છે તેથી તેની સાથે કૅન્ફરન્સ પૂર્ણ સહાનુભૂતિ બતાવે છે તેમજ મહારાજશ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક ઉપકાર માને છે. તેમજ મુનિ મહારાજોને વિનંતિ કરે છે કે જ્ઞા રીતે શિક્ષાનો પ્રશ્ન હાથમાં લેવો આવશ્યક છે.”

અહીં આપને આચાર્યપદ ગ્રહણ કરવા માટે ગામે-ગામના શ્રીસંઘોએ ઘણો આગ્રહ કર્યો પણ આપે કૅલેન્ડર પદવી માટે સ્પષ્ટ ઈન્કાર કરી દીધો. બાલોમા પં.

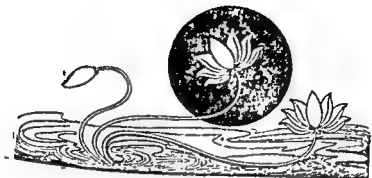
શ્રી સોદનવિજયજીની પાસે મુનિશ્રી વ્રતિતવિજયજી, દુનિકે
 ઉમંગવિજયજી અને મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજીને સંપર્ક
 સ્થળ મોતોદ્ધન કર્યું. તેઓને પંચાસપદવી આપવા
 હતા તેથી નં. ૧૨૭૫ નું તેત્રીસમું ચોમાસુ વહાલું
 સંપૂર્ણ કરી આપ બાતીમાં પધાર્યાં. બાતીમાં મહા
 રાજાના મુગ.

મહા રાજાએ પછી ૨ ના દિવસે બાતીનિષ્ઠા કરી
 ૩૫૫૫૨૭ તથા શ્રી મુલાળચંદ્રજી આલપાત્રને કાંઠા
 ખાતે અનેના નામ મુનિ દેવેન્દ્રવિજયજી અને મુનિ કે
 ન્દ્રવિજયજી ૨ નામ આપ્યા. પહેલા શ્રી ઉમંગવિજયજી
 અને પછી શ્રી વિદ્યાવિજયજીના વિદ્યુત થયા.

૧૯૧૪ થી ૧૯૧૬ દિવસે બાતીને બાતીનામાં મુનિકે
 કેવલવિજયજી મુનિશ્રી ઉમંગવિજયજી, મુનિશ્રી વિદ્યા
 વિજયજી અને મુનિશ્રી બેનં ત્રિવે અને પંચાસપદવી આપવા
 થોડા સમયવિજયજી ત્રિવેનં ત્રિવે, ત્રિવે, કેવલવિજયજી
 અને પંચાસપદવી આપવા થોડા સમયવિજયજી
 અને પંચાસપદવી આપવા થોડા સમયવિજયજી

અને પંચાસપદવી આપવા થોડા સમયવિજયજી
 અને પંચાસપદવી આપવા થોડા સમયવિજયજી
 અને પંચાસપદવી આપવા થોડા સમયવિજયજી

તીર્થયાત્રા અને મધૂરું મિલન

[૪૪]

“ દયાનિધિ ! હું શ્રી કેસરીયાજીનો સંઘ કાઢવા ઇચ્છું છું. આપ કૃપા કરી સપરિવાર શિવગંજ પધારો તો મારી અભિલાષા પૂર્ણ થાય. ” શિવગંજના શેઠ ગોમરાજ ફતેહચંદે વંદણા કરીને પ્રાર્થના કરી.

“ ગોમરાજજી ! તીર્થયાત્રા એ તો બહુ જ ઉત્તમ કાર્ય છે. મન તેનાથી પવિત્ર થાય છે. જગતના દુઃખો ભૂલાય છે. તીર્થનું પવિત્ર વાતાવરણ મનને પવિત્ર બનાવે છે. અશુભ આશ્રવ રોડાય છે. નિર્જરા પણ થાય છે જેથી મોક્ષમાર્ગ બહુ જ સરળ થઈ જાય છે. પણ તમે બલે છે હું આ સમયે તો ગોડવાડથી બહાર નથી જઈ શકનો. ” આપણા ચરિત્રનાયકે તીર્થયાત્રાની મહત્તા બતાવી, પોતે લીધેલા કામની જવાબદારીની દૃષ્ટિએ બહાર જવાની ના પાડી.

શ્રી સોહનજી
ઉમંગવિજય
સુવર્ણ ચો.
દારી તેમજ
મોડુ.
૧૯૫૭.

૧૫૫૫

અ. ૨

૧૬.૫

૧૭.૫

૨૦

૨૧.૫

૨૨

૨૩.૫

૨૪.૫

૨૫.૫

૨૬.૫

૨૭.૫

૨૮.૫

૨૯.૫

૩૦.૫

તે.

“પરુ તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
સરસીથી તાલેલું તાલેલું કે તાલેલું
પરુ તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
માટે વેલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
લીધેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
રિધિ જણાવી.”

“ભાગ્યશાળી ! તું તાલેલું કે તાલેલું

મહિલ તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
નિવાસવાસના માટે તાલેલું કે તાલેલું
મિત્રી તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
તે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું
તે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

“પરુ તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

માટે તાલેલું કે તાલેલું કે તાલેલું

લીધ'વાના અને મધુરું મિત્રન

નિવેદન કરું છું કે જો આપ નહિ પધારો તો
કાઢવાનો નથી અને વ્યામુધી સંઘ નહિ નીકળે
મારે હૃદયનો ત્યાગ છે. ” એક ઉદાસ ચહેરે ન
પોતાનો નિશ્ચય જણાવી દીધો.

“એકલ ! તમે તો બાળકની જેમ રીસાઈ બેઠા.
પ્રતિજ્ઞા તે લેવાતી હશે. તમે વેપારમાં બાહોશ છો
બધુ' હતું પણ તમે ગુરુને મનાવી લેવામાં પણ
છો તે આજે બધુ'. ભક્તાધીન ભગવાન જેવો હિ
યયો. હવે ના પણ શી રીતે પાડી શકાય. અહીં
કામને યાજે પાડીને સંઘમાં આવીશ. ” મહારાજ
એવડે હા પાડી. ગોમરાજજી મહારાજશ્રીની સંમતિ
આનંદ પામ્યા અને વહેલા વહેલા પધારવાની પ્રાર્થના
શિવગંજ આશ્રમા ગયા.

‘સારાં કાર્યોમાં સૌ વિઘ્ન’ એ પ્રસિદ્ધ કહેવત
સંસારમાં ઉચ્ચ કાર્ય કરનારના માર્ગમાં અનેક મુશ્કેલી
આવે છે, કારણ કે તેભેદેપી લોકો કુચક રહે છે. પોતે
ઉચ્ચ કાર્ય નથી કરી શકતા પણ બીજાનાં કાર્યો દેખ
પણ નથી શકતા. તેમનાં હૃદયો બળી જાય છે. તેઓ
સમજે છે કે આ કાર્ય થયું તો તેમની મહત્તા થશે, યશો
પ્રીતિ ગવાશે અને આપણો કોઈ ભાવ નહિ પૂછે અને
તેથી જ ઈર્ષ્યાભાવથી આવાં વિદ્યાપ્રચારના કાર્યમાં પણ
અનેક રીતે વિઘ્ન નાખવાના પ્રયત્નો થયા. એટલું જ નહિ
પણ ગોડવાડમાં જે ઉત્સાહ લગ્યો હતો તેમાં
ભગાટ થઈ ગયો. આગેવાનોમાં ભાગલા પડી ..

ભાઈઓ—ભાઈઓ જન્મવાને માટે ગયાં. ચેઠ ગોમરાજજી સીધા મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા.

“કેમ ચેઠજી! તાર મુંબઈનો છે કે રંચૂનનો? સમાચાર તો આનંદ—મંગળના છે ને?” હસતાં હસતાં મહારાજશ્રીએ તારનો ભાવાર્થ પૂછી લીધો.

“શુદ્ધયાજ! તાર રંચૂનનો છે. વ્યાપારમાં બહુ જ સારો નફો મળ્યો છે. એ આપ હયાથુની કૃપાનું ફળ છે.”

“ગોમરાજજી! ખરેખર આપણું સંઘનું મંગળમુહૂર્ત તો બહુ જ સુંદર થયું છે. આપણો સંઘ બહુ આનંદપૂર્વક તીર્થયાત્રા કરશે અને જેમ સંઘવીને લાભ થયો છે તેમ જૈનસમાજને—ગોડવાડને લાભ જ લાભ થશે.”

“કૃપાથુ! વ્યાખ્યાનમાં તાર મળતાં જ મેં તો નિષ્કૃય્ય થયો છે કે આ રકમ તો ધર્મકાર્યમાં જ ખરચવી.”

“સુશ્રાવક! ધન્ય છે, તમારી ભાવના ઉત્તમ છે, ધર્મની જડ તો સદા હરીબરી છે. આ ક્ષેત્રમાં જેટલું જણશે તેથી અનેકગણું મળશે.”

દાગણ મુદી છઠ્ઠા દિવસે ચેઠ ગોમરાજજીને શિવમંજમાં ચાલતી જૈન પાઠશાળા તરફથી સન્માનપત્ર આપમાં આવ્યું. આ પ્રસંગે નગરના બધા શ્રીમંતજનો તથા નીકાનેરનિવાસી ચેઠ શ્રીચંદ્રજી મુરાણા અને તેમના પુત્રરત્ન ચેઠ મુમેરમજી મુરાણા પણ સપરિવાર હાજર હતા.

મહારાજશ્રીએ આ પ્રસંગ ઉપર પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાન આપ્યું. આપની આજ્ઞાથી પં. શ્રી લલિતવિજયજી મહારાજ

ભાઈઓ—ભાઈઓ જમવાને માટે ગયાં. શેઠ ગોમરાજજી સીધા મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા.

“કેમ શેઠજી! તાર મુંબઈનો છે કે રંગૂનનો? સમાચાર તો આનંદ—મંગળના છે ને?” હસતાં હસતાં મહારાજશ્રીએ તારનો ભાવાર્થ પૂછી લીધો.

“શુભચાળ! તાર રંગૂનનો છે. વ્યાપારમાં બહુ જ સારો નફો મળ્યો છે. એ આપ ક્યાળુની કૃપાનું ફળ છે.”

“ગોમરાજજી! ખરેખર આપણું સંઘનું મંગળમુહૂર્ત તો બહુ જ સુંદર થયું છે. આપણે સંઘ બહુ આનંદ-પૂર્વક તીર્થયાત્રા કરશે અને જેમ સંઘવીને લાભ થયો છે તેમ જૈનસમાજને—ગોડવાડને લાભ જ લાભ થશે.”

“કૃપાળુ! વ્યાખ્યાનમાં તાર મળતાં જ મેં તો નિષ્ક્રિય થયો છે કે આ રકમ તો ધર્મકાર્યમાં જ ખર્ચવી.”

“સુશ્રાવક! ધન્ય છે, તમારી ભાવના ઉત્તમ છે, ધર્મની જડ તો સદા હરીભરી છે. આ ક્ષેત્રમાં જેટલું વગરે તેથી અનેકગણું મળશે.”

રાગણ સુદી છઠના દિવસે શેઠ ગોમરાજજીને શિવ-જન્મમાં આવતી જૈન પાઠશાળા તરફથી સન્માનપત્ર આપવામાં આવ્યું. આ પ્રસંગે નગરના બધા શ્રીમંતજનો તથા પીકાનેરનિવાસી શેઠ શ્રીચંદજી મુરાણા અને તેમના પુત્રરત્ન શેઠ મુમેરમલજી મુરાણા પણ સપરિવાર હાજર હતા.

મહારાજશ્રીએ આ પ્રસંગ ઉપર પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાન આપ્યું. આપની આજ્ઞાથી પં. શ્રી લલિતવિજયજી મહારાજ

રત્ન પદ્મ સંપત્તિના કલંબ ઉપર મનોહર વ્યાખ્યાન આપી પંચાગણ્યને મરુતમિના ઉદ્ધારની આપશ્યકતા સમજાવે અને ગોઝાઝમઃ જ્ઞાનપ્રચારને માટે ગુરુદેવ કેવા કેવા પદો યમો નાદન કરી રહ્યા છે તેનું સુદઘનમ વર્ણન કરી બતાવે.

આ વ્યાખ્યાનની ચારી અગ્રર ધર્મ. સંપત્તિને ધો ના. માનદ લેનિયવાલય, ગોઝાઝમઃ ને રમ દમનને રામ દેવનું પવન આપ્યું તેમજ ચંપાવનિ ધો ગોમાન્યુએ પાવનજીવન નનુકમ્પા—સદાચર પાત્રસાની ખરિદી લીધી.

૨. ૧૩૩ મુકિ સગમને વિષમે મંગલમુકુતે પુત્ર પાત્ર પદ્મદર્શી ૧૦૪ જજ નાદ કરેને પવન ભાલી ગોઝાઝમે. મનન કરી ભગ્નને પુત્ર પાત્રે પદ્મદર્શી દેવ. ૧૩૪ મુકિ ૬૦૦ નાદે મંગલે ભગ્નને યાદ કરે પાત્રપદ્મ ભાલો કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૩૫ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૩૬ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૩૭ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૩૮ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૩૯ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૦ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૧ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૨ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૩ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૪ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૫ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૬ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૭ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૮ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૪૯ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૦ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫.

૩. ૧૩૫ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૧ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૨ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૩ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૪ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૫ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૬ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૭ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૮ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૫૯ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૦ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫.

૪. ૧૬૧ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૨ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૩ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૪ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૫ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૬ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૭ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૮ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૬૯ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫. ૧૭૦ મુકિ ૬૦૦ નાદે કાલે મંગલને ૧૩૪૫.

પ્રગટ કરી પણ તે બનાવરાવી ન શક્યો. કહેવાય છે કે મંદિરનું ખાતલુંદૂત હતું, ધીનો દીપક કરવા માટે એક વાટકીમાં શેકું ધી આબ્યું હતું. તેમાં એક માખી ઉડીને પડી. મંદિર બનાવનાર શેઠે તે માખીને કાઢીને ધી નકામું ન લાય અને માખીનો શુભ બચી લાય એ હેતુથી પોતાના બેઠા પર તે ધી મૂક્યું. આ જાણી કારીગરોને થયું કે, આવો મખખીચૂસ માણસ મંદિર શું બનાવરાવશે ? એટલામાં એક કારીગર જે અચ્છી હતો તેણે તરત શેઠ પાસે આવીને જણાવ્યું કે:

“શેઠશ ! પાયામાં પૂરવા માટે પથ્થાસ ડબ્બા ધી જોઈએ.”

શેઠે તત્કાળ ધીના ૫૦ ડબ્બા મંગાવી દીધા. તે બધું ધી પાયામાં પૂરાયું. શેઠ તો આનંદ આનંદ પામવા લાગ્યા. લોકો આ શેઠનું દ્વંદ્વ જોઈને હીંગ થઈ ગયા.

રાણકપુરનું બીજું નામ ત્રેલોક્ય દીપક છે. ખરેખર રાણકપુરનું મંદિર બખ્ય અને ચમત્કૃતિવાળું છે. કહેવાય છે એ મંદિરમાં કેટલાંક લોયરાં છે અને તેમાં પ્રાચીન બખ્ય મૂર્તિઓ પણ છે. અહીંની ધર્મશાળા જીજ્ઞાસુ થયેલી હતી. મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી સંઘવી આદિએ તેમાં સારો ફાળો આપ્યો.

રાણકપુરથી સાઢડી, ઘાણેરાવ, મુચ્છાલા-મહાવીરની યાત્રા કરી સંઘ ઢેસૂરી પહોંચ્યો. ઢેસૂરીમાં શ્રાવકો (એસ-વાલ પોરવાલ)માં કલેશ હતો. અદાલતમાં કેસ ચાલતો હતો. મહારાજશ્રીએ અંદર અંદર ફેંસલો કરવા બંને પક્ષને

ખર્ચ રૂપીઆ એક કરોડ થયો કહેવાય છે. રાજનગરની પહાડી પર એક ધામુખજીનું જિનાલય છે. એ મંદિર રાજા રાયચંદ્રજીના જૈન મંત્રી દયાલયાહે બંધાવ્યું છે. તે બાંધવામાં એક કરોડ લગભગ રૂપીઆ ખર્ચ થયા હતા.

રાજનગરથી સંઘ નાથદ્વારા થઇ દેલવાડ પહોંચ્યો. દેલવાડાથી એકલિંગજી આવ્યા. એકલિંગજીમાં શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાનની બહુ જ મોટી પ્રતિમા છે તે અદબદ બાબા (અદ્ભુત બાબા) ના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. એકલિંગજીથી વિહાર કરી આપ સંઘની સાથે ઉદયપુર પધાયાં. અહીં ત્રણ દિવસની સ્થિરતા કરી. શહેરના બધા નાનામોટા મંદિરોની યાત્રા કરી.

અહીં જે મહાન આત્માઓનું મધુરું મિલન થયું. શહેર-યાત્રા કરતાં કરતાં સંઘની સાથે મહારાજશ્રી માલદાસની ચેરીના શ્રી જિનમંદિરના દર્શનાર્થે પધાયાં. તે વખતે ત્યાંના ઉપાશ્રયમાં બાલબ્રહ્મચારી તીર્થોદ્ધારક આચાર્યશ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી બિરાજમાન હતા. મહારાજશ્રી સંઘસહિત હર્ષપૂર્વક ત્યાં ગયા. સૂરિજીએ પણ હર્ષ પ્રદર્શિત કયો. બન્ને મહાન આત્માઓના પરસ્પર પોત્તપ શિષ્ટાચાર જોઈને શ્રીસંઘને બહુ જ આનંદ થયો. આ મધુરાં મિલનથી શ્રાવક સમુદાય ઉપર બહુ જ પ્રભાવ પડ્યો. પરસ્પર વાર્તાલાપથી આનંદ થયો.

ખીજે દિવસે આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી હાથી પોળની બહાર દાદાવાડીમાં દર્શન કરવા જઈ રહ્યા હતા. હાથી પોળની બહારની ધર્મશાળામાં આપણા ચરિત્રન વડે

ધ્રાવકોની તેમના ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા ટકી રહી છે.

ઉદયપુરમાં આવા બે યતિઓ હતાઃ યતિશ્રી ગુલા-
બચંદ્રજી તથા યતિશ્રી અનૂપચંદ્રજી ગુરુશિષ્ય બન્નેનું શહે-
રમાં બહુમાન. યતિશ્રી અનૂપચંદ્રજી તથા મિરસા-
નિવાસી યતિશ્રી પ્રતાપચંદ્રજીના શિષ્ય યતિશ્રી મનસા-
ચંદ્રજીની ઉદયપુરમાં એક પુસ્તકાલય ખોલવાની ઇચ્છા હતી.

બન્ને આપણા ચરિત્રનાયક પાસે આવ્યા અને પુસ્ત-
કાલયના ઉદ્ઘાટન માટે પ્રાર્થના કરી. પુસ્તકાલયના ઉદ્ઘ-
ાટનની ક્રિયા પોતાના શુભ હસ્તે થાય તે આનંદની વાત
હતી, અને યતિશ્રીનો આશ્રય હોવાથી તે વાત સ્વીકારી
અને સં. ૧૯૭૬ ના ચિત્ર વદ ૩ ના દિવસે “શ્રી વધ”
માનજ્ઞાનમંદિર”ની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા આપણા ચરિત્રનાયકે
કરી. યતિશ્રીને તેનાથી સંતોષ થયો.

ઉદયપુરથી વિહારની તૈયારી કરી. જામા સજ્જ ઊભા
હતા. આપણા ચરિત્ર નાયક પણ કમર બાંધીને તૈયાર
હતા પણ આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરિમહારાજની તળીયત
નરમ હોવાથી સુખશાતા પૂછવા ગયા, આચાર્યશ્રી ખૂબ
ખુશી થયા. વિહારની ઉતાવળ હોવા છતાં લગભગ દોઢ
કલાક વાતો ચાલી. આ છેલ્લી મુલાકાતમાં આચાર્યશ્રી-
એ પોતાના ખસ અંતઃકરણના ઉદ્ઘાર કાઢ્યાઃ—

“વલ્લભવિજયજી ! હું નહોતો જાણતો કે તમે આ
પ્રમાણે સજ્જનતા દેખાડશો અને શિષ્ટાચાર કરશો. મારા
મનમાં તમારે માટે ઘણું ઘણું ભર્યું હતું; પણ તમારા આ

પણ ઉદારતા નહિ કરી શકે ? આપ મને આજ્ઞા કરો, જે વંદના કરવાથી જ સંમેલન થતું હોય તો મોટા તો શું પ્રત્યેક મારાથી નાના સાધુને વંદના કરવાને હું તૈયાર છું. સૂરિશ્રી ! મને હઃખ થાય છે કે ગૃહસ્થો પણ ત્યારે આપમાં મળે છે ત્યારે યોગ્ય શિષ્ટાચાર કરે છે ત્યારે સાધુઓમાં એટલું પણ ન હોતું જોઈએ ? એકે આ તરફ મોં કરી લીધું, બીજાએ બીજી તરફ ! જાણે એકબીજાએ ‘અર્ધીકલ્લાણુ’ મानी લીધું. આપનો અને મારો યોગ્ય શિષ્ટાચાર થયો તેમાં આપનું કે મારું બળડયું શું ? ઉલટું ગૃહસ્થો પર સુંદર પ્રભાવ પડ્યો. એટલા માટે જ હું આપને અતુરોષ કરું છું કે આપ અવશ્ય સંમેલનને માટે પ્રયત્ન કરો. મારો આત્મા મને સાક્ષી આપે છે કે આ અત્યુત્તમ કાર્યમાં આપને સફળતા મળશે જ મળશે. કારણકે આપનો પ્રભાવ બહુ જ સુંદર છે. સ્વર્ગવાસી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનન્દસૂરિ (આત્મારામશ્રી) મહારાજશ્રીના સમુદાયની તરફથી તો આપ નિશ્ચિંત રહો. માત્ર ૧૦૦૮ આચાર્યશ્રી વિજયકમલસૂરિશ્રી, ૧૦૮ પ્રવર્તકશ્રી કાન્તિવિજયશ્રી મહારાજ તથા ૧૦૮ શ્રી હંસવિજયશ્રી મહારાજ—એ ત્રણે મુનિપ્રવરોની સલાહની જરૂર છે. એમના કહેવાથી પ્રાયઃ કોઈ બહાર નહિ રહે. હવે હું આજ્ઞા ચાહું છું. જવામાં મોડું થશે. બધા કમર બાંધીને તૈયાર છે. સુખશાતામાં રહેશો—ધર્મ-સ્નેહ રાખશો. ” આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાનું હૃદય ખોલી બતાવ્યું.

કેવું મધુર મિલન ! બે મહારથીઓ મળ્યા. ૫૨૨૫૨

પરિવરણ થયો. દેશ નમવમાં ડીડીડી નંબર નામને
જન્મેનું સંકલન થયું. આવામાંથીને પને ન
વિદ્યારથી અનંદ થયો. આપણા અરિવલમાંથી
રવા નમે દુદવનો પરિવરણ આવામાંથીને ને
પે મુનિમંત્રણના વિચારો આ મુનિમંત્રણના પાત્ર
નમે આવામાંથીને ને નાવના વ્યારથી દુદવમાં રાવે
આવામાંથીને દુદવમાં આપણામાંથીને ઉત્તરે
પાત્રમાંથીને રાવે ઉત્તરે પાત્રમાંથીને આવામાંથીને
પાત્રમાંથીને રાવે ઉત્તરે પાત્રમાંથીને આવામાંથીને

[illegible]

[૪૫]

ગોડવાડમાં પ્રચારકાવ

“મથ્યેણુ વંદામિ” પાલીના વિહારમાં સાથે
 વેલા શ્રાવકોએ સવારના પહોરમાં વંદણા કરી.
 “ધર્મલાભ, કેમ શાણુ આને બહુ જ વહેલા બિટી
 ના.”

“સાહેબ ! કાલે રાત્રે બારે વખત થઈ છે. બધે પાણી
 જ પાણી. અમે તો ધર્મશાળામાં સૂતા હતા, ત્યાં રાત્રે
 જે વાગે પાલીથી જેપીયો આવ્યો.”

“રાત્રે જે વાગે, પાલીથી જેપીયો આવ્યો ? કેમ
 બલા ! એવું શું કામ આવી પડ્યું ? કોઈ માંડું સાણું
 તે નથી ને ?” મહારાજશ્રીએ આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

“નહિજ ! આતો પાલીના શ્રીસંઘે આપને માટે
 રાત્રે ને રાત્રે જેપીયો મોકલ્યો છે. તેઓએ કહેવરાવ્યું છે
 કે વખતે લીધે જાડનથી સોજત તરફના રસ્તાઓ પાણીથી
 ભરાઈ ગયા હશે. મહારાજશ્રી કૃપા કરી તે તરફ ન પધારે.
 અમારીવતી પ્રાર્થના કરી ગુરુવચ્ચ પરિવાર સહિત અદ્વી

પણ પાત્રી પધારે તેમ કર્યો. " પાત્રીના ચૂકાદેને
સમજ પડી.

" જનુ મારે તો લીધાનેર જનુ છે. એક મુનેનકડ
મુનનુ ને ને જનન આપી ગયા. હવે મું યાચી "

" હજનિયાન! હનનું તો રસના લખાઈ તમા દો
દો ને. જ તો જનું પડ્યો. જ્યાંથી રસના નાદે હવે જ
હવે હિનન જ તો જોડનું હવે ને નીકળ્યો. "

" જનન, જોડ, જાણીત, જનનર તો જોડ
હવે, જોડે. "

“સાહેબ ! આપે વિહાર કર્યો ને અહીં વરસાદ થયો. અમને તો બહુજ ચિંતા થઈ પડી. જો આપ સવારે વિહાર કરો તો રસ્તામાં ભારે હેરાનગતિ થાય તેથી રાત્રે જ ખે-પીઓ મોકલ્યો. આપ પધાર્યા તેથી બહુ આનંદ થયો. હવે તો સાહેબ ગાતુમાંસ અહીંજ કરવાનું છે.” એક આગે-વાને મહારાજશ્રીને વિનંતી કરી.

“ભાગ્યશાળી ! હવે ખીકાનેર પહોંચાય તેમ નથી. એટલે ખીજું શું થઈ શકે ? જે દિવસ જોઈએ પછી શાં-તિથી નિષ્ક્રિય કરીશું. જેવી ક્ષેત્રસ્પર્શના.”

“શુરુદેવ ? અમારી પ્રાર્થના પણ ધ્યાનમાં લેવાની છે. અમારા શ્રીસંઘની પહેલેથી વિનંતિ છેજ. માટે કૃપા કરી ખુડાલા પધારો તો બહુ આનંદ થાય.” પાલીના આગેવાનો સાથે વાત ચાલતી હતી ત્યાં ખુડાલાના આગે-વાનો બાલીના શ્રાવકો સાથે આવી પહોંચ્યા અને ખુડાલા માટે વિનંતિ કરી.

“તમારી વિનંતિ હું બૂલ્યો નથી. પણ તમે જાણો છો ને ખીકાનેરથી શેઠ સુમેરમલજી મુશાણા તથા શેઠ લક્ષ્મીચંદજી કેસર આવી ગયા. ત્યાંની પાઠશાળાને વિદ્યા-લય બનાવવાની તેઓની ભાવના છે. અને તે માટે જ હું તે તરફ જતો હતો.” મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

“કૃપાશુ ! આપની જ્ઞાનપ્રચારની ઉત્કટ તમન્ના અમે જાણીએ છીએ. જૈન સમાજમાં જ્ઞાનની જ્યોતિ જગ-વાના અને તે દ્વારા જૈનસમાજની સમુદ્ધતિ સાધવાના આપના પ્રયત્નો જૈન જગત સારી રીતે જાણે છે પણ

પાથી જુદાજુદા મુનિરાજોને જુદીજુદી જગ્યાએ ચોમાસા માટે આરા આપી.

બીકાનેર—પં. સોહનવિજયજી ગણી, મુનિ સમુદ્રવિજયજી અને મુનિશ્રી સાગરવિજયજી જેઓને વરકાણાથી જ બીકાનેર મોકલવામાં આવ્યા હતા.

સાદડી—પં. શ્રી લલિતવિજયજી ગણી અને તેમના શિષ્ય મુનિશ્રી પ્રભાવિજયજી.

તખતગઢ—પં. શ્રી ઉમંગવિજયજી ગણી અને તેમના શિષ્ય મુનિશ્રી દેવેન્દ્રવિજયજી.

જુડાલામાં જે આશયથી આપ પધાર્યા હતા તે આશય તો પૂરો ન થયો. તેમાં આરંભેશૂરા વાણીયાવાળો હિસાબ થયો. સાદડીવાળા તો મજ્યા નહિ. બાલીવાળાએ પાલીમાં વચન આપેલું તે પાછા જુડાલા નજ આવ્યા. છેવટે જુડાલામાં શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા—માત્ર ચાલુ થઈ શકી.

પર્યુપલુ સમાપ્ત થતાં ગોડવાડના ઘણાં ગામોમાં ખેંગ ફેલાઈ ગયો. જુડાલા તથા સાદડીમાં પણ ખેંગ આવી પહોંચ્યો. મુંડારામાં ખેંગ ન હોવાથી પં. મહારાજશ્રી લલિતવિજયજી લોઠેના આગ્રહથી મુંડારા આવી ગયા. આપણા ચરિત્રનાયકને જુડાલાથી બાલી આવી જવા પ્રાર્થના કરવામાં આવી પણ તેઓએ જુડાલાથી બીજી જગ્યાએ જવા ના પાડી. પણ કાલના દરેશન પર જુડાલાના શ્રીનંદની ધર્મશાળા છે ત્યાં સાધુપરિવાર સહિત આવી ગયા. ત્યાં એક જૈનમંદિર પણ છે. જુડાલાના શ્રીનંદ પણ

વડુઓ, રોપડીઓ બનાવવાનો ત્યાં રહેવા લાગ્યો. નવે
મરી નેક સાજ લોકની પૂજાની રચના કરી. પોતે
સાંતિ માટે વાજવાની ગમેદે મળ્યાં. પોતે સાંતિ મળે
મોજાવવાની નાજ પુત્ર પુત્રના મામમાં પાસે ને
નાજમાં પૂજા કરી.

[illegible][illegible]

લલિતવિજયદત્તા ઉપદેશથી ધયું હતું.

વરકાણાથી રાણી, ચાંચોરી, વગેરે ઘઈ ખાંડ પધાર્યા. અહીં આપના ઉપદેશથી પાઠશાળા સ્થાપન કરવામાં આવી. ખાંડથી ગુરોજ પધાર્યા. અહીં પણ આપના ઉપદેશથી પાઠશાળા સ્થાપિત થઈ.

કુલ્લાગામ વિહારના રસ્તાથી દૂર હતું. ત્યાં જવાની ઈચ્છા નહોતી પણ કુલ્લાના એક શ્રાવકે એક દિવસ આવીને મહારાજશ્રી પાસે ઉપવાસનું પચ્ચખાણ લીધું અને પછી કહ્યું:

“આપ જ્યાંસુધી અમારા ગામમાં પધારવાની વિનવિનો સ્વીકાર નહિ કરો ત્યાંસુધી હું પારણું નહિ કરું.”

“ભલા માણસ ! આમ કરવાની શું જરૂર હતી. તમે એમ ને એમ વિનવિત કરી હોત તો પણ હું આવત.”

“સાહેબ ! અમારું ગામ રસ્તાથી દૂર. ગુરુદેવના દર્શન અમને ધાય જ નહિ. અમારે ગામ પધારે પણ ડેણુ. આજ આપ દયાનિધિ પધાર્યા છો તો અમને આપનો લાભ કેમ ન મળે ? માફ કરશો. હું તો આપનો ચરણસેવક છું.”

પેલા ભાઈએ ક્ષમા માગી.

મહારાજશ્રી કુલ્લા ગયા અને ત્યાં એક સાધમી* પાસેથી પણ ધયું.

કુલ્લાથી વિહાર કરી આમાનુગ્રામ વિચરતા પાલી પધાર્યા. પાલીમાં સમારોહની સાથે નગરપ્રવેશ થયો. પૂજા—સાવના—નોકારશી થયાં. એક પાઠશાળા પણ સ્થાપિત કરી.

પાત્રોથી આપ બાણ પધાર્યા. પાત્રોના પાન
બાઈએ. પણ સાથે આવ્યા. બાણમાં કુસંધ હતી તેને
આપના અસ્થિનાથકે આરે પ્રયત્ન કર્યો અને તે કુસંધ
મળે. પણ કહેવાયતી અલોચાર વિશે વાત કરી અને
આપના ઉપદેશથી મંદિર તમા પામરશાસના અર્પણ
માટે કે : મનુ. પાત્રોના બાઈએને પણ કિંમતે કે :
આપના. પણ કેટલાક સમાજકામથી બાઈએને મળતા મળે
પણ પુણ્ય—પાત્રના નિવન તોષા અને આપના સાતકે મળે.

પાત્રોથી આપ બાણ પધાર્યા. પાત્રોના પાન
બાઈએ કે તેથી બાણમાં પણ કેટલાક મળે. મળે
કેટલાક પણ કેટલાક મળે. પણ પાત્રોના પાન
પણ પણ પણ પણ અને તે પણ મળે. પણ
પણ પણ પણ પણ પણ પણ પણ પણ પણ

અહીં ચાતુર્માસમાં આપે એક પાંચ જ્ઞાનની અને
બીજી સમય દર્શનની એમ બે પૂલ્લો જનાવી.

અન્નમેર, સોજત, નાગોર, મુંબઈ, પાટણ અને અમ-
દાવાદ આદિ શહેરોના બાઈઓ આપને વંદણ કરવા
આવ્યા હતા. પંલંગ શ્રીસંઘનું એક પ્રતિનિધિમંડળ આ-
પને પંલંગનું આમંત્રણ આપવા આવ્યું હતું-તે વળતે
પંલંગીભાઈએ એક દઢંભરી પ્રાર્થના શુરુદેવને કરી હતી,
તે હજી પણ શ્રોતાઓના કાનમાં ગુંજે છે.

અહીં બીકાનેશમાં તંપથ્થયા ઘણી સારી થઈ. ચાર
માસપૂર્ણ, પાંચ પાશ્વિક, પંદર અઠાઈઓ, બસો અઠમ
અને બસો છઠ, મહારાજશ્રીએ પણ માત્ર ૧૨ દ્રવ્યની છૂટ
રાખી હતી.

આ રીતે સં. ૧૯૭૭ નું પાંત્રીસમું ચાતુર્માસ બીકા-
નેશમાં સંપૂર્ણ થયું.

અહીંથી ઠાકરતક વહી પ ના દિવસે આપે વિહાર કર્યો
વિહાર કરીને એક ગામમાં આવ્યા. ઉપાશ્રય તો કચેરી
ખાતે હતી. એક ધર્મશાળામાં ભિતર્યા. પં. શ્રીલલિતવિજ-
ય ગામના ઠાકોરને ત્યાં ગોચરી ગયા. ત્યાં ચૂલા પર
બેસી ચડતી હતી. ઠાકોરે તે લેવા બહુ આગ્રહ કર્યો પણ
પં.ન્યાસજીએ સાધુના આચાર કહી જતાવ્યા. પં.ન્યાસજીની
બીજી મધુરી સંસ્કૃતમય વાણીથી ઠાકોરને બહુ જ પ્રસ-
ન્ન થઈ.

તે સમય મેળવી મહારાજશ્રી પાત્તે આવ્યા. આપણા
કે તેમને ધર્મનું રહસ્ય અને જીવનની સાર્યકના

અહીં ચાતુર્માસમાં આપે એક પાંચ જ્ઞાનની અને બીજી સમયે દયાનની એમ બે પૂજાઓ બનાવી.

અન્નમેર, સોજત, નાગોર, મુંબઈ, પાટણ અને અમદાવાદ આદિ શહેરોના બાઈઓ આપને વંદજ્ઞા કરવા આવ્યા હતા. પંબળ શ્રીસંઘનું એક પ્રતિનિધિમંડળ આપને પંબળનું આમંત્રણ આપવા આવ્યું હતું-તે વખતે પંબળીબાઈએ એક દહાંબરી પ્રાર્થના શુરહેવને કરી હતી, તે હજી પણ શ્રોતાઓના કાનમાં ગુંજે છે.

અહીં બીકાનેરમાં તંપક્ષયો ઘણી સારી થઈ. ચાર મોસમોમાં, પાંચ પાશિક, પંઢર અઠાઈઓ, બસો અઠમ અને બસો છક, મહારાજશ્રીએ પણ માત્ર ૧૨ દ્રવ્યની છટ રાખી હતી.

આ રીતે સં. ૧૯૭૭ નું પાંત્રીસમું ચાતુર્માસ બીકાનેરમાં સંપૂર્ણ થયું.

અહીંથી કારતક વહી પ ના દિવસે આપે વિહાર કર્યો. વિહાર કરીને એક ગામમાં આવ્યા. ઉપાશ્રય તો કચેરીની હતી. એક ધમંશાળામાં ભિતર્યા. પં. શ્રીલલિતવિજયનામના ઠાકોરને ત્યાં ગોચરી ગયા. ત્યાં ચૂલા પર પીર ચડતી હતી. ઠાકોરે તે લેવા બહુ આગ્રહ કર્યો પણ ન્યાસજીએ સાધુના આચાર કહી બતાવ્યા. પંન્યાસજીની હી મધુરી સંસ્કૃતમય વાણીથી ઠાકોરને બહુ જ પ્રસન્ન થઈ.

તે સમય મેળવી મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા. આપણા સેનાયકે તેમને ધમંનું રહસ્ય અને જીવનની સારકતા

માના છે તે નમસ્કર્યું. કોઠાર બહુ પ્રસન્ન થયાં. તેણે
 એક જે બહુ જ વિદ્યાગ્ર અને મુંદર હતો, અને જેમાં પણ
 ૧૫૦૦૦૦ રૂપિયા રહેતું હતું તે સ્વર્ગને સ્વાર્ગ જે
 તેમણે રચના કર્યું. તેમણે જગત્તું કે નામ જે પાલિત
 પુત્રોના આ કિશકરમાં પાસરશે તેમણે તે જગત્તું જ નહીં.

તેમણે વિદ્યાર કરી પુત્રપુત્રનાર, મહાત્મન નહીં
 પ્રાપ્તિના કરીને ગુરુનાર પદ્મના. નહીં સ્વાર્ગનાર
 જ નહીં. તેમણે ગુરુનાર નહીં. મહાત્મનાર નહીં
 નહીં. તેમણે ગાંધી સ્વાર્ગ વિદ્યાર પુત્રી નહીં. ગુરુનાર
 જે જે નહીં નહીં વિદ્યાર નહીં. નહીં જગત્તું કરી
 પુત્રો તેમણે પદ્મનાર અને તેમણે પદ્મનાર કરી
 નહીં.

પુત્રનાર, પદ્મનારનાર કરીને નહીં. વિદ્યાર કરી
 કરીને પદ્મનાર કરીને, તેમણે જગત્તું કરી કરીને
 નહીં. નહીં કરીને જગત્તું કરીને કરીને કરીને

જગત્તું કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને
 કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને
 કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને
 કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને
 કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને
 કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને કરીને

[૪૬]

પંજાબ-પ્રવેશ

આજ પંજાબના ગામેગામના સ્ત્રી-પુરુષોનાં હૃદય આનંદથી નાચી લીધ્યાં છે. ઘણા ઘણા વયો પછી ચોતાના ખારા શુરુદેવે પંજાબમાં પગલાં કર્યાં છે. વયોની વિનંતિઓ અને પ્રાર્થનાઓ આજે ફળી છે. શુરુદેવ શ્રીમદ્ આત્મા-શ્રીમદ્ મહારાજનો આ બગીચો વયોથી ઉલ્લાસ પડેલો તે આજે હર્યોભર્યો દેખાય છે. મારવાડમાં લૂંટારાનો પરિસહ ઘડન કરીને, ટાઢ-તડકો વેઠીને, ગોચરીપાણીની પરવા થી વિના, આજે કુશળતાથી શુરુવર્ષ શ્રી વલ્લભવિજયજી સુનિમંડળ સહિત પ્રવેશ કરે છે.

હુશિયારપુરના અહોભાગ્ય કે પ્રથમ પ્રવેશનું માન મળ્યું. શુરુવર્ષના સ્વાગત માટે શહેરેશહેર અને ગામેગામની સ્ત્રી-પુરુષો, યુવકો અને વિદ્યાર્થીઓ મોટી સંખ્યામાં આવી પહોંચ્યા છે. શહેર ધ્વજ-પતાકા અને દરવાજાના કુશોભનથી ચોક્કી રહ્યું છે. બજારોમાં સજવટ કરવામાં

શ્રીમદ્ વિજયનાંદસૂરિ-આત્મારામજી મહારાજના પ્રશિષ્ય-
રત્ન પ્રાદ-વિદ્વાન, જૈનમૂલ્ય, મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી
મહારાજ !

અમે સમસ્ત શ્રીસંઘ પંક્તિ, જેમાં દિલ્હી, મીરટ
અને બીકાનેર પણ સંમિલિત છે-અમારી અનન્યભક્તિ-
ભાવના અને ઉત્કૃષ્ટ શ્રદ્ધાથી, આ હોશિયારપુર નગરમાં
આપશ્રીનું સ્વાગત કરીએ છીએ. આ તુરંત સન્માનપત્ર
આપની સેવામાં અર્પણ કરીએ છીએ. આશા છે આપ
તેનો સ્વીકાર કરી અમ સેવકોને અનુગ્રહીત કરશે.

શુભરાજ ! આપશ્રીને માટે અમારા દિલોમાં જે શ્રદ્ધા
અને ભક્તિભાવ છે તેને શબ્દોદ્ધારા પ્રકટ કરવાને અમે
સર્વથા અસમર્થ છીએ.

આપનું જીવન જૈનધર્મનો ઉચ્ચ આદર્શ, સાદગી અને
પવિત્રતાનો એક ખાસ નમૂનો છે. આપનું નામ વલ્લભ
છે પણ ખરેખર આપ કાર્યોમાં પણ વલ્લભ જ છો. આપ
જેવા રત્નોથી જ જૈનસમાજ ગૌરવશાળી બની રહ્યો છે.
આપ સત્ય અને પ્રેમની જીવતી-બગતી મૂર્તિ છો. તેથી
આપને સાચા સત્યાગ્રહી કહેવા લેઈએ.

સંયમ-સંન્યાસવ્રત ગ્રહણ કરવાના સમયથી આપે
કેવળ પુરાઈઓનો સાચા દિલથી ત્યાગ કર્યો છે તેથી આપ
સાચા અસહયોગી છો.

શુભવત ! આપના ઉચ્ચ અને અનુકરણીય જીવનનો
વિચાર કરતાં કરતાં અમારાં મસ્તક શ્રદ્ધા અને ભક્તિભા-
વથી નમ્ર થઈને આપના પ્રશસ્ત ચરણોમાં ઝૂકી પડે છે

Q. Did you see any other people in the crowd?

પંચમ-મુમિ જેણે શ્રી વિન્યાનંદસૂરિ જેવા ધર્મોદ્ધારક
રત્ન પેદા કર્યા છે તે દેશમાં એક એવો છોડ લગાવો કે
જેનાં અમૃત રૂપોથી અમે અને અમારાં સન્તાનો અમરતા
મેળવીને સાચા મુખની પ્રાપ્તિ કરી શકીએ.

રાસ્ટુન મુદી ૫ શુક્રવાર
સં. ૧૬૭૮
તા. ૨-૩-૨૨

અમે છીએ
આપના નમ્ર સેવકો
સમસ્ત પંજાબના જૈનો

અભિનન્દન વંચાર્થ ગયું. સર્વત્ર શાંતિ પથરાયેલી
હતી. આપણા ચરિત્રનાયક પંજાબના સમસ્ત સંઘોનો મીઠો
મધુર પ્રેમસંબંધ જોઈ રહ્યા હતા. હજારો શ્રી-પુરુષો
પ્રાદીના પવિત્ર વેશમાં ગુરુમહારાજની અમૃતવાણી સાંભળવા
હાજર હતા. પંજાબની રક્ષા, ગુરુદેવનો સંદેશ, ગુરુદેવની
અતિમ ભાવના; સરસ્વતી મંદિરનો વિચાર, રાષ્ટ્રીય લહેર
અને પંજાબના ઉત્થાન માટેની તમન્ના એમ એક પછી
એક વિચારો સન્માનપત્ર સાંભળતાં સાંભળતાં થઈ આવ્યા.
ગુરુદેવની મનોહર મૂર્તિ જોતાં જ ગુરુદેવ યાદ આવી ગયા.
અશ્રુબિન્દુઓ ચશુઓના ખૂણામાં ભરાઈ આવ્યાં અને
ગુરુદેવને સ્મરીને અસીમ શાંતિના મધુર વાતાવરણમાં
ભળા થયા.

“મહાનુભાવો ! સમસ્ત શ્રીસંઘ પંજાબ ! આપ લોકો-
મારો એટલો ભાવપૂર્ણ સત્કાર કર્યો છે કે હું મારું
પણ પ્રાતઃસ્મરણીય ગુરુમહારાજનું માન સમજું છું
તે માટે તમારું સન્માન સહયોગ સ્વીકારું છું.
જે તમારામાં સાચી ગુરુભક્તિ છે, તે તમે તમારા

અંતઃકરુણી માતું નહિ પણ સુરમધરાણનું એક એક
રનારક ક્રોધનાથી સ્વર્ણીય સુરોચના આત્માને પશ્ચાત્તપ
પાપ, અને હું પણ આનંદનો ઉપભોગ કરી શકું

મે સ્વામીને ઉચિત આદરમાં બેસીને
સ્વામીના મુલમહારજ પાસેના રૂમમાં જઈને, સ્વામી
જન. સ્વામી દેવનાંદિયો બધાં મળી જઈને સ્વામી
મહારજો પાસે રહેવાનો.

1. 1945년 8월 15일 일본 제국 패망 후, 우리 민족은 해방을 맞이하게 되었다. 그러나 해방 후에도 우리 민족은 여전히 일본의 식민 지배를 받고 있었다.

[illegible]

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

● 1. 2014 年 12 月 31 日，甲公司“应付账款”科目贷方余额为 200 万元，其中 180 万元系欠乙公司的账款，20 万元系欠丙公司的账款。2015 年 1 月 1 日，甲公司开始与乙公司进行债务重组谈判。2015 年 2 月 1 日，甲公司与乙公司达成债务重组协议，约定甲公司以其持有的乙公司 10% 的股权抵偿所欠乙公司的 180 万元账款。2015 年 2 月 10 日，甲公司取得乙公司 10% 的股权，当日公允价值为 150 万元。2015 年 2 月 1 日，甲公司与丙公司达成债务重组协议，约定甲公司以其持有的丙公司 5% 的股权抵偿所欠丙公司的 20 万元账款。2015 年 2 月 10 日，甲公司取得丙公司 5% 的股权，当日公允价值为 15 万元。甲公司取得乙公司 10% 的股权和丙公司 5% 的股权后，均不具有重大影响。不考虑其他因素，甲公司 2015 年 2 月 10 日应确认的债务重组损益为（ ）万元。

[illegible]

જય,' 'વલ્લભવિજયજીની જય' જોલવી અને મારો
આમાનુષામ પંજાબમાં વિચરી ઉપદેશ દેવો બધું નિરધક છે.
શાસનદેવ તમને સદ્ગુણિ અને શક્તિ આપે છે તમે
આ મનોકામના પૂર્ણ કરી શકો. ”

પંજાબના શ્રીસંઘમાં આ મનોવેધક અને આકર્ષક
વાણીએ ધીજળીગ્રો ચમત્કાર કર્યો. હૃદયેહૃદય હાલી ઊઠ્યાં.
એક એક વ્યક્તિમાં ગુરુમહારાજના સાચા સ્મારક માટે
ભારના જાગી ઊઠી. એ વખતના શ્રીસંઘ પંજાબના હૃદયના
માવો અજળ હતા. હજારો ચક્રુઓ સ્વર્ગીય ગુરુદેવના
અમરબુદ્ધી ભીની થઈ ગઈ. જોજ દિવસે પંજાબ-શ્રીસંઘે
પંજાબ મહાવિદ્યાલય-કોલેજને માટે ફંડ રાફ કર્યું. લગભગ
બે લાખ રૂપીઆ જોતજોતામાં લખાઈ ગયા. પુરુષોજ નહિ
શ્રીઓમાં પણ ભારે ઉત્સાહ હતો. અનેક બહેનોએ પોતાનાં
ધરણાં ઉતારી ઉતારી આ મહાવિદ્યાલયને માટે દાન કર્યાં.
કેવો વાણીનો ચમત્કાર, કેવો ગુરુપ્રેમ, ગુરુદેવના
સ્મારકની કેવી તમન્ના, વિદ્યાપ્રચારની કેવી અમરભાવના,
જેન ધર્મના ઉદ્યોતની કેવી ઉત્સુકતા, શ્રીસંઘની કેવી શક્તિ
અને ગુરુ તથા સંઘનો કેવો અનુપમ પ્રેમસંબંધ ? આજનું
અજળ દૃશ્ય દેવોને પણ નિહાળવા જેવું ખરું.

ત્રણ દિવસ ઉત્સવ રહ્યો. સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન પણ
થયાં. ભારતભૂપણ મદનમોહન માલવીયાજી આ દિવસોમાં
અહીં આવેલા. તેમની સાથે આપણા ચરિત્રનાયકનું મિલન
થયું. લગભગ અઢી કલાક આપ અને માલવિયાજી વાત-
લાપ કરતા રહ્યા.

પંચાસજી શ્રી લલિતવિજયજી જઈ રહ્યા હતા. તે આ દસ્ય લેઈ ચક્રિત થઈ ગયા. આપની પાસેથી જાધી સામગ્રી પોતે લઈ લીધી.

ચાંદાથી વિહાર કરી તલવંડી થઈ આપ જીરા પધાર્યા. અહીં આપના જે સાર્વજનિક બ્યાખ્યાન થયાં. તેમાં અધિકારી વગેરે પણ આવતા હતા. અહીં જે ભાઈઓના મુકદ્દમા ચાલતા હતા. તેઓને સમજાવી આપે સમાધાન કરાવ્યું.

જીરાથી સુલતાનપુર, કપૂરથલા, કત્તરિપુર આદિ સ્થાનોમાં થઈને ખુર્દપુર પધાર્યા. ગુજરાંવાલાથી વિહાર કરી શ્રી મુમતિવિજયજી સ્વામી તેમજ પં. શ્રી સોહનવિજયજી પણ અહીં આવી મળ્યા. અહીંથી વિહાર કરી આપ નસરાલા ગામમાં પધાર્યા. જાધા સાધુઓ અહીં મળી ગયા. હુશિયારપુરથી શ્રી વિષ્ણુવિજયજી તથા શ્રી વિચક્ષણવિજયજી પણ અહીં આવી પહોંચ્યા.

કાગણ સુદી પંચમીના દિવસે આપે સર્વ સાધુઓ સહિત હોશિયારપુરમાં પ્રવેશ કર્યો અને ગુરુદેવના સ્મારકમાં શ્રી આત્માનંદ જૈન મહા વિદ્યાલયની સ્થાપના માટે આપની પ્રેરણાથી ફંડ થયું.

x

x

x

દેશમાં રાષ્ટ્રીય આંદોલન ચાલી રહ્યું હતું. સ્વદેશી વસ્તુઓને માટે દેશભરમાં મોટી હલચલ મચી હતી. મહાત્મા ગાંધીજી હિંદલરના પ્રવાસે નીકળ્યા હતા. ખાદીના પોષાક માટે જગ્યાએ જગ્યાએ પ્રચાર થઈ રહ્યો હતો. હજારો-લાખો લોકો મલમલ અને રેશમી વિલાયતી વસ્ત્રોનો ત્યાગ

પરી વાગી પડુ સારેથી ખાલી થાવતુ કરવા સમિતી કે
 રદવા દેવા. આપ પડુ જવારે બીઆરમાં નવા રવારે જ
 રિવાજી રવા દેવા કે મિત્રના કપડાં પહેરવાં પર્મિત મિત્ર
 દેવા કે કેમ કે પેરે આપે નિર્જન રહે કે નહીં
 કે માનુ મિત્રના કપડામાં બસી ગમે કે બને તરફ
 દિના રિવાજી નથી, તેથી બીઆરમાં આપે કુદ ગમે
 પહેરવો શકે પડે હશે.

પ્રજાવના કવેશ ગમરે તો આપણે જાણ કરી
 કે પ્રજાવ ગોશંક કુદ પાડીના પર્મિત મિત્રમાં જ માન
 પડે તો પ્રજાવ ગમરે ગમે ગમે બને બેમાર ગમે
 ગમે પ્રજાવ ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે
 ગમે ગમે ગમે

મ. ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે
 કે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે
 ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે
 ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે

ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે ગમે

હોશિયારપુરથી ફગવાડા થઈ ફિલોર પધાર્યાં. અહીંથી
આંહાર કરી બપોર પછી નીકળ્યા પણ ચાલતાં ચાલતાં
સાંજ પડી જવાથી માર્ગમાં જ એક આમૃતવૃક્ષની નીચે
રાત્રિવાસો રહ્યા.

અહીંથી હૃદયયાના પધાર્યાં. સમારોહપૂર્વક નગરપ્રવેશ
થયો. ઉપાશ્રયમાં એટલી તો ભીડ થઈ કે આગળની દી-
વાલો તોડી નાંખવી પડી. હિંદુમુસલમાન ભાઈઓ વ્યાખ્યા-
નમાં આવ્યા હતા. એક મુસલમાન કુટુંબે માંસાહારનો
ત્યાગ કર્યો.

એક પ્રાસંગિકનો છોકરો શરાબી હતો, તેને સમજાવી
શરાબનો ત્યાગ કરાવ્યો અને તેણે વ્યાખ્યાનમાં બેસા થઈને
પ્રતિજ્ઞા લીધી.

અહીં ચાતુર્માસ માટે શ્રીસંઘ તેમજ હિંદુ મુસલમાન-
ભાઈઓએ પણ પ્રાર્થના કરી, એટલું જ નહિ પણ “આપ
ચાતુર્માસ રહો તો ત્રીસ-ચાલીશ હજાર ફંડ થશે અને
પાકયાળા સ્થંપાશે” તેમ જણાવ્યું પણ પંતજના શ્રીસંઘે
મંજીને અંબાલાતું ચાતુર્માસ નક્કી કર્યું હોવાથી ત્યાં ન
રહી શક્યા.

અહીં શ્રી આત્મારામજી મહારાજની જયન્તી બહુ
આનંદપૂર્વક ઉજવવામાં આવી. જે હજાર ભાઈબહેનો હાજર
હતા. જયન્તીની યાદમાં ઘણા લોકોએ એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી
કે ચરબીવાળા અપવિત્ર વસ્ત્રો લગ્નાદિ પ્રસંગોમાં ઉપયોગમાં
ન લેવાં. આથી હજારોનો ખર્ચ પણ બચી ગયો.

હૃદયયાનાથી વિહાર કરી આપ ૧૯૭૮ ન એક વડ

સૂદ' ને હાઈસ્કૂલ બનાવવાની હતી. આપના ઉપદેશથી તે માટે રૂ. ૨૨૦૦૦) મળ્યા અને મકાનને માટે ઘણા વિદ્યાર્થી ગૃહસ્થોએ ઓરડાઓ આપવા વચન આપ્યાં.

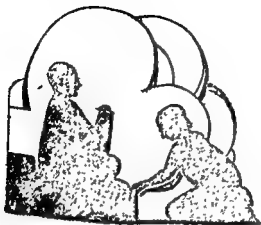
કાર્તિક સુદી પંચમી (૧૯૭૬) ના દિવસે શુજરાનવાલા નિવાસી લાલા જગન્નાથજીના શુભ હસ્તે એક પુસ્તકાલયની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા થઈ તેમાં આપે પોતાના ૩૦૦૦ લગભગ પુસ્તકો ભેટ આપ્યાં. આ ગ્રંથોમાં કેટલાંક તો બહુ જ પ્રાચીન હસ્તલિખિત હતાં. આ ઉપરાંત મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી ૧૧ શ્રાવિકાઓએ પુસ્તકોને માટે કળાટ જ્ઞાનભક્તિ નિમિત્ત બનાવરાવી આપ્યાં હતાં.

આ ચાતુર્માસમાં તપશ્ચર્યા પણ ખૂબ થઈ. મુનિમહારાજશ્રી શુષ્કવિજયજી મહારાજની તપશ્ચર્યા તો અદ્ભૂત રહ્યાં. તેમણે ૭૬ દિવસમાં માત્ર ૭ દિવસ અન્નગૃહણ કર્યું હતું.

આ રીતે સં. ૧૯૭૮ નું છત્રીસમું ચાતુર્માસ અંબાલામાં ખૂબ આનંદપૂર્વક સંપૂર્ણ થયું.

સમાનાના મંદિરની પ્રતિષ્ઠા માટે વિનંતિ આવેલી હતી તેથી ગ્રામાનુયાય વિહાર કરતાં અને ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવતાં મહારાજશ્રી પતિયાલા થઈ સમાના પધાર્યાં. અહીં આપનું અપૂર્વ સ્વાગત થયું. અહીં જેન જેનેતર માર્ગોમાં કલેશ હોવાથી મુકદ્દમે ચાલી રહ્યા હતાં. મહારાજશ્રીએ બન્ને પક્ષોને ખૂબ સમજાવ્યા અને સમાધાન કરાવ્યું. સં. ૧૯૭૬ ના મહા સુદી ૧૧ ના શ્રી શાંતિનાથ મુનિની પ્રતિષ્ઠા આનંદોત્સવની સાથે કરાવી.

[૪૭]

તપસ્વી જીવન

“ ગુરુદેવ ! આ તપસ્વીયા હવે ક્યાં સુધી ચા-
રશે ? ” પં. લલિતવિજયજીએ એક દિવસ દૃશ થઈ ગયેલા
ગુરુદેવના શરીરને નિહાળીને પૂછ્યું.

“ એ તપસ્વીયા સહેતુક થાય છે. એક મહાન કાર્યના
અભિગૃહ સ્વરૂપ એ તપસ્વીયાની સ્ફુરણા થઈ છે. ” ગુરુદેવે
સંક્ષેપ સમજાવ્યું.

“ દયાનિધિ ? તપોમર્તિ ! અમે જાત્રીએ છીએ કે
શ્રીકાનેરમાં જ આપે નિષ્ક્રિય કરેલો કે પંજાબમાં ન પહોં-
ચાય ત્યાંસુધી હંમેશાં એકાસણું કરવું. વળી દમ દ્રવ્યથી
અધિક દ્રવ્ય ન લેવાનો પણ આપનો અભિપ્રાય હતો, પણ
પંજાબ તો પહોંચી ગયા. હવે આ કાચ થી રહ્યું. ત્યાં

અમારું જ્ઞાન અને સામનસીવાના કામ કરવાનાં છે. ૧૧
 ૧૨. અમારી પ્રાર્થના સુદેશી તપસવી લેખી ૧૩.
 ૧૪. અતિશયિતવશ્ચને પ્રાર્થના કરી.

“ નહીં! નારા હૃદયમાં મું મું છે તે તું નહિ સમજે,
 ૧૫. પશ્ચાત્તમા ના જેને જોવાનું જાણ કરાવી તેનું કામ
 ૧૬. વિગત મળતું નથી. જો જ રૂચી લેવાનું સાધ્યું છે.”

૧૭. ૧૮. જાણી નહીં. જાણના જામને—જોઈ તે માં
 ૧૯. જાણે. જો કોઈને કોઈની જામને જુદા કરી જાણે. જાણે
 ૨૦. જાણના જામને જોઈ કરવાના જામને. જાણના જામને
 ૨૧. જાણે.”

“ જો જો, જાણના જામને જાણે. જાણે જાણના જામને
 ૨૨. જાણના જામને જાણે જાણે જાણના જામને જાણે.”

“ જાણના જામને જાણે જાણે જાણના જામને જાણે.”

ચાલુ છે અને હવે તો તેની તૈયારી છે. ફંડ પણ થયું છે. ”

“ ત્યાંસુધી પંબળના કોઈ શહેરમાં તેની શરૂઆત ન થાય ત્યાંસુધી મારા આત્માને એન કેમ પડે ? ”

“ ગુરુદેવ ! એકાસણા ફરી શરૂ કર્યા, હસ દ્રવ્યોથી વિશેષ ન લેવાનો નિયમ છે. વળી મીઠાઈ પણ છોડી. આ-ટલું જોઈએ છે કે ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમા તેમજ ચતુર્દશી અને અમાવાસ્યાના છઠ્ઠ કરવાનું શરૂ કર્યું છે. ”

“ ભાઈ તપશ્ચર્યામાં મને આનંદ છે. તપશ્ચર્યાથી કમ પાતળાં પડે છે. આત્માને ખૂબ શાન્તિ રહે છે. મનન—ચિંતન નિઃસ્વાસન થાય છે. પવિત્ર ભાવો આવે છે અને અમૃતરસના ધુંટડા પીતા હોઈએ તેવો આત્માનંદ થાય છે. ” આપણા ચરિત્રનાયકે તપશ્ચર્યાનો આનંદ વ્યક્ત કર્યો.

“ તરણતારણ ! પણ આ શરીરની પણ હયા ચિંત-વધી કે નહિ ! આ શરીરથી હજી ઘણું કામ લેવાનું છે. આપનો ફેફ આમ તપશ્ચર્યાથી જીલ્લું બનાવી દેવાનો નથી. તે ઉપર અમારો શિષ્યોનો, ભક્તોનો, સમાજનો અને શાસનનો હક છે. વળી જોછામાં પૂરું આપે બાર તિથિ મોનવૃત્ત સ્વીકાર્યું છે. અમે તો પામર રહ્યા. આથી અક-બાઈ જઈએ. આપનો સંયમ—આપની હૃદયતા—આપની સહનશક્તિ અને આપની તપશ્ચર્યા જરૂર જરૂર ફળશે. ” પંચાસજીએ પોતાની ભાવના દર્શાવી.

“ તું હઃખી ન થા. ધર્મપસાએ ગદાં રૂડાં વાના થઈ રહેશે. તપશ્ચર્યા વિના સિદ્ધિ નથી. તું તો મને ખૂબ સદાયક થઈ પડ્યો છે. વ્યાખ્યાન આદિનું કામ તેં ઉપાડી લીધું છે નેમી

લોધો અને ત્રણ ઉપવાસ હોવા છતાં ખૂબ શાંતિ અને આનંદથી સંવત્સરીના દિવસે કલ્પસૂત્ર—ખારસાનું વ્યાખ્યાન વાંચી સંભળાવ્યું.

આ અઠમ તપના પારણાના દિવસે લાલા શુભજી-મલ્લના પૌત્ર લાલા દૌલતરામજીએ રૂ. ૧૦૧) જીવદયામાં ખાખ્યા, બીજી રકમ પણ જીવદયામાં થઈ હતી. તે મુળદં મોકલવામાં આવી.

આ તપસ્વી જીવનનો આપણા ચરિત્રનાયકનો આનંદ મુપમ હતો. હવે તો ચાર ચાર ઉપવાસ કરવાની લાવના વિ છે. ધન્ય એ તપસ્વી, ધન્ય એ તપસ્વીયો, ધન્ય એ ભિક્ષુક, ધન્ય એ પ્રતિજ્ઞા.

ધર્મ—સમાજ—પંબળ—સંઘ અને શિક્ષણના ઉત્થાન નાટેની ટેવી તમન્ના !

*

તપસ્વીયોથી શરીર કૃશ થઈ રહ્યું હતું. શક્તિ પણ ઘટી ગયેલી હતી. ધ્યાન અને મૌન, અભ્યાસ અને અવ-ગ્રહન, ચિંતન અને મનન સિવાય બીજો વિચાર નહોતો. શિષ્યો આ કૃશતા જોઈ દુઃખી રહેતા. પં. લલિતવિજયજી તે બહુજ ખિન્ન રહેતા પણ પ્રતિજ્ઞાના નામથી ચૂપ રહેતા. આજે ટપાલ આવી. ગુરુદેવ પત્રો વાંચી રહ્યા હતા. એક પત્ર વાંચીને ચિંતામાં પડી ગયા આપ્તજન જેવા પં. લલિતવિજયજી ગુરુદેવના હૃદયની વ્યથા સમજી ગયા. શાંતિથી પાસે ગયા. તપસ્વીયોથી પાંસળાં ઢેખાતાં હતાં. પંચાસજીની આંખો આ જોઈ સજ્જ થઈ ગઈ. હિંમત

કરી અને ચિંતાનું કારણ આપણી ડેચ પ્રથમ કયો.

" સદ્ગુરો ! આજ આપ બહુ ચિંતાગુરુદેવાઓ છે.
એનું મું કારણ છે ? કૃપા કરી સેવકને જણાવો."

" કેવું ! કવિત્વ ! " ચિંતારમતમાનો મન કો
દેવ તેમ જાને એવું

" છ ! ગુરુદેવ ! આ તો નાથી જોવાનું ! નાથી સદાકાં
આપ મનદુઃખ જણાવો. " પંચાંગશ્રુતિ આપેલ કરો.

" મુમુર્ષુનો જન્મ આપણે છે. જન્મ જન્મી મુમુક્ષુ અને
દિગ્મજ દોષ તો સમાપ્તજિ પ્રપાત્ત કરે. " અર્જુન
અભિપ્રાયકે જન્મ આપણો.

" કુરુદેવ ! જન્મ જન્મી શીયો. શ્રી મહા દેવ ભગવાન
કેવળ કમ જઈએ સ્વર્ગે પુણ્ય થયાં છે. અને કોઈ માત્ર
અમર પદ્મને જિહ્વા કમળે થઈ છે "

" હા ! એક દેવ આપણે જુદા જુદા "

“મારી એજ ઇચ્છા છે કે તમે હિમ્મત કરીને ઉપડો. ગુરુદેવ તમારું કાર્ય સફળ કરશે. હું અહીંનું સંભાળીશ. ત્યાંનું કામ પણ થશે અને અહીંનું કામ પણ થશે.”

“જેવી ગુરુદેવની આજ્ઞા. આપનું કલ્યાણકારી નામ અને યશોક્રીતિ સર્વત્ર સહાયક થશે તેમાં જરાપણ સંદેહ નથી. પરંતુ મારી પણ એક પ્રાર્થના આપે સ્વીકારવી પડશે.” પં. લલિતવિજયજીએ ગુરુદેવની આજ્ઞા શિરો-ધાર્ય કરી.

“એવું શું છે ? નિઃસંકેત કહો.”

“કૃપાનાથ ! આપનું શરીર તપસ્યાને યોગ્ય નથી. જુઓને કેવું કૃશ થઈ ગયું છે ? તપશ્ચર્યા કરવાનું તો આપ તપસ્વી શુભવિજયજીને સોંપી દેવો. આપ શરીરની જતના કરો. આ શરીરથી ઘણાં ઘણાં કાર્યો સાધવાનાં છે.”

“ભોળા રે ભોળા ! મારાથી તપશ્ચર્યા થાય છે જ ક્યાં ? અને તારું મન દુઃખાતું હોય તો હવે સંભાળીશ.”

“એમ નહિ, એકાસણાં તો બંધ જ કરો. મીઠાઈની પ્રતિજ્ઞા માટે હું પણ પ્રયત્ન કરીશ અને આપની ભાવના સફળ થશે.”

“એકાસણાથી તું નારાજ છે તો ચોમાસા પછી તો વર્ષ કરીશ પણ અદ્દમી—ચતુર્દશીના ઉપવાસ અને તિથિના એકાસણા તો ચાલુ રહેશે. જાકીના દિવસોમાં બેસવું કરીશ. મન, યેા સંતોષ ? હવે કાંઈ કહેવું છે ?” ગુરુવર્યે ખુ-લાસે કયો.

આવી પડે છે કે પવનના ઝપાટા ચાલે છે. કથાની પરવા એ શુરભકતને નથી. એક જ ધ્યેયને દૃષ્ટિ સમીપ રાખીને ચાલ્યા જાય છે. એ વિહારના કપ્પોના જે ત્રણ પ્રસંગો તો અજબ છે પણ તે અહીં મૂકવા જતાં આપણા અરિત્રનાયકના જીવન પ્રસંગો દ્વંકાય તે દૃષ્ટિએ એટલો જ ઉદ્દેશ્ય આપી સંતોષ ધારણ કરવો પડે છે કે પં. લલિતવિજયજી શુરદેવની આજ્ઞા પ્રમાણે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયને માટે ભારે પરિશ્રમ વેઠીને ઘોડા જ સમયમાં મુંઝઈ પહોંચી ગયા અને ત્યારે આપણા અરિત્રનાયકે તે વિહારના પ્રસંગો સાંભળ્યા ત્યારે ખુદ શુરદેવથી ધન્ય, ધન્ય, બોલાઈ ગયું. પં. લલિતવિજયજીની શુરભકિત માટે ભારે સન્માન ઉત્પન્ન થયું.

હોશિયારપુરથી વિહાર કરી આપ કાંગડાની યાત્રા માટે પધાર્યા. કાંગડાનું નામ પહેલાં નગરકોટ હતું. પ્રાચીન કાળમાં તે 'ત્રિગત' ના નામથી વિખ્યાત હતું. અહીં તે સમયે ભગ્ય જીનમંદિર હતું અને જૈનોની બહુ સારી વસ્તી હતી. અહીં સરકારી કિલ્લામાં ભગવાન શ્રી આદિનાથની ભવ્ય મૂર્તિ છે. તેને જૈનોના કબજામાં લેવા માટે આપણા અરિત્રનાયકે ઘણીવાર પ્રયત્ન કર્યા. ઘણા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા છતાં કાંગડાની પ્રતિમા જૈનોને મળી નથી.

કાંગડાની યાત્રા કરી આપ યાછા હોશિયારપુર પધાર્યા. અહીંથી વિહાર કરી મિયાની, ઉરમડ આદિ સ્થાનોમાં જીવોને ઉપદેશામૃત પીવરાવતા આપ જંડિયાલાશુર પધાર્યા.

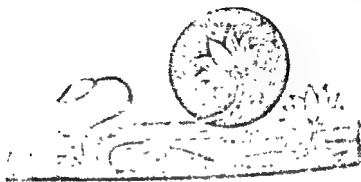

આત્માનંદ જૈન મહાસભાનો વાર્ષિક ઉત્સવ લાહોરમાં થયો.

બ્યારે આપ બીકાનેરમાં ચાતુર્માસ હતા ત્યારે છરા-વાસી શ્રીચુત લાલા બાબુરામ જૈન એમ. એ. મારફત આપે શ્રીસંઘ—પંન્નળના સંગઠન માટે સંદેશ મોકલ્યો હતો. તે ઉપરથી ગુજરાનવાલામાં શ્રીસંઘ પંન્નળની એક ખાસ બેઠક ધર્મ હતી. અહીં પં. શ્રી સોહનવિજયજી તથા વૃદ્ધ મહાત્મા શ્રી સ્વામીજી મહારાજ શ્રી સુમતિવિજયજીનું ચાતુર્માસ હતું.

પં. શ્રી સોહનવિજયજી મહારાજને પંન્નળ સંગઠન માટે તથા ગુરુદેવના જ્ઞાનપ્રચારના કાર્ય માટે ભારે તમન્ના હતી, તેમણે શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભાની સ્થાપના માટે ભારે કેશીશ કરી અને તેની સ્થાપના ગુજરાનવાલામાં ધર્મ હતી.

લાહોરમાં તેનો ચોથો વાર્ષિક ઉત્સવ આપણા ચરિત્રનાયકની સમક્ષ થયો હતો. સં ૧૯૮૦નું ચાતુર્માસ લાહોરમાં પૂર્ણ થયું.

[૧૯]

પ્રકાર : ૧૯ - અન્નપ્રસ્થાનના મંત્રાલય

સુંદર યર્ધ છે. આપ પણ દિવસરાત ક્યાં જુઓ છો ! પ્રત્યેક જીવામાં જીણી વાત પણ આપના માર્ગદર્શન પ્રમાણે વ્યવસ્થિત થાય છે. ” લાલા માણેકચંદ્રજીએ ગુરુવર્યાના પરિશ્રમની પ્રશંસા કરી.

“ અમારા સૌભાગ્ય કે આપ ગુજરાનવાલા જતાં જતાં અહીં રોકાઈ ગયા અને આ અપૂર્વ અવસર મળ્યો. પણ ગુરુદેવ અમે આપને એક પ્રાર્થના કરવા આવ્યા છીએ. ” બાબુ મોતીલાલજીએ સૂચન કર્યું.

“ બાબુજી ! હવે શું બાકી રહ્યું છે. તમે જાણો છો મારે મીઠાઈનો ત્યાગ છે. મારી પ્રતિજ્ઞા માટે તમે કશું ન કહેશો. હા, બીજી કોઈ શક્ય વાત હશે તો હું આગ્રહી નથી. ” આપણા ચરિત્રનાયકે સ્પષ્ટતા કરી.

“ ગુરુદેવ ! આપની પ્રતિજ્ઞા માટે અમે કશું નથી કહેતા પણ આ પ્રતિષ્ઠાના મંગળ પ્રસંગે અમે પંજળ શ્રીસંઘે અને ગૂજરાત—મારવાડના જૈન સંઘોએ આપને આચાર્યપદવી આપવા નિર્ણય કર્યો છે. આપ અમારી આ પ્રાર્થના સ્વીકારો અને અમારા આનંદમાં વૃદ્ધિ કરો. ” લાલા મંગતરામે નિર્ણય જણાવ્યો. ”

“ ભાગ્યવાનો ! આચાર્ય બનવાવાળાને પૂછ્યા વિના જ નિર્ણય કરી શકાય કે ? તમે બધા શું વિચારીને આવ્યા છો ? તમે જાણો છો હું તો ગુરુદેવનો એકનિષ્ઠ સેવક છું. તેમનો સંદેશ—ગામેગામ, શહેરેશહેર, ઘેરેઘેર, ઉપાશ્રયે ઉપાશ્રયે અને પ્યારા પંજળને આપવાનો મારો ધર્મ છે. હું આખરી દમ સુધી પાળીશ અને મારા જીવનને એ

બનથી આત્માનો વિકાસ થઈ શકે તે તીર્થ. શત્રુજય, દેવતાચલ આદિ સ્થાવર તીર્થ છે. સાધુમુનિરાજ જન્મ તીર્થ છે. તે જ્યાં જ્યાં વિચરે છે ત્યાંના જીવોનો ઉપદેશદ્વારા ઉદ્ધાર કરે છે. કેટલાક જીવો આ મહાત્માઓના ઉપદેશથી પ્રભાવિત થઈને પોતાના જીવનને ઉત્કલ્પણ બનાવે છે, કેટલાક જીવો તન, મન અને ધનથી ધર્મનો ઉદ્યોત કરવા પ્રેરાય છે. અને કેટલાક બધી જીવો તો સંસારનો ત્યાગ કરી મહાત્મા બને છે.

આજથી લગભગ સાઠ વર્ષ પહેલાં પંબળના જૈન-સમાજની એવી સુદૃઢ નહોતી જે સૌભાગ્યવશ આજે દેખાય છે. એક વખત હતો જ્યારે પંબળમાં દેવ-ગુરુ અને ધર્મનું સરૂપ બહુ થોડા સમજતા હતા. એટલું જ નહિ પણ જૈન-ધર્મનાં સિદ્ધાંતો અને આચારોથી લોકો વંચિત હતા. પરંતુ પ્રાતઃસ્મરણીય સ્વ. જીનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજી મહારાજે સ્વયં પ્રયુક્ત થઈને જૈનસમાજને પ્રભો-વિત કર્યો અને પંબળમાં ભગૃતિ આવી. એ ગુરુદેવના ઉપદેશથી આજે પંબળના શહેરોમાં દેવવિમાનો જેવાં દેવ-મંદિરો વિદ્યમાન છે, સાધુમુનિરાજોના વિહારો ઘાય છે અને મહાગુ શ્રાવક વર્ગ પણ છે.

ગુરુદેવના સ્વર્ગવાસ પછી પંબળના એ બગીચાની સંભાળ એ ગુરુદેવના પ્યારા પ્રશિષ્ય મુનિમહારાજ ધ્રી રત્નલવિજયજીએ લીધી તેર વર્ષ પછી આજે પંબળમાં પાછાં તેમનાં પવિત્ર પગલાં ધયાં છે, તેમને પગલે પગલે સમસ્ત સંઘમાં ભગૃતિની લહેર આવી છે, નામાજીક મુખ ર

પ્રતિષ્ઠા યાવ. પણ ગુજરાંવાલા જવાનું નિશ્ચિત હતું એટલે થું યાવ? પણ લાહોરના સદ્ગુણીયે દ્વેષસ્પર્શના બળવાન હોવાના કારણે લાહોરમાં જ મહારાજશ્રી રહ્યા અને સંઘની ભાવના મુક્તિ ધર્મ

મહારાજશ્રીનું આતુર્ભાસ લાહોરમાં નિશ્ચિત થયું 'સંભળી શ્રીસંઘના' હર્ષ અને ઉત્સાહનો પાર નહોતો. પ્રતિષ્ઠાના મુહૂર્તનો પણ નિશ્ચય થયો અને આમંત્રણ પત્રિકાઓ બોઝલવામાં આવી. પ્રતિષ્ઠાની તૈયારી માટે વિવિધ સમિતિઓ નિર્ણીત થઈ અને કાર્ય ધમધાકાર ચાલવા લાગ્યું.

આસપસના ગામોના બહેનભાઈઓ આવવા લાગ્યા. વિદ્વાનો પણ આવ્યા. ગામેગામની લજ્જતમંડળીઓ આવી પહોંચી. લાહોર જેન સંઘનું કેન્દ્રસ્થાન બની ગયું. પંજાબ તો ઠીક પણ કાઠીઆવાડ, ગુજરાત, મારવાડ, અને મેવાડથી પણ ઘણા ઘણા સંભાવિત ગૃહસ્થો આવવા લાગ્યા.

ગામેગામના સઘે સોનાચાંદીના રથ, ચાલખી, ચામર, ચંદની, વગેરે વિધવિધ સામગ્રીઓ આનંદપૂર્વક મોકલી અને લાહોર થોડા દિવસ તો ઉત્સાહના વિજયનાદોથી ગાંધ રહ્યું.

નિશાનડંકો ફરફરથી દેખાયો અને માનવમેદની તે મેથાને અધીરો થઈ ગઈ હતો. લોકો બન્ને બાજુએ કલાક કલાકથી આજની સવારી જોવા તલપાપડ થઈ રહ્યાં હતાં. લાહોરની ચોખા અનેરી હતી. નિશાનડંકો આવી પહોંચ્યો ને પાછળ મહેન્દ્રધ્વજની સેકડો ધબક્યો. ફરફરતી

ક્રાંતિવિજયજી તથા શાંતમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજની અનુમતિથી સંમતિ આપી હતી.

આપણા ચરિત્રનાયકની આચાર્ય પદવીનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ અસ્થાને નહિ ગણાય.

તપોગણુ ગગનદિનમણિ શાસનશિરોમણિ શ્રીમદ્ વિશ્વનાથંદસૂરિ મહારાજના સ્વર્ગવાસ પછી પંજાબ શ્રીસંઘની ઇચ્છા, પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજીને સ્વર્ગવાસી શુરેમહારાજની ઇચ્છાનુસાર તેમના પદ પર વિભૂષિત કરવાની હતી; પરંતુ મહારાજશ્રીએ તેનો ઇન્કાર કર્યો અને જણાવ્યું કે મારાથી વડીલ ઘણા છે. તેઓને આ પદવી પ્રદાન કરવી ઘટે. હું તો સ્વર્ગીય શુરેદેવનો સંદેશ-વાહક છું. શ્રીસંઘે તે વયોવૃદ્ધ મહાત્માઓમાંથી કોઈ મુયોગ્ય મુનિમહારાજને એ પદ આપવું જોઈએ. આ ઉપરથી મુનિમહારાજ શ્રી કમલવિજયજી મહારાજને આચાર્ય પદવી આપવામાં આવી.

વર્ષોના અનુભવ પછી પંજાબ શ્રીસંઘે જોયું કે પંજાબની રક્ષા, પંજાબની ઉન્નતિ, પંજાબની વ્યવસ્થા, પંજાબમાં ધર્મપ્રચાર, પંજાબમાં જ્ઞાનપ્રચાર, પંજાબમાં સામાજિક સુધાર અને પંજાબના ગામેગામના શ્રીસંઘનું સંગઠન અતિ આવશ્યક છે. અને તે કાર્ય મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી સિવાય બીજા કોઈ કરી શકે તેવી સંભાવના નથી. પંજાબનો હામગતી નેયાના કર્ણધાર તો મુનિમહારાજ શ્રી વલ્લભવિજયજી જ ચર્ચ શકશે. વર્ષો જાદ પંજાબ શ્રીસંઘ એક શક્યો કે જે મહાત્માપુરુષે પંજાબની આ વીરમૂર્તિમાં

વાસક્ષેપમિચિત આવલોની ખૂબખૂબ વૃદ્ધિ થઈ. જય-
રાજ રહ્યા અને જેડવાબાએ આ શુભ ક્રિયાને અભિ-
આયુ.

આ આચાર્યપદવીદાન પ્રસંગે પંચોતેર થહેરોના લોકો
વત હતા તેમજ પંબળ ઉપરાંત અન્ય પ્રાંતોના
આગેવાનો હાજર હતા. તેમાં દાનવીર શેઠ મોતીલાલ
જે. પી. (મુંબઈ-રાધનપુર), શેઠ ગોવિન્દજી ખુશાલ
(વજ-કાઠીયાવાડ) શેઠ નવીનચંદ હેમચંદ (માંગરોળ)
મૂર્તિ શેઠ સુમેરમલ સુરાણા, શેઠ ઉદયચંદજી રામ-
યા (બીકાનેર), શેઠ પુંજભાઈ છગનલાલ કાળીદાસ
(મહાવાડ) શ્રીયુત્ મગનલાલ હરજીવનદાસ (ભાવનગર)
પૂ. ટીકમચંદ જોહરી, (દિલ્હી) બાબુ ચંદ્રસેન (બિનોલી)
ને લાલા ઉમરાવસિંહ ખિવાઈ (મેરઠ) આદિ સદ્ગૃહ-
નાનાં નામ વિશેષ ઉલ્લેખનીય છે.

આચાર્યપદવીદાન સમારંભની ખુશીમાં આજે શેઠ
મોતીલાલ મુળજીની તરફથી એક સાધર્મિ વાત્સલ્ય થયું.

આચાર્યપદવી સમાપ્ત થતાં જ પ્રતિષ્ઠાની યોજી થઈ
ને જૈનધર્મભૂષણ આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજી મહા-
જીશ્રી મંદિરમાં પધાર્યા. જરાબર ૬-૪૫ વાગે ભગવાનશ્રી
પ્રાંતિનાથ પ્રભુને ગાદી પર બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા.
હજારો હાથનાં અને જયનાદ થઈ રહ્યા. આનંદમંગળ
રતોઈ રહ્યો. પ્રભુના દર્શન માટે માનવમેદનીનો ઉત્સાહ
માતો નહોતો. લાહોરના ઇતિહાસમાં આવેલો દિવસ
સુરણીસરે અંકિત થયો.

તરફથી વાસદેવમિશ્રિત ચાવલોની ખૂબખૂબ વૃદ્ધિ થઈ. જ્ય-
નાદ ગાળુ રહ્યા અને બેંડવાળાએ આ શુભ ક્રિયાને અભિ-
વાદન આપ્યું.

આ આચાર્યપદવીદાન પ્રસંગે પંચોતેર સહેરોના લોકો
ઉપસ્થિત હતા તેમજ પંબળ ઉપરાંત અન્ય પ્રાંતોના
પણ આગેવાનો હાજર હતા. તેમાં દાનવીર ચેઠ મોતીલાલ
મુળજી જે. પી. (મુંબઈ-રાધનપુર), ચેઠ ગોવિન્દજી ખુશાલ
(વેરાવળ-કાઠીયાવાડ) ચેઠ નવીનચંદ હેમચંદ (માંગરોળ)
ધર્મભૂતિ ચેઠ સુમેરમલ સુરાણા, ચેઠ ઉદયચંદજી રામ-
પુરિયા (બીકાનેર), ચેઠ પુંબભાઈ છગનલાલ કાળીદાસ
(અમદાવાદ) શ્રીયુત્ મગનલાલ હરજીવનદાસ (ભાવનગર)
બાબુ ટીકમચંદ બૈહરી, (દિલ્હી) બાબુ ચંદ્રસેન (બિનોલી)
અને લાલા ઉમરાવસિંહ ખિવાઈ (મેરઠ) આદિ સદ્ગૃહ-
સ્થોનાં નામ વિશેષ ઉલ્લેખનીય છે.

આચાર્યપદવીદાન સમારંભની ખુશીમાં આજે ચેઠ
મોતીલાલ મુળજીની તરફથી એક સાધર્મિ વાત્સલ્ય થયું.

આચાર્યપદવી સમાપ્ત થતાં જ પ્રતિષ્ઠાની બોલી થઈ
અને જૈનધર્મભૂષણ આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજી મહા-
જીશ્રી મંદિરમાં પધાર્યા. જરાજર ૯-૪૫ વાગે ભગવાનશ્રી
પ્રતિનાથ પ્રભુને ગાદી પર બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા.
જરો હપનાદ અને જ્યનાદ થઈ રહ્યા. આનંદમંગળ
ગીતો રહ્યો. પ્રભુના દર્શન માટે માનવમેદનીનો ઉત્સાહ
પ્રતો નહોતો. લાહોરના ઇતિહાસમાં આવેલો દિવસ
રણોદ્ધરે અંકિત થયો.

[૪૬]

આચાર્યની જવાબદારી

પં. જાળ શ્રીસંઘ સમસ્ત તરફથી આચાર્યશ્રીને એક અભિનંદન પત્ર આપવામાં આવ્યું તે પં. હંસરાજજી આશીર્વાદો વાંચી સંબળાવ્યું હતું. તેનું ભાર્પાતર નીચે આપવામાં આવે છે:—

પૂજ્યપાદ શ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજની પવિત્ર સેવામાં શ્રીમન્તા:!

અમે સમગ્ર પંજાબના જુદા જુદા શહેરો અને કસબા તથા માળોના નિવાસી જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક બાઈઓ આજ આ પંજાબી રાજધાની લાહોર શહેરમાં એકત્ર થઈને સમગ્ર પંજાબના જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘની હેસિયતથી આપશ્રીને, સ્વર્ગવાના જૈનાચાર્ય ન્યાયાભોનિધિ શ્રીમદ્ વિજયનાનન્દસચ્ચિ મહારાજ પદપદ આચાર્યપદે વિજયવલ્લભસૂરિ નામ આયે પ્રતિષ્ઠિત કરીએ છીએ.

આપના મુખ હસ્તે દેશકલોચિત પ્રભાવનાબ્જનક અનેક કાર્ય
કાય અને શાસનની વિજયપતાકા ઉત્તરોત્તર અધિક ફરકાવો એ જ
અમારી શાસનદેવને વારંવાર પ્રાર્થના છે.

શ્રી સં. ૨૪૫૧
આત્મ સં. ૨૯
વિક્રમ સં. ૧૯૮૧
માગશર શુક્ર ૫
ચંદ્રવાર
સ્થાન : લાહોર

વિનીત

પંચનદીય, જૈનસ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક
સમસ્ત સંઘ

આ સન્માનપત્ર વાંચી રહ્યા પછી ઉપસ્થિત ચતુર્વિધ
સંઘને સંબોધીને પંડિતશ્રી હંસરાજજીએ દૂંક વિવેચન
કરતાં કહ્યું કે:—

આ મંગળમય પ્રસંગે મારે જે વાતો સંક્ષેપમાં
નિવેદન કરવી આવશ્યક છે.

૧ જે ગ્રાહર આ વખતે શ્રીસંઘ તરફથી મહારાજશ્રી
પર ઓઢાડવાની ૮ તે કપડું તો અત્યંત વિશુદ્ધ અને
પવિત્ર છે જ; પરંતુ આ ગ્રાહરમાં એક વિશેષતા છે કે
તેનું મુતર મારા પૂજ્ય પિતૃકંઠ પંડિત હીરાલાલજી શ-
ર્માએ પોતાના હાથે કાંત્યું છે અને તેના પર સેંકડો નહિ
પણ હજારો “ ઉવસગગહર ” તથા ‘ નવ સ્મરણ ’ના પાઠ
થયા છે. (હૃદયધ્વનિ)

૨ જે સમયે મહારાજશ્રીની દીક્ષા રાધનપુરમાં થઈ
તી, તે સમયે અમારા જૈન સમાજના નેતા દાનવીર શેઠ
મીલાલ મુળજી ત્યાં હાજર હતા. તે વખતે દીક્ષાનો બધો
અન્ધ તેઓશ્રીના હાથે થયો હતો; અને આજે જ્યારે

જરૂરી છે. કોઈપણ પુરુષ સેવક યયા વિના સેવ્ય નથી બની શકતો.

અન્તમાં શાસનદેવ પ્રત્યે મારી પ્રાર્થના ॥ કે હું આ જવાબદારીભર્યા પદને યોગ્ય બનું. જૈનસમાજનું કંથ્યાણુ સાધું, પંજાબની સમુત્પત્તિ અને ભગૃતિ માટે મારો પ્રાણ આપુ અને જ્ઞાનપ્રચાર માટે જીવનભર સાધના કરું, એટલુંજ નહિ પણ જે શુરોદેવે મને પોતાનો સંદેશવાહક બનાવ્યો છે તે શુરોદેવના નામનેરોશન કરું. જૈન જગતના એક અદના સેવક તરીકે મારી શક્તિ-મારી ભક્તિ-મારી શુદ્ધિ-મારી સન્મતિ અને માર કાયા શાસનના ઉદ્યોત માટે તૈયારી હું સમર્પણ કરું તેવી મારા હૃદયની ભાવનાઓ પરિપૂર્ણ થાઓ. ॐ શાંતિ : શાંતિ : શાંતિ :

શુરોદેવના અંતિમ વાક્યોએ અમત્કાર કર્યો. હજારો શ્રેતાજનો મંત્રમુગ્ધ થઈ ગયા હતા. શબ્દે શબ્દ, વાક્યે વાક્ય, વચને વચન, બોલે બોલ શાંતિથી સાંભળી રહ્યા હતા. મહારાજશ્રીના અંતરમાંથી આવતા એ ઉદ્ઘારો દર્શાવેને અમૃતપાન કરાવી રહ્યા હતા. બધાનાં મનરંજન થઈ ગયાં. હૃયં ફેલાયો. જયનાદો શુંજ રહ્યા-દેવોને દુર્લભ પવિત્ર વાતાવરણ સભાઈ ગયું. એ મંગળદશને દેવોને આકૃષ્ટા.

ધન્ય વાણી, ધન્ય જીવન, ધન્ય આત્મા ધન્ય ધન્ય.

“ ગુરુવયં ! જામનગરથી તાર આવ્યો છે આપને મંગળ આશીર્વાદ પાઠવ્યા છે અને આ પોસ્ટમાં પણ શ્રદ્ધેય પ્રવતંકજીનો જ પત્ર છે. ” લાલા જનારસીદાસે તારો અને પ્રોનો એક મોટો થોકડો આપતાં જણાવ્યું.

“ પ્રવતંકજી મહારાજ તો મારા પરમ પૂજ્ય છે. અમે તો એક જ વીરક્ષેત્ર વટોદરાના સુપુત્રો છીએ. તે મહાન કૃપાળુ અને વિદ્વાન છે. તેમની કૃપા તો મારા હૃદયમાં કોતરાયેલી છે. તેમની આજ્ઞા મારે હંમેશને માટે શિરો-ધાય છે. તે મારા સાચા સલાહકાર અને મુરબી માગં-ધાય છે. તેઓશ્રીના મંગળ આશીર્વાદ મારે મન મહા-મૂલ છે. ”

એ મંગળ આશીર્વાદનો અનુવાદ વાંચકોની જાણ માટે આપવામાં આવે છે.

“ જામનગર શ્રી મુનિમંડળ તરફથી શ્રી લાલોર શ્રીયુત વિજય-સ્થાનમુરિશ, ઉપાધ્યાય સોદનવિજયજી સપરિવાર યથાયોગ્ય સાથ સાધુમ યાય. શ્રી સંઘનો આનંદપૂર્ણ તાર મળ્યો. વાંચીને આનંદમાં હિ થઈ છે. ગુરુમહારાજની કૃપાથી બધું કાર્ય આનંદપૂર્વક સમાપ્ત થું તે ખુશીની વાત છે.

“ આપને ૭૦ ધર્મક્ષેત્રમાં શ્રી ૧૦૦૮ ગુરુમહારાજની તરફથી સેવા અને વિનયશીલતા આદિ સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ થઈ છે તે ક્ષેત્રમાં ની સંઘે તમને ગુરુમહારાજના પદ પર અભિષિક્ત કર્યા છે ને આપને એ મહાન ગૌરવની વાત છે.

હવે આપની અને શ્રી સંઘની શોભા અમાં રહેલી છે કે તમે ગુરુમહારાજના પગલે ચાલી શાસનની શોભામાં ઉત્તરોત્તર રહિ કાલ

દુષોદ્રવં દન્તિ ચિપં નદિ પ્રુમં । નવા ભુજંગ પ્રમયં સુજંગમ્ ॥
વદઃ સમુત્પત્તિપદં દદત્યહો । દંદોલ્વણ ક્રોધ દહાહલં પુનઃ ॥

ઉપદેશ આપતી વખતે જો સાધુ ક્રોધને વશ થઈ ગય તે
જાના અને શ્રોતા બન્નેને કર્મનો બન્ધ થાય છે. એ માટે સાધુ-
પૂજારી પ્રાણી માત્રથી મંત્રી રાખતી જોઈએ અને તેની બાબા બહુ જ
શાન્ત તથા મધુર હોવી જોઈએ.

શંખ સાદી કહે છે કે—

દિલાગર તથાજે કુની અછતિયાર

શવદ શલક દુનિયા તુરા દોસ્તવાર

સાધુપૂજારી દ્વારા પ્રેમભાવથી ઉપદેશ મળવાથી ધર્માન્વેષક
શિવાનુ શોક અવસ્ય ધર્મમાં દૃઢ થાય છે, અને ધર્મના રસિક બને
છે. ચીતરામદેવના પ્રપૌત્ર મુનિમદારાજ પાટ પર બેસીને ચીતરામદેવના
સંભાષિમાર્મનો ઉપદેશ કરે અને શ્રોતામણ તે ઉપદેશામૃતથી પોતાના
અપાપમાં શાન્ત બાવને પ્રાપ્ત કરે તેમાં જ સાર છે. સાંસારિક કાર્યોમાં
અમતા પામેલો મનુષ્ય થોડો સમય શાન્તિ પ્રાપ્ત કરવા માટે જ
સાધુમુનિરાજને પાસે ઉપદેશનું પાન કરવાને માટે આવે છે, નહિ કે
અર્ધી તહીની વ્યર્થ વાતો સાંભળવા અથવા પોતાની વ્યમતાને
જાહેરવા માટે તેઓનું આવડું થાય છે. પાટ પર બેસીને વ્યાખ્યાન
જાહેરવાવાગાને કોઈ રાજ્યની તરફથી કોઈ જાતની અમલદારી નથી
બેઠેલી. તેમને તો આ રથાન ઉપરથી માત્ર લઘુતારૂપ મદ્યુજ્જની
અનુપમ શિક્ષા મદલ કરવાની છે. તેથી પાટ પર બેઠા પદેલાં, હું
હોજુ છું, કોની પાટ પર બેઠો છું અને બવિષ્યમાં મારે માટે શું શું
કર્તવ્ય છે વગેરે વાતોનો અવસ્ય વિચાર કરી લેવો જોઈએ. તથા
વ્યાખ્યાનદાતાએ એટલો વિશેષ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે વ્યાખ્યાન-
માં એવી ચર્ચા થાય નથી સાંભળવાવાગાને કર્મ ને કર્મ મદ્યોપ
અને શાન્તિ રસની પ્રાપ્તિ થાય.

શાસનની શોભા તથા ઉન્નતિમાં એ વૃદ્ધિ ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ કરી શકે છે.

ગૃહસ્થ લોકો આપસમાં મળતી વખતે પોતાનો જૂનામાં જૂનો વેર-વિરોધ છોડીને બદ્ધુ જ પ્રેમભાવથી મળે છે, અને વાર્તાસાપ કરે છે. આપણે તો સાધુ કહેવાઈએ છીએ અને પાછા વીતરાગદેવના શાસનના અનુયાયી છીએ. આપણામાં સમતાશુભની અધિકતા જોઈને જ અન્ય ગૃહસ્થ લોક ધર્મમાં પ્રવૃત્ત થઈ શકે. એટલા જ માટે વીતરાગદેવના અનુયાયી સાધુવર્ગમાં સમતા શુભ જોડાએ અધિક હોય તેટલું સારું છે, તેમાંજ શાસનની શોભા છે. જે જિનશાસનરસિક મુનિરાજોમાં સમતાશુભનો અભાવ હોય તો લોકોની તેમના પ્રત્યે દલ્હી નજર રહેશે, લોકો તેમને તુચ્છ દ્રષ્ટિથી જોશે, એવી દશામાં ઉપરોક્ત સંખ્યાવૃદ્ધિ અને સાધુતા શાસનની શોભાને બદલે શાસનને કંઈક રૂપ ગણાશે. એથી મુનિજનોનો સમતા શુભ જ વિશેષ રીતે શાસનની શોભા છે.

આપ ગુરુમહારાજની સેવાભક્તિમાં નિરંતર રહ્યા છો, પંજન-માં મહારાજ સાહેબ રૂપી સૂર્યનો અસ્ત થયા પછી તે સ્ત્રોતમાં તમારા કાંધે અનેક પ્રભાવજનક શુભ કાર્યો થયાં છે તથા નિરંતર બ્રમણ કરીને ધણી ઉન્નતિ કરી છે. તેનાથી આકર્ષિત થઈને શ્રી સંઘે આપને ગુરુમહારાજના પદ પર અભિષેક કર્યા તે ખુશીની વાત છે. દવે અધ્યક્ષમાં તમારી દ્વારા અધિકાધિક ધર્મકાર્ય થાય અને શાસનની શોભામાં ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થાય તથા અન્ય મુનિરાજ પણ તેનું અનુ-કરણ કરે તો તેની શોભા પણ આપને જ છે.

વિશેષમાં હું યાદ આપું છું કે, ૧૦૦૮ શ્રી સ્વર્ગવાસી ગુરુ-મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયનાંદસૂરીશ્વરજી તથા ગુરુજી મહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી લક્ષ્મીવિજયજી મહારાજજીની વિશ્વમાનનામાં પ્રાયઃ ૫૨૨૫૨ પ્રાય થાય એવો પ્રસંગ ઉપરિચિત જ નહોતો થતો. કદાપિ દેવતાએ મહારજ કે નિષ્કારણ કાઈને જીવંતપણની લહેરમાં કયાય આવી

“પણ સાહેબ ! કાલે તો મને જ પ્રમુખસ્થાન આપ્યું. હું પંબળી સમજી નહિ પણ ભજનમંડળીઓનાં ભજનો તો બહુ જ આકર્ષક હતાં. ખાસ કરીને એશિયા સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓના સંવાદો બહુ સુંદર હતા. પંડિત હંસરાજજી યાત્રી પણ બહુ વિદ્વાન છે. તેમનું ભાષણ પણ બહુ જ મહત્વનું હતું.” મોતીલાલ ચેઠે રાત્રિનો કાર્યક્રમ સંભળાવ્યો.

“અમારા પંબળમાં ભક્તિ છે, વીરતા પણ છે, બુદ્ધિ-શક્તિ પણ છે, શૌચ પણ છે, પણ તમારા ગૂજરાત-સુખ-દીની જેમ પૈસાની રેલમહેલ નથી. આ ભાઈઓને શ્રીમંત હોવ તો કદાચ બે યુનીવર્સિટીઓ બિલી કરત.”

“સાહેબ ! આપની વાત તરૂન સાચી છે. એ દિવસો પણ આવશે. આપ જેવા પ્રભાવિક ગુરુવર્ય તેમના રાહબર છે તો થોડા જ વર્ષોમાં પંબળની ઉન્નતિ પણ થશે. કપાળુ ! આજ સ્વામીવાત્સલ્ય મારા તરફથી છે, માટે કોઈ જવા ન પામે.” દાનવીર ચેઠે મોતીલાલજીએ પોતાની ભાવના દર્શાવી.

“શેઠજી ! આજ તો બધા જવા ઇચ્છતા હતા, પણ વમે મને કહેલું તેથી તે વાત મેં બહાર કરી દીધી છે. અને આજનો થોડો કાર્યક્રમ પણ છે. ધન્ય છે તમારી દીદારવાને.”

આજ ઉત્સવનો છેલ્લો દિવસ હતો. એક તો આજે મંત્રણવાર હતો તેમાં શેઠ મોતીલાલ મુળજીના આગ્રહને માન આપી તેમના સાધર્મિવાત્સલ્યમાં ભાગ લેવા તથા મહારાજનો અમૃતમય ઉપદેશ નાબૂદવા ગદ્ય

શુરુદેવનો સંદેશ—સાનપ્રચાર અને સરસ્વતી મંદિર
સ્થાપના હું કે તમે કદી ન ભૂલીએ.

“વિશેષ તમે સિદ્ધાયળમાંની જે શિશુ સંસ્થાએ
નામ સાંભળ્યું હશે. પાલીતાણા સ્ટેશન ઉપર ‘શ્રી યજ્ઞ
વિજયજી જૈન શુરુકુળ’ નામની સંસ્થા છે અને તલાઈ
રસ્તે જતાં ‘શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર જૈન બાલાશ્રમ’ છે. જ્યાં
જ્યારે ત્યાં જવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે આ જે સંસ્થાએ
લેવાનું ભૂલશે નહિ. શ્રી યજ્ઞવિજયજી જૈન શુરુકુળ
ઉપદેશક અહીં આવ્યા છે, તેમને ફૂલ નહિ તો ફૂલપાંખડ
આપવાની પ્રત્યેકની ફરજ છે.

“ખીલ વાત એ છે કે સિદ્ધાયળના પહાડ પર ભગ-
વાન ઋષભદેવના ચરણોની નજદીક આપણા પરમ ઉપકારી
સ્વર્ગવાસી શુરુ મહારાજની એક મૂર્તિ બિરાજમાન છે.
ત્યાંનું કામ ફેવું રમણીય અને ચોભાસ્પદ છે તે તો ત્યાં
જનારા જાણે છે. તેને મનોહર બનાવવામાં પૈસા તો પંજાબી
ભાઈઓના જ લાગ્યા છે. ચૂંજરાતના એકજ ગૃહસ્થ તે
બનાવી શકત પણ શુરુભક્તિ પણ એક ચીજ છે. પણ
તેનો યશ તો “શ્રી આત્માનંદ જૈનસભા બાવનગરના મંત્રી
શ્રીયુત્ત વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી” ને છે. તેમણે ધરતું
કામકાજ ઊઠીને પોતાના સમયનો લોગ આપીને શુરુ
ભક્તિ નિમિત્ત પોતાની દેખરેખમાં એ કાચ આવું સુંદર
બનાવ્યું છે. ધન્ય છે તેમની શુરુભક્તિ. પંજાબ શ્રીસંઘ
તરફથી હું તેમને ધન્યવાદ અ.પ્ર તો શુ ખેાડું ? ”
“શુરુદેવ ! શ્રીયુત્ત વલ્લભદાસજીને ‘શ્રી આત્માનંદ

કરી—શુરહેવ તો પોતાના અંતરના આશીર્વાદ આપી અધૂરું કામ પૂરું કરવા આદેશ આપી સ્વર્ગે સીધાવ્યા. પોતાની આંખો અધુલીની થઈ ગઈ ને આંખો ઉઘડી ગઈ.

અરે, આ શું સ્વપ્ન કે સાચું? અહા, આ સ્વપ્ન આનું પડે તો, તો તો મારો બેઠો પાર થઈ જાય. તેઓ તરત બ્રહ્મા ને પહોંચ્યા શુરહેવની પાસે. શુરહેવે તરત કહ્યું:

“કોણ?”

“હું છમન.”

“છમન? કેમ બહુ વહેલો?”

“સાહેબ, ઊંઘ બિટી ગઈ.”

“તને તો વીક્ષાનાં જ સ્વપ્ન આવે છે ને?”

“હા હા! ખરેખર, શુરહેવ! મને વીક્ષાનું જ સ્વપ્ન આવે છે.”

“તો એ સ્વપ્ન હવે આનું પડ્યો.”

“પણ ક્યારે? હવે તો બહુ મુઝાડ મું.”

“છમન! તું જાણે છે ને! તારા મોઢાનાં જ સ્વપ્ન આવે છે. તેની રમત વિચાર મારાથી વીક્ષા કેમ જાય? પણ તું નિર્ધિક્ષિત રહે.”

“પણ શહેર! મને હવે જ વરનારો! આવને જાયે મને મોઢા પાસે. હું જાણે છું અત્યંત મોટી વીક્ષા મારા, મારા મન, મને!”

કહ્યું આ બધું જાણે મુઝાડ મું. જે અધુનિદેહ

શુરુના ચરણ પખાળ્યા.

“વત્સ ! તું ખડભાગી છે ! હું જરૂર તને દીક્ષા આપીશ. અધિષ્ઠાયક તારી મનોવાંચના પરિપૂર્ણ કરશે. પણ થોડી કસોટીઓ આવશે તેમાંથી પાર ઉતરજે—કગીશ નહિ.”

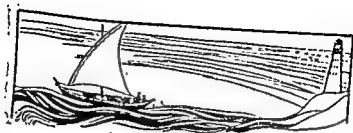
“શુરુદેવ ! ગમે તેવી કપરી કસોટીઓ આવે, હું સહન કરીશ. આપની અમીદ્રષ્ટિ સદાય રાખશો.”

શુરુદેવના આશીર્વાદથી આનંદ માનતા છગનભાઈ પૂજા સેવા કરી જમીને આવ્યા, ત્યાં તો જુએ તો સામે જ મોટાભાઈ બિભા છે. બસ શમ રમી ગયા. શું ઉદ્ઘાપાત થશે તેની કલ્પનાથી અંજે અંગ ધ્રુણ બિંધું. કે મકમાં આવી ગયાં.

પણ મોટાભાઈ હતા પાકા વાણિયા. તેમણે જોયું કે અમદાવાદ જેવા શહેરમાં હું ધમાલ કરીશ ને છગન કોઈ જગ્યાએ આડ્યો જશે તો મારે જ ઉપાધિ થઈ પડશે, સમય ભેઈ લીધો અને આચાર્યશ્રીજીની પાસે આવી કરુણ ભાવથી અરજ કરી:

“મહારાજ, આપ જ્ઞાની છો ! હું મૂર્ખ આપને વધારે શું કહું ? છગન નાસીને આપની પાસે આવ્યો છે. એની મરણ હર્યો તો હું ના નથી કહેતો. ઘણી ખુશીથી સંયમ લ્યે. પણ હાલ એની ઉંમર બહુ જ નાની છે. આપ એને દીક્ષા આપવામાં ઉતાવળ ન કરશો. હાલ એને બહાવો. પછી વ્યારે એ મોટો ધાય અને આપને યોગ્ય લાગે ત્યારે મને દરમાવજો. હું પોતે આવીને બહુ આનં-

કપરી કસોટી

[૬]

મહાવાદના નગરથેઠ શ્રીયુત પ્રેમાભાઈ આત્મા-શમજ મહારાજના ધરમ ભક્ત હતા. બહુ જ વૃદ્ધ હોવા છતાં વ્યાખ્યાનમાં હમેશાં આવતા અને જપોરના સામાયિક કરતા અને સામાયિકમાં મહારાજશ્રીની સાથે તત્વ-ચર્ચા પણ કરતા.

છગનને હમેશાં અભ્યાસમાં લીન જોઈને એક દિવસ પોતાને ત્યાં લઈ આવવા શ્રી નાનચંદભાઈને કહ્યું.

પોતાની સાથે જોસારી છગનભાઈને જમાડ્યા. છગનભાઈનો વિનય, સંયમ અને શાન્તિ જોઈને પ્રેમાભાઈ શેઠને તેમના તરફ આકર્ષણ થયું. જમી પંરવારી દિવાન-ખાનામાં બેઠા.

“છગન ! તું વડોદરાથી અહીં કેમ આવ્યો છે !”

“શુરુમહારાજ પાસે અભ્યાસ કરવા ને દીક્ષા લેવા !”

“દીક્ષા લઈને શું કરીશ ?”

“આત્મકથ્યાણ !”

“કાઈએ જરમાવ્યો લાગે છે?”

“નહિ છ!”

“તને ઘરમાં કાઈ દુઃખ છે?”

“હા ના! દુઃખ ચાતું! મારે મોટાભાઈ છે. તેની દુકાન આવે છે. તબુ જાહેનો છે. અમે મુખી છીએ.”

“તો પછી નાચીને કેમ આવ્યો!”

“મારા મોટાભાઈનો સ્વભાવ જાદુ તેજ છે. તે વારંવાર મને બટકાવે છે.”

“પણ હમન! બાઈએ તને મોટો ચા માટે કયો? નારી કુટુંબ પ્રાચીની રજા પણ છે કે?”

“તે વાત નાચી પણ મારો આત્મા વેરાન્ય માટે કપી રોગ છે. તેનું મું?”

“તારું રજા નહિ આવે તો મું કરીશ?”

“ના. જા! મને વિશ્વાસ છે. જ્યારે માનું મન”

“નારી આ રોગી મને આપીશ? હું તને જરીતે”

“મને રોગે આપને બહુની રીતે તો આપ”

“કેમ? જરીતે રોગે પગલ નથી?”

“હું મને રોગે રોગી આપને રોગે”

શેઠ હસી પડ્યા. આ બાળકની દ્રઢતા, ચપળતા અને નમ્રતા બેઈ પ્રેમાભાઈ ચકિત થઈ ગયા.

“બેટા ! તારું કલ્યાણ થાઓ. તું સાસનને દીપાવીશ, કુળને ઉત્કલ્પણ કરીશ.”

છગનભાઈની સુયોગ્યતા વિષે પ્રેમાભાઈ શેઠે મહારાજશ્રીને વિગતે વાત કરી. મહારાજશ્રીને પણ આનંદ થયો.

પણ કુદરત તો હજી અનુકૂળ નહોતી. એક નહિ પણ બે ચાર કસોટીઓ બાકી હતી.

આજ વર્ષમાં પાલીતાણાની યાત્રા વિષે ઠાકોર સાથેના કેસનું સમાધાન થયું. એ નિમિત્તે વડોદરાના શેઠ ગોકળભાઈ દુર્લભદાસ, ભરૂચના શેઠ અનૂપચંદ મલ્લકચંદ, સૂરતના શેઠ કલ્યાણભાઈ, ધુલિયાના શેઠ સખારામ દુર્લભદાસ, તથા ખંભાતના શેઠ પોપટભાઈ અમરચંદ આદિએ આવીને મહારાજશ્રીને વિનંતિ કરી કે આપશ્રી શિવમંડળ સહિત પાલીતાણા ચોમાસુ કરવા પધારો.

“તમારી વાત તો સારી છે, પણ પાલીતાણામાં સાધુઓને કેટકેટલી મુશ્કેલી છે તેનું શું ! આજે તો ૫૦૦ થર હોવા છતાં સાધુઓ માટે પાંચ છ પણ નહિ હોય.” આચાર્યશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

“આપશ્રી પધારો તો અમે અમારું કામકાજ છોટી પાલીતાણા આવીશું. અમારે પણ નિવૃત્તિ અને તીર્થયાત્રા થશે.”

અમદાવાદના શેઠ પ્રેમાભાઈ તથા શેઠ દલપતભાઈએ

પણ વિનંતિ કરી અને જણાવ્યું.

“ ગુરુવર્ય ! આપના પુણ્યપ્રભાવથી બધાં રૂડાં વાતા થશે, આપ સંઘની વિનંતિ સ્વીકારો. ”

“ સારું ! જેવી સ્પર્શના. ”

બધા ગૃહસ્થોને બહુ જ આનંદ થયો.

મહારાજશ્રીએ બધા સાધુઓને બોલાવ્યા અને સલાહ માગી. બધાએ પ્રસન્નતાપૂર્વક પાલીતાણામાં ચોમાસું કરવાની અનુમતિ આપી.

“ તમારો આશય તો બહુ જ સુંદર છે. ત્યાં જવાથી તીર્થસેવા, શાસનસેવા અને આત્મસાધન થશે, પવિત્ર વાતાવરણમાં પ્રતિજ્ઞા પવિત્ર અને આત્મજાગૃતિની ભાવનાઓ જાગતી રહેશે. ગૃહસ્થો પણ આવશે. તેમને પણ નિવૃત્તિ તથા ધર્મધ્યાન થશે પણ આપણે યાદ રાખવું જોઈએ કે આપણે કોઈને ભરોસે નથી જતા. ત્યાં કોઈ આવે કે ન આવે, જે પરિસ્થિતિ હશે તેમાં શુભરો દરવાનો રહેશે. મૂળરાત જેટલી સાધનસામગ્રી ન પણ મળે. કોઈ વખત કદાચ પણ આવે તો તે માટે બધાની તૈયારી જોઈએ. ” મહારાજશ્રીએ બધાને ચેતવ્યા.

“ ગુરુદેવ ! કંપોથી અમે બીતા નથી. પંજબથી અહીં સુધી આવ્યા છીએ. રસ્તામાં ક્યાં બધે શ્રાવકોનાં ઘર હતાં ? કોઈકોઈ વખત અટક—જનીનદારોને ત્યાંથી પણ ગોચરી લાવવી પડી ને કોઈકોઈ જગ્યાએ તો મુરકેલી પણ હતી. અમે બધ પરિશ્રદ્ધા માટે તૈયાર છીએ, આપ ચિંતા ન

કપરી કસોટી

કરો. આપ જેવા પ્રતાપી આત્મા અમારી સાથે
અમે નિશ્ચિંત છીએ. ” શિષ્યોએ એક સ્વરે જણાવ્યું.
પાલીતાણા તરફ વિહાર કરવાનું નક્કી થઈ ગયું.

x

x

x

વિહાર શરૂ થયો. છગનના ધર્મપ્રેમી આત્માનો ઉદ્દેશ
અનન્ય હતો, ત્યાં ફરીથી અવનવીન બનાવના પડકાર
પથરાયા. એક ગાડીનો ઘરઘરાટ કાને પડ્યો.

“છગન ! ભાઈ, જરા જો તો આ ઘરઘર કર
ગાડી આ તરફ ડોન્ટી આવે છે ?”

“સાહેબ ! જોઈ છું. ”

“અરે ખીમચંદભાઈ તો ન હોય ?”

“ખીમચંદભાઈ અહીં ગામડામાં કયાંથી ? કયાં
ટોલરા ને કયાં બાવળા ?”

“ભલું પૂછવું ! ખીમચંદભાઈ તો છગન માટે આકાશ
માં એક કરે તેવા છે. ”

“ભુલો તો ! આ ગુસ્સાભર્યો અવાજ શેનો આવે છે ?”

“આ તો ખીમચંદભાઈનો જ અવાજ છે. જરૂર
આપની ચંકા ખરી પડી. ”

“સાથે બેત્રણ માણસો પણ છે. ”

“હું બહાર જઈને જોઉં. છે શું ધમાલ ?”

“સાહેબ ! આપ તો અહીં જ રહો. અમે ત્રણ સાધુઓ
જીએ છીએ. ”

“છગનને લઈ જવો હોય તો ભલે લઈ જાય, પણ જોડી ધાંધલ ન કરે, ને છગનને મારે નહિ. ખીમચંદલાઈનો સ્વભાવ ઉઝ છે.”

“ખીમચંદલાઈ ! આટલો બધો ગુસ્સો કરવાનું શું કામ છે. શાંતિ રાખો, છગનને તમે ખુશીથી લઈ જાઓ. પણ નાના બાળકને ધમકાવવાનો કે મારવાનો, શો અર્થ છે ?”

“સમજે નહિ તો શું કરે ! હું આપને થોડું જ કહું છું—મારો ભાઈ છે ને હું તેને લઈ જઈશ.”

“ભલે મુજેથી લઈ જાઓ. પણ સમજાવીને કામ લો તો સારું.”

આચાર્યશ્રી વિહાર કરીને પાલીતાણા તરફ જતા હતા. શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ ખીજે દિવસે અમદાવાદથી વિહાર કરી સરખેજ, મોરેયા થઈ બાવળા આવી પહોંચ્યા હતા. હજી તો ધર્મશાળામાં આવીને જોયરી કરી બેઠા હતા, ત્યાં તો ઘરઘર કરતી ગાડીનો અવાજ આવ્યો. ધર્મશાળા પાસે આવેલી ગાડી ઠોની હતી તે જોવા છગનભાઈ જાય છે ત્યાં તો રાતાખીજા થયેલા ખીમચંદલાઈ ગાડીમાંથી તાડૂકતા તાડૂકતા ઊતર્યા. ત્રાથે હતા તેના મુનિમ ભગવાનદાસ અને ત્રીજા તેમના બનેલી નાનાભાઈ.

ગાડીમાંથી ઊતરતાં છગનને જ સાચો આવતો જોઈને ગુસ્સાનો પારો ચડ્યો અને હાથ પકડી ઘસડીને ધર્મશાળાને ઓટલેથી નીચે લઈ ગયા. સાધુ મુનિરાજે આ ધમાકા ત્રાંબળી ઠોડી આવ્યા પણ ખીમચંદલાઈનું દુવોચા
... ૩૫ જોઈએ મુ કરે ? છતાં બે ચાંદો ફલા પણ ગામના

મુનિમ ભગવાનદાસના સાળાના સાસરા હતા તેથી જૈન ભાઈએ પણ ખીમચંદભાઈના પક્ષમાં થઈ ગયા અને છગનને જખરદસ્તી લઈ ચાલ્યા.

તે દિવસે આવળામાં મુખીને ત્યાં રાત રહી બીજે દિવસે અમદાવાદ તરફ રવાના થયા. જપોરે એક વૃક્ષની નીચે ગાડું છોડી, નાસ્તો કરી, આરામ લેતા બધા બેઠા હતા ત્યાં અમદાવાદથી વિહાર કરીને પાલીતાણા તરફ જતા, મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી આદિ સાધુઓ જતા જોયા. સાધુઓને જોઈને છગનભાઈ તો ઢોડ્યા ને મહારાજશ્રી વીરવિજયજીના ચરણમાં પડી બોલ્યા: “મહારાજ! બચાવો! બચાવો! શુરુ મહારાજ પાસેથી મારા ભાઈ મને લઈ જાય છે.”

“અરે ભાઈ! આટલો ઉઠાસ શું થાય છે! હિંમત રાખ. મોટાભાઈને પ્રસન્ન કરી, તેમની સંમતિ મેળવી આવજો. અમે પણ મોટી ઉંમરમાં દીક્ષા લીધી હતી ને!”

“પણ મારા દીક્ષાના ભાવ છે, સાહેબ!”

“દીક્ષાના ભાવ હશે તો દીક્ષા થશે. ભાઈ પોતે જ સંમતિ આપશે. ધીરજ રાખો.”

આ વચનોથી જરા યાંતિ થઈ પણ ભાઈને મનાવવા એ તો પણ કપરું કામ હતું. શું થશે? તે વિચારમાં ઘસ્ટ હતા, ત્યાં મહારાજશ્રી દૂર પહોંચ્યા ને ભાઈએ ગાડીમાં બેસી જવા હાક મારી.

સાંજે અમદાવાદમાં રાત રહ્યા. અહીંથી ચૂપચાપ

નાસી જવાની યુક્તિ રચી પણ મોટાભાઈની ચોટી મજબૂત હતી. જવું મુશ્કેલ હતું. બ્યારે જુઓ ત્યારે ખીમચંદ ભાઈનો ખોખારો સંભળાતો જ હોય.

વડોદરા પહોંચ્યા ને છગનભાઈનું જેલજીવન રાડ થયું. સખતાર્થ થવા લાગી. ડગલે ને પગલે છગનભાઈની ખબર લેવાતી. છગનભાઈ પણ સમજી ગયા. એ જેલ-જીવનમાંથી એકાએક છૂટવું મુશ્કેલ છે. ભાઈને રાજી ક્યાં વિના ગુરુ-મહારાજ દીક્ષા તો આપવાના નથી અને મોટાભાઈ પણ એવા તો મધ્ધમ છે કે સીધેસીધી સંમતિ તો મળવી મુશ્કેલ છે. એવું કાંઈક કરવું જોઈએ જેથી કંટાળીને મોટાભાઈ પોતે જ રજા આવે.

x

x

x . . .

“હીરાચંદભાઈ! હું તો હવે યાકચો.”

“કેમ ભાઈ! કાંઈ બિમાર થયો છે કે શું?”

“ના ભાઈ ના! બિમારી તો શું આવે!”

“ઘરમાં કાંઈ ઉપાધિ આવી છે કે વેપારપાણી ખરાબર નથી? છે શું?”

“ભાઈ! વેપાર તો ઠીક ચાલે છે. ઘરમાં પણ બધાં ત્રારાં છે પણ આ છગને ઉપાટો લીધો છે.”

“ત્યારે એમ કહેને કે છગનચી તું કંટાળ્યો છે.”

“પણ ભાઈ, કંટાળું નહિ તો શું કરું! તમે જ કહેને. નથી કોઈની સાથે બોલતો, કે ચાલતો-જાતો મોન-જત ન લીધું હોય. હમેશા ગરમ પાણી પીવું, એકાન્તવા-

ઉપવાસ તો ચાલુ, એક કાંમળા ઉપર સૂઈ રહેવું ને સવાર-સાંજ પ્રતિક્રમણ-દર્શન-પૂજનનો નિત્યક્રમ.”

“વાહ ભાઈ વાહ ! કેઈ ધર્મદ્રષ્ટિએ ક્રિયાકાંડ કરે તે પણ તને પસંદ નથી ! ઉચ્ચ આત્મા હોય તે જ આવું જીવન ધરે.”

“પણ તમે સાંભળો તો ખરા. ભાઈએ પોતાની ચીજો એક પછી એક ગરીબ યાચકોને આપવા માંડી. તે પૂરી થઈ એટલે ઘરની ચીજો હાથ આવી તે લૂંટાવી અને ઓછામાં પૂરું દુકાન પર પણ એ જ આદત. કેઈ આવવું જોઈએ. ભાઈ તો જાણે મોટા દાનેશરી ?”

“ખીમચંદ ! તું છગનને નકામો ખાંધી રાખે છે. હું તો ખરાખર જોઈ રહ્યો છું કે તે નાનપણથી ઉદાસીન અને ત્યાગની ભાવનાવાળો છે. સાંસારિક કાર્યમાં તે કદી ઉત્સાહથી ભાગ નથી લેતો.”

“પણ હીરાચંદભાઈ ! સાંધુ થવું કાંઈ રેહું નથી પણ એ કાંઈ ખચ્યાનો ખેલ નથી.”

“તારી વાત તો સાચી છે, પણ જ્યારથી શ્રી આત્મા-રામજી મહારાજ અહીં આવી ગયા છે; ત્યારથી તેને સાધુજીવન પ્રત્યે લિટો પ્રેમ લાગ્યો છે. મહારાજશ્રી પણ કહેતા હતા કે “આ કિશોરની લલાટરેખા જલ્પ છે. તેનાથી શાસનની ચોલા વધશે. તે ગૃહસ્થીના બંધનમાં લાગ્યે જ રહે. ભાઈ એ મહાત્માના વચન મિથ્યા નહિ ધાય.”

“તમે પણ ત્યારે તેનો પક્ષ લ્યો છો ને ભાઈ !

મારો જીવ તો નહિ જ ચાલે. હું તેને નહિ જવા દઉં.
કુટુંબ અને સગાંસંજાંધી શું કહેશે ! ”

“ તો તારી મરજીની વાત છે. પછી તું શું ઇચ્છે છે ! ”

■ હું માત્ર એટલું જ ચાહું છું કે તે ભાગી ન જાય. ”

“ હું તેને સમજાવી દઈશ. પણ મેં સાંભળ્યું છે કે તું તેની ધર્મક્રિયામાં બાધા નાખે છે. ગરમ પાણીમાં ગડબડ કરે છે. તે બિચારો ભૂખ્યાંતરસ્યો પડ્યો રહે છે. એવું અનુચિત કામ તો તને ન ચાલે. તેથી તો પાપ-ખંધ થાય. ભવિષ્યમાં જે થવાનું હશે તેજ થશે. તેનાં પું કે હું કંઈ કરી શકનાર નથી. ”

“ હું છગનને આપની પાસે મોકલું છું. આપ તેને સમજાવી દેશો. ”

x

x

x

શ્રી હીરાચંદ ઇશ્વરદાસ જવેરીને ત્યાં ખીમચંદભાઈની બેસઉંડ સારી હતી. બન્ને માસિયાઈ ભાઈ હતા. હીરાચંદભાઈની પ્રતિષ્ઠા સારી હતી. તે ધર્મનિષ્ઠ અને સાચા સલાહકાર હતા, ખીમચંદભાઈ વારંવાર તેમની સલાહથી કામ કરતા. વેપારધંધામાં પણ તેમની દોરવણી બહુ કામ લાગતી. ખીમચંદભાઈની ઇચ્છા-આખર તેમનાથી ઠીક ઠીક વધી હતી. આત્મારામજી મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં તેઓ ખૂબ રસ લેતા હતા. હમેશાં એક જ સામાયિક કરતા અને તેમાં ધાર્મિક ગ્રંથોનું અધ્યયન કરતા. વટોદરામાં હીરાચંદભાઈ નાનામોટા કામોમાં આગળ પડતા હતા. આત્મારામજી મહારાજ પ્રત્યે તેમને અસાધારણ

૪૫રી ઠસોટી

લક્ષ્મી હતી, ખીમચંદભાઈની ચિંતા તે સમજી ગયા. બસ સાધુ થવા છે તો કુડુંખીજનો તેનો જીવ ખાઈ લાયક ન જવા છે તો જગન ઉધમાત મચાવ્યા જ કરે. જગન પણ એવી તો લગની લાગી હતી કે હવે તે ગયા સિવાય રહેવાનો પણ નહિ. સમયનો પરિપાક થવા દેવા તેમ વિચારપૂર્વક જગનને પોતાના વિશ્વાસમાં લેવા નિશ્ચય કરી ખીમચંદભાઈને પણ કંઈક રાહત મળે તેમ યોજના કરી.

“જગન ! તું ધર્મ કરવા નીકળ્યો છે કે લોકોને આત્માને હુઃખી કરવા ?”

“મોટાભાઈ ! આપ તો મારે મન પૂજ્ય છે. તમે જ કહેને હું શું હુઃખી કરું છું ?”

“એ નહિ આવે, ધરને ઉભાડવું ધાર્યું છે કે શું ? ભાઈ, તું તો સાધુ ધર્મશ પણ ખીજ પણ જાવા બને તેમ જ છે ? ખીમચંદ તો તારાથી હેરાન હેરાન થઈ ગયો છે.”

“ખીમચંદભાઈની વાત જામી સાચી, મારી વાત પણ ખંભાજયો કે !”

“કહે ? કહે ? તારે શું કહેવું છે !”

“હું શું કરું ! મોટાભાઈ ! મારા ધર્મકાર્યમાં મેં કંઈ ને કંઈ વિપ્ન લેખું કરવામાં આવે છે. હું જો-તરસ્યો પડ્યો રહું છું, છતાં હું મોટાભાઈ વિપે ન કહેતો નથી.”

“હા ! તે વિપે મેં ખીમચંદને કહ્યું છે. પણ તું સમજ. આવધી એવું કશું ન કરીશ. તું અદી આવના

“ રૂક્મિણી બહેન ! મોટાભાઈ ધારતા હશે કે હું લગ્ન જોઈશ એટલે મારા વિચારો બદલાઈ જશે, તો એ વાતમાં કાંઈ માલ નથી. ”

“ એ ગમે તેમ હોય પણ તારે આવવું જ પડશે. ”

“ તો ભલે ! હું ને મારું સંથારીઉં તૈયાર. ”

છગનભાઈના મામા જયચંદભાઈના પુત્ર નાથાલાલ-ભાઈનાં લગ્ન હતાં. છગનભાઈને તો પહેલેથી જ આવાં કામોમાં રસ હતો જ નહિ, પણ મોટાભાઈના અતિ આશ્ર-હથી અને બહેનની સમજાવટથી જવું પડ્યું.

સાધકોને માટે મુશ્કેલીઓ આવ્યા જ કરે છે. એ કસોટીઓમાંથી પાર થવું એમાંજ સાધકોની ઉચ્ચતા ગણાય છે. ખીમચંદભાઈ તો ધારતા હતા કે છગન વૈરાગ્યભાવ બૂલી જશે, અને ઠેકાણે આવી જશે. પણ ચાર દિવસની ચાંદનીથી કાંઈ દુઢ્યના ઊંડાણમાં રહેલો વૈરાગ્યભાવ જાય છે ? ખીમચંદભાઈ કયાં જાણતા હતા કે પ્રસંગ તો એવો આવશે કે કુદરત તેમને પોતાના વિચાર બદલવા ફરજ પાડશે.

જન સાંજે મામાની પોળમાં આવીને ઉતરી. સ્ટેશન પાસે હોવાથી સવારે અહીંથી રેલ ગાડીમાં બેસવું અનુકૂળ પડે, તેથી જનૈયા અહીં આવીને રહ્યા હતા.

છગનભાઈને જગ્યાની ખબર હતી. સીધી પહેલાં આવીને પ્રતિક્રમણ કરી એક પુણામાં ખેત્ર પાથરી સૂઈ રહ્યા.

જન આવતાં અને જનૈયાઓને ઘરઘરથી જોલાવી પાડતાં બહાર પડ્યા. રાત પડી ગઈ. સાંજે જ્યાં

“ફક્કિમણી બહેન ! મોટાભાઈ ધારતા હશે કે હું લગ્ન જોઈશ એટલે મારા વિચારો બદલાઈ જશે, તો એ વાતમાં કાંઈ માલ નથી.”

“એ ગમે તેમ હોય પણ તારે આવવું જ પડશે.”

“તો ભલે ! હું ને મારું સંધારીઉં તૈયાર.”

છગનભાઈના મામા જયચંદભાઈના પુત્ર નાથાલાલ-ભાઈનાં લગ્ન હતાં. છગનભાઈને તો પહેલેથી જ આવાં કામોમાં રસ હતો જ નહિ, પણ મોટાભાઈના અતિ આગ્રહથી અને બહેનની સમજાવટથી જવું પડ્યું.

સાધકોને માટે સુરહેલીઓ આવ્યા જ કરે છે. એ કસોટીઓમાંથી પાર થવું એમાંજ સાધકોની ઉચ્ચતા ગણાય છે. ખીમચંદભાઈ તો ધારતા હતા કે છગન વૈરાગ્યભાવ બૂલી જશે, અને ઠેકાણે આવી જશે. પણ ચાર દિવસની ચાંદનીથી કાંઈ ફેરફાર ના જોડાણમાં રહેલો વૈરાગ્યભાવ બળ્ય છે ? ખીમચંદભાઈ કયાં બાણતા હતા કે પ્રસંગ તો એવો આવશે કે કુદરત તેમને પોતાના વિચાર બદલવા ફરજ પાડશે.

બન સાંગે મામાની પોળમાં આવીને ઉતરી. સ્ટેશન પાસે હોવાથી સવારે અહીંથી રેલ ગાડીમાં બેસવું અનુકૂળ પડે, તેથી બનૈયા અહીં આવીને રહ્યા હતા.

છગનભાઈને જમ્યાની ખબર હતી. ઓછી પહેલાં આવીને પ્રતિક્રમણ કરી એક ખુણામાં ખેત્ર પાથરી સૂઈ રહ્યા.

બન આવતાં અને બનૈયાઓને ધન્યરશ્મી બોલાવી લેતા. બહુ વખત થઈ ગયો. બન પડી ગઈ. ના જ્યાં

જ્યા મળી ત્યાં સુવા લાગ્યા. ખીમચંદભાઈ તો મામાની સાથે કામકાજની ધમાલમાં હતા. મોડી રાત્રે સુવા જતા હતા ત્યાં છગન સાંભર્યો. બધાં બિછાના ભેઈ વળ્યા. બત્તી લઈને જાનેયાઓના મોઢાં ઝોળખ્યાં પણ છગનભાઈ ન મળ્યાં. હવે શું થાય ! ખીમચંદભાઈ તો ગભરાઈ ગયા. બધાને ચિંતા થવા લાગી રૂક્મિણીબહેન રોઈ પડ્યાં.

“લાગ ભેઈને વળી પાછો નાસી તો નહિ ગયો હોય !”

“છગન નાસી ન જાય ! ઘરથી મને કહીને આંખો છે કે હું મામાની પોળે જાઉં છું.”

“જાય તો નહિ. તે જૂઠું તો બોલે નહિ. વળી હીરાચંદભાઈને વચન આપ્યું છે, એટલે રજા વિના તો ન જાય.”

“મોટાભાઈ ! જુઓ તો ખરા ! આટલામાં જ ક્યાંઈ સૂઈ રહ્યો હશે.”

“અરે, આ ગાંસડી જેવું શું પડ્યું છે !”

“જુઓ તો શું છે !”

“ઓહો ! આ તો છગનભાઈ. ખેસ પાથરીને સૂતો છે.”

“કેવો આરામથી સૂતો છે, મારો ભાઈ લો !”

“મોટાભાઈ, તમે તેનું સંધારીક સંતાડી દીધું તોય કેવો શાંતિથી જાગે છે.”

“છગન !”

“ કેમ શું છે ? ”

“ બીસ્તરો લઈને સૂઈએ ને. આમ ખૂણામાં સૂવાય કે ? કોઈ શું કહેશે ? ”

“ કોઈ કાંઈ ન કહે. મારો નિયમ હોય તે કંઈ તોડાય ! ”

“ ભાઈ ! લે તારું સંધારિયું, શાંતિથી સૂઈ રહે. મોટાભાઈ છગનને તેને રસ્તે જવા દો. તેનું મન ન હુલાવે. તે ઘરમાં છે એટલું ઘણું છે. ”

આજ ખીમચંદભાઈને ઊંઘ જ ન આવી. છગનની ભાવના, છગનની તપશ્ચર્યા, છગનની દ્રઢતા, છગનનો ધર્મપ્રેમ, છગનની શુરભક્તિ, છગનની ઉદાસીનતા, છગનનો વૈરાગ્યઃ બધુંય યાદ આવ્યું.

આંખોમાં અશ્રુ ઉભરાઈ આવ્યાં. બંધુપ્રેમનું ઝરતું વહેવા લાગ્યું. હૃદયમાં તોફાન લાગ્યું.

“ મારું કર્યું શા કામનું ! હું ઘણાંએ રોકું છું પણ તે ક્યાં સુધી ! મારો ભાઈ શાસનને માટે જ જન્મ્યો છે કુટુંબના વાડામાં બંધાઈ રહેવા માટે નહિ. હું શા માટે અંતરાય કરું ? એ વિવાહિત તો છે નહિ કે મારે પાછળનાની ચિંતા કરવી પડે. અને વિવાહિત હોત તો પણ હું શું કરી શકત ! શ્રી કાંતિવિજયજી મદારાજ, શ્રી હંસવિજયજી મદારાજ તો વિવાહિત હતા. નેઓ પત્નીઓ અને ધનનાં માણસોને હોદીને કેવા આવી નીકળ્યા ? કોઈ શું કરી શક્ય ! ”

“તેના ભાગ્યમાં જ સાધુપંથું લખેલું છે તો મારા લાખ લાખ ઉપાયો નકામા છે. અને જો તેનું નિમિત્ત નહીં જ હોય તો તેના બધા પ્રયત્નો નકામા થવાના છે.

“અરે, તેના જ સાથીઓ હરિલાલ સૂળા, મગનલાલ માસ્તર, વાડીલાલ ગાંધી અને સંકિર્ણચંદ જાંભાતી તેનાથી ઉંમરમાં મોટા હતા છતાં તે ફસડી ગયા તો આનું શું ગણું? જો દિવસ ધક્કા ખાઈને ઠેકાણે આવી જશે. છતાં જેવો તેનો ભાગ્યોદય. મને તો ભાઈ તરીકે મોહ છે પણ તેને દુઃખી કરવાનો શો અર્થ છે? જસ હવે હું તેને મારા તરફથી કંશી કનકગત નહિ. કરું. ભાવીભાવ હશે તેમ થશે.”

‘કેવો કુદરતનો સંયોગ! એકજ પ્રસંગથી ભાઈભાઈ નજરે આવ્યા. સાધકની કસોટી ઠીક થઈ. ભાઈના વિચારમાં અત્યારે તો પરિવર્તન થયું. જો પરિવર્તન ટકી રહેશે કે કેમ તે તો કેમ કહેવાય પણ છગનભાઈને તેનાથી લાભ જ થયો.

સવાર થયું. ગાડીમાં બેસવા જવા માટે બધા તૈયારી કરવા લાગ્યા. છગનભાઈ બાણુતાં હતા, પોતે વહેલા ઉઠી આવશ્યક કાર્યથી નિશ્ચિંત થઈ ગયા. પ્રતિક્રમણ પણ પૂરું થવા આવ્યું. સામાયિક પારવાની તૈયારી હતી. ખીમચંદ-ભાઈ બધાને રવાના કરી છગનભાઈ માટે રાહ લેતા બેઠા. સામાયિક પારી છગનભાઈ તૈયાર થઈ ગયા. સંધ્યાનિયું ખાંધી લઈ લીધું અને બોલ્યા:

“આલો મોટાભાઈ, હું તૈયાર છું.”

“છગન! તારું સંચારીઈ મને દે, હું લઈ લઉં.”

“મોટાભાઈ! એ શું બોલ્યા? આપ વડીલ છે. મારો બિસ્તરો આપ લ્યો એ કેવું અસભ્ય કહેવાય!”

“નહિ છગન, સંચારીઈ તો હુંજ લઈશ.” એમ કહી છગન પાસેથી સંચારીઈ જેથી લઈ ચાલવા માંડ્યું. છગનભાઈએ દોડીને પોતાનું સંચારીઈ ભાઈ પાસેથી લઈ લીધું.

સ્ટેશને જતાંજતાં બન્ને ભાઈઓની આંખમાંથી અધુ દડી ચડ્યાં. કેવો અજબ બંધુપ્રેમ!

“છગન! તારી ઈચ્છામાં આવે તેમ કરજે! પણ એક વાત કહી દઉં છું. જે કંઈ કરે તે ખૂબ વિચાર કરીને મનને દ્રઢ બનાવીને કરજે.”

ક્યાં બાવળાની શાળાના ખીમચંદભાઈનો તપેલા લોહા જેવો—ન ઝીરવી શકાય તેવો ગુસ્સો અને ક્યાં આજના ખીમચંદભાઈનું અધુભર્યું બંધુપ્રેમથી છલોછલ મૃદુ હૃદય. આજ છગનભાઈના આનંદનો પાર નહોતો. આવાજ ખીમચંદભાઈ સદાય રહેતો તો જરૂર બેઠો પાર થઈ જાય. મનની મુરાદ સત્વર ફળે.

x

x

x

“મગનભાઈ! આપણને સમગી પહોંચતાં વખત લાગશે. હજી તો સરન્નામાન જોઈ તપાસી બસવાનો તે ગાડી—તાંના પહોંચનાં પણ વાર થશે!” ખીમચંદભાઈએ કન્યાપુત્રના જે ભાઈઓ પાલેજ સ્ટેશને એકા—ગાડી રોકે તેને જાનને લઈ જવા આવેલા તેમાંના એક

ભાઈને કહ્યું.

“ઘોડા વાર તો થશે, ખીમચંદશેઠ ! તમે જે કામ હોય તે કહો. હું બધી વ્યવસ્થા કરી આપું.”

“વાત એમ છે કે જનમાં એક ભાઈ છે. તે પ્રાસુક પાણી વાપરે છે વળી રાત્રિસોજનનો ત્યાગ છે. એટલે તમે જે ઘોડા ઉપર કોઈને મોકલો તો તે માટે ગોઠવણ થઈ શકે.”

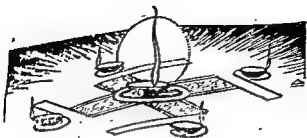
“જરૂર ! હમણાં જ ઘોડેસવાર મોકલું છું. અને જનને પહોંચતાં તો વાર નહિ થાય પણ ત્યાં સામેયું થતાં મોકલું થઈ પણ જાય.”

“હા ! એટલા જ માટે મેં તમને સૂચના આપી. તકલીફ માફ કરશો મગનભાઈ !”

“અરે, તમે તો બહુ જ ઠીક કર્યું. અમને તેનો ખ્યાલ પણ ન આવત અને કેટલાક નિયમવાળા ભાઈબહેનો તો જમી પણ ન શકતા.”

પાલેજ સ્ટેશને જન આવી પહોંચી. ત્યાંથી સમની જવાનું હતું. સમનીવાળા ઘોડાગાડી એકઠા-ગાડાં વગેરે લઈ સામા આવ્યા હતા. સમની માટે જવાની તૈયારી થતી હતી. ખીમચંદભાઈની સૂચના મળતાં જ કન્યા પક્ષવાળાએ એક માણસ તાબડતોળ સમની રવાના કર્યો અને પ્રાસુક પાણી તથા સોજનની વ્યવસ્થા થઈ ગઈ.

જન તો પહોંચી. દિવસ ઘોડો બાકી હતો. નિયમ પ્રમાણે જનનું વાજતેગાજતે સામેયું થવું જોઈએ. ગામના બધા માણસો એકઠા થાય અને બધા આવે એટલે ઘોડી-

વિદાય

[૮]

“વિજીવહેન ! તમે પાલીતાણા ગુરુ મહારાજના ઇશાને અને ગિરિરાજની યાત્રા કરવા જવાના છો. મને પણ સાથે લઈ જ્યો ?”

કેણ ! જગન ! આવને ભાઈ ! તારા કાકા વિચાર તો કરે છે. મહારાજસાહેબ આત્મારામજી મહારાજ પાલીતાણા પહોંચી ગયા છે, એટલે વિચાર થાય છે કે પાલીતાણા જઈ આવીએ.

“વિજીવહેન સાંભળ્યું છે કે શ્રી આણંદજી કન્યાજીની પેટી, શ્રી સ્વંય અને પાલીતાણા દરબાર તરફથી મોટી ધામધૂમપૂર્વક મહારાજશ્રીનું આમંત્ર્ય કરવામાં આવ્યું અને ખૂબ હાલમાં મહારાજશ્રીએ શિષ્યમંડળ સહિત નગરપ્રવેશ કર્યો હતો. મન તો ઉડીને ત્યાં પહોંચવા અધીરું થઈ ગયું છે. ગુરુજીના ઇશાની ઉલ્લાસ મિઠા થઈ આવી છે.”

“તમે સુનું ?”

છે. ખીમ.

ક્રિયા, સગાંસંગધીઓનો આનંદ, જમણવારોની મળત,
 સ્ત્રીઓના લગ્નગીતોની રમઝટ અને સરખેસરખા જાને-
 યાના હાંસીખેલ વગેરે મોહકં દ્રવ્યો ભલભલાને લગ્ન તરફ
 આકર્ષે. છગનભાઈ પણ યુવાન હતા. લગ્નજીવન કેલું હોય
 છે, તેનો આથી તેને ખ્યાલ આવશે અને ઘણાએ જીવાનો
 ધ્વજી જાય છે તેમ છગન પણ ચળશે અને ખીમચંદભાઈ
 તથા મામા અને રૂક્મિણીજીને પ્રસંગ આવે તો છગનભાઈ
 માટે કોઈ રૂઢીરૂપાળી કન્યા પણ ચોધી લેશે. પણ આ
 બધા વિચારો હવામાં રહ્યા. છગનભાઈ તો રજમાત્ર પણ
 ચલિત ન થયા. તે તો ઉઠાસીન હતા જ, ધર્મનિષ્ઠામાં
 નિશ્ચળ હતા પણ છગનભાઈએ એલું કામણ કર્યું કે ખુદ
 ખીમચંદભાઈ બદલાઈ ગયા. તેમના વિચારોમાં મૃદુતા
 આવી. મોહ પાતળો થવા લાગ્યો અને એક ધર્મપ્રેમી,
 બાળજીવ પણ દ્રવ્યતાથી ભલભલાને કેવા આકર્ષી શકે છે
 તે આજે સિદ્ધ થતું લાગ્યું. ખીમચંદભાઈની દ્રષ્ટિને બહુ
 લાવતી જાન વટોઢરા આવી પહોંચી.

વિદાય

[૮]

“ વિજળીબહેન ! તમે પાલીતાણા શુર મહારાજના દર્શને અને ગિરિરાજની યાત્રા કરવા જવાના છે. મને પણ સાથે લઈ જશો ? ”

કોણ ! છગન ! આવને લાઈ ! તારા કાકા વિચારે તો કરે છે. મહારાજસાહેબ આત્મારામજી મહારાજ પાલીતાણા પહોંચી ગયા છે, એટલે વિચાર થાય છે કે પાલીતાણા જઈ આવીએ.

“ વીજળીબહેન સાંભળ્યું છે કે શ્રી આણંદજી કદંબાજીની પેઠી, શ્રી સૂંઘ અને પાલીતાણા દરબાર તરફથી મોટી ધામધૂમપૂર્વક મહારાજશ્રીનું સ્વાગત કરવામાં આવ્યું અને ખૂબ ઠાઠમાઠથી મહારાજશ્રીએ શિષ્યમંડળ સહિત નગરપ્રવેશ કર્યો. મારું મન તો ઉડીને ત્યાં પહોંચવા અધીર થઈ ગયું છે. ગુરુદેવના દર્શનની ઉત્કટ ઇચ્છા થઈ આવી છે.

“ તમે સાંભળ્યું કે ? આ છગન આવ્યો છે. ખીમ

ચંદભાઈનો ભાઈ ! મહારાજશ્રી પ્રત્યે તેને બહુ પ્રેમ છે. ”
 વીજળીબહેને શ્રી ગોકુળભાઈ શેઠને વાત કરી.

“ આવને ભાઈ ! જેસ ! જેસ ! છગન કેમ ખુશીમાં
 કે ? ” શેઠે આવકાર આપ્યો.

“ તેને આપણી સાથે પાઠીતાણું આવવું છે. ભલેને
 આવે. કેવો ધર્મપ્રેમી છોકરો છે ! ” વિજળીબહેનને છગન
 પ્રત્યે સારો ભાવ થયો.

“ છગન ! તું ખુશીથી અમારી સાથે ચાલ. અમારી
 સાથે જ રહેજે. યાત્રા-અધ્યયન કરજે અને અમારી સાથે
 પાછો આવજે. ખીજી કરી તો ચિંતા નથી પણ ખીમચંદ
 દભાઈની રજા લઈને આવજે, કારણ કે તેમનો સ્વભાવ
 રહ્યો ઉગ્ર. તે કંઈ કહી, જેસે તો મનદુઃખ થાય. ”
 ગોકુળભાઈએ ચોખવટ કરી.

“ જરૂર ! હું મોટાભાઈની રજા મેળવીને જ આવીશ.
 તે વિષે આપ ચિંતા ન કરો—મારે તો ગુરુમહારાજના
 ચરણોમાં પહોંચવું છે. હું કહી ગયો નથી તેથી આપની
 સાથે આવવા ઈચ્છું છું. ” છગનભાઈએ ખુલાસો કર્યો.

“ તું ખુશીથી આવ ! ભાડા-ભાતાની કરી ચિંતા ન
 કરીશ. ગુરુપ્રતાપે તારી બધી સગવડ થઈ રહેશે. ” ગોકુ-
 લભાઈએ મંજૂરી આપી.

“ કાકા ! બ્યારે દિવસ નક્કી કરો ત્યારે મને જણા-
 વયો. હું રજા મેળવી લઉં છું. ”

“ મોટાભાઈ ! મારા ભાઈ પાસેથી મને પાઠીતાણું

જવાની રજા લઈ આપો. ” છગનભાઈ પાલીતાણા જવાની ઉત્સુકતામાં ગોકુળભાઈને ત્યાંથી સીધા હીરાચંદભાઈને ત્યાં ગયા અને વિનંતિ કરી. .

“ પાલીતાણા કોઈ જાય છે તે ! સંગાથ વિના કેવી રીતે જઈશ ? ” હીરાચંદભાઈએ પૂછ્યું

“ મોટાભાઈ ! આપણા ગોકુળકાકા અને શ્રી વીજળી-કાકી પાલીતાણા જવાનાં છે. અને તેમને પૂછીને જ અહીં આવ્યો છું. ” છગને સ્પષ્ટતા કરી.

“ તો તો બહુ સારું ! હું જરૂર રજા અપાવીશ. હમણાં જ પટેલને જોલાવા મોકલું છું. ” હીરાચંદભાઈએ ખીમચંદભાઈને જોલાવ્યા.

“ કેમ ભાઈ, શું કામ હતું ? ” ખીમચંદભાઈએ પ્રશ્ન કર્યો.

“ ખીમચંદ ! છગન પાલીતાણા જવા મુગ્ધ છે. સંગાથ પણ સારો છે. વીજળીબહેન ને ગોકુળકાકા જવાના છે. યાત્રાએ જવા દેવામાં શું વાંધો ! ”

“ ભાઈ ! છગનને યાત્રા માટે જતાં હું નથી રોકતો, તે ખુશીથી જાય. પાલીતાણામાં ચોમાસું કરવું હોય તો પણ કરે, પણ પ્રતિજ્ઞા દરીને જવું પડ્યે કે તે પાછો વટોદરા જરૂર આવી જશે. ” ખીમચંદભાઈએ યરવ સંભળાવો.

“ સાંભળ્યું ! ભાઈ છગન ! યાત્રા કરીને વટોદરા તો આવીયને ? ” હીરાચંદભાઈએ પ્રશ્ન કર્યો.

“હું ક્યાં નાં કહું છું. હું મોટાભાઈની રત્ન વિનાં કશું નહિ કરું, એથી વિશેષ તમારે શું બોલ્યો ?” છગનભાઈએ છુટકારો શોધ્યો.

“લે ભાઈ! ખીમચંદ ! હવે છે કાંઈ શંકા ! તેને ખુશીથી જવા દે. સાથે જરૂર પૂરતા પૈસા પણ આપજો. ગોકુળદાસભાઈને તો હું પણ ભલામણ કરીશ ને છગન ક્યાં નાનો છે. કે તેની સંભાળ રાખવા જરૂર પડે.” હીરાચંદભાઈએ નક્કી કરી આપ્યું.

ખીમચંદભાઈએ રત્ન આપી. ગોકુળભાઈને ખચ માટે ફીપીઆ પણ આપ્યા અને ભલામણ કરી કે “છગન હજી મારે મન તો બાળક છે ! પાલોતાણા ગયો નથી. તો આપ સંભાળ રાખ્યો અને જેવો લઈ લ્યો છે તેવો તમારી સાથે જ પાછો લેતા આવ્યો.” ખીમચંદભાઈએ ચેતવ્યા.

“જો ભાઈ ખીમચંદ ! હું લઈ તો બહુ છું પણ પાછો લાવવાની જવાબદારી નહિ લઉં. તે ત્યાં ચુરમહારાજ પાસે ચોમાસું કરવા કે અભ્યાસ કરવા રોકાય તો હું શું કરું ! પછી તમે છગનને માગો તો ક્યાંથી લાવી આપું ! તમારે મોકલવો હોય તો મોકલો નહિ તો તમારી મરજી” ગોકુળભાઈએ સ્પષ્ટતા કરી.

“પણ મોટાભાઈ ! હું જ જાંધાયો છું. પછી કાકાની પાસે કરાર કરાવવાની શી જરૂર છે !” છગને માર્ગ કાઢ્યો. રત્ન મળી ગઈ. આજનો આનંદ અપૂર્વ હતો. મોટા કંદખાનામાંથી છુટવાથી એક કેદીને જેટલો આનંદ થાય

તેથી : અનેકગણો આનંદ છગનભાઈને આંતરે થયો. રાત્રે ઊંઘ ન આવી. શ્રી યતુંજયગિરિ અને ગુરુદેવનાં સ્વપ્ન આવવા લાગ્યાં. ક્યારે સવાર પડે અને દ્રેનમાં બેસાય! રાત્રે તો ખીમચંદભાઈ ફરી નહિ બેસેને! અરે, આજ તે સવાર જ નથી પડતું.

સવાર થયું ન થયું ત્યાં તો ઊઠીને છગનભાઈ તૈયાર થઈ ગયા. ભાઈએ ભાવભરી વિદાય આપી. બહેને ચાંદલો કયો અને રૂપીઓ આપ્યો. બહે આખરી વિદાય. છગનભાઈનો આનંદ માતો નહોતો. લલાટનો ચાંદલો ચમકી રહ્યો હતો. શુકન પણ ગાયના થયા ને ભાઈ-ભાભીની રમ લઈને ગોકુળભાઈની સાથે પાલીતાણા આવી પહોંચ્યા.

ગુરુદેવનાં દર્શન ભારે ભક્તિભાવથી કર્યા. ગિરિરાજ યાત્રા કરતાં કરતાં આંતર યતુઓના જય માટેનો યતુજયનો સંદેશ આંભાયો. દાદાને લેટી કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યા. ચારિત્રની ત્રાધના ક્યારે થયે? તે મહાન વિચાર ઘોળાવા લાગ્યો. જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ માટે તેજસ્વી આત્મા ચેલી ગયો.

સં. ૧૯૪૩ નું ચોમાસું પાલીતાણાનાં ગુરુમહારાજની સેવામાં કર્યું. પંચવર્ણી પંડિત અનીચંદજી ઓસવાળની પાસે ચરિકા ચર કરી. પંડિત અનીચંદજી પટ્ટી (છ. લાડોર)ના રહેવાશી હતા. તેના પિતા સ્થાનકવાસી હતા. મહારાજ શ્રીએ એક વખત તેમના પિતા લાલા ધમીદાસને કહ્યું કે તમે તમારા ત્રણ પુત્રાનાથી અનીચંદજીને વંચાતા પાળવે અને પછી ત જન રહે તેમ તમે કરો.

તે વાત તેમને પણ ગમી ગઈ. અમીચંદણએ જ્યારે
ધર્મશાસ્ત્ર-વ્યાકરણ-ન્યાય વગેરેનો અભ્યાસ કરી લીધો ત્યારે
તેમણે પૂછ્યું.

“ બેટા ! ખતાવ ! સૂત્રોનો અર્થ પૂજ્ય અમરસિંહણ
કહે છે તે સત્ય છે કે આત્મારામણ મહારાજ કહે છે તે
સત્ય છે ? ”

“ પિતાણ ! શ્રી આત્મારામણ મહારાજ ફરમાવે છે
તેજ સત્ય છે. એજ જૈન ધર્મનો સત્યમાર્ગનો ઉપદેશ
આપે છે. ” અમીચંદણએ સ્પષ્ટ ઉત્તર આપ્યો.

તે દિવસથી લાલા ઘસીટામલની શ્રદ્ધા ટુંદક પંથથી
વિચલિત થઈ અને આત્મારામણ મહારાજને ગુરુ માનવા
લાગ્યા.

પછી તો મુશિંદાવાદનિવાંસી બાળુ ધનપતસિંહણની
સૂચનાથી પંડિત અમીચંદણ મહારાજની પાસે જ રહેવા
લાગ્યા. તેમના શિષ્યોને અભ્યાસ કરાવવા લાગ્યા અને
તેમના ખર્ચ માટેનો પ્રબંધ બાળુણએ કરી આપ્યો. આ
વખતે પંદર સોળ સાધુઓ-મહારાજશ્રીના શિષ્યો, પંડિત
અમીચંદણ પાસે અભ્યાસ કરતા હતા. છગનભાઈની બુદ્ધિ
તેજ હતી. તેમણે પણ ચંદ્રિકાનો પૂર્વાધ પૂરો કરી લીધો.

ગુરુમહારાજ તો પહેલેથી જણતા હતા કે આ દોઢ
મહામૂલું રત્ન છે. તેમની આવી તેજ બુદ્ધિ જોઈને તો
મહારાજશ્રીને ખૂબ આનંદ થયો. બધા સાધુઓ પણ તેમને
બાવપૂર્વક રાખવા લાગ્યા; એટલું જ નહિ પણ હજી તો
દીક્ષાનું ઠેકાણું નહોતું. પગલે પગલે દીક્ષામાં મુશ્કેલીઓ

કંઈને દરબારમાં ગયા. મહારાજશ્રીને કહ્યું કે આપ નિશ્ચય
તો. અને હમણાં જ આવીએ છીએ અને દીક્ષા વિશે
કંઈ વાત છે જ નહિ પછી ચિંતાનું શું કારણ છે?

કલકત્તાવાળા રાયસાહેબ બદ્રીદાસજી મુકીમ આ વખતે
સાચા આબ્યા હતા અને પાણીતાણા દરબારના જ
મહેમાન હતા. મહારાજશ્રીના તેઓ પક્ષ ભક્ત હતા. બધા
તેમની પાસે ગયા. બધી વાત વિગતે કરી એટલે રાયસાહેબ
એ તે બધાને કંઈને દરબાર સાહેબની પાસે આબ્યા.

“ તમારાર કાકોર સાહેબ ! ” રાયસાહેબે પ્રશ્ન કર્યો.

“ પધારો ! પધારો ! રાયસાહેબ, તમે કેમ તકલીફ
હોયી ? ” પુરથી ઉપર બેસતાં કાકોરસાહેબ બોલ્યા.

“ સાહેબ ! આપના ઉપર વટોદરાથી તાર આબ્યો
છે ને ! ”

“ હા ! પણ એ તો આત્મારામજી મહારાજ માટે છે. ”

“ હાજી ! એ અમારા ગુરુવચ્ચ છે. ”

“ પણ તે નાના છોકરાને દીક્ષા આ માટે આવે છે ? ”

“ વાત એમ છે સાહેબ ! આ ભાઈ ખીમચંદભાઈ
તે ભાઈ છે. તે નાનો તો જ નહિ, પણ દીક્ષાની વાત
તો કોઈ બહુ નથી. ”

“ તો પછી તાર શી રીતે આવે ? ”

“ એમ લાગે છે કે કોઈએ અહીંથી જોતા અમા-
રાર તેના ભાઈને અરેકા અને તેથી ને. ઉપર
જોઈ. આપ સાહેબ વહેલો. ”

છે.” મુનિમે મહારાજશ્રીને વાત કહી.

“અમને દરબારમાં બોલાવવા જેવું શું કામ છે ! તમે જણાવો તો તે સંજોગી કાંઈક વિચાર પણ કરી શકાય.”

“સાહેબ ! વડોદરાથી કોઈ ખીમચંદભાઈનો તાર છે, અને તે લખે છે કે મારા ભાઈ છગનની દીક્ષા રોકો.”

“ઓહો ! એમ વાત કંદોને ! હવે સમજાયું. અહીં તો દીક્ષાની વાત કોઈ બાંધતું નથી.” આશ્ચર્યથી મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

“પણ મહારાજશ્રી, હું તો ચિટ્ટીનો ચાકર. મને હુકમ કર્યો તેમ મારે તો કરવું પડે.”

“અમે તો દરબારમાં ન આવી શકીએ પણ તમારી સાથે બે ચાર ગૃહસ્થો અને છગનને પણ સાથે મોકલું. બધા ખુલાસો થઈ જશે.”

“પુરીથી ! તેમ કર્યો તોપણ ચાલશે. તાર આવ્યો છે એટલે અમારે તેની તપાસ તો કરવી જ જોઈએ.”

“હું હમણાં જ તેનો પ્રજાંધ કરું છું.”

ધર્મશાળામાં મહારાજશ્રી પાસે સિપાઈ આવ્યાની વાત વીજળી વેગે ફેલાઈ ગઈ. કેટલાક ગૃહસ્થો આવી પહોંચ્યા. સાધુઓ એકઠા થઈ ગયા અને આસપાસ મોટું ધાંધલ મચી રહ્યું. તે વખતે વડોદરાવાળા શેઠ ગોપુળભાઈ, ધુળિયાવાળા શેઠ સખારામ, બરુચવાળા શેઠ અનુપચંદભાઈ અને ખંભાતવાળા શેઠ પોપટભાઈ અહીં હતા. તેમણે આ વાત બાંધી એટલે તુરત આવી પહોંચ્યા, અને છગનને

આવતી હતી. બેત્રણ ઠસોડીમાં તો નિષ્ફળતા મળી હતી છતાં ગુરુમહારાજે પોતાનું લખવા વગેરેનું તેમજ પત્રવ્યવહારનું કામ તેમને સોંપ્યું હતું. તે એવા તો કાર્યકુશળ હતા કે સોંપેલું પ્રત્યેક કાર્ય બહુ કાળજીબરી રીતે ચોકસાઈથી કરતા હતા. અક્ષર તો બધે મોતીના દાણા, બધા મુનિરાજે તો તેમને અત્યારથી જ ગુરુદેવના ખાસ મંત્રી કહેતા હતા.

“આત્મારામજી મહારાજ સાહેબ ક્યાં છે !” એક ત્રિપાર્થએ એકાએક પૂછ્યું.

“દેમ શું કામ છે ! બ્યાખ્યાનમાં છે.” ધર્મશાળાના મુનિએ જવાબ આપ્યો.

“ક્યારે આવશે !”

“બ્યાખ્યાન પૂરું થવાની તૈયારી છે. પણ કહો તો ખરા તમારે મહારાજશ્રીનું શું કામ છે !”

“મુનિમજી ! વાત એમ છે કે મહારાજ સાહેબ પર કાઈનો તાર આવ્યો છે એટલે મહારાજશ્રીને દરબારમાં બોલાવ્યા છે.”

“અમારા મહારાજશ્રી તો દરબારમાં ન આવી ચકે. પણ કાનો તાર છે, અને મામલો શો છે ! તે જણાવો તો શું કરવું તેની ચમચ પડે. અને આ મહારાજશ્રી પણ પધાર્યો.”

“સાહેબ ! દરબારમાંથી ત્રિપાર્થ આવ્યો છે. અને છે કે મહારાજ સાહેબ આપને દરબારમાં બોલાવે

છે.” મુનિમે મહારાજશ્રીને વાત કહી.

“અમને દરબારમાં બોલાવવા જેવું શું કામ છે ! તમે જણાવો તો તે સંબંધી કાંઈક વિચાર પણ કરી શકાય.”

“સાહેબ ! વડોદરાથી કાંઈ ખીમચંદભાઈનો તાર છે, અને તે લખે છે કે મારા ભાઈ છગનની દીક્ષા રોકો.”

“ઓહો ! એમ વાત કરોને ! હવે સંમતિયું અહીં તો દીક્ષાની વાત કાંઈ બાંધતું નથી.” આશ્ચર્યથી મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

“પણ મહારાજશ્રી, હું તો ચિટ્ટીનો આકર. મને હુંકમ કર્યો તેમ મારે તો કરવું પડે.”

“અમે તો દરબારમાં ન આવી શકીએ પણ તમારી સાથે બે ચાર ગૃહસ્થો અને છગનને પણ સાથે મોકલું. બધા ખુલાસો થઈ જશે.”

“ખુશીથી ! તેમ કર્યો તોપણ ચાલશે. તાર આવ્યો છે એટલે અમારે તેની તપાસ તો કરવી જ બેઈએ.”

“હું હમણાં જ તેનો પ્રબંધ કરું છું.”

ધર્મશાળામાં મહારાજશ્રી પાસે સિપાઈ આવ્યાની વાત વીજળી વેગે ફેલાઈ ગઈ. કેટલાક ગૃહસ્થો આવી પહોંચ્યા. સાધુઓ એકઠા થઈ ગયા અને આસપાસ મોઢું ધાધલ મચી રહ્યું. તે વખતે વડોદરાવાળા શેઠ જોડુજીભાઈ, ખુણિયાવાળા શેઠ સખારામ, બરૂચવાળા શેઠ અનુપચંદભાઈ અને ખંભાતવાળા શેઠ પોપટભાઈ અહીં હતા. તેમણે આ વાત બાંધી એટલે તુરત આવી પહોંચ્યા, અને છગનને

લઈને દરબારમાં ગયા. મહારાજશ્રીને કહ્યું કે આપ નિશ્ચિત રહો. અમે હમણાં જ આવીએ છીએ અને દીક્ષા વિષે કાંઈ વાત છે જ નહિ પછી ચિંતાનું શું કારણ છે ?

કલકત્તાવાળા રાયસાહેબ બદ્રીદાસજી મુકીમ આ વખતે યાત્રાએ આવ્યા હતા અને પાલીતાણા દરબારના જ મહેમાન હતા. મહારાજશ્રીના તેઓ પણ ભક્ત હતા. બધા તેમની પાસે ગયા. બધી વાત વિગતે કરી એટલે રાયસાહેબ પોતે બધાને લઈને દરબાર સાહેબની પાસે આવ્યા.

“નામદાર ઠાકોર સાહેબ !” રાયસાહેબે પ્રણામ કર્યો.

“પધારો ! પધારો ! રાયસાહેબ, તમે કેમ તકલીફ લીધી ?” ખુરશી ઉપર બેસતાં ઠાકોરસાહેબ બોલ્યા.

“સાહેબ ! આપના ઉપર વટોદરાથી તાર આવ્યો છે ને !”

“હા ! પણ એ તો આત્મારામજી મહારાજ માટે છે.”

“હાજી ! એ અમારા ગુરુવચ્ચ છે.”

“પણ તે નાના છોકરાને દીક્ષા શા માટે આપે છે ?”

“વાત એમ છે સાહેબ ! આ બાઈ ખીમચંદભાઈ નો ભાઈ છે. તે નાનો તો છે જ નહિ, પણ દીક્ષાની વાત તે કાંઈ બબડતું નથી.”

“તો પછી તાર શી રીતે આવે ?”

“એમ લાગે છે કે કોઈએ અડીમી ખાટા ચમાચાર તેના બાઈને આપેલા અને તેથી તેમણે આપના ઉપર ર ક્યો. આપ સાહેબ વટોદરાના નેમના જ મામના

ગોકુળદાસભાઈને પૂછી બુઝોઃ તેમની સાથે જ ઓકરો તેના ભાઈની રજા લઈને આવ્યો છે. ” રાયસાહેબે ખુલાસો કર્યો.

“ હ હા ! છગનને હું જ મારી સાથે લાવ્યો છું અને તેના ભાઈએ રાજપુત્રીથી મહારાજ સાહેબ પાસે મોકલ્યો છે. ઓકરો અહીં ધાર્મિક અભ્યાસ કરે છે. ” ગોકુળદાસભાઈએ ખુલાસો કર્યો.

“ ઓહો ! એમ વાત છે ! અમારા ઉપર તો તાર આવ્યો એટલે અમારે બધી રીતસર તપાસ કરવી જોઈએ. ”

“ હાહ સાહેબ ! તે વાત તો બરાબર છે. ”

“ ભાઈ ! તારું નામ શું ! ” છગનને મહારાજ સાહેબે પ્રશ્ન કર્યો.

“ સાહેબ ! છગન ! ”

“ કેટલાં વર્ષ થયાં ? ”

“ નામદાર મને સત્તર મું વર્ષ ચાલે છે. ”

“ સાહેબ ! ચંદ્રિકાનો અભ્યાસ કરું છું. તત્ત્વાર્થનો ચોથો અધ્યાય ચાલે છે. ”

“ તને આજકાલ દીક્ષા દેવાના છે તે સાચી વાત છે ! ”

“ હ ના ! હું તો દીક્ષા વિષે કશું બાધુતો નથી. મહારાજશ્રી એમ મારા ભાઈની સંમતિ વિના દીક્ષા આપે જ નહિ. ”

“ એમ ! રાયસાહેબ ! ઓકરો તો ઉમરલાયક, વિનયી અને સારું બહેલો છે. બ્યારે દીક્ષાની કશી વાત જ નથી પછી શું છે ! તમે ખુશીથી જઈ શકો છો. મહારાજ

આતુર્માંસ પૂર્ણ થયે મહારાજશ્રી વિહાર કરવાના હતા. જમના બહેને છગનભાઈને વડોદરા આવવા સમ-
જાવ્યા પણ તેમણે ના કહી અને જમના બહેન આડ્યાં
ગયાં. મહારાજશ્રીની સાથે છગનભાઈ પણ પોતાનું ખીછાનું
અને પાઠ્ય પુસ્તકો લઈને આડ્યા. વિહાર કરતાં કરતાં
આચાર્યશ્રી રાધનપુર પધાર્યા. લગભગ દસ મહિના છગન-
ભાઈ આચાર્યશ્રીજીની પાસે રહ્યા. અભ્યાસ પણ બહુ જ
સારો કર્યો. સાધુમુનિરાજેનો સારો પ્રેમ સંપાદન કર્યો.
તેમનો વિનય તો બહુ જ પ્રશંસનીય ગણાતો. ગૃહસ્થોને
ત્યાં સોજન માટે જતાં તેમનો સત્કાર થતો. સાધર્મી ભાઈ,
શીક્ષાના ઉમેદવાર, અભ્યાસી અને વિનમ્રકુમાર બધાને ગમી
જતા. બધા માનતા કે અમારાં ધનભાગ્ય કે આવા સુપા-
ત્રનાં પગલાં અમારે ત્યાં થયાં. બધા આદર અને આગ્રહ-

પૂર્વક પોતાને ત્યાં લઈ
જતા અને પ્રેમથી જમા-
ડતા. બધા ભાઈબહેને
છગનભાઈની પ્રશંસા
કરતા. ધન્ય છે ! કેવા
ઉચ્ચ અને પવિત્ર ભાવ
છે ! શાસનની શોભા
અને પ્રભાવના આવા
ધર્મોત્તમાથી જરૂર પધરે
જ પધરે.

સાહેબને મારી વતી કહેશે કે કહને માટે ક્ષમા કરે.
 દરબારમાંથી બધા મહારાજાની પાસે આવ્યાં, અહીં
 સાધુઓ બધા એજ ચર્ચા કરતા હતા. કોણે આવા જોડ
 સમાચાર આપ્યા હશે ! દરબાર શું કરશે ! ત્યાં તો રાય
 સાહેબે મહારાજાને દરબારથી સાથે ચલેલી બધી વાત કરી
 અને છત્રનની નિર્ભયતા તથા વિનય માટે ખૂબજ સંતોષ
 વ્યક્ત કર્યો.

તેજ સમયે ટપાલમાં ખીમચંદલાઈને મહારાજ
 સાહેબ પર પત્ર પણ આવી પહોંચ્યો, પત્ર વાંચતાં જ
 બધું રહસ્ય સમજાઈ ગયું. છત્રનલાઈનાં બહેન શ્રી જમના
 બહેન યાત્રાએ આવેલાં. તેમણે નરસી કેશવજીની ધર્મશા-
 લામાં અડાઈ મહોત્સવ માટે તૈયાર કરેલો લખ્ય મંડપ
 જોયો. મંડપ જોતાં જ તેમને વહેમ પડ્યો કે જરૂર આ
 ઉત્સવ મારા ભાઈ છત્રનની દીકાનો જ હોવો જોઈએ. ન
 કોઈને પૂછ્યું કે ન તપાસ કરી. તેમણે તો તુરત જ
 ખીમચંદલાઈને વટોદરા તાર ક્યો કે છત્રનની દીકા કારતક
 વહી પાંચમની ધવાની છે. તમે જવહી પહોંચો.

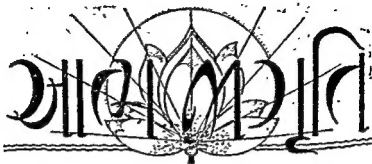
વાત શુદ્ધી જ હતી. ધુલિયાનીવાસી શેઠ સખારામલાઈ
 બાર ત્રણ મહાજુ દરવાના હતા, અને તે નિમિત્તે અડાઈ
 ઉત્સવ પણ તેમના વરંદશી હતો. શ્રી જમનાબહેને તે
 છત્રનલાઈની દીકાનો ઉત્સવ સમજી લીધો અને ખીમચંદ-
 લાઈએ તાર મળતાં પાડીતાજા દરબાર પર દીકા રોકવા
 તાર ક્યો બધા પત્રની હકીકત તથા બનેલી ઘટના ઉપર
 હતથ લખ્યા.

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે મહારાજાથી વિહાર કરવાના હતા. જમના બહેને છગનભાઈને વડોદરા આવવા સમ-
જાવ્યા પણ તેમણે ના કહી અને જમના બહેન આડ્યાં
ગયાં. મહારાજાથીની સાથે છગનભાઈ પણ પોતાનું બીછાનું
અને પાંઠય પુસ્તકો લઈને આડ્યા. વિહાર કરતાં કરતાં
આચાર્યશ્રી રાધનપુર પધાર્યા. લગભગ દસ મહિના છગન-
ભાઈ આચાર્યશ્રીજીની પાસે રહ્યા. અભ્યાસ પણ બહુ જ
સારો કર્યો. સાધુમુનિરાજેનો સારો પ્રેમ અંપાદન કર્યો.
તેમનો વિનય તો બહુ જ પ્રશંસનીય ગણાતો. ગૃહસ્થોને
ત્યાં સોજન માટે જતાં તેમનો સત્કાર થતો. સાધમી ભાઈ,
શિક્ષાના ઉમેદવાર, અભ્યાસી અને વિનમ્રકુમાર બધાને ગમી
જતા. બધા માનતા કે અમારાં ધનકામ્ય કે આવા સુખા-
નનાં પગલાં અમારે ત્યાં થયાં. બધા આદર અને આશ્રય

પૂર્વક પોતાને ત્યાં લઈ
જતા અને પ્રેમથી જમા-
ડતા. બધા ભાઈબહેને
છગનભાઈની પ્રશંસા
કરતા. ધન્ય છે ! દેવા
ઉચ્ચ અને પવિત્ર ભાવ
છે ! શાસનની ચોલા
અને પ્રભાવના આવા
ધર્મોત્તમાથી જરૂર વધશે
જ વધશે.

[૯]

રત્રિનો સમય હતો. ઉપાશ્રયમાં બધા શાન્તિની નિદ્રા લેતા હતા. પવન બંધ થઈ ગયો હતો. ઉકળાટ પણ ઠીક હતો. આકાશ તારલાઓથી ચમકતું હતું. ફૂતરાના ભસવાનો અવાજ યોડીયોડી વારે સંભળાતો હતો. બધું સૂનસૂન હતું. માત્ર આપણા ચરિત્રનાયક છગનભાઈ આજે બેચેન હતા. ઉપ તે બેડી ગઈ, પણ અંતરમાં વેદના થવા લાગી. હલરો વિચાર આવ્યા અને આલ્યા ગયા.

“આમ ક્યાંમુઘી રહેવાશે ! શુરુદેવની દૃષ્ટિથી તો છે પણ તે શા કાનની ? આમને આમ બંધનમાં ક્યાંમુઘી પડ્યા રહેવું ? સ્વાર થાય અને નવાનવા ગૃહસ્થોને ત્યાં જમવા જવું. તેઓ ગદા મને ખૂબખૂબ બાવપૂર્વક આનંદથી જમાડે છે, પણ એમ ક્યાંમુઘી આવે ? હવે તો નથી રહેવાતું. મોટાભાઈ તો માનવા જ નથી. એકવાર છૂટવાનો પ્રયત્ન કર્યો, બીજાવાર કર્યો, ત્રીજાવાર નિષ્ફળતા મળી. ભાઈનું જ પું થયું. હજી કમંતો જ નસાયે ક્યાંમુઘી હશે ? આમ ને

આમં તો નથી જ રહેવું. હે પરમાત્મન ! દયાનિધિ ! ક્યાં-
 સુધી કસોટી કરશે ! મારું દિલ હવે તૂટી જશે. દયા કરો !
 મને ઉગારો ! બચાવો ! બચાવો ! ક્યાં સુધી તરસાવશે !
 જે જીવનને માટે હું વર્ષોથી તપશ્ચર્યા કરું છું, જે પવિત્ર
 માર્ગ માટે હું શુરની પાસે તૈયારી કરી રહ્યો છું. જે ઉચ્ચ
 આદર્શને માટે હું પળેપળ અંખી રહ્યો છું, જે પરમ શાંતિની
 શોધમાં હું ભટકું છું તે હવે ક્યારે મળે ? કેમ મળે ?
 આ સંસાર ઉપરથી તો હવે દિલ ઊડી જ ગયું છે. જગતની
 હબર લાલચો કે પ્રલોભનો મને નથી અટકાવી શકવાના.
 હવે એવો ઉપાય શોધી કાઢું કે ભારી ભાવના સત્તર ફેળે.
 મન તો એવું તલસી રહ્યું છે કે કોઈ દયા ન કરે તો
 સ્વયં સાધુવેશ પહેરી લેવો પણ દુનિયાની જાળમાં ન ફસાવું
 તે નજ ફસાવું. અને એક અવાજ અંતરના ઉંડાણમાંથી
 આવ્યો. આત્મભગવતિથી એક ઉપાય સૂઝી આવ્યો.

“ જસ એજ સારામાં સારો ઉપાય છે. બીજો રસ્તો જ
 નથી. કાલે જ જસ કાલે જ. ”

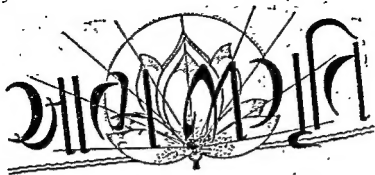
વિચારમાં નથી. હૃદય નાચવાં લાગ્યું. આનંદઉર્મિના
 તાર શરીર આખામાં ઝણઝણી રહ્યા. કોઈ મહાન પ્રશ્નનો
 ઉકેલ મળ્યો હોય તેમ નિશ્ચિંતતાથી આંખ મળી ગઈ.

x

x

x

“ કેમ ભાઈ ! આજે બહુ વહેલા વહેલા ! ”
 ખીમચંદભાઈને સવારમાં વહેલા આવેલા જોઈ હીરાચંદ-
 ભાઈએ પૂછ્યું.

[૯]

રત્નિનો સમય હતો. ઉપાધ્યયમાં બધા શાન્તિની નિદ્રા લેતા હતા. પવન બંધ થઈ ગયો હતો. ઉકળાટ પણ ઠીક હતો. આકાશ તારલાઓથી ચમકતું હતું. ફૂલરાસા ભસવાનો અવાજ યોડીયોડી વારે સંભળાતો હતો. બધું સૂનચાન હતું. માત્ર આપણા ચરિત્રનાયક છગનભાઈ આજે જાગેન હતા. ઊંધ તો ઊડી ગઈ, પણ અંતરમાં વેદના થવા લાગી. હલ્લેરો વિચાર આવ્યા અને ચાલ્યા ગયા.

“આમ ક્યાંમુઘી રહેવાયે ? ગુરુદેવની કૃપાદ્રષ્ટિ તો છે પણ તે શા કાનની ? આમને આમ બંધનમાં ક્યાંમુઘી પડ્યા રહેવું ? સવાર થાય અને નવાનવા ગૃહસ્થોને ત્યાં જન્મવાનું. તેઓ બધા મને પૂજપૂજ ભાવપૂર્વક આનંદથી જમારે છે, પણ એમ ક્યાંમુઘી ચાલે ? હવે તો નથી રહેવાનું. મોટાભાઈ તો માનવા જ નથી. એકવાર છૂટવાનો પ્રયત્ન કર્યો, બીજાવાર કર્યો, બંનેવાર નિષ્ફળતા મળી. બાકીનું નહીં થયું. હજી કેમને અત્યંત ક્યાં મુઘી હશે ? આમ